Alexandru Pop

Dicționar de alchimie ilustrat

TOTAL

PĂRALELA 45

TOTAL

Colecţie coordonată de Constantin Dumitru

Editor: Călin Vlasie

Redactor: Mihaela Mazilu
Tehnoredactor: Cristina Mihart
Coperta colecţiei: Andrei Mănescu
Prepress: Viorel Mihart

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POP, ALEXANDRU
Dicţionar de alchimie ilustrat : alegorii, analogii, simboluri, termeni specifici / Alexandru Pop - Piteşti : Paralela 45, 2006
Bibliogr.
ISBN (10) 973-697-785-4 ; ISBN (13) 978-973-697-785-5

81'374.2:133.5=135.1

Copyright © Editura Paralela 45, 2006, pentru prezenta ediţie

Alexandru Pop

Dicţionar de alchimie ilustrat

alegorii • analogii • simboluri • termeni specifici

PARALELA 45

CUVÂNT ÎNAINTE

Apariţia unui dicţionar alchimic pare a fi o întreprindere donchijotească, acum, la începutul unui secol ce pare a fi aservit total pragmatismului. Cine mai are timp şi răbdare să răsfoiască un tom prăfuit, dacă nu chiar invadat de fungi, din care nici măcar ilustraţiile să nu-l lămurească prea mult despre ce este vorba?!... Şi totuşi...

Pentru un cititor informat este relativ uşoară recunoaşterea unui opuscul alchimic, dar descifrarea şi înţelegerea lui ţin de domeniul performanţei... Aceasta nu numai pentru că textele vechi sunt scrise în limbi, pentru noi europenii, fie moarte (latină, elină, coptă), fie exotice (arabă, ebraică, extrem-orientale), dar chiar şi textele în limbile germană, franceză, engleză, italiană etc. din secolele XVI-XVIII au un limbaj aparte, prolix, abscons, caracterizat drept ermetic (de la Hermes Trismegistos). Este un văl acoperitor pentru secrete destinate numai unor „iniţiaţi", sau „jocuri" mai mult sau mai puţin enigmatice pentru anumiţi „curioşi"?... Oricum ar fi, există un întreg univers alchimic, o imensă literatură de profil, o lume de imagini pendulând între bizarerie şi splendoare, dar fără îndoială un univers miraculos în care imaginaţia parcă estompează raţiunea...

Oscilând între o lume ce ţine mai mult de transcendenţă şi lumea noastră reală, alchimia, care la început a fost una singură, s-a scindat în timp (în Europa, din a doua jumătate a secolului al XVI-lea): o parte a rămas ancorată în viziuni spiritualiste, mistice, soteriologice, văzând doar în sufletul uman posibilitatea găsirii pietrei filosofale (*alchimia sapienţială*), iar altă parte a dezvoltat şi a îmbinat cunoaşterea empirico-experimentală cu cea raţională (*alchimia pragmatică*), din care s-au format viitoarele discipline ştiinţifice ale chimiei şi farmaciei.

În ciuda longevităţii sale şi a spaţiului de extindere, alchimia a avut un caracter ocult, iniţiatic, elitar, fiind aproape întotdeauna la limita dintre licit şi ilicit, temută de oamenii de rând, condamnată de oficialităţi şi de biserică, dar păstrând un filon viu până şi în preocupările unor capete încoronate. Cu toate luminile şi umbrele ei, din orice perspectivă ar fi abordată, alchimia rămâne însă un incontestabil act de cultură.

Alegerea noţiunilor (subiectelor) alchimice din dicţionar comportă o doză de subiectivitate în privinţa celor mai semnificativi termeni, poate chiar omisiuni... Apar termeni inexistenţi în limba română, sau mai puţin folosiţi (*arcana, ahenum, albedo, nigredo, rubedo, athanor, ceraţie, licuaţie, lutare, mandala, ouroboros* etc.), dar sperăm ca acest fapt să nu diminueze prea mult cercul de cititori căruia i se adresează dicţionarul. Textele, destul de concise, oferă posibilitatea informării suficiente a cititorului curios.

Urmărind materialul iconografic, cititorul poate observa cu uşurinţă că multe dintre subiecte se regăsesc şi în alte figuri sau planşe, în afara celor indicate de articolele care le sunt dedicate, iar majoritatea ilustraţiilor conţin noţiunile prezentate în *context cu altele* şi nicidecum izolate. În felul acesta, dezavantajul de „pierdere de imagine" a subiectului prezentat este generos compensat de varietatea legăturilor cu alte subiecte, aşadar este redat *contextul* de „funcţionare" a subiectului, ceea ce înlesneşte, credem, înţelegerea polivalenţei simbolului, întregeşte o alegorie sau chiar provoacă cititorul la asocieri inedite. Se pot găsi chiar variante ale aceleiaşi ilustraţii fiind exemple de „popularitate" a unor astfel de subiecte (athanorul, baia, fântâna etc).

Cât priveşte aspectele „tehnice" pe care cititorul va trebui să le aibă în vedere la consultarea dicţionarului, precizăm că sublinierea importanţei unei noţiuni s-a făcut prin îngroşarea literelor cuvântului, de regulă noţiunea regăsindu-se explicată separat, şi respectiv prin caractere cursive. Trimiterile la imagini s-au făcut la sfârşitul fiecărui articol, în paranteză fiind trecute literele **A** pentru Anexă, **F** urmată de un număr din cifre arabe pentru figurile alb-negru şi **P** urmată de cifre romane pentru planşele color (cu excepţia planşei XVII, care conţine 10 gravuri alb-negru şi se găseşte la MUTUS LIBER). Figurile se pot găsi uşor, respectându-se succesiunea naturală a numerelor. Nu s-au indicat surse din motive de spaţiu tipografic, dar acestea se pot găsi în bibliografie. Bibliografia, relativ restrânsă spre a nu încărca excesiv cititorul, este prezentată la sfârşit, în ordinea alfabetică a numelor autorilor.

Alexandru POP

AAA
Simbol spagiric pentru orice **amalgam** (aliaj al mercurului cu un metal), simbolul grafic constând de fapt, din trei litere, *aaa*, o notare „stenografică" practicată încă de alchimişti. (A)

ABLUŢIUNE
1. Spălarea rituală, totală sau parţială a corpului (lat. *ablutio*), pentru **purificarea** fizică şi sufletească. 2. Operaţiune alchimică de spălare şi limpezire a unui corp sau a unei substanţe cu ajutorul apei (sau cu alte lichide) ori a focului, când se urmărea **purificarea** sau înălbirea produsului.

ABRACADABRA
Formulă magică utilizată pentru invocarea spiritelor sau demonilor în actele de magie, însoţind uneori operaţiuni de laborator şi care trebuia să păstreze „limba originară" pentru ca efectul invocării să nu se piardă, ştiut fiind că „energia sonoră ca şi ierburile şi celelalte lucruri au propriul efect primit din armonia celestă". Formula ar avea origine ebraică – *abrek ad habra* – însemnând *trimite trăsnetul tău până la moarte* şi se inscripţiona deosebit pe amulete triunghiulare cu vârful în jos pentru a dirija energiile de sus în jos.

ABRAXAS (ABRASAX)
Divinitate gnostică asociată arhontelui **Iao**, încrustată pe **talismane** şi invocată în mod tainic de alchimişti. Era reprezentată pe geme şi camee sub o formă hibridă, cap de cocoş, trunchi de legionar roman cu un bici în mâna dreaptă şi un scut în stânga, iar picioarele aveau forma de şerpi. Suma cifrelor care alcătuiau numele său grecesc fiind 365, avea o semnificaţie cosmică, trimitere directă la zilele unui an, echivalent cu numărul cerurilor şi eonilor gnostici. (F1 şi 14)

F.1. Abrasax – *inscripţie pe o camee antică*

ACETUM PHILOSOPHORUM vezi LAPTE DE FECIOARĂ

ACVILĂ (VULTUR, PAJURĂ)
Rege al păsărilor şi emblemă imperială. Este pasărea-simbol al lui **Jupiter** dar şi a Sf. Evanghelist Ioan. Semnifică principiul spiritual, superior, suveran. 1. În alchimie, ca

orice pasăre, este simbol al volatilităţii şi sublimării (sare volatilă), al unor operaţii sau substanţe ce pot fi regăsite în oricare din stadiile **Operei**. 2. Simbol al **Aerului** ca element alchimic. 3. La fel ca **Soarele** pe care-l poate privi direct, acvila simbolizează **aurul filosofal**. 4. Simbol pentru acizii folosiţi în **Operă** – în general păsări răpitoare de zi (uliu, şoim, erete) – datorită corozivităţii şi volatilităţii lor. 5. Forme compuse: *Aquila gluten* – denumire dată de alchimişti pentru triclorura de stibiu.

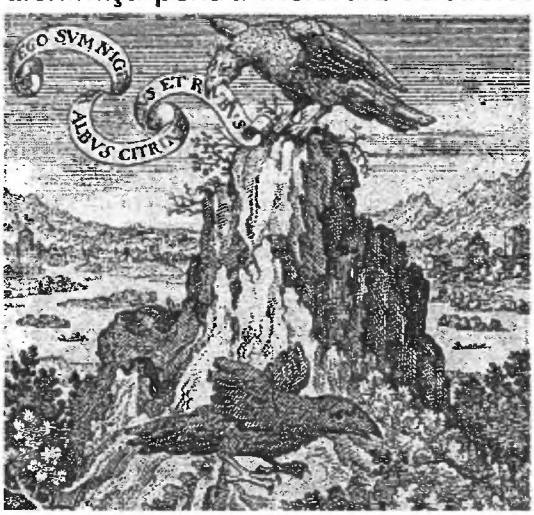

F.2. Acvila *şi corbul*

(Se mai numea **unt de antimoniu**). *Aquila alba* – clorură de mercur. (F2)

ADAM

În alchimia mistică, Iisus este al doilea Adam, răscumpărându-l pe primul, cel păcătos. În **Kabbala**, *Adam Kadmon* este *Omul primordial* **Androginul,** sinteză a Universului şi simbol al divinităţii din om. Este

F.3. Adept *(alchimist) implorând ajutorul divin*

numit şi **Filius Macrocosmi** (Fiul Macrocosmosului), fiind asimilat fie alchimistului-filosof, fie **pietrei filosofale**, fie **anthroposului** gnostic.

ADEPT

1. Denumire pe care şi-o arogau unii alchimişti care ar fi deţinut secretul fabricării artificiale a argintului sau aurului. Cu alte cuvinte, ar fi fost vorba de un *iniţiat* posedând un înalt grad de cunoştinţe tehnice şi, în acelaşi timp, de o moralitate exemplară. 2. Alchimist care acordă atenţie exclusivă alchimiei mistice (sapienţiale), alchimia de laborator fiind doar un „accesoriu" al preocupărilor sale. (F3)

ADUSTIO

1. Denumirea latină a unei operaţiuni alchimice constând în încălzirea în diferite trepte, până la prăjire, a unui corp sau a unei substanţe,

când, la denumirea acesteia se adaugă adjectivul *ustum*. Ex.: *cornu cervi ustum* (corn de cerb prăjit). 2. Arderea sau arsura produsă unui corp de către foc, de un obiect încins, de soare, inclusiv o inflamaţie de natură fiziologică (medicală).

AER

1. Element alchimic, cald şi umed, unul din cele patru *elemente* aristotelice preluate de alchimişti, **aerul** (lat. *aer*) este cel care fiind invizibil (ocult) conferă substanţelor capacitatea de volatilizare, în această categorie intrând spiritele, fumul, vaporii, exhalaţiile etc. alchimiştii nefăcând o deosebire esenţială între acestea.

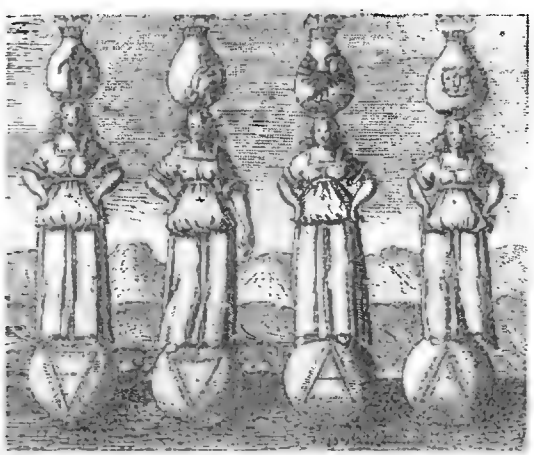

F.4. *Cele patru elemente:* **Pământ, Apă, Aer, Foc**

2. Deşi van Helmont a introdus noţiunea de *gaz* încă în secolul al XVII-lea, până la sfârşitul secolului al XVIII-lea spiritele (gazele) purtau denumirea spagirică de *aere*: *aer fix* – dioxid de carbon; *aer hepatic* –

F.5. *Corespondenţa planete-metale şi cele 4 elemente* (**Aerul** – *dreapta, sus*)

hidrogen sulfurat; *aer inflamabil* – hidrogen; *aer mefitic* – dioxid de carbon; *aer viciat* (*flogisticat*) – azot; *aer vital* (*deflogisticat*) – oxigen. 3. În alchimia mistică, *aerul* era considerat mai aproape de *pneuma* stoică, un amestec subtil conţinând *apă* şi *foc*, alcătuind suflul vital şi materia *sufletului*. 4. În alchimia chineză, *aerul* nu era considerat element, fiind lipsit de consistenţă elementară, dar ca produs al luptei dintre elementele contrarii active, **Apă** şi **Foc**, era vital. (A; F 4 şi 5)

AES

Denumirea latină pentru **cupru** sau un aliaj de cupru (bronz, alamă). Iniţial, arama era denumită *aes rubrum*, *aes cyprium*, *aes cupreum*, *cuprum* etc. Cea mai curată aramă provenea

din insula Cipru (din apele căreia s-ar fi născut zeiţa **Venus-Afrodita**), alchimiştii folosind şi denumirea de **Venus** pentru cupru. În lucrările alchimiştilor se pot întâlni denumiri ale unor substanţe având în compunere cuvântul *aes: aes Hermetis* (**Sulphur philosophorum**); *aes ustum* (*crocus Veneris* – şofranul Venerei pentru oxidul cupros); *aes viride* (cuprul verde pentru cocleală, cupru oxidat). (A)

AETHIOPS
1. Etiopian, arab, omul negru simbolizând faza **nigredo** a **Operei.** 2. Substanţe de culoare neagră de origini diferite: *aethiops martialis* (negru de fier); *aethiops mineralis* (sulfură de mercur); *aethiops vegetalis* (cerneală neagră din tanin). (A; P. XIV/2)

AFRODITA vezi VENUS

AGAT
Piatră semipreţioasă, o varietate de *calcedonie* (cuarţ), prezentând în secţiune zone concentrice neregulate de culori diferite. În afara amuletelor cu efecte contra deochiului (agate-ochi), agatul era folosit la confecţionarea unor piese de laborator (mojare, pistile ş.a.).

AGENT UNIVERSAL
1. Este vorba de unul sau câţiva factori activi care se află la originea transformărilor din lume şi care au un rol de *agent intern*: Este cazul **Sulfului filosofic** şi **Mercurului filosofic**, elemente sau principii alchimice care dau naştere metalelor în pământ. Aurul sau argintul, de exemplu, pe lângă *agent universal,* mai conţin şi *agenţi particulari* sau *externi*, cum ar fi sarea comună, vitriol sau salpetru. 2. Principiul ignic conţinut în materie şi pus în mişcare de focul athanorului; ceva asemănător **Arheusului.**

AGRICULTURĂ CELESTĂ
Alegorie desemnând **Opera** alchimică în care procesele şi stadiile erau supravegheate şi conduse cu atenţie de alchimişti, întocmai urmăririi de către agricultori a însămânţării, creşterii şi maturizării plantelor terestre. „Plantele terestre" ale alchimiştilor erau **metalele** pământului care îşi aveau originea şi corespondenţa celestă cunoscută. (F. 6)

F.6. Agricultura celestă

AHENUM

F.7. Ahenum *conţinând spiritul lui Saturn*

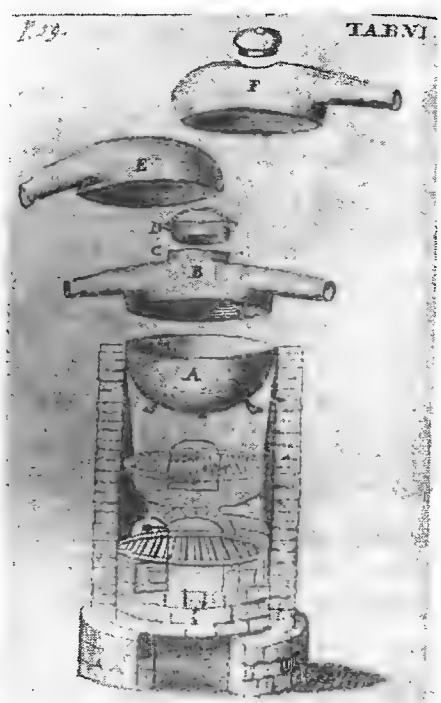

F.8. *Ahenum (A) aşezat în athanor*

Vas de aramă, bronz sau fier asemănător unei căldări mai mici, aparţinând, de regulă, dotării athanorului dar folosit uneori şi separat. Făcea parte din dotarea de bază a unui laborator alchimic. (A; F. 7; şi 8)

ALAMBIC

Partea superioară a aparatului de distilat (**capitel**). Denumirea provine

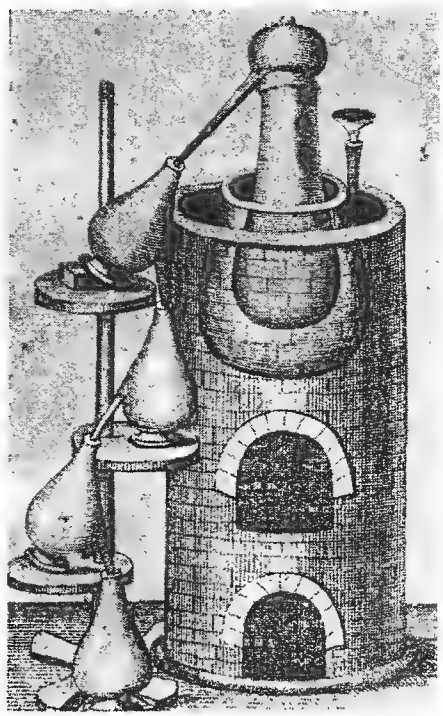

F.9. Alambic *montat pe athanor*

de la cuvântul grecesc. **ambix** = *cupă, capitel de distilare* şi apoi cel arab. *al-anbiq*. Prin extensie, alambicul a devenit denumirea pentru întregul aparat de distilare care constă din **cucurbita** (vasul rotund cu substanţe de distilat, **alambic**

(capul, partea superioară, capitelul) cu un „cioc" curbat care conducea vaporii la un *recipient* (receptor) unde se condensau (încă nu se folosea un *condensator* separat). (A; F.9)

ALAUN
1. Sulfat dublu al unui metal trivalent (aluminiu, fier, crom ş.a.) şi monovalent (sodiu, potasiu etc.), cel mai cunoscut fiind cel de aluminiu şi potasiu (*piatra acră*). A fost folosit ca mordant în vopsirea textilelor, prin extindere, alchimiştii referindu-se la o substanţă tinctorială, inclusiv pentru „vopsirea" metalelor. 2. Alchimiştii făceau distincţie între diferitele varietăţi de alaun (lat. *alumen*) mult folosite de ei: *al. alexandrinum, al. catinum, al. faecis, al. petrinum, al. plumosum, al. romanum, al. ustum* etc. (A.)

ALB
În alchimie, culoarea albă este simbolul uneia din cele trei faze principale ale **Operei** alchimice, **albedo** sau *leukosis*, când *compostul* din *Oul filosofic* se deschide la culoare până devine alb strălucitor. Dacă nu se trece la ultima fază (**rubedo**), din compostul albificat se prepară **elixirul alb** pentru transmutarea în argint. Alte semnificaţii alchimice ale culorii albe: **Luna**, care are drept corespondent terestru argintul metalic; elementului **Apă** din alchimie îi corespunde culoarea albă; în alchimia chineză, elementul **Metal** şi principiul **Yang** sunt simbolizate prin culoarea albă.

ALBASTRU
Fără a fi culoare de bază în alchimie, albastru are câteva semnificaţii simbolice: planeta **Venus** (multe minerale de cupru fiind albastre); **Cerul**, ca simbol al „celor de sus" (spiritualitate), în opoziţie cu **Pământul** (negru sau maro); **Alchimia**, ca personificare, este îmbrăcată în albastru; floarea din mâna **Hermafroditului** este albastră semnificând *imposibilul*; elementul **Lemn** din alchimia chineză ca şi una din culorile principiului **Yang** sunt albastre.

ALBATIO vezi DEALBATIO

ALBEDO (LEUKOSIS)
Albedo (lat. *albus* = alb; grec. *leukos* = alb, pur) reprezintă al doilea stadiu necesar în realizarea **Operei** alchimice, când culoarea predominantă a materiei din vasul alchimic devine **albă**. Este faza în care o serie de operaţiuni alchimice – **gradaţie, sublimare, exaltaţie, fermentare** etc. – păstrate sub pecetea secretului, conduc la obţinerea **elixirului alb**, capabil de a transmuta metalele ordinare în argint. Este **Mica Operă** pe care, de regulă, alchimiştii încercau să o depăşească spre a realiza **Marea Operă**, obţinerea pietrei filosofale (pudra de proiecţie sau elixi-

rul roşu). Alchimiştii simbolizau stadiul *albedo* în multiple feluri: păsări albe (lebădă, gâscă, porumbel etc.), flori albe (trandafir, crin, lotus) arbore purtând lunule, Regină înveşmântată în alb, în general tot ceea ce într-un context tematic purta culoarea albă. (P. VIII şi XIII/1)

ALBIFICARE

1. Operaţie achimică (lat. *albificatio*) în urma căreia **compostul** din stadiul **nigredo** începe să se albească în urma unui foc adecvat. Procesul, care uneori dura chiar mai multe *luni alchimice,* putea fi precedat de culoarea **verde** sau chiar de mai multe culori când apărea **curcubeul** sau **coada păunului.**
2. Unii alchimişti foloseau pentru albificare şi termenii **resurecţie** sau **dealbaţie.**

ALCHIMIE

În mod simplist, alchimia este asociată cu încercările de obţinere artificială a aurului, de căutarea pietrei filosofale, de prepararea elixirului vieţii... Dacă scrutăm această preocupare în timp şi spaţiu, vom vedea că alchimia a tulburat spiritul uman peste un mileniu şi jumătate pe un vast spaţiu geografic, din China şi India, prin Babilon, lumea elenistică şi cea arabă până în Europa epocii luminilor, lăsând în urmă o bogată moştenire culturală şi implicit preştiinţifică. Privită în cele mai importante aspecte ale ei, alchimia ar putea fi definită drept o *filosofie a perfectibilităţii, un domeniu al cunoaşterii care viza teoretic şi practic vocaţia desăvârşirii Fiinţei în unitatea ei.* Această definiţie încearcă să cuprindă ambele aspecte cardinale ale alchimiei: transmutaţia materială (alchimia pragmatică) şi transmutaţia spirituală (alchimia sapienţială), considerate în vechile tratate ca fiind una singură. Având ca fundamente teoretice şi practice, **filosofia greacă, magia, mistica şi astrologia,** alchimia n-a fost străină însă de un anumit pragmatism, iar laboratorul alchimistului poate fi considerat drept primul lăcaş special destinat

F.10. Alchimia *(personificare)*

cercetărilor. Cât despre originea cuvântului *alchimie*, acesta provine din limba arabă, *al-kimya*, indicând filiera arabă a alchimiei europene medievale. La rândul lor, arabii au preluat de la grecii alexandrini preocupările pentru alchimie, termenul având o etimologie grecească, *chemia*, cuvânt provenit de la egipteanul *chem* sau *cham* indicând culoarea neagră, cuvânt care desemna însă şi Egiptul, amintind fie de pământul negru, fertil lăsat de apele Nilului, fie referindu-se la „arta magică şi secretă" a preoţilor egipteni, în care transformările cauzate de foc aduceau în atenţie culoarea neagră. Pentru o etimologie greacă pledează unele familii de cuvinte între care *chymos* = suc sau *chyma* = topitură, sugestive pentru preocupările alchimice. Dintre numeroasele legende privind originea alchimiei, consemnăm pe cea legată de numele lui **Hermes Trismegistos**, „patronul" alchimiştilor, rege semilegendar, mare preot sau chiar zeu, autorul presupus a numeroase scrieri de alchimie, magie, astrologie, farmacie, metalurgie etc. între care şi al faimoasei **„Tabula Smaragdina"**. Alchimia empirică a preluat idei şi procedee practice din alchimia mistică. De ex., ideea (şi tehnica) de *purificare* a sufletului, formulă exclusiv religioasă, transferată asupra materiei a rămas prin alchimie o moştenire a chimiei de azi, argumentând, printre altele, că alchimia a fost şi o prechimie. (F. 10)

ALCHIMIST

Persoană preocupată de **alchimie**, indiferent de pregătirea sa profesională, meşteşugar, artizan, spiţer, medic, jurist, preot, profesor etc. Între cele două orientări ale alchimiei postparacelsiene din secolul al XVI-lea, *pragmatică* şi *sapienţială* s-a produs o ruptură care a făcut din alchimiştii pragmatici precursori ai chimiei şi farmaciei, în timp ce alchimia sapienţială de orientare misticoteosofică, speculativă a rămas cu adepţii ei în universul conservator al

F.11. Alchimist *cu ajutoare, în laborator*

F.12. Alchimist *în laborator*

alchimiei tradiţionale. Ironizat ca „suflător" (din cauza foalelor utilizate la menţinerea focului din cuptor), alchimistul pragmatic s-a dovedit un veritabil cercetător, iar laboratorul său, primul lăcaş indicat de istoria ştiinţei ca fiind destinat activităţii de cercetare.

ALCOOL

1. La origine, *alcohol* (arab. *al-kohl*) înseamnă o pudră minerală fină din stibină pentru pictat ochii, apoi o pulbere fină, oarecare. 2. Esenţă, chintesenţă, extractul cel mai fin (vaporii) din vinul (**spiritus vini**) sau fructele fermentate distilate (**aqua vitae**). 3. Spirt, alcool obişnuit (etilic), rachiu. (A.)

ALEGORIE

Alegoria (grec. *allegorein* = a vorbi altfel) este figura de stil ce foloseşte metafora prelungită sau un şir de metafore pentru a exprima un sens ascuns care nu se lasă revelat în mod direct, fiind inefabil, greu sau chiar imposibil de exprimat. Limbajul alchimic abundă în alegorii închise (fabula) sau deschise (ghicitori), delectând spiritul ludic al cititorului. Cele mai multe alegorii alchimice sunt luate din mitologia greco-romană: Hippomenes (*alchimistul*) poate câştiga cursa cu Atalanta (*Alchimia*); Hercule (*alchimistul*) dobândeşte merele de aur din Grădina Hesperidelor (*Alchimia*); Sisif (*alchmistul*) are de efectuat o muncă istovitoare; ochii monstrului Argus sunt „ochii" din *coada păunului*; **Lâna de aur** a argonauţilor este un pergament alchimic etc., dar şi din **Biblie:** Moise era deţinătorul secretului aurului potabil fiindcă a făcut din viţelul de aur o băutură; Iona în pântecele chitului uriaş (balenă) reprezintă materia din vasul alchimic; darurile magilor, aur, smirnă şi tămâie sunt echivalentul pentru **Tria Prima** paracelsiană (**Sulf, Sare** şi **Mercur**); paralela **Lapis-Christos** derulând Patimile (**calcinarea, sublimarea**), Moartea (**nigredo**), Învierea (**rubedo**).

ALFA şi OMEGA

Sintagmă inspirată din **Biblie** exprimând începutul şi sfârşitul unui lucru. Alchimiştii o utilizau relativ frecvent, înţelegând în context nu numai **Lapisul** (**Christos**) ci şi **Opera alchimică**, ideea de conversie ciclică (Ouroboros), într-un fel **coincidentia oppositorum**. În alchimie,

cuvântul **AZOTH** echivalează cu sintagma *alfa şi omega* fiind acronimul literelor prime – *a*, alfa, alef – şi ultime – (*z*, *omega*, *thaw*) – ale alfabetelor latin, grec şi ebraic.

ALIAJ
Amestec de două până la patru metale compatibile în stare topită, având un aspect metalic omogen, urmărind îmbunătăţirea sau chiar noi calităţi ale componenţilor. Cele mai cunoscute aliaje utilizate de alchimişti erau cele pe bază de cupru (bronzul, alama) şi de mercur (amalgame) iar pentru destinaţii speciale, aliaje de argint şi aur.

ALKAHEST
1. Denumire fantezistă (*alkali est* sau *all geist*) dată de Paracelsus şi preluată de van Helmont pentru un presupus dizolvant universal, mult căutat de alchimişti, dar fără succes. În final, s-a renunţat la căutări, contestându-se universalitatea dizolvantului prin imposibilitatea de a fi depozitat într-un vas. 2. Unii alchimişti înţelegeau prin *alkahest* mercurul ordinar care dizolva metalele prin amalgamare.

ALKALI
1. La origine, cenuşa provenită din planta de litoral *chali* (arab. *al-qali*). Cu timpul, sarea obţinută din cenuşa calcinată a plantelor marine, apoi orice fel de cenuşă vegetală conţinând carbonat de potasiu. 2. Prin extindere, proprietăţile leşioase ale sodei şi potasei s-au numit alcaline, inclusiv şi cele ale sărurilor de amoniu (*alkali volatile*).

ALUDEL
Vas de pământ (arab. *al-uthal*) sau sticlă în formă de pară, deschis la

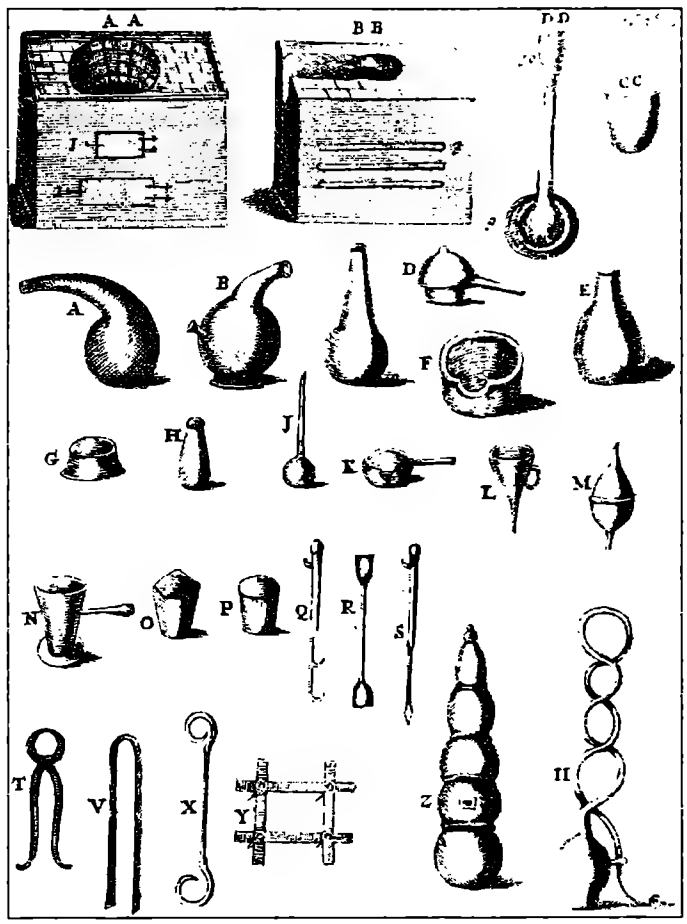

F.13. *Dotări de laborator;* **aludel** *etajat (poz. Z)*

ambele capete, folosit pentru condensarea vaporilor sau **sublimarea** unor substanţe. De obicei, se foloseau mai multe piese, cu sau fără cioc de scurgere, care se etajau (se îmbinau prin suprapunere). (F. 13/z)

AMALGAM
Aliaj lichid sau solid obţinut prin „înmuierea" (dizolvarea) şi amestecarea în mercur a unor metale. Cu excepţia fierului, alchimiştii au obţinut amalgame din toate metalele cunoscute, ceea ce a condus la importante utilizări ale amalgamurilor şi la mai buna cunoaştere a proprietăţilor fizico-chimice ale mercurului. (A.)

AMALGAMARE
1. Operaţiunea de „înmuiere" a unor metale (aur, argint) cu ajutorul mercurului obişnuit, când se formau aliaje solide sau lichide. Era un procedeu care a stârnit în mod aparte curiozitatea alchimiştilor întrucât metalele se „înmuiau" fără să fie nevoie de căldură. 2. Procedeu de extragere din minereuri a aurului şi argintului nativi cu ajutorul mercurului: se amesteca minereul cu mercur, apoi amalgamul format cu aceste metale era separat şi supus încălzirii, când mercurul distilat era recuperat, rămânând metalele nobile.

AMBIX vezi ALAMBIC

AMBRĂ vezi CHIHLIMBAR

AMETIST
Piatră semipreţioasă, o varietate de cuarţ violet sau albastru, cu luciu slab, folosit mai mult ca **amuletă**. Ametistul era apreciat încă din antichitate pentru multiplele sale „calităţi": ferea de beţie (grec. *amethysios* = care nu e beat), alunga gândurile rele, sub pernă dădea vise benefice, ferea de otrăvuri şi farmece, întărea memoria; fiind considerat simbol al cumpătării, smereniei şi păcii spirituale, se confecţionau din el şi mătănii scumpe pentru episcopi. Alchimiştii au remarcat că la o încălzire puternică (peste 500° C) culoarea violetă a ametistului se schimbă în galben, obţinându-se **citrin** artificial.

AMOR vezi EROS

AMULETĂ
Obiect de mici dimensiuni presupus a fi încărcat cu puteri magice spre a feri pe purtător de boli, necazuri,

F.14. Amuletă *(reprezintă pe Abrasax – Iao)*

nenorociri. De obicei, amuletele erau pietre preţioase sau semipreţioase gravate sau nu, bijuterii speciale, fragmente din corpuri sau materiale aparte, fiind utilizate de alchimişti la efectuarea unor operaţii de laborator. De multe ori erau purtate şi ca **talismane**. (F.14)

ANALOGIE
Figură de stil care scoate în evidenţă asemănări, similitudini sau corespondenţe între două obiecte sau fenomene, unul relativ necunoscut care spre a putea fi înţeles şi cunoscut este asemănat cu altul, relativ cunoscut (grec. *analogos* = proporţional, asemănător). Analogia mai mult sugerează decât întemeiază, adevărul ei este subiectiv, extinzând „cele cunoscute la cele necunoscute"; ea nu spune că lucrurile sunt diferite, ci că sunt asemănătoare. Mai puţin ermetice, analogiile alchimice îndeamnă cititorul la un plăcut exerciţiu intelectual introspectiv, cele mai întâlnite fiind: **Macrocosmos – Microcosmos; Cer – Pământ** (conform **Tabulei Smaragdina**); **Lapis – Christos; Tria Prima: Sare – corp, Sulf – suflet şi Mercur – spirit**; Prin analogie termeni pur religioşi ca **purificare, cristalizare, sublimare** sau **spirit** nu numai că au fost absorbiţi în alchimia de laborator, dar se regăsesc şi în chimia zilelor noastre.

ANDROGIN vezi REBIS

ANIMA
Este denumirea latină a **Sufletului** considerat ca entitate purtătoare a trăsăturilor senzitive şi afective ale fiinţelor. Nici în alchimie ideile privind sufletul (anima) nu erau convergente, fie suprapunându-se cu ideea de **spirit**, fie, pe linie aristotelică, atribuindu-i-se caracteristici specifice regnurilor naturii şi diferind ca atare de spiritul pur şi incoruptibil. Alchimiştii credeau, în general că sufletul este nemuritor, asemănător spiritului care, la fiinţele raţionale (om) îl izolează de contactul direct cu trupul, dar, fiind prezent în toate corpurile (inclusiv minerale şi vegetale) este supus transformărilor, la rândul său dispunând transformarea corpurilor. Deşi feminin (ca gen), sufletul ar avea o natură androgină, partea feminină (**anima**) opunându-se celei masculine (**animus**) cu care coabitează, ceea ce (conform psihanalizei) ar explica stările şi comportările sufletului. Alchimic, **anima** reprezintă natura feminină, pasivă, nocturnă, lunară, figurată prin culoarea albastră (sau albă în altă variantă); corespunde principiului **Yin** din alchimia chineză.

ANIMUS
Partea „masculină", spirituală a sufletului (anima) concepută ca arhetip al vieţii şi înzestrată cu trăsături ale

spiritului pur, pe care-l fereşte de contactul cu trupul. Alchimic, *animus* reprezintă natura masculină, activă, caldă, energică, solară figurată prin culoarea roşie. Corespunde principiului **Yang** din alchimia chineză.

ANKH
Crucea cu ansă (toartă ovală) simbolizând nemurirea, purtată mai ales de zeiţa **Isis**. Figurează pe multe amulete magico-alchimice ca simbol al unirii contrariilor cerc / cruce, cer / pământ, activ / pasiv, masculin / feminin. 2. Cheie a misterelor esoterice, a înţelepciunii hermetice. (F. 15)

F.15. Ankh – *crucea egipteană cu ansă*

ANODIA vezi
ASCENSIUNEA SUFLETULUI

ANTHROPOS
Este numele grecesc al omului, folosit de alchimişti pentru a denumi omul spiritual, **filius macrocosmi** (fiul macrocosmosului), a omului interior, etern. Doctrinele gnostice văd în *anthropos* spiritul captat de materie devenit pentru alchimişti acea **anima mundi** (suflet al lumi) prezent pretutindeni şi care constituie **alfa şi omega** operaţiunilor alchimice. (P. XVII/15)

ANTIMONIU
1. Denumirea stibinei naturale (sulfura de stibiu), *stibium*-ul anticilor, care în alchimie a devenit denumirea generică pentru orice mineral sau aliaj lucitor şi asemănător stibinei. O legendă îi explică denumirea ca provenind de la substanţa adăugată în mâncarea călugărilor spre a-i feri de îngrăşare (franc. *antimoine*). Compuşii antimoniului au devenit

F.16. Antimoniu *alegoria de pe coperta cărţii „Carul triumfal al Antimoniului"*

mai bine cunoscuţi după apariţia lucrării lui Basilius Valentinus „*Carul triumfal al Antimoniului*" (1604). Ca de ex.: *antimonii butyrum* (unt de antimoniu) = triclorura de stibiu, numită de alchimişti şi *aquila gluten; antimonium crudum* = stibină naturală (antimonit); *antimonii flores* = stibină sublimată, mai rar trioxid de stibiu; *antimonii regulus* = stibiu metalic. 2. Simbolul spagiric al antimoniului (o cruce deasupra unui cerc) aminteşte de globul de aur din mâna împăraţilor, fiind un simbol al pământului, al materiei terestre. 3. Antimoniul a fost denumit şi **lup cenuşiu** sau **lupul metalelor**, fiind folosit la purificarea aurului din diferite minereuri. (A, F. 16 şi 52)

APĂ

1. Element alchimic, rece şi umed, unul din cele patru elemente aristotelice preluate de alchimişti, *apa* (lat. *aqua*) este cea care conferă fluiditate substanţelor. Orice corp conţine mai multă sau mai puţină apă; un metal topit curge tocmai datorită „apei" conţinute. 2. Cunoscând concepţiile lui Thales din Milet, pentru mulţi alchimişti apa nu era numai materia primordială, cosmogonică din care s-a născut lumea lucrurilor, ci rămâne componentul tuturor lucrurilor; nu numai plantele conţin principiul fluid, umed care le dă viaţă, ci şi pietrele, metalele şi alte materiale, aparent seci care conţin acest principiu căci şi acestea pot fi aduse prin diferite metode la starea fluidă caracteristică apei. Chiar şi aerul, prin răcire, elimină o parte din apa conţinută. 3. În alchimia mistică, apa este un simbol al dispoziţiei sus – jos: apele cerurilor sunt curate, purificatoare, dătătoare de viaţă, binecuvântate; apele pământului sunt murdare, sărate (mările), infestate şi blestemate ca atare şi de aceea ele trebuie alese şi curăţite. 4. În alchimia chineză, **apa** este unul din cele 5 elemente, simbolizată prin culoarea neagră şi corespunde principiului **Yin**, pasiv, rece, feminin, lunar etc. „Reducerea la apă" este o întoarcere la starea primară embrionară. Abluţiunile hermetice, îmbăierea şi spălarea se făceau cu apă, înţeleasă uneori şi ca **foc**. 5. Apa apare în numeroase formule compuse: ~ *arzătoare* (aq. ardens): alcool; orice lichid inflamabil; acid. ~ *binecuvântată* (aq. benedicta): apă sfinţită în anumite zile. ~ *cerească* (aq. coelestina): apă permanentă ce nu se solidifică niciodată; toate lichidele, inclusiv mercurul ordinar sunt fluide datorită acestei ape; roua cerului. ~ *dizolvantă* (aq. solvens): acid. ~ *de gradaţie* (aq. gradatoria): lichid miraculos care ar fi înnobilat un metal ordinar prin simpla imersiune în el (*gradus* = pas, treaptă). ~ *mercurială* (aq. mercurialis) *mercurul filosofic; lapte de fecioară*. ~ *permanentă* (aq. perma-

nens): apa cerească. ~ *de plumb* (aq. plumbi): soluţie de acetat de plumb. ~ *regală* (aq. regis): amestec de acizi (azotic şi clorhidric) care atacă şi aurul, „regele metalelor". ~ *sulfurică* (aq. sulphuris): **sulful filosofilor** (alchimic). ~ *tare* (aq. fortis): acid azotic, uneori acid clorhidric. ~ *uscată*: alchimiştii numeau adesea chiar **focul** folosit la „spălări" şi „solviri". ~ *de var*: soluţie de var stins. ~ *vieţii* (aq. vitae): alcool obţinut prin distilarea vinului. (A, F.4 şi 5)

APOLLO vezi SOARE

AQUA vezi APĂ

ARAMĂ vezi CUPRU

ARBORE

Unul din cele mai complexe şi universale simboluri regăsit abundent şi în *filosofia hermetică*. Semnifică legătura dintre **Cer** şi **Pământ** unind „*cele de sus cu cele de jos*". 1. Ansamblul procesului alchimic este frecvent prezentat sub forma unui *arbore filosofic* în care operaţiunile alchimice sunt figurate pe ramuri, frunze sau flori. Cele mai frecvente reprezentări corespund **Operei** cu şapte, respectiv douăsprezece operaţii. 2.Sub forma de *arbore filosofic* sunt înfăţişate simbolic cele şapte planete-metale care străjuiesc realizarea **Operei**. 3. **Opera alchimică** vizând obţinerea **elixirului alb** sau **roşu**: *arbore cu lunule*: **Mica Operă**

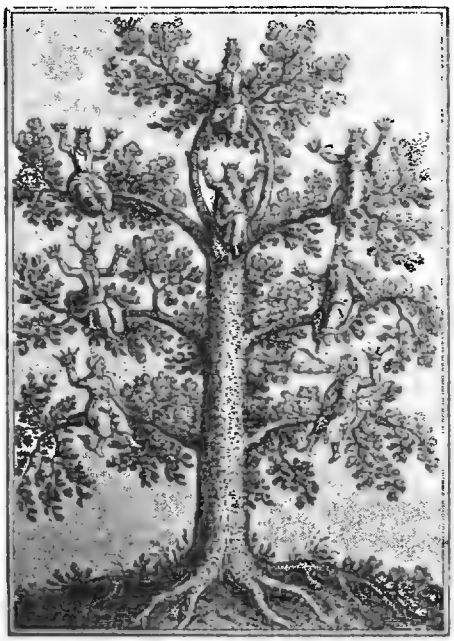

F.17. Arborele alchimic *reprezentând transformările Sulfului şi Mercurului în aur filosofal*

– realizarea transmutaţiei materiei primare în **argint** (elixirul alb); *arbore cu sori*: **Marea Operă**, reali-

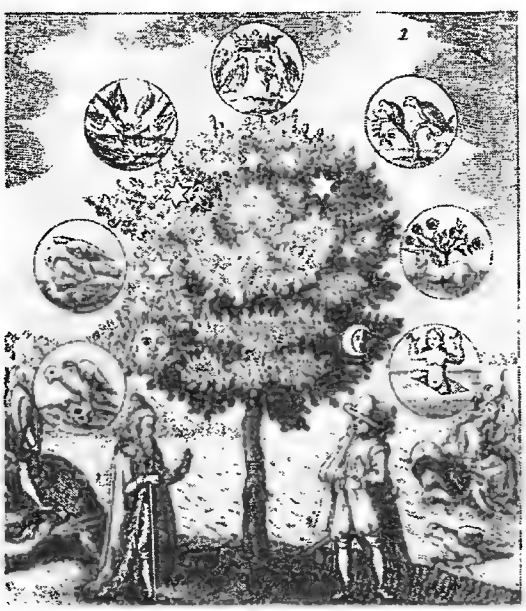

F.18. Arborele alchimic *reprezentând Opera alchimică în varianta cu şapte operaţiuni*

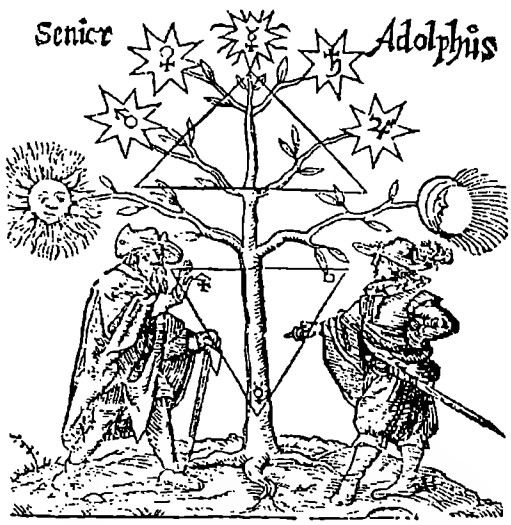

F.19. Arborele alchimic *într-o viziune simplificată, cu indicarea simbolurilor celor 7 metale*

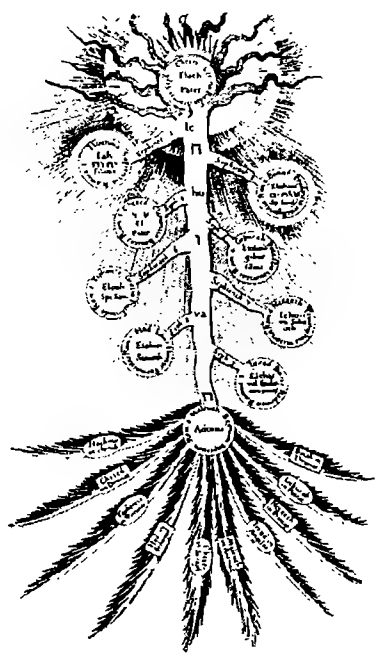

F.20. Arborele sefirotic *reprezentat cu rădăcinile în Cer şi coroana pe pământ*

zarea transmutaţiei în **aur** (elixirul roşu). Numărul de lunule sau sori corespunde cu numărul de operaţii ale **Operei**. 4. **Arborele sefirotic**: conform **Kabbalei**, prin emanaţii ale Fiinţei Supreme, **En-Soph**, s-au format zece **sefiroţi** (masculini şi feminini) alcătuind părţile *Omului Primordial* sau *Ceresc* din care s-a născut Universul nostru. Dispunerea celor zece sefiroţi în forma corpului uman reprezintă *arborele sefirotic*. În această viziune, omul este un arbore răsturnat având rădăcinile în cer şi coroana pe pământ, idee regăsită şi în simbolismul mistic hindus sau islamic, dar şi în alchimia sapienţială. 5. **Arborele scorburos**, simbol al **athanorului**, matrice pentru „gestaţia" aurului alchimic. (F, 17, 18, 19, 20)

ARCANUM

1. Nume dat de Paracelsus misterelor, tainelor naturii (lat. *arca* = dulap, scrin, casetă închizând ceva secret) cu referire la partea activă, dar ocultă din extractele minerale, vegetale sau animale, având puteri vindecătoare (*medicina*). 2. În perioada iatrochimică, unele dintre preparatele magistrale purtau denumirea de *arcanum*, cum ar fi: *arcanum corrallinum* (oxidul mercuric), *arcanum duplicatum* (sulfatul de potasiu). Însuşi Paracelsus era autorul a patru tipuri de *arcana* (probabil preparate pe bază de oxid mercuric şi cloruri): *arc. lapidis philosophorum, arc. materiae primae arc. mercurii vitae* şi *arc. tincturae*.

ARCHEUS vezi ARHEUS

ARES vezi MARTE

ARGILĂ vezi LUT

ARGINT
1. Unul din cele şapte metale cunoscute în antichitate, al doilea în noblețe după aur, având drept corespondent celest **Luna** sau, în panteonul greco-roman, zeiţa **Artemis - Diana.** 2. În alchimie, argintul s-ar fi obţinut cu ajutorul **elixirului alb** la finalul fazei **albedo** simbolizată iconic prin **Regină** îmbrăcată în alb, prin zeiţa **Diana** purtând drept diademă o lunulă de argint cu pietre preţioase specifice: **diamant, cristal, opal.** Amuletele din argint apărau de demoni şi de vrăji. 3. În sistemul dual alchimic, *Argintul* (simbolizat de **Regină**) este principiul feminin, pasiv, apos, rece, lunar, echivalent principiului **Yin** din alchimia chineză, în opoziţie şi complementaritate cu *Aurul,* (simbolizat de **Rege**). 4. *Argint-viu* (*Argentum vivum*) era denumirea atât pentru **Mercurul** alchimic cât şi pentru mercurul ordinar. (A, P. VIII, F. 19)

ARGINT VIU vezi MERCUR

ARGYROPOEIA
Cuvânt de origine greacă (*argyros* = argint; *poesis* = facere) desemnând în limbajul alchimiştilor preocuparea pentru fabricarea argintului. Se pare că termenul s-a conceput prin analogie cu **chrysopoeia,** fabricarea aurului, existent încă în secolul al IV-lea d.Hr. la alchimiştii greci din Alexandria.

ARHEUS
1. Agent ignic, misterios care produce maturarea metalelor în sânul pământului, coacerea fructelor şi reglează procesele vitale din organismul animalelor. 2. Paracelsus şi apoi van Helmont au acordat un rol major *Arheusului* ca un spirit vital al animalelor, existând însă şi o ierarhie a arheilor spirituali aflaţi în diferite părţi ale organismului şi răspunzători de sănătatea sau boala acestora.

ARIPĂ
1. Simbol al volatilităţii unei substanţe. Unui animal apter dacă i se adaugă aripi (de ex. şarpe înaripat) înseamnă aducerea substanţei (simbolizată de animal) în stare volatilă. Dimpotrivă, tăierea aripilor simboliza pierderea volatilităţii, fixarea substanţei. 2. Sublimarea unei substanţe (trecerea din stare solidă direct în stare gazoasă).

ARSENIC
1. Orice mineral cu aspect asemănător unui minereu aurifer (grec. *arsenikos* = auripigment). Mineralele de arsen, *realgar* (sulfura arsenioasă) de culoare roşie şi *auripigmentul*

(sulfura arsenică) de culoare aurie conţin uneori şi foarte mici cantităţi de aur, ceea ce a întărit credinţa anticilor şi apoi a alchimiştilor că ar fi o materie primară privilegiată în obţinerea aurului alchimic. 2. În alchimia arabă, *Arsenicul* era considerat drept element, asemenea **Sulfului** şi **Mercurului.** (A)

ARSENIKON
1. Denumirea antică pentru **orpiment** (grec. *arsenikos* = auripigment) mineral ce ar conţine aur în cantităţi importante, dar necesitând descoperirea secretului de prelucrare şi extracţie. Alchimiştii greci credeau că este un element ce stă la baza formării metalelor. 2. Denumirea de **Arsenikon** a constituit o propunere de soluţie pentru o renumită enigmă-şaradă din arsenalul **ghematriei** alchimice medievale.

ARTĂ
Termenul (lat. *ars*) era folosit de alchimişti cu trimitere directă la *Arta Hermetică,* adică la *Alchimie,* ca artă întemeiată de **Hermes Trismegistos.** Cuvântul îl regăsim şi în alte combinaţii dar cu aceeaşi trimitere la alchimie: *Ars Regum* (Arta Regală), *Ars Magna* (Marea Artă), *Ars Ignis* (Arta Focului), *Ars Nostra* (Arta Noastră), *Ars Spagyrica* (Arta spagirică), iar alchimistul era *Artifex* (Artistul).

ARTEMIS vezi DIANA

ASA
1. Medicament miraculos pentru uz extern care în credinţa alchimiştilor ar fi vindecat orice erupţie cutanată, rană etc. Basil Valentin şi mulţi alchimişti s-au străduit zadarnic să descopere acest medicament. 2. *Asa phoetida* – răşină rău mirositoare extrasă din rădăcinile unor plante din familia Umbelifere şi folosită în medicina spagirică.

ASCENDENT
1. În astrologie, momentul naşterii subiectului (nativului) caracterizat de poziţiile reciproce ale planetelor din casele **horoscopului.** Era considerat determinant în destinul nativului sau acţiunii preconizate. 2. Denumirea primei case (lat. *domus vitae*) din cele 12 care alcătuiesc **horoscopul.** Viza personalitatea nativului, caracterul şi sănătatea acestuia.

ASCENSIUNE
1. În alchimia mistică, *ascensiunea* era legată de **anodia (înălţarea sufletului)** la cer, trecerea de barierele sferelor planetare, proces ce va fi transferat de alchimişti materiei. 2. Proces alchimic (lat. *ascensio*) constând în ridicarea componentelor uşoare din vasul de reacţie, ascensiune datorată, conform teoriei aristotelice, tendinţei generale ca fiecare element să-şi ocupe locul natural (**pământul** cel mai jos, **focul** cel mai

sus). Era opus **descensiunii.** 3. *Distilarea* era prin excelenţă un proces de *ascensiune* când vaporii încălziţi se ridicau în vasul de distilare, fiind captaţi sau returnaţi. 4. *Evaporarea* intra de asemenea în procesul de *ascensiune*, când vaporii se degajau la temperatură normală, fără încălzirea vasului.

ASCENSIUNEA SUFLETULUI
Paradigma mistică a coborârii (lat. *descensio*) şi urcării (lat. *ascensio*) sufletului în concepţiile gnostice era asociată cu naşterea şi moartea omului. La naştere, spiritul pur de la Creator este învăluit de suflet care se încarcă cu calităţile şi viciile planetelor ale căror ceruri le străbate în coborârea spre pământ pentru a se întrupa. După moarte, corpul rămâne pe pământ, în timp ce sufletul tinde să se ridice (anodia, ascensiunea) spre lumea din care a venit; dar fiind „încărcat" de păcate nu va putea depăşi anumite ceruri planetare, recăzând pe pământ spre reîncarnare (metempsihoză) şi purificare, circuitul repetându-se până la **purificare**, când va putea străbate toate cerurile spre a ajunge la Creator. Acest proces mistic de obţinere a „spiritului pur", aplicat de alchimişti materiei din alambic a condus la descoperirea unor noi substanţe şi operaţii de laborator între care **purificarea** (termen prin excelenţă religios) şi **distilarea.** În cazul distilării unui lichid, analogia este evidentă, numai spiritele uşoare, pure se pot ridica din alambic, cele grele condensându-se înapoi în vasul de distilare spre a reîncepe ciclul *ascensiune – descensiune.*

ASEM
Denumire din epoca elenistică egipteană pentru un metal preţios importat din sud, se pare un aliaj de aur şi argint asemănător (sau poate acelaşi) cu *electrum*-ul (*elektron*).

ASPECT PLANETAR
Ansamblul configuraţiilor pe care planetele le au la un moment dat în cadrul zodiilor şi caselor zodiacale. Ptolemeu a stabilit şase poziţii devenite clasice, în funcţie de mărimea unghiului cu vârful în centrul **horoscopului: conjuncţie** – două sau mai multe planete se găsesc pe acelaşi semn zodiacal (se suprapun formând un unghi de 0 grade); **sextil:** două planete formează între ele un unghi de 60 de grade; **cvadratură** – idem, 90 de grade; **trigon** (**trin**) – idem, 120 de grade; **opoziţie** – idem, 180 de grade (se află pe aceeaşi dreaptă). Întrucât în cadrul aceluiaşi aspect planetar, unele poziţii, puteau fi contradictorii, astrologul sau alchimistul trebuia să dea dovadă de o deosebită abilitate în interpretarea lor. (A)

ASTROLOGIE

Veche artă divinatorie de sorginte mesopotamiană, bazată pe credinţa unor corespondenţe între **Cer** şi male, culori, părţi ale corpului omenesc etc. Câteva corespondenţe (diferind după surse) sunt redate în tabela următoare:

Tabela. *Asocierea planete-metale-minerale-plante-animale etc.*

	LUNA	MERCUR	VENUS	SOARE	MARTE	JUPITER	SATURN
ZEITATE	Artemis-Diana	Hermes-Mercur	Afrodita-Venus	Helios-Apollon	Ares-Marte	Zeus-Jupiter	Cronos-Saturn
SIMBOL	☽	☿	♀	☉	♂	♃	♄
METAL	Argint	Argint viu (Mercur)	Cupru (Aramă)	Aur	Fier	Cositor (Staniu)	Plumb
CULOARE	argintiu sau alb	incolor cu reflexe	verde	galben-auriu	roşu	albastru	negru
MINERAL	beril; opal; diamant; cristal; sidef	sardonix, carnalit, agat, calcedonie	smarald coral, safir rozaliu	chihlimbar crisolit; escarbuncul;	rubin hematit magnet, granat, jasp.	safir, jasp, ametist, turcuază, diamant verde-bleu	obsidian, onix, jais, diamant negru; coral negru
PLANTĂ	ovăz, tei, camfor, pepene, cătină, gulie	salcâm, muşeţel, cicoare, alun, ceai valeriană	migdal, iris, lămâi, crin, mirt, măr, trandafir	şofran, laur, lotus, grâu, portocal;	acant, viţă, beladonă, piper, prun, hrean, cânepă	smochin, aloe, cireş, cedru, portocal, platan	chiparos, mandragora salcie, aconit, licheni
ANIMAL	broască, liliac, pisică, gâscă, iepure	pisică, vulpe, maimuţă, coţofană, şopârlă	turturea, porumbel, capră, fazan, fluture	vultur, leu, şoim, ibis, ţap, berbec	lup, câine, cal, jaguar, tigru, cocoş	acvilă, prepeliţă, girafă, cerb, ciocârlie	cucuvea, broască, liliac, cârtiţă, vultur
PĂRŢI ALE CORPULUI OMENESC	creier (plămâni)	plămâni (creier)	rinichi (stomac)	inimă	vezica biliară	ficat	splină

Pământ, făcând posibilă cunoaşterea evenimentelor terestre viitoare, prin cunoaşterea mişcării astrelor şi a „simpatiilor" celor de sus cu cele de jos. Astfel, fiecărei planete-zeu îi corespundeau pe pământ un metal, mai multe minerale, plante, animale. Astrologia mai era cunoscută în vechime şi sub denumirea de *astromanţie* – prezicerea după astre, sau *apotelesmatica* – „ştiinţa" influenţelor (celor de sus). **Alchimia** a preluat de la *astrologie* teoriile omologiei **Cer – Pământ, Macrocosmos**

– **Microcosmos**, a influenţelor planetare, simbolismul astrologic şi ocultismul divinator. De la asocierea celor şapte planete cu cele şapte metale, a constelaţiilor zodiacale cu operaţiile alchimice de laborator, până la întocmirea **horoscopului** pentru reuşita **Marii Opere**, totul trebuie să se desfăşoare într-o consonanţă perfectă a „celor de sus cu cele de jos" aşa cum se menţiona în **Tabula Smaragdina**.

ASTROMANŢIE vezi ASTROLOGIE

AŞTRI

Corpuri cereşti, planete şi stele care încă din antichitate au inspirat imaginaţia omenească prin misterioasa lor strălucire şi mişcările regulate, devenind simboluri ale perfecţiunii şi nemuririi divine. Cele şapte planete cunoscute – **Saturn, Jupiter, Marte, Soare, Venus, Mercur, Lună**

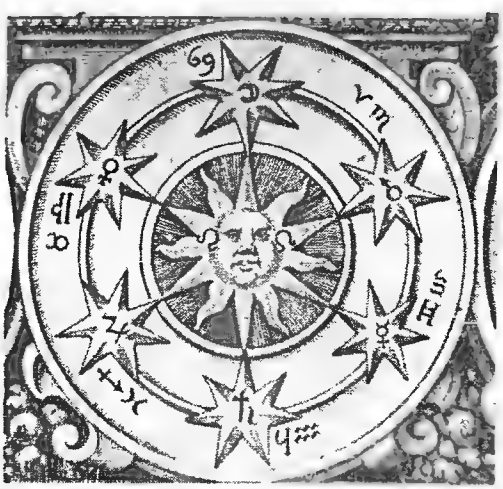

F.21. Aştri. *În centru, Soarele, înconjurat de celelalte şase planete şi 12 constelaţii zodiacale*

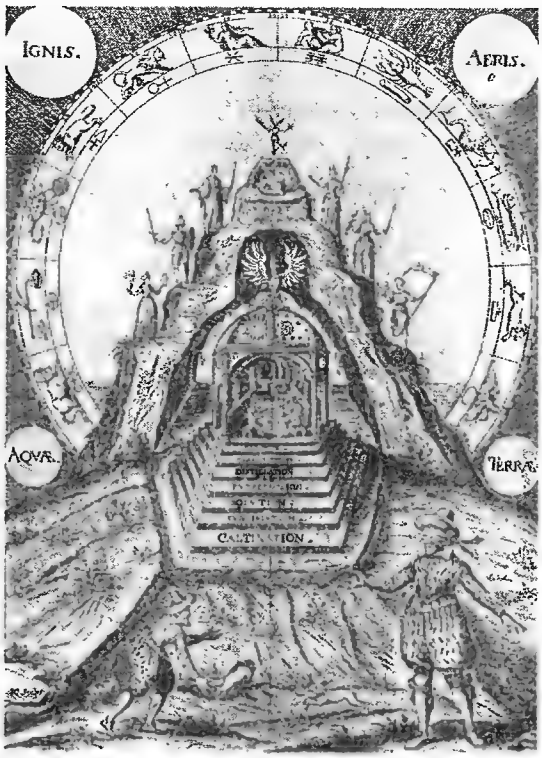

F.22. Aştri. *Imagine alegorică a Operei alchimice (cu templul Phönixului în centru) realizabilă sub auspiciile aştrilor*

– păstrând „ordinea caldeană", precum şi cele 12 constelaţii zodiacale – **Berbec, Taur, Gemeni, Rac, Leu, Fecioară, Balanţă, Scorpion, Săgetător, Capricorn, Vărsător, Peşti** – au constituit o sursă principală a credinţelor antice, a omologiei dintre **Cer** şi **Pământ**, a **astrologiei** ca ştiinţă a influenţelor şi pilon al **alchimiei**. Fiecare planetă-zeu are un simbol căruia îi corespunde pe pământ un metal, un mineral, o plantă, un animal, o culoare, inclusiv părţi ale corpului omenesc sau însuşiri general-umane. Conform lui Al-Kindi (sec. al IX-lea d.Hr.), aştrii emit *radiaţii* specifice receptate de

fiinţele şi lucrurile de pe pământ în mod diferit, conform naturii lor cât şi schimbării aspectelor astrologice în timp, prin acestea ei influenţând direct cele pământeşti. (F. 21 şi 22)

ATHANOR

Cuptorul alchimiştilor (arab. *at-tannur* – cuptor) construit după reguli speciale. În principiu, *athanorul* avea în partea inferioară un focar cu cenuşar şi un racord pentru evacuarea gazelor arse, iar în jumătatea superioară era montat un suport (grătar) pentru instalarea **ahenumului**, a **oului filosofic**, **alambicului** sau a **retortei**. Aici se afla şi o ferestruică de cristal pentru observarea reacţiilor, a schimbării culorilor etc. În fine, deasupra se monta un capac cu posibilitate de vizitare. Cu timpul, tipurile de athanor s-au diversificat în funcţie de regimul focului necesar sau a vaselor folosite; de asemenea, existau cuptoare fixe şi mobile. Alchimiştii dădeau athanorului diverse denumiri: *cuptor filosofic, cuptor cosmic, cuptor hermetic, Faule Heinz* (Heinz cel leneş, germ.) etc. (F. 8, 9, 23 şi 24)

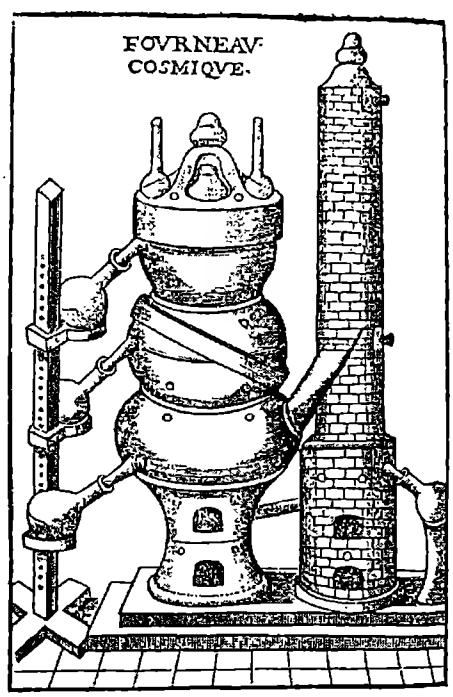

F.23. Athanor fix *sub formă de „cuptor cosmic" cu aludel etajat şi colectoare*

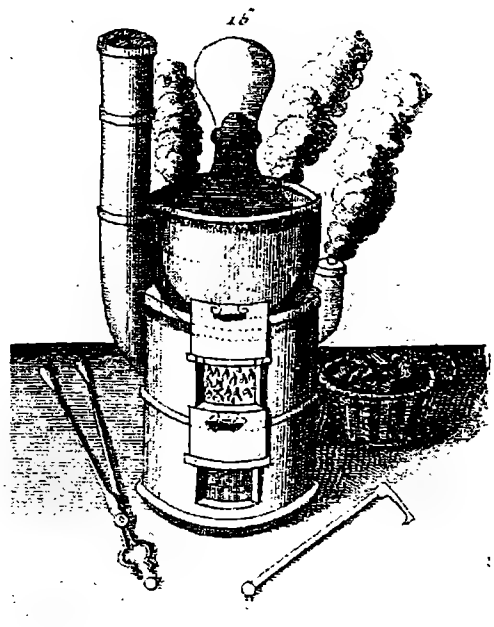

F.24. Athanor mobil *(portabil)*

ATRAMENTUM

1. Cerneală neagră (lat. *aethiops vegetalis*) obţinută dintr-o soluţie de tanin concentrat amestecată cu sulfat feros, folosită la scris sau vopsit.
2. Negru de fum sau funingine în amestec cu un liant (ulei) utilizate la scris sau vopsit. (A)

AUGMENTARE
Operaţie alchimică (lat. *augmentatio*) de creştere a puterii tinctoriale şi de transmutare a **pudrei de proiecţie** prin concentrarea ei. Ca urmare, puterea de transmutare ar fi mărit de 10, 100, 1 000 sau de mai multe ori cantitatea de aur introdusă iniţial în **oul filosofic**, ca **ferment.**

AUR
1. Cel mai nobil şi mai apreciat metal dintre cele şapte metale ale Antichităţii, inalterabil, „strălucitor ca soarele, carne a zeilor". Corespundea **Soarelui** (lat. *Sol*), zeului greco-roman al luminii diurne, **Phoebus-Apollo**. Simbol al opulenţei, măreţiei şi puterii, toate obiectele, însemnele şi bijuteriile din aur au stârnit fantezia şi apetitul tuturor pentru dobândirea minunatului metal. De la alchimiştii alexandrini până la întârziaţii alchimişti ai secolelor moderne, bântuiţi aproape cu toţii de aceeaşi „auri sacra fames", încercările de obţinere a aurului artificial s-au soldat cu eşecuri. 2. Pentru alchimişti, în spirit aristotelic, aurul era metalul perfect, format dintr-o exhalaţie terestră conţinând cele patru elemente combinate în anumite proporţii şi supuse *concocţiei* razelor solare. Pe de altă parte, conform teoriilor de mai târziu, aurul era fie un amestec subtil de **Sulf** roşu din cel mai pur şi mici cantităţi de **Mercur** argintiu-strălucitor, fluid, fie un amestec secret al principiilor din **Tria Prima**. Concentrând preponderent în el calităţile activ, masculin, uscat şi cald (întocmai principiului **Yang** din alchimia chineză), aurul din amulete, talismane şi bijuterii sporea efectul magic al pietrelor preţioase montate în el. 3. În alchimia sapienţială, aurul simbolizează perfecţiunea spirituală, cunoaşterea absolută şi nemurirea, obiective ale transmutării mistice. *„Aurum nostrum non est aurum vulgi"* (aurul nostru nu este aurul plebei) spuneau „adevăraţii" alchimişti. Adevăratul *aur filosofic* este de natură spirituală şi nicidecum cel căutat de „suflători" în retortele lor din laborator. 4. *Aurul potabil* era considerat un adevărat **panaceu**, iar o cură adecvată ar fi prelungit tinereţea şi vigoarea. Prea puţini alchimişti au reuşit să aducă aurul în stare potabilă (sub formă solubilă sau emulsionată netoxică), cel mai adesea adăugându-se o pudră de aur în băuturi. Alchimia chineză, urmărind cu precădere obţinerea elixirului de viaţă lungă, a nemuririi fizice şi spirituale, punea un preţ deosebit pe *aurul potabil*; însuşi aurul alchimic era superior celui nativ, conţinând mai puţine impurităţi, respectiv abundând în principiul **Yang** aproape pur şi extrem de puţin **Yin,** culoarea simbolică a aurului, ca şi a principiului **Yang,** fiind cea albă şi nu galben – aurie ca în alchimia occidentală. În alchimia indiană, aurul era considerat *lumină minerală*, produs al

focului solar, sămânţă divină cu virtuţi miraculoase. (A. F. 19, P.IX)

AURICHALC
Metal galben strălucitor menţionat în papirusurile elenistice, foarte probabil alamă lustruită, din care se confecţionau imitaţii de bijuterii. Alchimiştii îl numeau *cuprum citrinum* (cupru galben) şi uneori includea şi bronzul.

AURIPIGMENT vezi ORPIMENT

AZIMĂ
Aluat nedospit folosit pentru împărtăşanie. Prin extensie, alchimiştii au folosit termenul (*azymus*) pentru a desemna **fermentul** care trebuia adăugat metalelor ordinare pentru a fi transmutate în aur sau argint.

AZOT
1. Denumire fantezistă inventată se pare de Paracelsus (şi-a botezat astfel spada), alcătuită din prima şi ultima literă din alfabetul latin, grec şi ebraic: A – Z – Ω – Th, semnificând *totul*, de la început la sfârşit (**alfa şi omega**). 2. O etimologie arabă ar indica *al-zaug* pentru **mercur**, semnificând **Mercurul filosofic** al alchimiştilor, *„mercurul nostru"*, cu înţeles mistic.

B

BACCHUS
Dionysos – Bacchus era zeul vinului şi al viţei de vie din mitologia greco-romană, cultul său fiind răspândit în toată lumea antică. La început *Mistere*, apoi serbări nocturne date în cinstea lui, *bacchanaliile* aveau caracter orgiastic, reprezentând pe Bacchus ţinând în mână **tirsul**, însoţit de un cortegiu zgomotos de bacchante, sileni, satiri etc. acestea constituind în timpurile creştine imaginea **sabatului** vrăjitoarelor, de care unii alchimişti nu erau străini. Naşterea neobişnuită a zeului (reîncarnare a lui Zagreus), coborârea în infern şi resurecţia au făcut pe mulţi alchimişti să facă o analogie între acesta şi **Lapis**. O tradiţie păgână atribuie misterele dionysiace, iniţierea lui Dionysos, doicii sale, nimfa *Mystis*, posesoarea unei arte insolite practicată nocturn, **mistica**.

BAGHETĂ vezi BASTON

BAIE
În alchimie, simbolizează în general, operaţii de spălare şi purificare fizică sau spirituală. 1. Alegoria îmbăierii **Regelui** şi **Reginei** semnifica spălarea **Sulfului** şi **Mercurului** înaintea unirii lor fizice sau mistice. 2. Dizolvarea aurului (Regelui) şi argintului (Regina) în vederea purificării lor. 3. Operaţie alchimică de **albificare** a compostului prin încăl-

F.25. Baia de purificare *a Regelui (Aur, Sulf) şi a Reginei (Argint, Mercur)*

ziri adecvate. 4. Procedeu tinctorial, vopsirea unui material. 5. Instalaţie de laborator folosită de alchimişti pentru încălziri uniforme, moderate (*baie de apă*) sau mai puternice (*baia de nisip*). (A, F.25 şi 26, P.XIV/1)

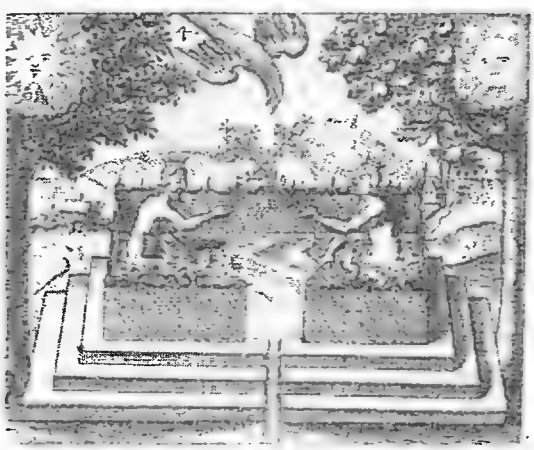

F.26. Baia alchimică *în prezenţa crinilor*

BALANŢA

1. Constelaţie ce eternizează probabil cumpăna (lat. *Libra*) din mâna lui Zeus cu care acesta hotărăşte soarta muritorilor, sau balanţa zeiţei dreptăţii Astraea. Simbolizează echilibrul opoziţiilor vizibil / invizibil, materie / spirit, Pământ / Cer, întoarcerea la unitate. Semn zodiacal de aer, între 24.IX – 23.X la începutul toamnei (echinocţiul) dominat de planeta **Venus**, sugerând echilibru şi afectivitate. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **sublimare** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Balanţei*. (A, P.II şi XVII/10, 13, 14)

BASILISC (BASILIC, VASILISC)

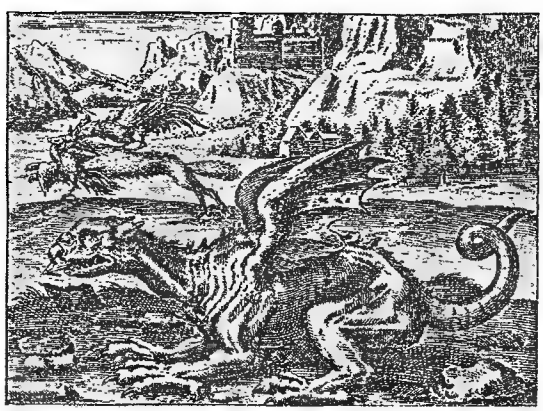

F.27. Basilisc

1. Animal fabulos având corpul de şopârlă uriaşă sau mamifer, creastă şi gheare de cocoş, cioc de vultur, aripi de dragon şi care putea ucide doar cu suflarea sau privirea, fiind astfel foarte greu de prins. Numai punând o oglindă în locurile bântuite

de el, când, uitându-se în oglindă, ar fi fost ucis chiar de propria-i privire. Carnea uscată şi măcinată era considerată un medicament miraculos. 2. Pudră de proiecţie. 3. Focul puternic din athanor. (F. 27)

BASTON
Între cele mai cunoscute bastoane sau baghete, erau: *toiagul lui Aesculap* pe care era încolăcit un şarpe, emblemă a vindecărilor miraculoase (regăsită şi azi la farmacii, bastonul având la capăt o cupă); **caduceul** lui Mercur; *tirsul lui Dionysos-Bacchus* constând dintr-un baston înfăşurat în mlădiţe de viţă de vie şi iederă, la un capăt având un con de pin. Fiind înzestrat cu puteri magice, **tirsul**, prin simpla atingere a unui obiect, îl putea transforma după voia zeului. La rândul lor, inspiraţi poate de bastoanele zeităţilor, magicienii şi vrăjitorii utilizau baghete magice spre a trasa cercurile lor magice, dirijarea demonilor, descoperirea izvoarelor sau filoanelor metalifere (cazul nuielelor de alun folosite adesea de alchimişti).

BĂRBAT ŞI FEMEIE
Reprezentările iconografice alchimice abundă în reprezentarea simbolică a principiilor opuse, prin cuplurile **Rege – Regină**, **Sulf – Mercur**, **Yang – Yin** etc. care pot fi reduse la cuplul *bărbat – femeie* ca fiind cel dintre un principiu activ şi unul pasiv. Personificarea acestor principii sugerează şi o analogie comportamentală cum ar fi afinitatea, căsătoria, acuplarea, boala sau moartea. Pe de altă parte, reprezentarea directă, realistă a cuplului de alchimişti, bărbat şi femeie la lucru, cum se poate vedea în „**Mutus Liber**", implică şi dimensiuni etico-sociale şi mistice. (P. XII/2 şi XVII)

BERBEC
1. Constelaţie reprezentând *Berbecul* (lat. Aries) cu **lâna de aur** din legenda mitologică a Argonauţilor, legendă deosebit de agreată de alchimişti care vedeau în ea descrierea alegorică a căutării aurului alchimic. Semn zodiacal de foc, între 21.III – 20.IV, începutul primăverii astronomice (echinocţiul), dominat de planeta **Marte**, sugerând înflăcărare şi dinamism. 2. Este zodia propice începerii **Operei**, când Soarele prinde puteri şi ziua devine mai lungă decât noaptea. 3. Este **Sulful filosofilor** aflat la începutul **Operei**. 4. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **calcinare** se desfăşura sub semnul zodiacal al *Berbecului*.
(A, P. II şi XVII/4)

BESTIAR ALCHIMIC
Ansamblu imagistic conţinând animale reale sau fantastice simbolizând substanţe, aparate şi ustensile de laborator, procese şi operaţii alchimice concepute în manieră antică

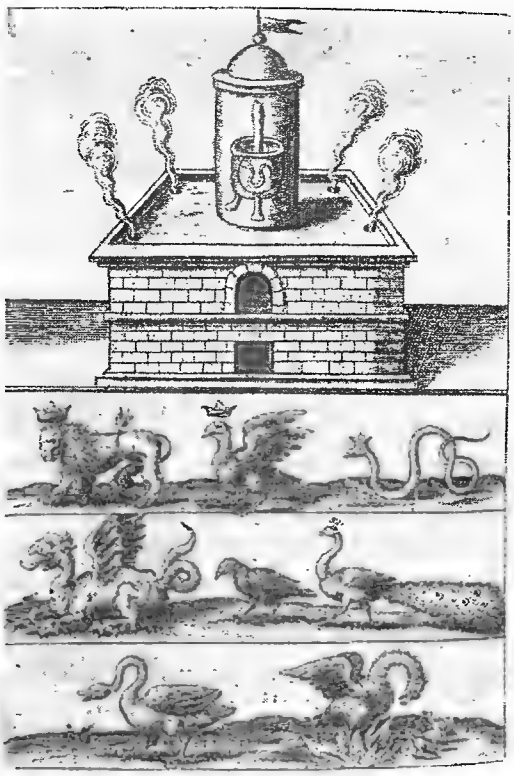

F.28. Bestiarul alchimic
sub „tutela" athanorului

sau medievală. Cele mai frecvente animale ale bestiarului alchimic sunt: acvila, basiliscul, berbecul, broasca, capricornul, câinele, cerbul, cocorul, corbul, dragonul, fenixul, grifonul, hidra, himera, ibisul, iepurele, lebăda, leul, licornul, lupul, maimuţa, păunul, pelicanul, peştele, porumbelul, racul, salamandra, scorpionul, şarpele, taurul, ursul. (F. 28)

BEZOAR

Concreţiune de forma unei pietricele depusă în sistemul digestiv al unor caprine exotice şi căreia spagiriştii îi acordau un mare credit ca antidot pentru multe otrăvuri. Erau două varietăţi: *bezoar orientalis* – de la capre din Persia şi Siria şi *bezoar occidentalis* – de la capre din Indiile de Vest (zona Caraibelor). (A)

BIBLIA

Este *Cartea cărţilor*, cartea de căpătâi pentru orice creştin şi în acelaşi timp sursă foarte bogată pentru alegoriile şi analogiile religioase ale procesului alchimic: *Geneza* biblică era un model pentru alchimist în realizarea **Operei**; *Spiritul* plutind deasupra apelor primordiale (ape mercuriale, haosul primar) era asimilat **Animei Mundi**; *Moise* era considerat un vechi magician şi alchimist, cunoscând secretul aurului potabil, reuşind să facă din viţelul de aur o băutură pentru poporul infidel; aruncarea şi scoaterea lui Iosif din puţul părăsit este intrarea şi ieşirea materiei din vasul alchimic; *Hristos*, noul Adam, era asimilat *Lapisului*; cele trei daruri aduse de magi, *aur, tămâie* şi *smirnă* îşi au echivalentul în **Tria Prima**: **Sare**, **Sulf**, **Mercur**; masacrul inocenţilor de către Irod este o alegorie a stadiului **nigredo** etc. În francmasonerie, alături de **compas** şi **echer**, *Biblia* are valoare emblematică (*cartea*): înţelepciune, respectul credinţei, al legilor şi tradiţiei.

BROASCA

Face parte din **bestiarul alchimic**, în special *broasca râioasă*, simbolizând

F.29. Broasca *(principiu terestru) înlănţuită de acvilă (principiu aerian)*

materia primă brută, apoasă şi pământoasă, ce urmează a fi prelucrată şi unită cu principiul volatil (acvila); este cea care în mod malefic suge „laptele fecioarei", fiind o prezenţă diabolică pe umărul stâng al vrăjitoarelor la *sabat* şi hrană pentru ele. Numai prin prepararea ei alchimică, efectele negative se transformă, carnea ei uscată şi măcinată servind drept leac pentru otrăvuri şi anihilarea farmecelor. *Broasca ţestoasă* reprezintă şi ea un simbol alchimic, însăşi legenda transformării ei în ţiteră servind ca pretext, iar alchimia chineză, ca purtătoare a elementului **Yin** (apă, iarnă) are o viaţă îndelungată, simbol al nemuririi, din carnea şi restul corpului ei obţinându-se preparate cu efecte miraculoase. (F. 29)

BRONZ

Aliaj de cupru-staniu cunoscut din culturile timpurii (înaintea epocii fierului), apoi produs într-o mare varietate de compoziţii pe un întins areal geografic. Prin extindere, metalurgii şi alchimiştii numeau bronzuri aliaje în care mai puteau intra în plus cantităţi mici de plumb, argint, fier, zinc, în felul acesta lărgindu-se gama de utilizări, de la cunoscutele arme de bronz, unelte, monede sau bijuterii, la amulete şi piese speciale de laborator (piuliţe, vase, greutăţi pentru cântăriri). Termenul latin folosit pentru bronz era **aes**, acelaşi ca şi pentru aramă (cupru). (A)

BUFNIŢĂ

Asemănătoare *cucuvelei*, **bufniţa** este pasărea înţelepciunii, clarviziunii, cu puterea de a scruta întunericul, fiind unul din simbolurile zeiţei înţelepciunii **Athena-Minerva**. Pasăre de noapte, va dobândi apoi conotaţii nocturne, negative, funeste. În alchimie va păstra ambele conotaţii, figurând uneori ca însoţitoare a vrăjitoarelor sau ca prezenţă enigmatică într-un laborator întunecos. În China, bufniţa este opusul admirabilei păsări **Phönix**, dar nu în toate epocile.

C

CABALA vezi KABBALA

CACODAIMON
Spiriduş subteran, hidos, locuitor al grotelor şi minelor, care împiedică minerii în extracţia aurului şi argintului. Credinţa în aceşti spiriduşi s-a transmis de la antici la medievali, mulţi alchimişti crezând cu fermitate în ei, ba chiar atribuindu-le unele eşecuri în munca lor de laborator. Exhalaţiile toxice şi periculoase din mine şi laboratoare erau atribuite acestor cacodaimoni.

CADAVRU
Unul din simbolurile folosite de alchimişti pentru a indica faza **nigredo** a **Operei**, când are loc putrefacţia **compostului** şi culoarea *neagră* este

F30. Cadavrul *ca simbol al fazei* ***nigredo***

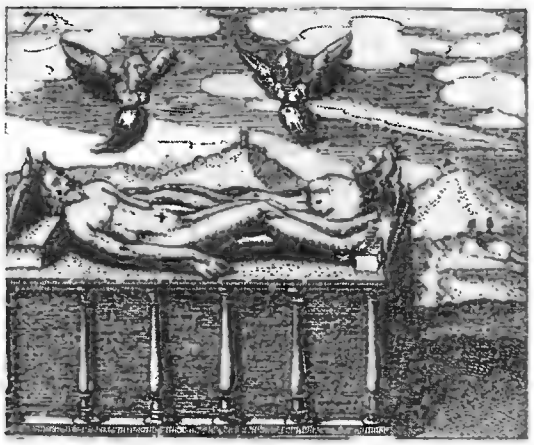

F31. Cadavrele *Regelui şi Reginei din care şi-au luat zborul spiritele vieţii*

predominantă. *Moartea* era condiţia necesară pentru a ajunge la *înviere*, fapt subliniat în mod deosebit în alchimia mistică. *Moartea lui Osiris* era denumirea dată de alchimişti stării metalice imperfecte sau materiei negre din faza **nigredos** dar care depăşind fazele **albedo** şi **rubedo** va conduce la obţinerea **pietrei filosofale.** (F. 30 şi 31)

CADMIA vezi TUTIA

CADUCEU
1. Emblemă a zeului **Hermes-Mercurius** constând dintr-o baghetă magică, o vergea înaripată, din aur, pe care se încolăcesc simetric doi şerpi, simbolizând unirea principiilor contrare **Sulf/Mercur, Fix/Volatil,** *uscat/umed* spre a forma *aurul*

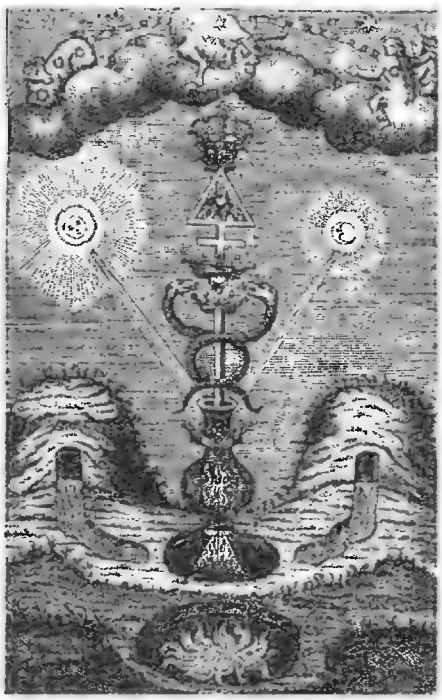

F.32. *Unirea Sulfului şi Mercurului sub forma caduceului, timpul propice fiind primăvara (sub zodiile Berbecului, Taurului şi Gemenilor)*

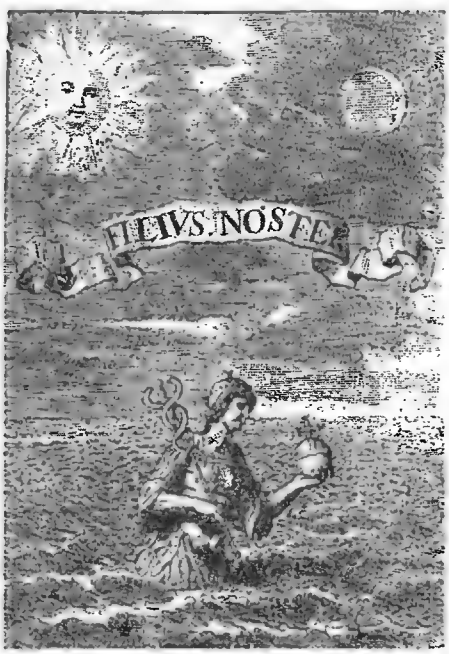

F.33. Caduceul *ca atribut a lui Mercur (Filius noster – Fiul nostru) străbătând apa (marea) mercurială*

alchimic (*vergeaua*). 2. Unitate a celor patru elemente alchimice: **Apa** şi **Focul** (cei doi şerpi unduitori), **Pământul** (vergeaua) şi **Aerul** (aripile din capul vergelei). (F. 32 şi 33)

CALAMUS
La origine este un tub de trestie (lat. *calamus* = trestie) folosit ca atare sau, ascuţit, pentru însemnări pe tăbliţe de ceară. Alchimiştii au denumit generic *calamus* orice vergea sau tub (ţeavă) de legătură din sticlă, ceramică ori metal, între vasele de laborator.

CALCEDONIE
Mineral de cuarţ (dioxid de siliciu parţial cristalizat) purtând numele după vechea localitate grecească de provenienţă, Chalkedon, şi prezentându-se sub variate forme, diferit colorate, şi utilizate ca **pietre semipreţioase**: agat, carneol, crysopras, heliotrop, jasp, onix, opal, sardonix ş.a., unele apreciate de alchimişti pentru confecţionarea de amulete sau piese de laborator (mojare, creuzete).

CALCINARE
Operaţie alchimică (lat. *calcinatio*) constând în coacerea sau prăjirea unui metal sau a unei substanţe până la obţinerea varului (**calx**) sau cenuşii (**cineres**) respective. Operaţia urmărea eliminarea totală a „umezelii" corpului prin fixarea volatilului sau volatilizarea fixului.

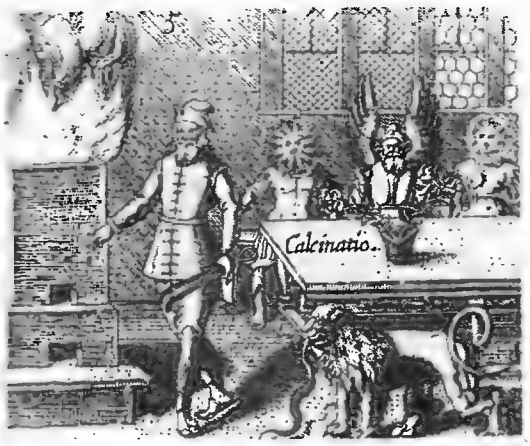

F.34. Calcinarea *sub focul puternic din athanor*

Calcinarea materiei în vas închis forma o masă neagră, ceea ce însemna „moartea" acesteia (*mortificatio, putrefactio*) simbolizată prin **cavou, corb, craniu** ş.a. Procesul a fost denumit după procedeul arderii pietrei de var pentru obţinerea varului nestins. Termenul **calcinare** a rămas în chimia modernă cu semnificaţia de încălzire la temperaturi înalte în scopul oxidării unei substanţe sau înlăturării unor componente din substanţa supusă calcinării. (F. 34, P.III)

CALE

1. În alchimie, *calea* avea înţeles metaforic de metodă sau procedeu spre atingerea unui scop. Astfel, pentru obţinerea pietrei filozofale, în laborator se indicau două căi: *calea umedă,* mai lungă, dar mai puţin riscantă, operaţiile fiind executate în mediu apos, lichid, şi *calea uscată,* mai scurtă, dar mai periculoasă, folosind focul de diferite intensităţi. Denumirea celor două căi a rămas până astăzi în chimie ca procedee de analiză clasică. 2. În China, **tao** ca sistem filosofico-religios având şi semnificaţia de *cale,* a fost însuşit şi practicat în mod specific de alchimiştii chinezi. 3. În astrologie, *Calea Lactee* era considerată drept graniţa dintre lumea mişcării şi eternitatea imuabilă, un drum ce leagă lumea pământeană de cea divină.

CALX

Este denumirea latină a varului, pe care alchimiştii au extins-o generic asupra oricărui metal calcinat (*calx metalorum* – varul metalelor), considerat ca fiind *„cadavrul"* metalului. La început, alchimiştii confundau varul (*calx*) cu cenuşa (*cinis*) ca fiind pulberea rezultată din calcinarea unui corp. Abia când au obţinut „învierea" metalului numai din *calx* (prin reducerea cu cărbune sau alt agent), au făcut diferenţierea faţă de cenuşă (*cinis* sau *cineres*). Cuvântul s-a asociat substanţelor calcinate: *calx ovorum* (coji de ouă calcinate), *calx saturni* (oxizi de plumb), *calx solis* (aur calcinat), *calx viva* (var viu, var nestins) etc. (A)

CAMERA

Este trimitere la camera nupţială a **Regelui** şi **Reginei** (**Sulful** şi **Mercurul**, **Soarele** şi **Luna**), unde se consumă **conjuncţia** iar apoi, prin moartea lor, *camera* devine *cavou.*

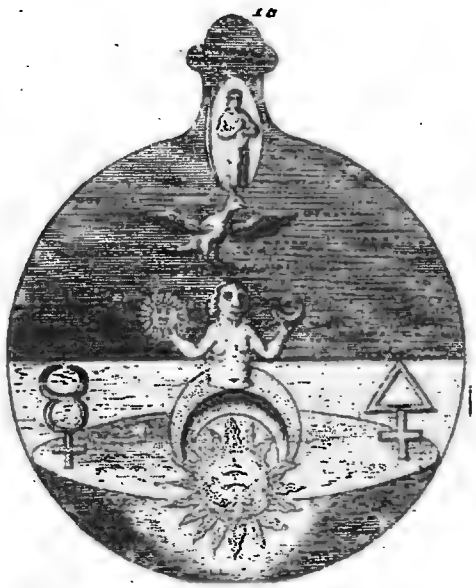

F.35. Camera nupţială *(oul filosofic) a Mercurului şi Sulfului*

Aşadar este vorba de **Oul filosofic** sau *vasul hermetic* (alchimic) al conjuncţiei principiilor opuse, care, după „moarte" vor renaşte în unitatea androgină a **Rebisului**. (F. 35)

CAMFOR
Substanţă aromatică (arab. *kafur*) obţinută din uleiurile unor plante exotice cum ar fi *cinnamomum camphora*, apreciată şi cercetată în special de spagirişti pentru mirosul caracteristic, înviorător, fapt pentru care şi-a găsit utilizări în farmacia timpului, primele farmacopei având deja incluse reţete conţinând produse camforoase.

CANCER vezi RAC

CAP DE MORT
1. Aluzie la capul zeului Osiris din mitologia egipteană, ucis fiind, când corpul i-a fost îmbălsămat, mai puţin capul. 2. Alchimiştii numeau *cap de mort (caput mortuum)* şi chiar simbolizau cu un *craniu*, cenuşa sau reziduul rămas de la arderea (calcinarea) sau distilarea unui corp, după extracţia principiilor active. 3. Rugina sau alţi oxizi metalici (varuri) provenind de la „moartea" metalelor respective. (A)

CAPITEL
Partea superioară a **alambicului**, de formă bombată, ca o cupă răsturnată, având un tub lateral pentru conducerea vaporilor condensaţi într-un vas colector. (F. 8, 9 şi 13/D)

CAPRICORN
1. Constelaţie reprezentând un animal fantastic (lat. Capricornus), partea superioară fiind a unui ţap, iar jumătatea inferioară cea a unui peşte, amintind de metamorfoza zeului Pan în apele Nilului. Semn zodiacal de pământ, între 22.XII – 19.I, începutul şi miezul iernii, dominat de planeta **Saturn**, sugerând perseverenţă şi introvertire. În exterior, o lume rece, încremenită dar în interior sunt semne de gestaţie şi zămislire. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **fermentaţie** se desfăşoară sub semnul zodiacal al Capricornului. (A, P. II)

CARBUNCUL vezi RUBIN

CAREU vezi PĂTRAT

CARTE
Ansamblul **Operei** alchimice care ascunde misterele sacre şi profane ale naturii. Hermes Trismegistos ar fi deţinut o astfel de carte. În reprezentări iconice, o *carte închisă* simboliza materia minerală brută, neprelucrată (materia primă), sigiliile ei (7 sau 12) reprezentând numărul operaţiilor necesare pentru obţinerea **Lapisului**. O *carte deschisă* simboliza materia prelucrată, misterele naturii descifrate. 2. Denumiri notabile: *Cartea cărţilor*: **Biblia**; *Cartea Schimbărilor*: **I-Ching**; *Cartea Mută*: **Mutus Liber**. 3. În francmasonerie, alături de **compas** şi **echer** este emblematică şi *cartea*, reprezentând **Biblia** şi *legile sacre*. Simbolizează înţelepciunea, respectul credinţei, al legilor şi al tradiţiei. (F. 36)

F.36. Cartea naturii *aflată în mâinile lui Hermes Trismegistos*

CATODIA vezi DESCENSIUNE

CAUDA PAVONIS vezi PĂUN

CAVOU vezi CAMERĂ

CĂRĂMIDĂ
Alchimiştii au acordat o atenţie specială cărămizilor (lat. *later* = cărămidă) pentru **athanorul** fix, şi mai ales pentru focarul acestuia. Din praful de cărămidă făceau amestecuri pentru etanşarea legăturilor dintre părţile alambicului, vasele de colectare etc. (A)

CĂSĂTORIE
În alchimie, termenul *căsătorie* este sinonim celui de **conjuncţie**, acesta din urmă fiind utilizat mai ales în **astrologie** dar cu semnificaţie asemănătoare. *„Căsătoria"* alchimică era legată de „simpatia" dintre substanţe şi premerge ideea actuală de *afinitate chimică*, de atracţie şi compatibilitate a unor substanţe faţă de altele. Fie sub aspect pragmatic, fie sub aspect mistic-sapienţial, *căsătoria alchimică* viza unirea (deseori personalizată iconic) dintre principiile masculin / feminin, activ / pasiv simbolizate prin **Sulf – Mercur, Rege**

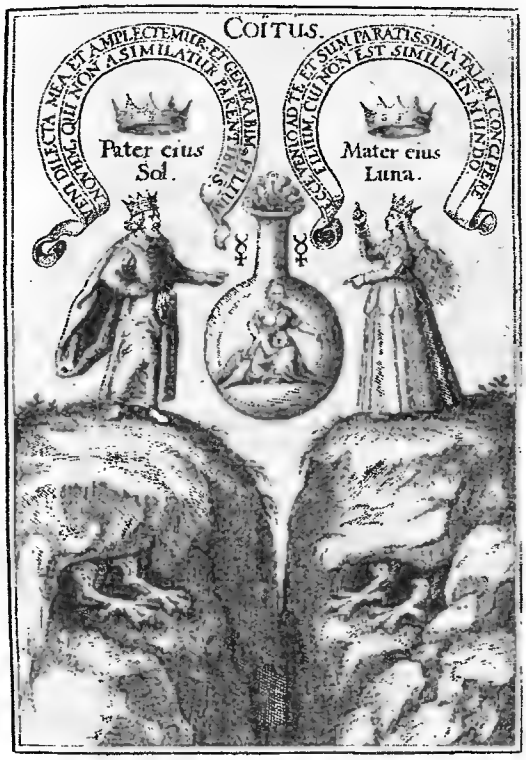

F.37. Căsătoria *Regelui (Soarele) cu Regina (Luna)*

– **Regină, Soare – Lună** ş.a.m.d., fructul căsătoriei urmând să fie *piatra filosofală* simbolizată prin **Rebis.** (F. 37 şi 38)

F.38. Căsătoria *alchimică (conjuncţia Soare/Lună)*

CÂINE

1. Deşi aparent câinele ar fi un simbol analog lupului, el este opus acestuia. *Câinele* reprezintă **aurul** în timp ce **lupul** este **antimoniul**, astfel că *lupul sfâşiind câinele* este o alegorie de purificare a aurului cu ajutorul antimoniului. 2. Simbol iconic folosit de unii alchimişti pentru **Sulf.**

CEMENT

Amestec păstos aplicat pe foi metalice, care apoi se suprapuneau şi se încălzeau spre a verifica puritatea şi rezistenţa metalului. De cele mai multe ori, foile metalice se oxidau şi se lipeau în timp (se cementau).

CEMENTARE

1. Depunerea în straturi (*stratum super stratum*) a unor materiale pe suprafeţe diferite care apoi sub acţiunea soarelui şi aerului, în timp, se lipeau, se întăreau, se cimentau. 2. Operaţie alchimică similară cementării naturale, dar accelerată în laborator prin acţiunea focului. 3. Depunerea cuprului din apele cuproase (vitriolice) ale minelor, pe unelte sau resturi de fier, era efectiv o cementare, dar văzută de mulţi drept o *transmutare* a fierului în cupru. (A)

CENTRU

Legat de **cerc, cruce** şi **pătrat**, la fel ca acestea, *centrul* este un simbol alchimic cu trimiteri multiple, atât materiale cât şi spirituale. 1. Filo-

sofia hermetică vede în Dumnezeu Sfera al cărei centru se află pretutindeni iar circumferinţa la infinit, semnificând o prezenţă panteistă, atemporală. Centrul este punctul de iradiere al Fiinţei, nemişcat, dar care generează mişcarea; este unitatea ca izvor al multiplicităţii. Pe plan cosmogonic, magnetismul centrului este generator de stabilitate, fie că este vorba de Pământ (sistemul ptolemeic), fie de Soare (sistemul copernican). 2. Centrul este locul preferenţial de întâlnire al „celor de sus cu cele de jos", al **Cerului** şi **Pământului**, al axelor verticală şi orizontală (cruce). **Trandafirul** mistic al rozacrucienilor este plasat în centrul crucii, iar **eterul** este al cincilea element (*quintessentia*) care transcende „crucea" celor patru elemente aristotelice. Centrul este un loc ocult, invizibil, misterios. 3. În centrul Lumii se află *muntele sacru*, simbolizat prin templu, palat, arbore sau piatră (*omphalos*). **Opera** alchimică este o urcare a treptelor (operaţiile alchimice) ce duc spre templul interior care adăposteşte *centrul*, locul privilegiat de apariţie al păsării **Phönix**, întruchipare a **Lapisului**. 4. *Centrul* labirintului ascunde locul sacru căutat de alchimistul-pelerin. Iniţierea se face în centru pentru că aici este tăinuită puterea magnetică a misterului unităţii. (P. I, F. 22 şi 89)

CENUŞĂ

1. Cenuşa (lat. *cinis* sau *cineres*) desemna pentru alchimişti compostul la sfârşitul stadiului **nigredo**. 2. Reziduul pulverulent, pământos rămas în urma arderii sau calcinării

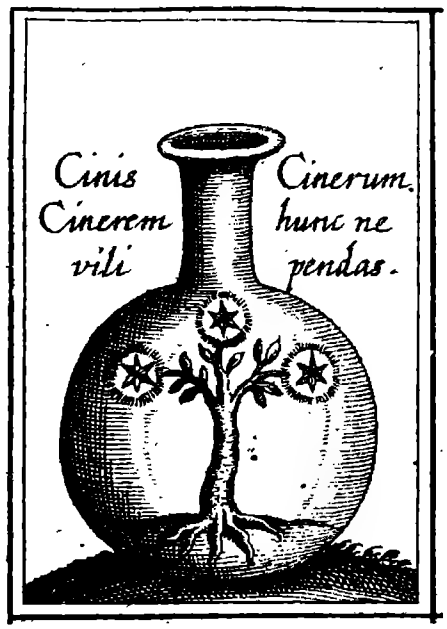

F.39. Cenuşa – *simbol al sfârşitului stadiului nigredo*

unui corp, un timp, confundat în cazul metalelor cu varul (calx) acestora. 3. În funcţie de natura cenuşii, se specifica proveniența; de expl: *cinis clavellatus (cineres clavellati)* cenuşa provenită din lemn de stejar (bogată în carbonat de potasiu) având formă cristalizată, aciculară după dizolvare şi evaporarea apei; *cineres faecum vini* – cenuşă din drojdia de vin, conţinând carbonaţi alcalini. (A, F. 39)

CER

1. Simbol al sacralităţii, transcendenţei şi eternităţii. 2. Sediul puterilor superioare, *al celor de sus*,

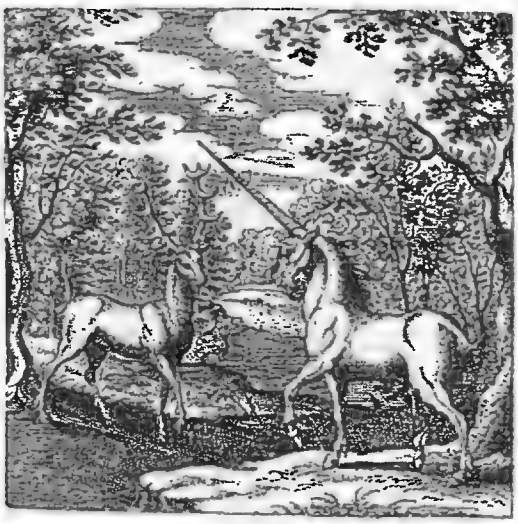

F.40. Cerbul *(sufletul, mercurul) şi licornul (spiritul, sulful) ascunşi în pădure (corpul)*

opuse *celor de jos*, reflectând opoziţia *Cer – Pământ* dar şi omologia dintre ele care stătea la baza **astrologiei** şi a corespondenţei *planete – metale*. 3. Lumea supralunară a **Cosmosului** cu cele şapte planete (şapte ceruri), sau incluzând şi **Empyreul** cu cele nouă ceruri. 4. **Cosmosul** superior, lumea celestă a celor nouă sfere îngereşti ale lui Dionisie Pseudo-Areopagitul. 5. În vechea alchimie chineză, în cadrul analogiei **Macrocosmos – Microcosmos**, cerului îi corespunde capul, constelaţiilor – părul, munţilor – scheletul, fluviilor şi apelor – vasele sanguine şi umorile corpului etc. (P. II)

CERAŢIE

1. Operaţie alchimică (lat. *ceratio*) de învelire cu ceară (protejare) a pietrei filosofale, la introducerea în metalul topit (*proiecţie*). 2. Adăugarea de emolienţi (ulei, ceară) unor materiale în scopul uşurării înmuierii lor, cu sau fără încălzire, pentru a fi mai uşor pătrunse sau amestecate cu alte substanţe.

CERB

1. În triadele **Spirit – Suflet – Corp** sau **Sulf – Mercur – Sare**, *cerbul* simbolizează *sufletul* sau *mercurul* adică *principiul feminin*: El se află în **pădure** (în corp) împreună cu **licornul** (spiritul, principiul masculin), formând o triadă alegorică. 2. În spagirie (iatrochimie), *cornul de cerb* (lat. *cornu cervi*) prăjit (*ustum*) era considerat antidot pentru otrava şerpilor, iar în alchimia chineză, afrodisiac. (F. 40)

CERBER

În mitologia greco-romană, câine monstruos cu trei capete, coadă de şarpe şi gâtul încolăcit de şerpi, păzitor al porţilor infernului. Alchimiştii l-au asociat cu puterile nocturne, infernale şi mai ales cu pericolele experienţelor de laborator, în care capetele Cerberului asimilate cu cele trei principii paracelsiene – **Tria Prima** – puteau fi fatale oricând celui neprevăzător.

CERC

1. Simbol al **spiritului**, în opoziţie cu **pătratul**, (simbol al *materiei*). Un pătrat în cerc indică predominarea spiritului, iar un cerc în pătrat, predominarea materiei. 2. Simbol alchimic omografic (cu mai multe semnificaţii); aur, alaun, ulei comun, albuş de ou, soare etc. Prezenţa unui arc de cerc într-un simbol indică o anume perfecţiune, în opoziţie cu linia dreaptă. 3. Simbol analogic pentru ciclurile cereşti şi temporale, pentru circuitul şi schimbările materiale din natură, pentru mişcarea fără început şi sfârşit, pentru **ouroborosul** alchimic. 4. Simbol al **conjuncţiei** astrologice, când în cadrul **horoscopului** două sau mai multe planete se găsesc pe acelaşi semn zodiacal (se suprapun formând 0 grade). 5. În francmasonerie, cercul trasat de Marele Arhitect cu ajutorul compasului simbolizează cerul, cunoaşterea sacră, iniţiatică, spiritualitatea. 6. *Cercul magic* este un cerc trasat pe sol de către magician spre a-l ocroti de demonii invocaţi, aceştia neputând pătrunde în cerc decât după „îmblânzirea" lor cu bagheta magică. În plus, ca măsuri de protecţie suplimentare, cercurile mai purtau inscripţii şi însemne magice iar magicianul (sau alchimistul) avea asupra lui amulete şi talismane circulare. Dintre cercurile magice fac parte şi **mandalele** având roluri şi semnificaţii aparte. 7. *Cercul* este elementul comun de protecţie magică regăsit în inele, amulete circulare, coliere, brâie, brăţări etc. (A, F. 41 şi 42)

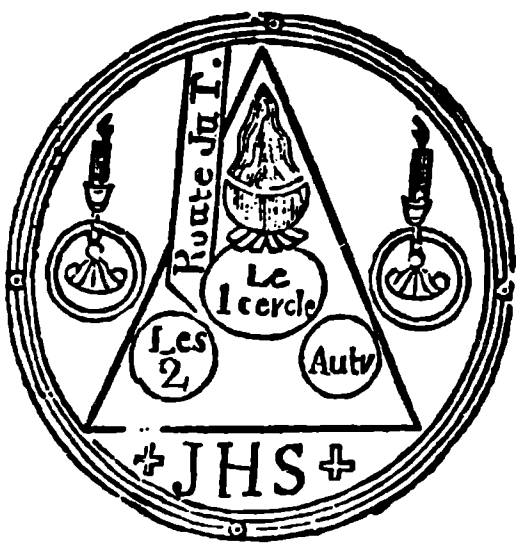

F.41. Cerc magic

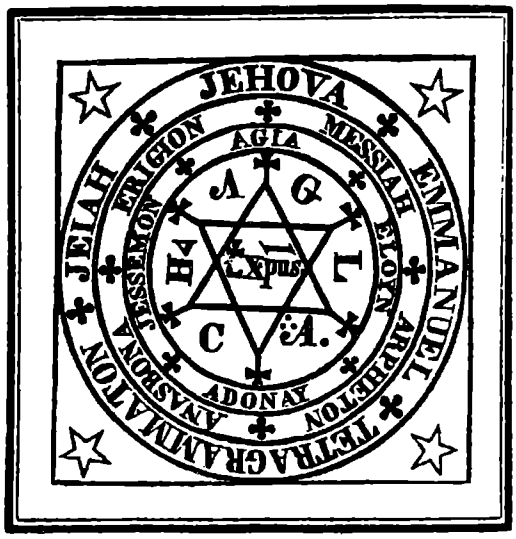

F.42. *Amuletă având gravate un* **cerc magic** *inscripţionat şi* **hexagrama** *la mijloc*

CHEIE

1. Simbol al descifrării şi încifrării unor enigme – **solve et coagula** – aflate în spatele unor porţi sau lacăte

aparent ermetice. În alchimie, **Mercur**, în afara caduceului, poartă uneori una sau două chei, semn că secretul fabricării aurului se află prin el. 2. **Ankhul** purtat de zeiţa Isis era el însuşi o *cheie* a misterelor şi secretelor ermetice. Un purtător de cheie indica un iniţiat în mistere, liberul acces spre ceva inaccesibil în mod obişnuit. 3. Metodă sau parolă folosite şi de alchimişti în alcătuirea scrierilor lor secrete, a jocurilor şi şaradelor enigmatice.

CHIHLIMBAR
Răşină fosilizată din conifere, de culoare galben-maronie, numită şi *ambră* a fost inclusă între pietrele semipreţioase. Grecii antici îl numeau *elektron* (omonim pentru un aliaj de aur şi argint), cunoscându-i proprietatea de a atrage fragmente uşoare de materiale, după ce este frecat (electricitate statică). Considerat de alchimişti ca *piatră magică*, a fost utilizat ca atare, apărând de deochi, îndepărtând durerile de cap, visele rele şi menţinând virilitatea. Ca amuletă, ferea de strigoi şi demoni.

CHINTESENŢĂ
1. A cincea esenţă (lat. *quinta essentia*) era *eterul* (lat. *aether*) din lumea supralunară, celelalte esenţe fiind cele patru **elemente** aristotelice – **apa, pământul, focul, şi aerul** – din lumea sublunară. **Eterul**, elementul cel mai subtil, inefabil şi pur nu era supus necesităţii şi întruchipa libertatea motrice (automişcarea), sufletul ce impregnează şi animă planetele şi constelaţiile zodiacale. **Dodecaedrul** (poliedrul cu 12 feţe pentagonale) era figura geometrică reprezentând eterul. 2. Basil Valentin numea *chintesenţă* produsul obţinut la a 5-a extracţie a **mercurului filosofic** dintr-un corp. 3. Una din multiplele denumiri ale **pietrei filosofale**. 4. Prin extensie, *chintesenţa* era partea cea mai importantă, esenţială a unui corp.

CHRISTOS vezi Hristos

CHRYSOCOLLA
1. Termen generic (grec. *chrysos* =

F.43. Christos *ieşind din mormânt, ca reprezentare a resurecţiei* ***Lapisului***

aur; *colla* = lipire) folosit de alchimişti pentru materialele utilizate la lipirea (sudura) aurului. De obicei, se foloseau minereuri de cupru sau borax care aveau şi proprietăţi fondante. 2. Minerale cu conţinut de cupru, în special azurit, malachit sau dioptas, unele exemplare frumoase fiind folosite ca pietre de podoabă şi care purtate la gât aveau puterea de ameliorare a glasului şi îmbunătăţirea comunicării.

CHRYSOPOEIA
Cuvânt de origine greacă (*chryseos* = aurit; *poesis* = facere) desemnând în limbajul alchimiştilor preocuparea pentru fabricarea aurului. Termenul apare într-un manuscris alchimic grecesc din secolul al IV-lea d.Hr., aşa-zis al Cleopatrei, unde alături de schiţa unor vase este figurat şi **ouroboros.**

CIBAŢIE

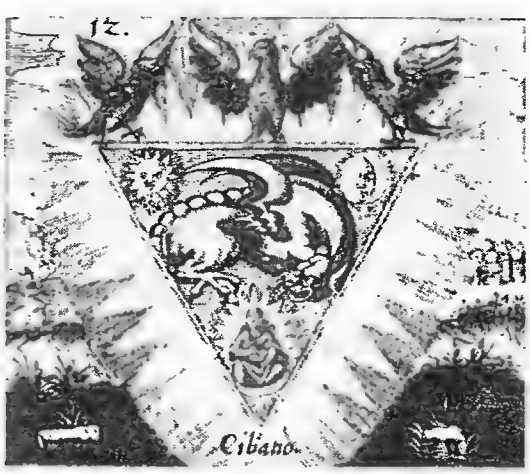

F.44. Cibaţia *sub forma alegorică a alăptării pruncului (jos)*

1. Operaţie alchimică (lat. *cibatio* = hrană) de „hrănire" a **Rebisului** prin adăugarea „laptelui de fecioară" în **Oul filosofic.** Este similară cu **cohobaţia** şi **imbibiţia.** 2. Adăugarea unor ingrediente diverse ca „hrană" pentru **materia primară** în vederea prelucrărilor ulterioare. (F. 44, P. III)

CIFRĂ vezi NUMĂR

CINABRU
1. Sulfura roşie de mercur (lat. *cinnabaris).* Culoarea, precum şi prezenţa sulfului şi mercurului din compoziţie, l-au făcut substanţă mult apreciată de alchimişti şi studiată ca atare. Paracelsus a prescris tratamente pe bază de cinabru. 2. Drog al nemuririi în alchimia chineză, bogat în principiul **Yang,** dar urmărindu-se în special eliberarea mercurului din cinabru, alchimiştii chinezi efectuau ciclurile de transformări cinabru – mercur simbolizând moartea – renaşterea, adică regenerarea perpetuă întocmai **Phönixului** roşu. (A)

CINCI
1. Cifră pitagoreică semnificând *pentada,* simbolul căsătoriei, al hierogamiei (cifra 3, principiul masculin şi 2 principiul feminin), figurată ca pentagon stelat. **Pentagrama** şi **pentaclul** sunt de asemenea asociate puterii magice a cifrei 5. În alchi-

mie, cifra 5 se regăseşte cu semnificaţii multiple, îmbrăcată în forme iconografice specifice. 2. *Pentagonul stelat* având înscris un om cu braţele deschise (microcosmosul) iar cercul circumscris simbolizând macrocosmosul. 3. Floarea hermetică (trandafirul) are cinci petale. 4. Există *cinci* **poliedre perfecte** (ideale) corespunzând fiecărui element alchimic, cel de al 5-lea, **chintesenţa**, fiind considerat **eterul** reprezentat prin **dodecaedrul** cu feţele *pentagonale*. 5. În alchimia chineză se cunosc 5 elemente: *apă, foc, lemn, metal şi pământ*. De altfel, cifra 5 avea multiple corespondenţe (puncte cardinale, culori fundamentale, bogăţii, virtuţi, tipuri de animale etc.) fiind asemănătoare cifrei 7 din numerologia occidentală.

CINEFACŢIE
Operaţie alchimică (lat. *cinefactio, cineratio*) constând în arderea sau calcinarea unei substanţe până devine cenuşă (cinis). Când s-a înţeles deosebirea între **calx** (var) şi **cinis** sau **cineres** (cenuşă), s-a făcut distincţia între **calcinare** şi *cinefacţie*.

CINIS vezi CENUŞĂ

CIOARĂ vezi CORB

CIRCULAŢIE
1. Operaţie alchimică (lat. *circulatio*) vizând rotirea, agitaţia circulară a conţinutului din vasul alchimic. Se regăseşte în procesele de **digestie, sublimare** şi **distilare**. 2. Secvenţă din procesul de **distilare** cu referire directă la refluxul distilat. 3. Între tipurile de foc conduse de alchimişti în **athanor** era şi **ignis** *circulatoris*, focul rotat care înconjura orizontal vasul alchimic.

CITRIN
Piatră semipreţioasă, o varietate de cuarţ galben-lămâi, folosită ca podoabă sau amuletă. Era considerată drept calmant pentru hemoragii şi răni deschise. Alchimiştii obţineau citrin artificial prin încălzirea puternică a **ametistului**.

CITRINAS vezi GALBEN

CLAVICULA SALOMONIS
Clavicula (cheie mică, cheiţă în lat.) este termenul utilizat de alchimişti pentru desemnarea unor amulete, talismane sau cuvinte magice folosite pentru invocarea demonilor, „cheiţe" ce urmau să le „deschidă uşile" spre succesul unor operaţiuni. Modelul originar era cărticica *Clavicula Salomonis* (*Cheiţa lui Solomon*), de largă circulaţie în mediile oculte din Evul Mediu târziu.

COADA PĂUNULUI vezi PĂUN

COAGULARE
1. Proces alchimic (lat. *coagulatio*) de întărire prin foc a unui produs,

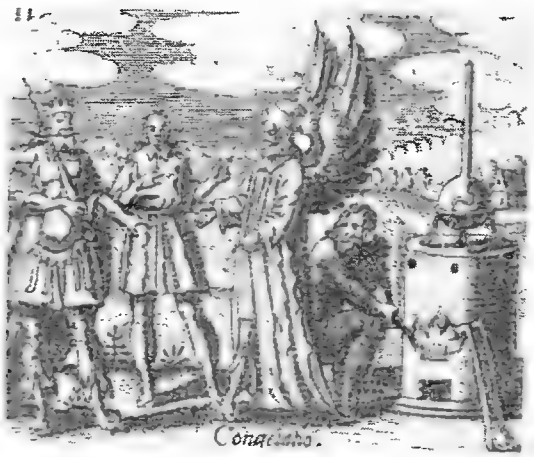

F.45. Coagularea *sau congelarea alchimică*

reunind fixul cu volatilul sau eliminând parţial volatilul. Era similar cu **congelarea** (lat. **congelatio**) prin transformarea lichidelor în geluri. 2. Scoaterea „umidităţii radicale" din mercur ar conduce la întărirea acestuia, în vederea obţinerii argintului sau aurului conţinut. 3. Denumire generică pentru o mulţime de operaţii alchimice cum ar fi: precipitarea, cristalizarea, congelarea, fixarea, conjuncţia, fermentarea sau solidificarea topiturilor. 4. Proces alchimic opus **solvirii** (*solutio),* ambele procese fiind emblematice pentru alchimie, conform maximei **„solve et coagula"**. (F. 45, P. V)

COASĂ vezi SECERĂ

COCOR

În alchimia chineză este simbol al longevităţii, contemplaţiei filosofice şi nemuririi. Culoarea albă semnifică puritatea, iar capul de culoare roşie este al cinabrului, astfel încât era aproape firesc ca ouăle de cocor să fie utilizate la prepararea elixirului de viaţă lungă... O pană din aripa de cocor era considerată o amuletă împotriva oboselii.

COCOŞ

1. Este pasăre solară dedicată lui Apollo, zeul soarelui, cât şi lui Asklepios, zeul tămăduitor. Creasta de cocoş proteja împotriva coşmarurilor, iar fuduliile erau considerate afrodiziace; cântecul său putea alunga leii şi basiliscul. 2. Ca principiu masculin, alchimiştii îl considerau simbol al **Focului** şi **Sulfului** alchimic. 3. În unele lucrări alchimice este simbolul **Mercurului** alchimic, venind oarecum în contradicţie cu semnificaţia precedentă, lucru frecvent în alchimie, dar explicabil în

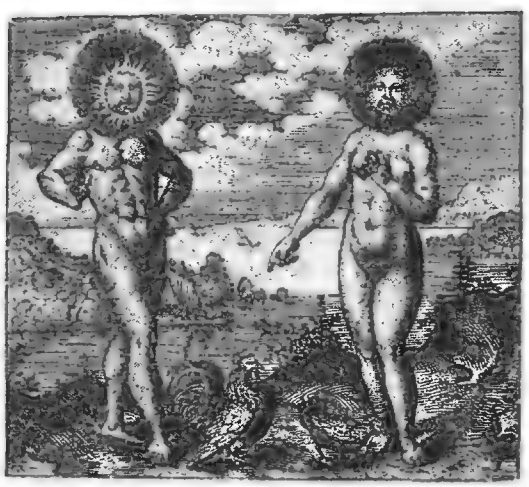

F.46. Cocoşul *(Sulful) şi găina (Mercurul) sunt aidoma Soarelui şi Lunei*

acest caz prin faptul că, în aceeaşi tradiţie, cocoşul este atribuit zeului **Mercur**, dar uneori lui **Marte**, zeul războiului. 4. Capul de cocoş apare pe amulete magice ca **Abraxas – Iao**, iar cocoşul negru este folosit ca atare în actele de magie neagră. (F. 46)

COHOBAŢIE
1. Recircularea lichidului distilat, refluxul condensat fiind reintrodus în vasul de distilat (pelican, gemeni etc.) 2. Îmbibarea cu ulei a unui produs (medicament) care se administrează ca o „hrănire a sugarului" (aluzie la „alimentarea" Rebisului).

COINCIDENTIA OPPOSITORUM
Această faimoasă sintagmă a lui N. Cusanus – *coincidenţa opoziţiilor* – cunoscută şi dezbătută mai ales în filosofie şi religie, îşi are în alchimie exemplul ideal de aplicare. Întreaga alchimie cu formulările ei paradoxale, în esenţă, nu este decât o inepuizabilă sursă de exemple de coincidenţă a opoziţiilor; **androginul**, **hermafroditul**, **rebisul**, **piatra filosofală** etc. nu sunt decât denumiri ale unei coincidenţe paradoxale dintre opoziţiile bărbat – femeie, activ – pasiv, Rege – Regină, Sulf – Mercur, Soare – Lună, foc – apă, unu – multiplu, cerc – pătrat, mişcare – nemişcare etc. Însuşi **ouroboros**, şarpele ce-şi devorează coada, simbolul cel mai vechi al **Operei** alchimice, este un exemplu elocvent al coincidenţei opoziţiilor, a începutului cu sfârşitul.

COLAŢIE
Operaţie alchimică (lat. *colatio*) constând în purificarea unei soluţii prin trecerea printr-o ţesătură sau fitil a soluţiei în cauză, într-un alt vas. Este o formă primară a procedeului modern de percolaţie.

COMPAS
1. Ca instrument folosit pentru trasarea **cercului**, este simbol al geometriei cosmice şi terestre, Creatorul fiind adeseori figurat cu un *compas* în mâini. 2. În principal, compasul are aceeaşi semnificaţie spirituală cu a cercului. Alchimistul, în felul său, este un creator, trebuind să folosească deopotrivă compasul (spiritul) şi echerul (materia) pentru obţinerea **Lapisului**. 3. În alchimia sapienţială, compasul este asociat uneori cu **Saturn**, sugerând meditaţia melancolică, căutarea pietrei filosofale. 4. În **francmasonerie**, alături de **echer** şi **carte** este emblematic, prin trasarea cercului simbolizând **spiritul**. *Compasul* îmbină stabilitatea (braţul imobil fixat în centru) cu mişcarea (braţul mobil ce descrie perimetrul, periferia). Mărimea unghiului de deschidere a compasului are semnificaţii speciale: 0° – ignoranţă totală; 180° – cunoaştere absolută; 90° – înţelepciune (media extremelor). Cele mai multe reprezentări au com-

pasul deschis sub un unghi ascuţit (sub 90°) semnificând tendinţa spre înţelepciune. (F. 126, PXV/1,2)

COMPOST
1. Materia aflată în stadiul **nigredo**, culoarea neagră indicând putrefacţia compoziţiei din vasul alchimic. 2. Denumire generică pentru materialul introdus în **Operă**, prelucrarea acestuia până după depăşirea stadiului **nigredo** şi apariţia **curcubeului**.

CONCOCŢIE
Proces descris de Aristotel sub denumirea de *pepsis*, preluat, comentat şi practicat apoi de alchimiştii medievali. Se referea în special la *coacerea* (maturarea) lucrurilor considerate ca având o căldură *internă proprie*, naturală, caracteristică vieţii. În esenţă, substanţa „rarefiată şi umedă" din lucrurile supuse concocţiei devenea „densă şi uscată", din stadiul *spirtos* (aerian) trecând în stadiul *apos* şi apoi în cel *pământos*. Astfel era explicată formarea şi coacerea fructelor, maturizarea seminţelor, dezvoltarea embrionului la animale, digestia alimentelor, fermentarea vinului, formarea unor minerale sau metale în sânul pământului. Alchimiştii au căutat imitarea acestor procese naturale în special prin mânuirea focului din athanor.

CONGELAŢIE vezi COAGULARE

CONJUNCŢIE
1. În astrologie, aspect planetar când

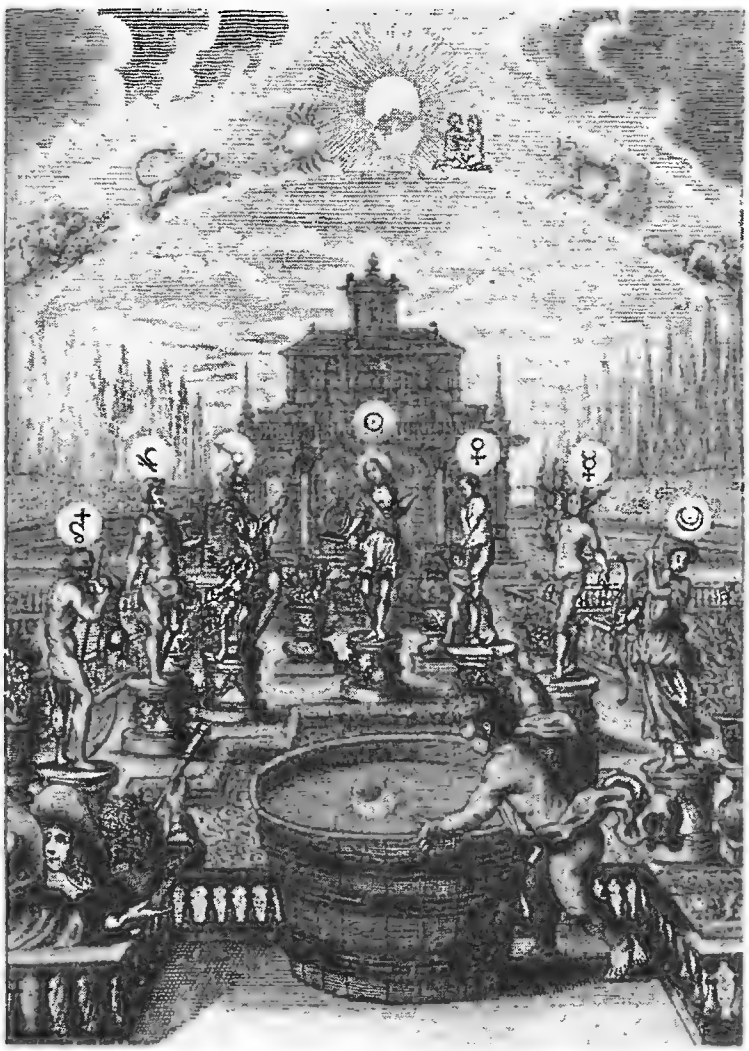

F.47. Conjuncţia *Soarelui şi Lunei între Gemeni şi Rac*

două sau mai multe planete se găsesc în acelaşi semn zodiacal (se suprapun formând 0°). În funcţie de „prietenia" sau „duşmănia" planetelor în cauză, conjuncţia era benefică sau malefică. 2. Operaţie alchimică de amestecare sau unire principială a elementelor ori a unor substanţe bogate în aceste elemente. De regulă, se realiza înaintea sau la debutul fazei **nigredo** şi era corelată cu aspectul planetar al perioadei de desfăşurare a operaţiei. Iconografia alchimică abundă în reprezentări ale *conjuncţiei* (*nunta alchimică*) prin personificarea **Sulfului** şi **Mercurului** sau a **Soarelui** şi **Lunii** ca **Rege** şi **Regină**. 3. În alchimia sapienţială, unirea principiilor masculin şi feminin, a **Sulfului** şi **Mercurului**, a **Regelui** şi **Reginei** etc. pentru a naşte **Rebisul** hermetic. Este vorba de o „căsătorie" alchimică, hermetică amintind de căsătoria mistică a „mirelui şi miresei". (A, F. 38 şi 47, P. XII/2)

COPAC vezi ARBORE

COPIL
1. Simbol al **pietrei filosofale**, când apare îmbrăcat în purpură regală şi purtând coroană. 2. Un copil gol încoronat semnifică **regulusul** unui metal. 3. **Spiritul** mercurial prezent la numeroase operaţiuni alchimice. (F. 35, P. III şi XII/1,2)

CORAL
1. Cunoscut şi sub denumirea de *mărgean*, era considerat întruchipare a celor trei regnuri – animal, vegetal şi mineral – într-o singură formă. 2. Din scheletul calcaros de culoare roşie, considerat ca piatră semipreţioasă, se confecţionau bijuterii şi amulete contra deochiului, pentru semnalarea bolilor şi ameliorarea coagulării sângelui.

CORB
Reprezentare simbolică a primei etape în derularea **Operei**, stadiul **nigredo** sau *melanosis*, când materia din **Oul filosofic** intra în putrefacţie sau descompunere, primind culoarea neagră. Tăierea capului (sau a corpului) corbului semnifica o operaţie caracteristică stadiului **nigredo**, cum ar fi **calcinarea**, **fierberea**, **digestia** ş.a. (F. 2, 30 şi 109)

CORINDON
Mineral de alumină cu mici cantităţi de oxizi având duritate foarte ridicată, varietăţile opace şi semiopace fiind utilizate ca materiale pentru abrazivi. În schimb, varietăţile pure, transparente, cu efecte estetice deosebite datorate culorilor scânteietoare, intră în categoria pietrelor preţioase: **rubinul** (roşu), **safirul** (albastru sau indigo), leucosafirul (incolor sau purpuriu), **smaraldul** oriental (verde), **topazul** oriental (galben).

COROANA
1. Simbol spagiric pentru **regulus** (rege mic, copil regal), corespunzând stării metalice a unui corp. Prin reducerea unui oxid **(calx)**, alchimiştii obţineau metalul respectiv, asemănând procesul cu „naşterea micului rege" din cenuşa „moartă" a compostului. 2. Simbol al *Artei Regale* sau al **Marii Opere** ca proces de obţinere a **pietrei filosofale**. 3. **Piatra filosofală** pregătită pentru obţinerea *pudrei de proiecţie*. (A)

CORUPŢIE
Termen aristotelic (lat. **corruptio**) preluat de alchimişti, semnificând alterarea, stricarea unui corp prin schimbarea calităţilor acestuia (era una din cele patru schimbări aristotelice). Schimbările de acest tip aveau loc numai în zona sublunară (unde corpurile sunt alcătuite din materie şi formă); dimpotrivă, corpurile cereşti, supralunare erau incoruptibile. Alchimiştii considerau metalele ordinare ca fiind corupte prin faptul că ar fi conţinut sulf impur sau arsenic în exces. Corectarea acestor „defecte" sau „boli" ar fi înnobilat şi „însănătoşit" metalele făcându-le mai puţin sau de loc supuse corodării.

COSITOR vezi STANIU

COSMOGONIE
Alchimiştii care recunoşteau în **astrologie** unul din pilonii de bază ai **alchimiei**, puneau preţ pe cunoaş-

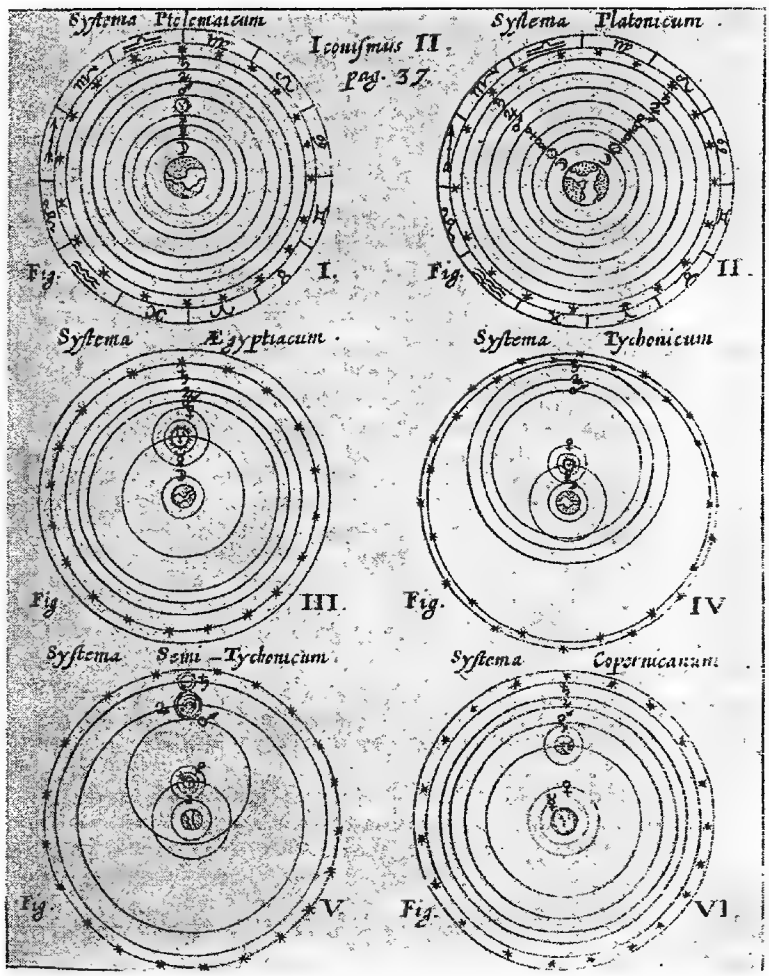

F.48. *Diferite* **sisteme cosmogonice**: *platonician, egiptean, ptolemeic, ale lui Tycho-Brahe şi Copernic*

terea cosmogoniilor cu caracter observaţional, nu numai a celor mitice. Astfel, în afara sistemului ptolemeic, clasic, mai erau luate în considerare sistemele platonician, egiptean cât şi cele recente ale lui Tycho Brahe şi Copernic. Apărut relativ târziu (sec. al XVI-lea), modelul cosmogonic al lui Copernic n-a mai putut fi asimilat în alchimie, aceasta folosindu-se de modelul tradiţional al lui C. Ptolemeu. (F. 48, P. I)

COSMOS (UNIVERS)

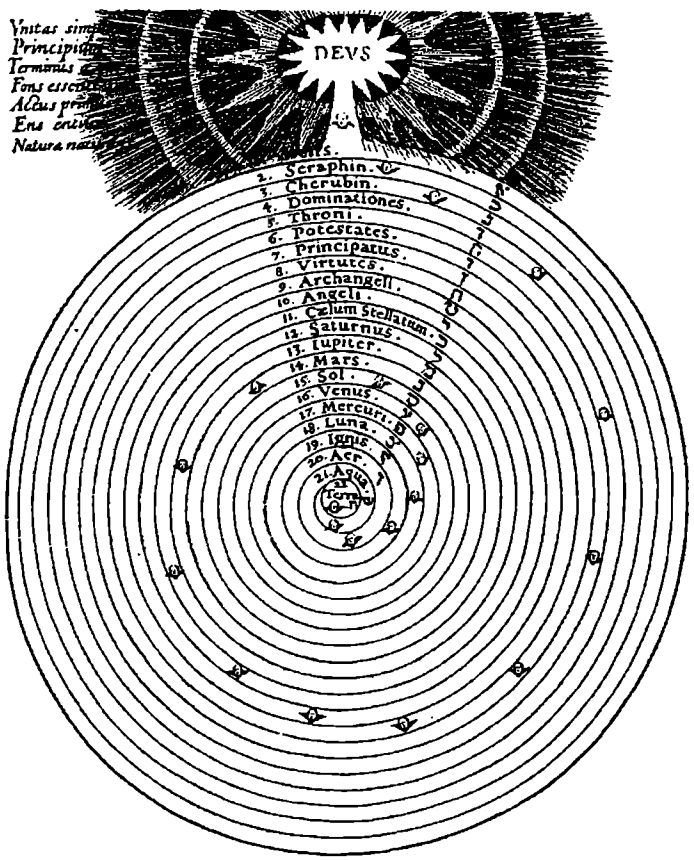

F.49. Cosmosul *în viziune alchimist-creştină*

1. În dialogul platonician *Timaios,* Universul construit de Demiurg din cele patru elemente – *focul* şi *pământul,* căci corpul Cosmosului este *vizibil* şi *tangibil,* mediate de *aer* şi *apă* – este un „animal al lumii" de formă sferică, perfectă, în centrul său Creatorul punându-i un suflet nemuritor pe care „îl extinse peste tot şi înveli chiar corpul la exterior, unde se mişcă în cerc, singur şi solitar, capabil de a trăi singur, suficient sieşi". Această credinţă, a unui Cosmos viu în care toate sunt însufleţite, de la cele terestre până la aştri, dispunerea lor de către Aristotel într-un Univers închis, sistematizat apoi de C. Ptolemeu (primul model matematic raţional al Cosmosului) a fost preluată ca atare de alchimişti, dezvoltând vechile teorii ale analogiei **Macrocosmos – Microcosmos** şi omologiei **Cer – Pământ**. Faţă de Cosmosul aristotelic format din *zona sublunară* (a celor patru elemente, **pământ, apă, aer, foc**, aşezate în ordinea „greutăţii" naturale), *zona supralunară* (cele 7 planete, sfera stelelor fixe urmate de focul eteric al **Empyreului**), Cosmosul creştin, după cerul

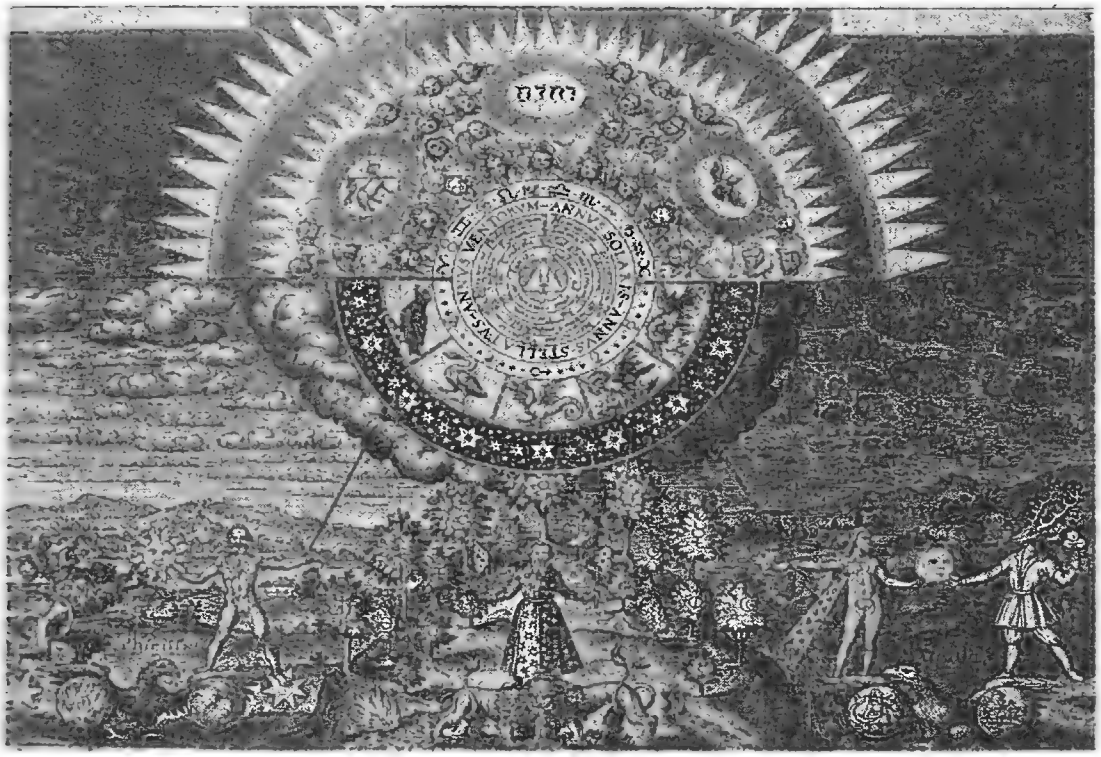

F. 50. Cosmosul alchimic – *o viziune remarcabilă a gravorului Merian*

stelelor fixe a introdus (conform Pseudo-Dionisie Areopagitul) nouă sfere cereşti (3x3): Îngeri, Arhangheli, Virtuţi, Puteri, Domnii, Tronuri, Stăpâniri, Heruvimi şi Serafimi ca energii divine emanate de Dumnezeu. 2. Forma rotundă a *Cosmosului* a inspirat pe alchimişti în realizarea vasului alchimic (**oul filosofal**), care trebuia să fie asemănător *Cosmosului,* să primească toate influenţele favorabile. 3. Chiar şi capul omenesc, rotund, era asemuit Cosmosului, în medicinile tradiţionale existând o „simpatie" între ele; astfel, în *Iatromatematica* lui Hermes Trismegistos avem „Al Soarelui e ochiul drept, cel stâng al Lunii / Auzul şi urechile sunt ale lui Saturn, creştetul al lui Zeus / Curgătorul sânge e-al lui Marte, mirosul şi gustul al Venerei / Limba şi gâtlejul aparţin lui Mercur", iar în „**Sepher Yezirah**": Saturn – gura; Jupiter – ochiul drept; Marte – ochiul stâng; Soare – nara dreaptă; Venus – nara stângă; Mercur – urechea dreaptă; Luna – urechea stângă. 4. În alchimia şi astrologia medicală chineză existau de asemenea corespondenţe între părţi ale Cosmosului şi ale corpului omenesc (omologia Macrocosmos – Microcosmos): cerul – capul (rotund); stele şi constelaţii – părul; Soarele şi Luna – ochii şi urechile; ploaia – sângele ş.a.m.d. (F. 49 şi 50)

CRANIU vezi CAP DE MORT

CREAŢIE
1. Actul de creaţie reprezintă, în general, pătrunderea spiritului în materia haotică spre a-i da o formă. În alchimie, *Creaţia Lumii* are o puternică tentă gnostică în sensul că este privită ca un act degradant şi nicidecum unul edificator. Este vorba de o decădere a spiritului prin îndepărtarea sa de Creator şi afundarea lui în materia tenebroasă, haotică, reprezentând ramura descendentă a inelului platonic. Alchimistului îi revine sarcina de „salvator" al acestui spirit ascuns şi dormitând în materie, forma concentrată a acestei esenţe spirituale fiind însăşi **piatra filosofală**. Păstrând proporţiile, alchimistul deţinător al **Lapisului** devine astfel un mic *creator,* operaţiile sale urmând să reproducă pe cele ale Creatorului. 2. Proces alchimic asimilabil **conjuncţiei** Sulfului şi Mercurului, a *căsătoriei alchimice* dintre Rege şi Regină.

CREUZET
Vas ceramic rezistent la temperatură înaltă, folosit la topirea metalelor având baza mai mică decât gura, de formă circulară sau triunghiulară. De obicei, alchimiştii executau în el operaţia de **proiecţie**, dar chiar şi operaţiile premergătoare, constând în topiri şi formarea de aliaje. Toate aceste operaţii termice, păstrând proporţiile, sugerau asemănarea cu *matricele subpământene* unde se formau şi erau în gestaţie embrionii minereurilor şi metalelor. (A, F. 13/O, P)

CRIN
1. Simbol al purităţii fizice şi spirituale. Regele şi Regina în timpul băii de purificare ţin în mâini câte un *crin.* 2. Faza de **albedo** a **Operei,** obţinerea **elixirului alb**. 3. În alchimia mistică simbolizează desăvârşirea spirituală, dobândirea **pietrei filosofale**. (F. 26)

CRISTAL
Mineral transparent (lat. *crystallus* – gheaţă, cristal de rocă) cu forme geometrice mărginite de suprafeţe plane, varietatea cea mai pură de cuarţ fiind *cleştarul* sau *cristalul de stâncă,* mult apreciat de alchimişti. Aceştia îl asociau etimologic şi fonetic cu **Hristos, Piatra (Lapis)** cea mai pură, transparentă şi incoloră, întruchipare a perfecţiunii (piatra filosofală). Termenul de *cristal* va fi extins şi pentru pietrele preţioase (geme), apoi pentru sticlele de calitate superioară. Frumuseţea şi calităţile optice ale cristalelor au făcut ca acestea să fie utilizate ca bijuterii, amulete, talismane etc., tradiţia efectelor magice şi curative ale acestora stând la baza actualei cristaloterapii.

CROCUS
Este denumirea latină a *şofranului,* prin extindere, folosită frecvent de

alchimişti ca termen „tehnic" pentru orice substanţă galben-roşcată cu aspect de pulbere de şofran. Astfel, erau: *crocus martis* (şofranul lui Marte pt. oxidul galben sau roşu de fier); *crocus metallorum* (şofranul metalelor sau stibina); *crocus Veneris* (şofranul lui Venus pentru oxidul cupros). (A)

CRONOS vezi SATURN

CRUCE

1. Este asociată cifrei **patru, pătratului, cvadraturii** în general; cele patru elemente aristotelice, aflate în opoziţii, sunt dispuse în formă de cruce: **foc – apă**, respectiv **pământ – aer**. 2. Ca simbol creştin există mai multe variante de cruci (greacă, latină, coptă etc.) folosite de alchimişti drept talismane. *Crucea coptă* sau ansată – **ankh** – avea, prin tradiţie, puteri oculte. 3. Prezenţa crucii în simbolurile metalelor semnifica o calitate terestră, imperfectă, elementară în opoziţie cu aceea a **cercului**, element spiritual, celest, perfect. 4. În alchimia mistică, **creuzetul** (lat. *crucibulum*, germ. *kreuz* = cruce) în care erau „înviate" (regenerate) metalele, trimitea fonetic la *Crucea lui Hristos*. Chiar şi acronimul I.N.R.I. de pe Cruce avea o „soluţie" alchimică: *Ignis Natura Renovatur Integra* (Prin foc, întreaga natură se va reînnoi) Simbolul rosacrucienilor – trandafirul aflat la intersecţia braţelor crucii – semnifică cele patru elemente, iar trandafirul, al cincilea element, eterul spiritual. 5. Simbol spagirist cu multiple semnificaţii (simbol omografic): acid, distilare, atramentum, vitriol, sulf roşu, creuzet, borax, mercurius vivus, sal alcali etc. (A)

CRYSOCOL vezi CHRYSOCOLLA

CUARŢ

Mineral de dioxid de siliciu cristalizat hexagonal cu aspect transparent, sticlos sau opac, colorat sau incolor, ale cărui varietăţi, datorită frumuseţii şi durităţii destul de ridicate, se utilizează ca pietre preţioase. Cele mai cunoscute erau: ametistul, citrinul, cristalul de stâncă, cuarţul fumuriu şi roz, calcedonia, agatul, jaspul, onixul şi opalul folosite de alchimişti, după caz, drept amulete, talismane, obiecte de laborator (creuzete, mojare, pistile), piese cu efecte optice (lentile, diverse).

CUB

1. Perfecţiunea materiei minerale, a stării cristaline a sării. 2. Contrar acestei semnificaţii, cubul este simbolul **materiei prime** a **Operei**, care se găseşte pretutindeni, pe pământ, în apă, în aer. 3. Piatra cubică cioplită, finisată este simbolul **Operei** terminate, al **pietrei filosofale**, simbol prezent şi în **francmasonerie**. 4. Conform concepţiei platonici-

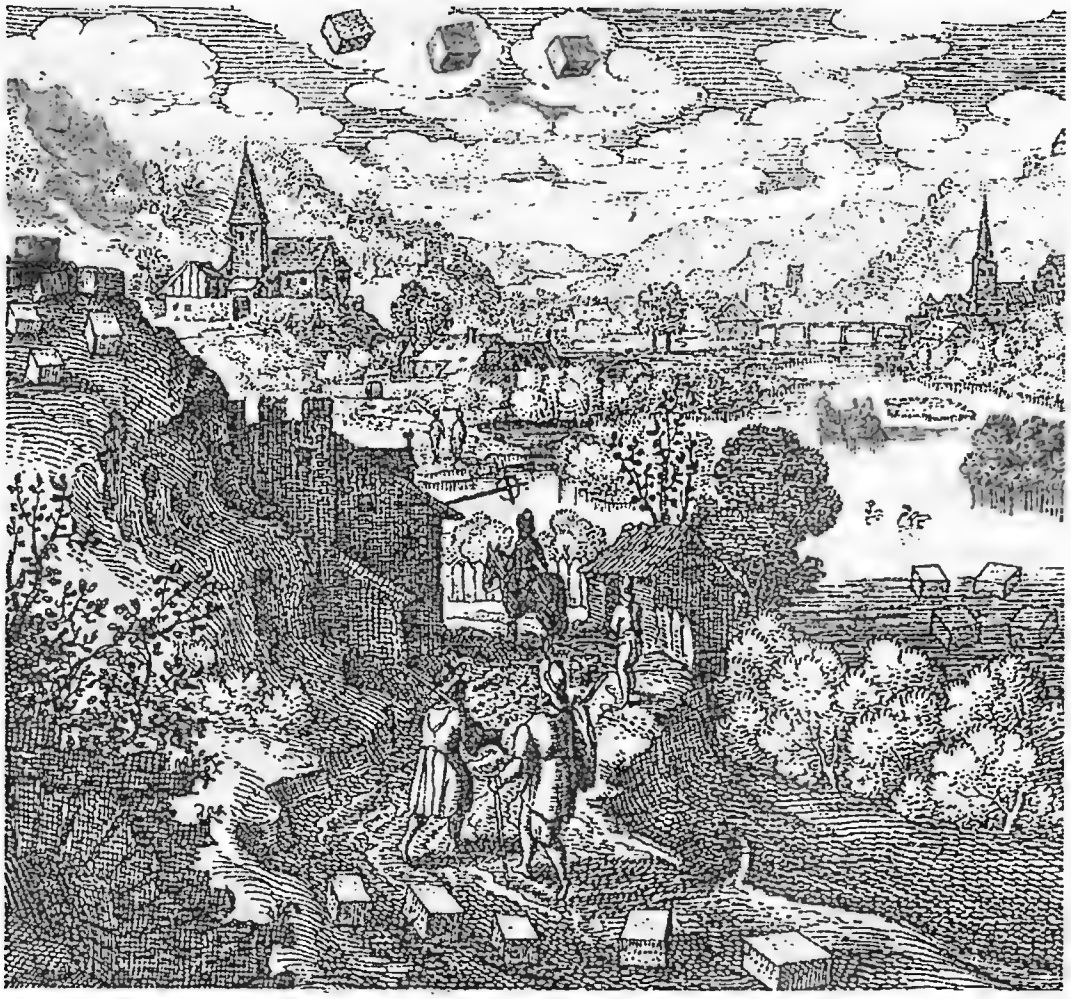

F.51. *Materia primară a* **Operei** *simbolizată sub formă de* **cub** *se regăseşte pretutindeni în natură*

ene, *cubul* este forma spaţială a elementului **pământ**, cubul fiind poliedrul incompatibil cu poliedrele celorlalte elemente alchimice (**apa, aerul şi focul**) care au feţele de forma unui triunghi echilateral. Acest fapt explică de ce **pământul** nu se poate transforma în alte elemente, structura sa cubică asigurându-i „fixitatea" (stabilitatea). (F. 51)

CUCURBITA
Vas de ceramică sau sticlă de forma unui dovleac (lat. *cucurbita*), rotund sau alungit, căruia prin încovoierea gâtului i s-a dat forma de **retortă.** De fapt, alchimiştii au preferat forma aceasta, întrucât se asemăna **oului** generator de viaţă sau capului omenesc şi cosmosului. (A, F. 13/C)

CUCUVEA vezi BUFNIŢĂ

CULORI
Simboluri ale stadiilor sau fazelor de desfăşurare ale **Operei** alchimice. Celor trei stadii principale, **nigredo**, **albedo**, **rubedo** le corespund *negru*, *alb* şi respectiv *roşu*. Ca stadii intermediare avem: **verde** (lat. *viridis*), un stadiu al tuturor culorilor (*omnes colores*) denumit **curcubeu** sau **coada păunului** şi **galben** (*citrinas*). Succesiunea acestor culori-stadii ar fi: negru, verde, curcubeu (coada păunului), alb, galben şi roşu, amintind de răsăritul gradat al soarelui. După *negrul* nopţii, apare la orizont pentru scurt timp o geană verzuie ce se colorează multiplu pentru ca apoi *albul* zilei să umple clar cerul; pe măsură ce soarele tinde să apară, fâşia de orizont devine *galbenă*, ca, o dată cu apariţia lui, cerul răsăritului să devină *roşu-purpuriu*. Cele patru elemente aveau şi ele culorile-simbol: **foc**: **roşu**; **aer**: *galben* sau *alb*; **apa:** *verde* sau *alb;* **pământ**: *negru* sau *maro*. În dualismul alchimic, **Sulful** este *roşu* iar **Mercurul** este *alb*. În cadrul omologiei **Cer – Pământ**, în diferite variante, animalele, plantele, mineralele şi metalele aveau culorile corespunzătoare. În cazul planetelor-metale: **Saturn**: *negru;* **Jupiter**: *verde* sau *cenuşiu;* **Marte**: *roşu* sau *galben-oranj;* **Soare**: *galben-auriu* sau *purpuriu*; **Venus**: *albastru* sau *verde*; **Mercur**: *pestriţ-alburiu;* **Luna**: *alb-argintiu*. Alte semnificaţii alchimice ale culorilor: **negru**: materie, păcat, ocult, penitenţă; **cenuşiu**: pământ; **alb**: iluminare, inocenţă, puritate, fericire; **roşu**: sânge, pasiune, sublimare; **albastru**: cer; **auriu**: **Opera** alchimică. (P. IV şi VI)

CUPĂ vezi GRAAL

CUPELARE
Vechi procedeu de obţinere a aurului din minereuri sărace, folosind **cupéle. Cupela** (lat. cupă mică) era

F.52. *Alegoria purificării aurului prin* **cupelare** *(Lupul cenuşiu)*

un fel de ceaşcă, puţin adâncă, din material refractar (căptuşit cu cărbune) în care se topea minereul aurifer şi se barbota aer pentru oxidarea impurităţilor (plumb, cositor, fier). Acestea formau o zgură care se aduna la suprafaţă (mai uşor prin adăugare de fondanţi şi stibină) şi se înlătura, aurul topit rămânând la fundul cupelei. (F. 52)

CUPELĂ vezi CUPELARE

CUPIDON vezi EROS

CUPRU
1. *Cuprul* (denumit după insula Cipru) sau arama era unul dintre cele 7 metale cunoscute de antici, având drept corespondent celest planeta **Venus**. A fost cunoscut încă de timpuriu, iar aliat cu cositorul (staniu) a servit la fabricarea bronzurilor, acestea făcând epocă în istoria veche. Datorită maleabilităţii sale, cuprul, singur sau aliat (bronz, alamă) a fost folosit şi de alchimişti la fabricarea unor vase de laborator, piuliţe, retorte, alambicuri, serpentine etc. 2. Alchimiştii mai foloseau pentru cupru şi aliajele sale denumirea latină **aes**, sau în compunere: *cuprum citrinum* (cupru galben) pentru alamă. (A, F. 19)

CUPTOR vezi ATHANOR

CURCUBEU
Simbol de bun augur, premergător realizării fazei **albedo**, când compostul din **oul filosofic** lua toate culorile (*omnes colores*), asemănător cozii păunului (*cauda pavonis*).

CVADRATURĂ
1. Aspect planetar când două planete se situează între ele, în horoscop, la un unghi de 90°. Cvadratura era evitată de alchimişti întrucât aspectul era considerat malefic. 2. *Cvadratura cercului* era pentru alchimişti o alegorie pentru dificultăţile sau chiar imposibilitatea de a obţine piatra filosofală. Dimpotrivă, pentru cei optimişti, rezolvarea cvadraturii cercului ar fi însemnat găsirea **Lapisului**. (A)

D

DAFIN
Conform unei legende din mitologia greco-romană, nimfa Dafne, spre a scăpa de insistenţa amoroasă a zeului Apollo, s-a metamorfozat într-un dafin. Alchimiştii au văzut în această legendă o alegorie alchimică, preschimbarea lui Dafne fiind o reprezentare a transmutaţiilor posibile în natură.

DAO vezi TAO

DEALBAŢIE
Proces alchimic similar albificării (lat. *albatio, albificatio*) şi prin care unii alchimişti înţelegeau întregul stadiu **albedo,** ceea ce presupunea mai multe operaţii alchimice. Culoarea materiei din vas se apropia de un alb-argintiu, caracteristic *elixirului alb*.

DECAN
Diviziune a zodiacului care în calendarul caldeean, model pentru cel grecesc, avea 10 grade, ceea ce revine la 36 decani pentru întregul zodiac şi câte 3 decani la o zodie. Calendarul egiptean avea doar 30 de decani. Importanţa decanilor rezida în dominaţia fiecăruia pe un

interval de 10 zile, marcând persoana al cărei **ascendent** se afla în acel interval. De ex., al treilea decan din zodia **Balanţei**, un tânăr ţinând în mână o cupă: evoca liniştea, abundenţa, o viaţă îndestulată, paşnică şi sigură; predomina **Jupiter**.

DELICVESCENŢĂ

Proces spontan prin care o substanţă se fluidifică datorită apei de cristalizare conţinute sau absorbţiei umidităţii din aer, alchimiştii denumind procesul *„per deliquium"*. O astfel de substanţă mult utilizată, inclusiv în spagyrie, a fost *oleum tartari per deliquium* (carbonat de potasiu obţinut din tartru), o soluţie vâscoasă cu aspect uleios.

DEMON

În lumea antică, demonii erau con-

F.53. a) *Câţiva demoni invocaţi în acte de magie: Azazel (a), Buer (b), Astarot (c), Behemot (d)*

F.53. b)

F.53. c)

F.53. d)

sideraţi divinităţi benefice sau malefice, dar de un rang inferior marilor zeităţi, şi care, ca spirite impregnau lumea lucrurilor şi fiinţelor, inclusiv aerul înconjurător. Invocarea lor în diferite scopuri se făcea prin procedee magice, cu timpul, practicate în mediile cele mai diverse. După apariţia creştinismului, s-a menţinut credinţa în demoni, dar cu conotaţii negative, ca spirite infernale aservite diavolului, o întreagă „ştiinţă" (*demonologia*) fiind cultivată şi practicată în secret, chiar şi de unii alchimişti. Numele „adevărate" ale demonilor – existau legiuni de demoni specifici pentru boli, caractere, locuri, activităţi etc. – trebuiau invocate în limba de origine (ebraică, persană, arabă, greacă ş.a.) pentru a fi eficienţi: Azazel, Buer, Astarot, Behemot, Iao, Apollobex, Seth, Abrasax, Agathodaimon, Krates etc. (F. 53 / a, b, c, d.)

DESCENSIUNE

1. În alchimia mistică, *descensiunea* era legată de actul de naştere, de creaţie, când sufletul cobora din ceruri (*catodia*) spre a se întrupa, preluând calităţile şi defectele persoanei din sferele planetare pe care le străbătea. 2. Proces alchimic (lat. *descensio*) constând în coborârea componentelor mai grele sau a condensului din amestecul de vapori ridicat în procesul de **distilare** sau **evaporare**, fiind opus procesului de **ascensiune**. 3. Operaţie prin care un metal topit dintr-un minereu sau oxid redus, se lasă să curgă din partea de sus, spre fundul creuzetului, de unde trecea în altul, zgura rămânând în primul creuzet. Instalaţia purta numele de *descensorium*.

DIAMANT

Varietate de carbon cristalizat cubic, transparent, de regulă, incolor şi foarte dur. Alchimiştii îl considerau „cea mai valoroasă dintre pietrele preţioase", piatra perfectă, cristalul desăvârşit, simbol al **pietrei filosofale**. Alchimiştii indieni i-au atribuit pentru prima dată harul nemuririi, constituind materia magică a pietrei filosofale, concepţie preluată de alchimia arabă şi europeană. Talisman universal, diamantul anihila otrăvurile, alunga bolile, visele rele, fantomele, animalele sălbatice; ţinut în gură, ferea de minciuni, înlesnea postul şi dădea curaj. Diamantul şlefuit se numeşte *briliant*.

DIANA

1. Zeiţă a vânătorii din mitologia greco-romană, **Artemis-Diana** va fi identificată cu *Selene* – personificarea **Lunii** – purtată pe bolta nopţii într-un car de argint. Pe lângă calitatea de protectoare a animalelor sălbatice, era creditată cu vindecări miraculoase. 2. Alchimiştii simbolizau iconic (personificau) **argintul** (Luna) prin zeiţa Diana purtând o diademă în formă

de semilună sau prin **Regină** îmbrăcată în alb. (F. 22 şi 47)

DIGERARE
Operaţia alchimică (lat. *digestio*) de menţinere a unui corp la căldură moderată şi constantă, într-un mediu lichid (care se completează periodic), timp relativ îndelungat. Basil Valentinus o considera „cheia cea mai importantă a Artei". (A, P. VI)

DIONYSOS vezi BACCHUS

DISOLUŢIE
Dizolvarea (lat. *dissolutio*) sau solvirea unei substanţe solide într-un lichid, de regulă, apă sau leşie. 2. Putrezirea unui corp în condiţii naturale sau artificiale. 3. În alchimia mistică, disoluţia se referea atât la corp cât şi la suflet, semnificând descompunerea destrămarea sau corupţia acestora.

DISTILARE
1. Operaţie de separare sau purificare a unor lichide prin încălzire, vaporizare şi condensare (ascensiune-descensiune) inventată şi pusă la punct de alchimişti, practicată şi astăzi cu aparatură modernă. 2. Filtrarea prin picurarea (lat. *stillatio*) unui lichid impur dintr-un vas în altul prin intèrmediul unei ţesături sau fitil (*colaţie*), pentru a obţine

F.54. Distilarea alcoolului

soluţia purificată. 3. Uneori operaţiunea de *distilare* se referea numai la procesul de **descensiune.** (A, F. 54)

DODECAEDRU
Poliedru regulat convex cu 12 feţe pentagonale regulate, considerat imaginea celui de al cincilea element (*chintesenţa*): **eterul.** 2. Simbol al **Macrocosmosului.** Pietrele şi alte materiale şlefuite sub formă dodecaedrică se foloseau în magie. (F. 122)

DOI
1. Cifra dedublării, a dualităţii şi opoziţiei: creator – creatură; spirit – materie; masculin – feminin; repaus – mişcare; plin – vid; finit – infinit; unu – multiplu; etc. Aproape toate sistemele de gândire ale antichităţii

erau filosofii dualiste, fie că priveau dualitatea ca o scindare a fiinţei unice primordiale, fie că acceptau existenţa, dintru început, ca fiind alcătuită din două principii opuse (contrarii). 2. În alchimie, principiile contrare **Sulf – Mercur**, **Foc – Apă**, **Pasiv – Activ** etc. pot fi reduse la dualitatea *masculin – feminin* ceea ce a făcut ca alchimia să fie privită, *in extremis*, fie ca o tehnică mistică (M. Eliade, Al. Koyré), fie ca o reverie sexuală (C.G. Jung, G. Bachelard). Cuplul alchimic **Sulf / Mercur** va fi cuplul arhetipal antrenat în refacerea perfecţiunii originare a **Androginului** (**Rebis**), simbol al pietrei filosofale şi unităţii primordiale.

DOISPREZECE

1. Număr magic desemnând cele 12 constelaţii zodiacale ale cerului şi cele 12 luni ale anului. 2. **Opera** alchimică a fost concepută într-o variantă cu 12 operaţiuni, – calcinare, congelare, fixare, solvire, digerare, distilare, sublimare, separare, creaţie, fermentare, multiplicare, proiecţie – având fiecare un semn zodiacal corespunzător. 3. Număr simbolic în alchimia mistică, asociat cu cele 12 triburi israelite, 12 apostoli, 12 porţi ale Ierusalimului etc. Numărul faţetelor pentagonale ale **dodecaedrului** perfect, corespunzător **chintesenţei** (eterului ceresc). (F. 55)

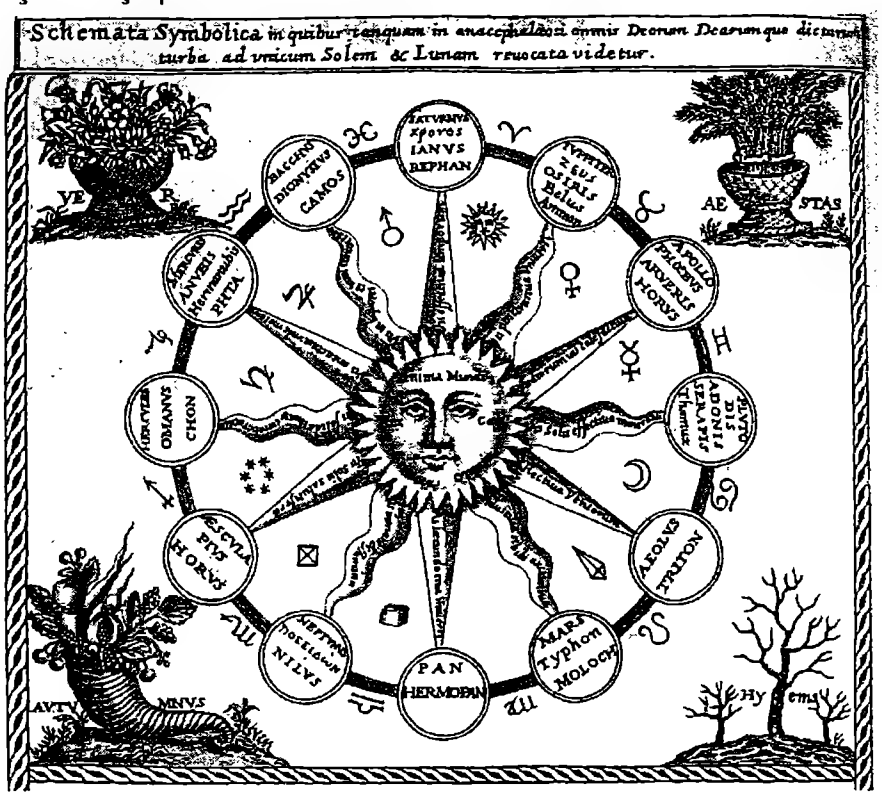

F.55. *Cele 12 semne zodiacale, 12 zeităţi masculine, 12 efecte solare, 12 substanţe cardinale*

DRAGON

1. Balaur sau şarpe înaripat cu multiple semnificaţii simbolice, inclusiv

F.56. Dragonul *înaripat (materia primară) atacat de cavaler (alchimist)*

alchimice: Materia primară a alchimiştilor; mercurul filosofal; aurul filosofal; Asemenea **şarpelui**, poate să apară în diferite ipostaze: *fără aripi*: Sulful alchimic, principiu al fixităţii; *cu aripi*: Mercurul alchimic, principiu al volatilităţii; *în flăcări*: prelucrarea materiei prime; *luptându-se*: stadiul **nigredo**, putrefacţie; *muşcându-şi coada:* **ouroboros**. 2. În alchimia chineză, dragonul are semnificaţii pozitive, cele şase etape ale **Operei** fiind simbolizate prin *dragoni*: • putrefacţie: dragon ascuns; • fermentaţie: dragon pe câmp; • coagulare: dragon vizibil; • solvire: dragon sărind; • distilare: dragon zburător; • sublimare; • dragon plutitor. (F. 56, P. III şi VI)

DREAPTA / STÂNGA

În sistemul dual *dreapta/stânga* se regăsesc multiple conotaţii: sacru/profan, masculin/feminin, noroc/ghinion, activ/pasiv etc. În general, *dreapta* este favorizată fiind considerată pozitivă; cu mâna dreaptă erau efectuate binecuvântările, principalele activităţi diurne, practicile magiei albe, în timp ce stânga servea preponderent în operaţiile magiei negre, amestecarea otrăvurilor etc. Alchimiştii executau unele operaţii de laborator ghidaţi de superstiţia dreapta/stânga.

DUH vezi SPIRIT

E

ECHER

1. În esenţă, *echerul* are aceeaşi semnificaţie cu cea a **pătratului** sau a **cubului** şi anume aspectul *material* al lucrurilor. Alchimistul figurat cu un **compas** şi un **echer** în mâini simbolizează utilizarea deopotrivă a *spiritului* şi *materiei* în obţinerea **Lapisului**. 2. În **francmasonerie**, alături de **compas** şi **carte**, *echerul* este emblematic, reprezentând dreptatea, rectitudinea şi precizia. Fiind instrumentul cu ajutorul căruia se construieşte pătratul sau cubul, sim-

bolizează materia, în opoziţie cu cercul, simbolul spiritului. Echerul şi compasul se pot combina, dar întotdeauna compasul se deschide în jos, iar echerul în sus, sugerând **hexagrama**, îmbinarea spiritului şi materiei în realizarea lucrării. Punerea în prim plan a echerului sau a compasului, fie intercalarea lor, au semnificaţii aparte. (F. 126, P. XV/1,2)

ECLIPSĂ
Astrologic, eclipsa de soare este **conjuncţia** Sol/Luna, iar eclipsa de lună **opoziţia** Sol/Luna, ambele considerate nefaste prin pierderea luminozităţii obişnuite. În alchimie, conjuncţia dintre Soare şi Lună este privită însă ca un proces *necesar* al **Operei**, iar suprapunerea discului Lunii pe cel al Soarelui era o seducţie şi dominare a Soarelui de către Lună, eveniment rar, ce nu trebuia ratat. Eclipsa totală de soare echivala cu soarele negru, simbol al putrefacţiei din faza **nigredo**. În China, aceste eclipse erau privite ca o perturbare a echilibrului natural dintre principiile **Yang** şi **Yin** şi trebuia intervenit în diferite moduri spre restabilirea armoniei naturale. (F. 47 şi 57)

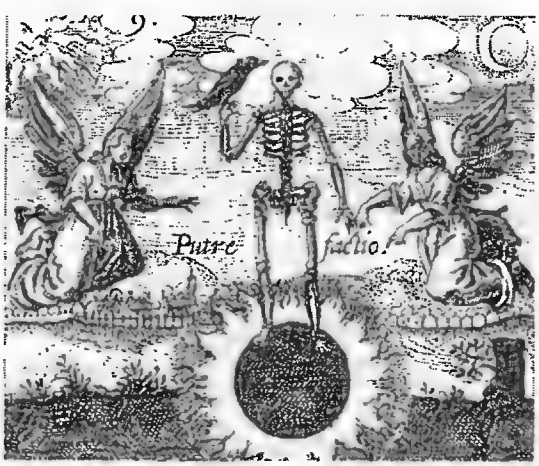

F.57. Soarele negru *(eclipsat de Lună), simbol al putrefacţiei alchimice (nigredo)*

ELECTRUM (ELEKTRON)
1. Aliaj de aur şi argint cunoscut de vechii egipteni sub denumirea de **asem**. 2. Grecii numeau *elektron* „piatra" de chihlimbar care prin frecare atrăgea diferite materiale. De aici, s-a adoptat denumirea de *electricitate* pentru astfel de fenomene.

ELEMENT
Constituent primar, simplu şi inalterabil al corpurilor din natură. Pe baza teoriilor antice, alchimia tradiţională admitea patru elemente: **Foc**, **Aer**, **Apă**, **Pământ**, la care ulterior s-a adăugat al 5-lea, (*chintesenţa*) **Eterul**, de natură spirituală. Calităţile primare, active şi pasive, prin combinare au format elementele: **Focul** (cald şi uscat); **Apa** (rece şi umed); **Aerul** (cald şi umed); **Pământul** (rece şi uscat). Elementul alchimic are o semnificaţie de principiu, însuşire generică, inefabil, fiind total diferit de termenul omonim folosit astăzi pentru o substanţă simplă, implicit faţă de materiile omonime luate ca referinţe. Alchimia medievală a asociat fiecărui element o culoare, un poliedru perfect, un

	Aer	Foc	Pământ	Apă
1. Culoare	galben; alb	roşu	negru; maro	verde; alb
2. Poliedru perfect	Octaedru	Tetraedru	Hexaedru (cub)	Icosaedru
3. Stadiu alchimic	citrinas	rubedo	nigredo	albedo
4. Semn zodiacal	Balanţă Vărsător Gemeni	Berbec Leu Săgetător	Capricorn Taur Fecioară	Rac Scorpion Peşti
5. Anotimp	Primăvara	Vara	Toamna	Iarna
6. Punct cardinal	Est	Sud	Vest	Nord
7. Umori	Sânge	Bilă galbenă	Bilă neagră	Flegmă
8. Temperament	Sangvinic	Coleric	Melancolic	Flegmatic
9. Organ	Inimă	Ficat	Splină	Creier/ Rinichi
10. Părţi ale fiinţei umane	Minte	Spirit	Trup	Suflet

anotimp, un temperament etc. marcând unitatea lumii, solidaritatea lucrurilor, simpatia reciprocă dintre ele (vezi tabela). În alchimia chineză erau cunoscute 5 elemente: **Apa, Focul, Lemnul, Metalul** şi **Pământul,** la rândul lor având la bază principiile **Yang** şi **Yin,** *activ* şi *pasiv* cu corespondenţă cosmică şi umană. În alchimia medievală, tot cu valoare de elemente erau considerate princi-

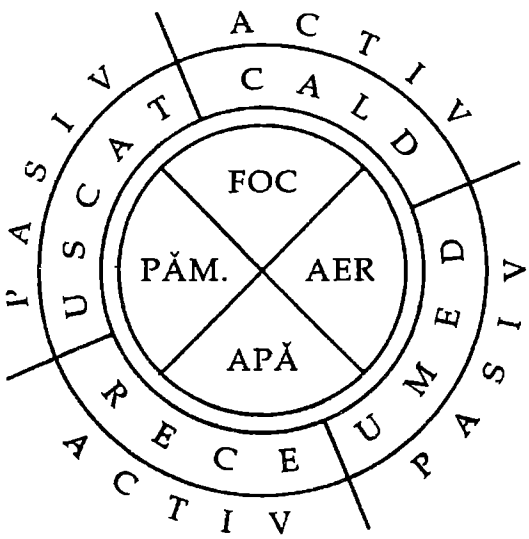

F.58. Elemente alchimice *dispuse conform teoriei aristotelice*

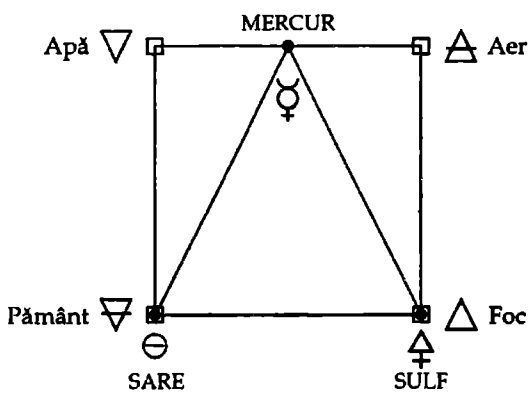

F.59. *Echivalenţa dintre* **cele patru elemente** *şi cele trei principii*

piile **Sulf** (activ, masculin, cald, uscat) şi **Mercur** (pasiv, feminin, rece, umed), cărora în secolul al XVI-lea Paracelsus le extinde semnificaţiile şi mai adaugă **Sarea** (pentru unirea principiilor contrare), formând **Tria Prima**. Între acestea din urmă şi elementele aristotelice exista o compatibilitate conform schemei:

- **Sare** (fix şi incombustibil) – **Pământ**
- **Sulf** (combustibil) – **Foc**
- **Mercur** (volatil, fluid, fuzibil) – **Apă şi Aer**. (A, F. 4, 58 şi 59)

ELEVATIO (ELEVARE)

1. Operaţie alchimică asemănătoare vaporizării sau evaporării, fie spontană, fie forţată. Elevarea (ridicarea) uscată este o *sublimare*, iar cea umedă este o **distilare**. 2. În alchimia spirituală, degajarea subtilului din materia grosieră, ridicarea părţilor spirituale, rămânând cele corporale.

ELFI

Spirite aeriene din mitologia nordică, active în alchimia magică. Horele lor conduse de *Doamna albă* (Regina) aduc moartea celui prins în ea. Alchimiştii asemănau efectele explozive sau nocive ale spiritelor aeriene din retortele lor cu cele ale elfilor. *Ielele* din mitologia noastră sunt asimilabile elfilor.

ELIXIR

1. Denumire de origine arabă, *al-iksir*, pentru o băutură de viaţă

F.60. Elixirul alb – *Regina, ca personificare a argintului*

F.61. Elixirul roşu – *Regele, ca personificare a aurului*

lungă, panaceu, medicament universal. 2. Aur potabil, afrodisiac. 3. *Elixirul vieţii* este **piatra filosofală** sub formă solubilă, având toate proprietăţile miraculoase ale acesteia. În alchimia mistică reprezintă starea superioară a conştiinţei. 4. Sub aspect negativ, *elixirul* este o licoare cu proprietăţi magice putând provoca amnezia, transformări fizice şi psihice. *Elixirul alb* este piatra filosofală în stadiul **albedo**, aptă să transmute metalele ordinare în argint. În cantităţi mici, *elixirul alb* ajută la creşterea mineralelor, vegetalelor şi îmbunătăţeşte sănătatea. *Elixirul roşu* este pudra de proiecţie, piatra filosofală în stadiul **rubedo** folosită ca „ferment" pentru obţinerea aurului alchimic. (F. 60 şi 61, P. XIII/1,2)

EMBRION
Stadiul incipient (primar) al pietrei filosofale. Embrionul este caracteristic tuturor regnurilor, inclusiv celui mineral. Embrionul alchimic era considerat ca având natura focului, luminos şi cu putere vitală. Minereul este un embrion al unui metal care „creşte" şi se „coace". Prin maturizarea lui (în mine sau mai rapid în athanorul alchimistului, aidoma copilului în pântecele mamei), el devine metal. Cunoaşterea şi conducerea perfectă a procesului alchimic trebuie să aibă ca deznodământ obţinerea aurului (a pietrei filosofale). (F. 62)

F.62. *Tablou alegoric rosacrucian având în centru matricea cu* **embrion**

EMPYREU
În cosmologia greacă sistematizată de Ptolemeu şi acceptată în alchimie, *Empyreul* reprezenta ultima sferă a bolţii cereşti, dincolo de sfera stelelor fixe. El consta dintr-un foc eteric, veşnic, incoruptibil din care porneau şi în care se întorceau sufletele în coborârea şi ascensiunea lor. În alchimia mistică, era al 9-lea cer cuprinzând întreaga ierarhie angelică a lui Dionisie Pseudo-Areopagitul (**Cosmosul** creştin). (F. 49 şi 50)

EN – SOPH
În **Kabbala**, Divinitatea primară, Fiinţa supremă, eternă şi infinită, din care prin emanaţie s-au ivit cei zece

sefiroţi alcătuind **Omul primordial** sau *ceresc* din care s-a născut şi Universul nostru.

EONI

În sistemele gnostice, emanaţiile provenite de la Dumnezeul transcendental, poartă numele de *eoni*, – forţe abstracte, principii, durate nedefinite – fiind perechi (masculin/feminin, *sigizie*), care la rândul lor emană alte sigizii, totalitatea eonilor alcătuind *pleroma*. Între eoni amintim **Nous** (Intelectul), **Aletheia** (Adevărul), **Logos** (Cuvântul), **Anthropos** (Omul), ultimul, **Sophia** (Înţelepciunea) având o poveste nefericită. **Sophia** şi-a făcut simţită prezenţa şi în alchimie, lucru vădit în celebrul tratat alchimic *„Aurora Consurgens"* atribuit lui Toma d'Aquino.

EROS

Eros-Amor era zeul iubirii în mitologia greco-romană, personificat sub forma unui copilaş înaripat, înarmat cu un arc şi săgeţi, însoţind-o pe mama sa, zeiţa **Afrodita-Venus**. Universalitatea iubirii este transpusă şi în alchimie, atracţia dintre substanţe primind valenţe erotice, simbolismul sexual fiind prezent în relaţiile **Sulf-Mercur**, **Rege-Regină** etc. în efortul de reconstituire a *androginului primar* întruchipat de *piatra filosofală*. În Renaştere, *Erosul* era considerat o magie naturală manifestată direct, spontan fără intervenţia conştientă a omului, diferenţiindu-se de magia provocată de om spre a comunica cu lumea ocultă. (F. 63)

F.63. Eros *ca formă a spiritului alchimic aţâţând focul din athanor*

ESENŢĂ

1. Natura unui lucru (lat. *essentia*) pe care alchimiştii încercau să o obţină sub forma unui extract, al unei tincturi care să conţină calităţile principale, partea perfectă şi cea mai evoluată a corpului. De regulă, era obţinută prin distilare sau extracţie (apoasă, alcoolică) sub formă de lichid volatil, puternic mirositor cu diverse utilizări. Esenţa era partea internă, ocultată (*arcana*) a corpului, în opoziţie cu cea exterioară, vizibilă, aparentă, secretul

transmutaţiei fiind inversarea rolurilor ocult/vizibil. 2. Denumire dată elementelor alchimice – **foc**, **aer**, **apă**, **pământ** – sau principiilor alchimice – **Sulf**, **Mercur**, **Sare**. Al cincilea element, **eterul**, era *chintesenţa*, primind o semnificaţie figurată, întocmai esenţei, de lucru important, principal, fundamental.

ETER vezi CHINTESENŢĂ

ETIOPIAN vezi AETHIOPS

EVA
Mai puţin prezentă în alchimie faţă de perechea sa, Adam, Eva întruchipează principiul feminin, pasiv (Regina, Luna). În alchimia mistică apare ca personificarea sufletului ce cade în ispită, acesta fiind mai uşor abordabil faţă de spirit. În simbolismul cuplului suflet/ spirit, Eva este purtătoarea afectivităţii, receptivităţii şi sensibilităţii caracteristice sufletului uman.

EXALTAŢIE
1. Proces alchimic (lat. *exaltatio*) de încălzire lentă, la temperaturi moderate, oarecum asemănător procesului de *digerare* şi care urmărea ajustarea şi omogenizarea materiei din **oul filosofic**. Era o operaţie efectuată la începutul stadiilor **albedo** şi **rubedo**. 2. Ridicarea sau îmbunătăţirea calităţilor unei substanţe prin diverse procedee. (F. 64)

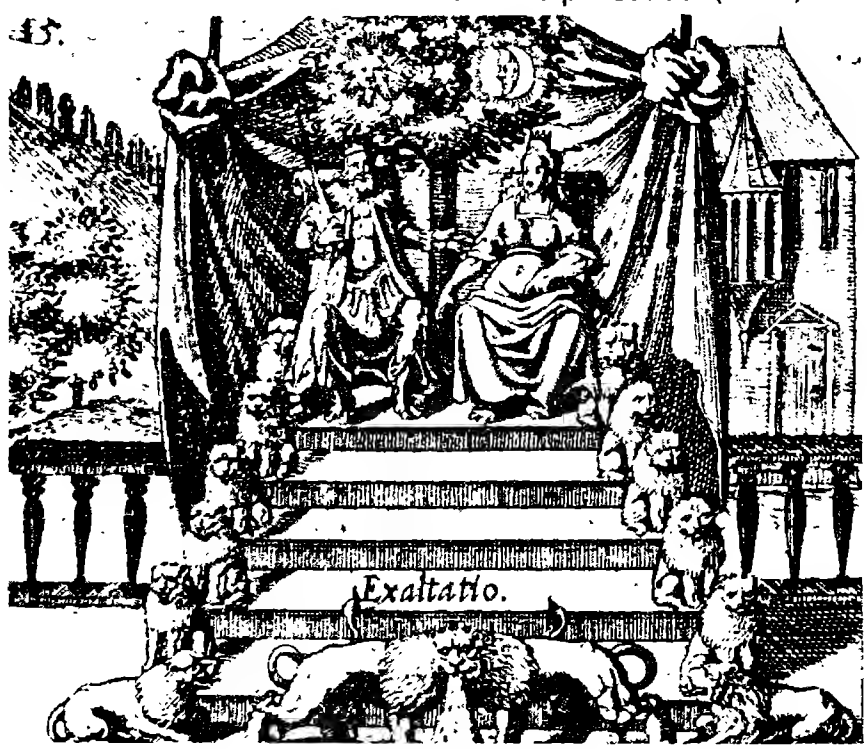

F.64. *Scenă alegorică a procesului de* **exaltaţie**

F

FÂNTÂNĂ

1. Izvor de purificare şi regenerare mistică. Încă înainte de apariţia creştinismului, apa de izvoare şi fântâni consacrate a constituit elementul purificator şi de ritual. 2. Sursă simbolică pentru apa dătătoare de viaţă, pentru *apa vie*. Plasată în mijlocul unei grădini (raiul terestru) simboliza sursa veşnicei reînnoiri, a tinereţii fără bătrâneţe. Cele patru guri ale fântânii, orientate spre punctele cardinale, simbolizează cele patru fluvii ale Edenului. 3. **Baia** alchimică în care Regele şi Regina se purifică înainte de intrarea în camera nupţială. 4. Izvor al apelor mercuriale cu proprietăţi magice, curative şi regeneratoare. În iconografia alchimică, cele trei guri de vărsare, sub semnul Soarelui, Stelei şi Lunii, al celor trei regnuri ale naturii, răspândesc în bazin apele enigmatice ale ştiinţei hermetice, *laptele virginal*, *vinul înţepător* şi *apa vie*, poate o aluzie la **Tria Prima**. (F. 65 şi 66)

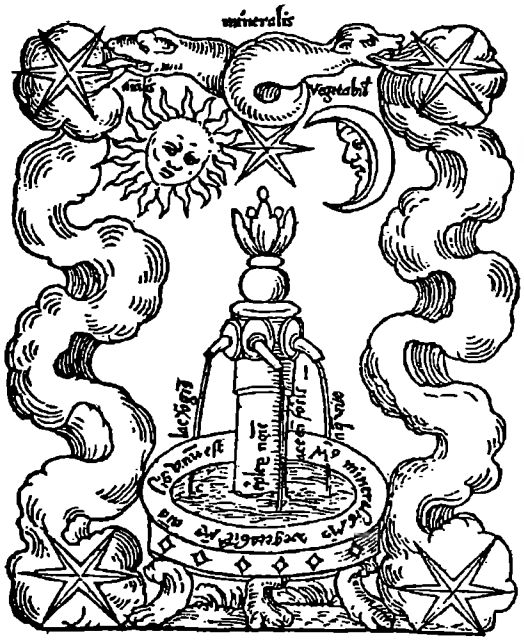

F.65. Fântâna mercurială *cu trei jeturi: lapte virginal, oţet tare şi apa vieţii*

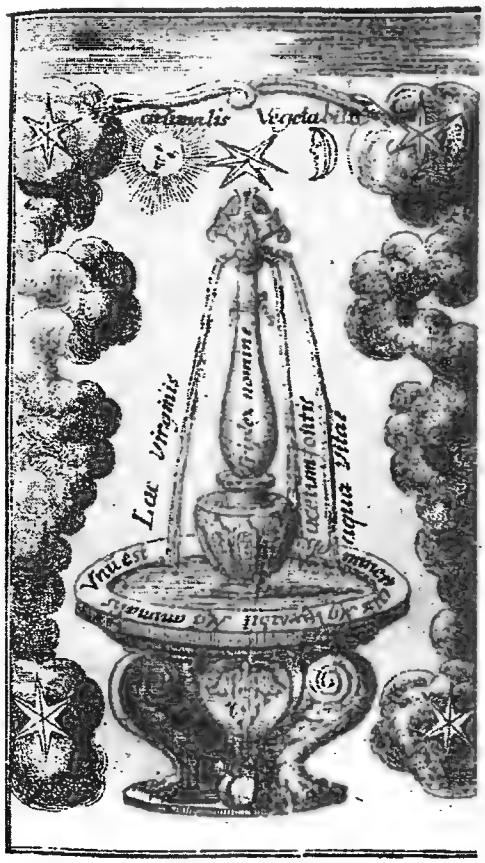

F.66. *Variantă a* **fântânii mercuriale**

FECIOARĂ

1. Constelaţia Fecioarei (lat. *Virgo*) ar reprezenta-o pe *Astraea*, zeiţa inocenţei şi dreptăţii din mitologia greco-romană. Semn zodiacal de pământ, între 23.VIII – 22.IX, înaintea echinocţiului de toamnă, sfârşitul ciclului vegetal, dominat de **Mercur** şi **Soare**, sugerând claritate şi spiritualitate. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **distilare** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Fecioarei*. 3. În alchimia mistică, *pământul virginal* (puritatea spirituală), respectiv, în alchimia pragmatică, *materia primară*, aşteptau „sămânţa" pentru germinare: cuvântul Bibliei, respectiv grăunţele de aur şi argint. (A, P. II)

FEMININ / MASCULIN

Este vorba de dualitatea acestor principii ca opoziţie şi complementaritate în acelaşi timp. În alchimie, pe lângă sexualitatea (rezultată prin despicarea androginităţii primare) care tinde să se regăsească la toate nivelurile regnurilor (animale, plante, minerale), dualitatea acestor principii este ilustrată de numeroase simboluri: Regină/Rege, Mercur/Sulf, Pământ/Cer, Lună/Soare, Apă/Foc, Yin/Yang etc., iar pe plan mistic de **anima** (suflet) şi **animus** (spirit). În China veche, utilizarea practică a polarităţii masculin/feminin este ilustrată şi de faimoasa *Carte a schimbărilor*, **I-Ching.** (F. 67)

F.67. *Principiile* **masculin/feminin** *reprezentate prin cuplul Rege/Regină*

FENIX (PHÖNIX)

F.68. *Pasărea* **Phönix** *pe rug*

1. Pasăre legendară şi longevivă din ţinuturile Egiptului sau ale Arabiei, care moare prin autocombustie şi renaşte din propria-i cenuşă o dată la 500 de ani; este simbolul **pietrei filosofale**. 2. Simbol al **Operei** ajunsă în stadiul **rubedo**, al *Mercurului filosofal* în stadiul desăvârşit. 3. În alchimia chineză este *pasărea-cinabru*, simbol al nemuririi. (F. 68)

FERMENT
Alchimiştii credeau în existenţa unui *ferment* care, asemenea drojdiei din aluat, ar produce **fermentarea** materiei din **oul filosofic**. Ar fi fost vorba de mici cantităţi de aur şi argint disparate sau în aliaje, care adăugate conform **Artei** ar fi mărit puterea de transmutare a pudrei de proiecţie.

FERMENTAŢIE
1. Proces natural sau artificial de coacere organică sau de maturare a unui corp. Metalele şi pietrele din pământ *fermentau* (se maturau) sub acţiunea **arheilor**. Piatra filosofală acţiona asupra metalelor ca o drojdie (ferment) transformându-le în aur într-un timp mult mai scurt decât procesul natural din mine. 2. Operaţie alchimică de transformare a **Mercurului** în **Lapis**. 3. Alchimiştii foloseau termenul *fermentaţie* şi pentru **multiplicare**. 4. În alchimia sapienţială, fermentaţia simboliza trezirea la viaţă a spiritului adormit din materie. (F. 69)

F.69. *Alegorie a procesului de* **fermentaţie**

FICAT (DE ANTIMONIU; DE SULF)
Alchimiştii denumeau *ficat* orice substanţă asemănătoare exterior acestui organ, atât prin culoare cât şi prin consistenţă (lat. *hepar*). Astfel, *ficatul de antimoniu* (hepar antimonii) era sulfura complexă de potasiu şi stibiu; *ficatul de sulf* (hepar sulphuris) era polisulfura de potasiu. (A)

FIER
1. Unul din cele şapte metale cunoscute din antichitate, având drept corespondent celest planeta **Marte** sau, în mitologia greco-romană, pe zeul războiului **Ares-Marte**. Descoperirea şi inventarea procedeelor de obţinere şi prelucrare, superioritatea calităţilor mecanice ale fierului, au dus la înlocuirea uneltelor de bronz şi implicit la apariţia în istorie a epocii fierului. 2. Considerat drept metal ce alungă demonii şi spiritele rele, a fost folosit până prin secolul

al VII-lea d.Hr. pentru confecţionarea de inele şi amulete (baghetele de trasat cercurile magice aveau vârful din fier), dar se interzicea scoaterea plantelor de leac cu unelte din fier, spre a nu-şi pierde proprietăţile curative. 3. Ambivalenţa fierului (metal impur, dar şi simbol al fertilităţii) a făcut ca fierarii şi alchimiştii să fie temuţi, iar cuptoarele şi forjele să fie privite ca matrice terestre pentru minereul de fier (embrioni ai fierului) ce urmau să se maturizeze mai rapid decât în sânul pământului. (A, F. 19)

FIERAR
Asemenea alchimistului, este un „artist al focului", un magician sau vrăjitor care în cuptorul sau forja sa transformă minereul şi fierul, dând acestei meserii un aspect iniţiatic, ambivalent, creator şi infernal în acelaşi timp. Topirea şi prelucrarea metalului este echivalentă cu **solve et cogula**; călirea fierului este o unire a focului şi apei, analogie perfectă cu **Opera** alchimică de unire a **Sulfului** cu **Mercurul**, a *Cerului* cu *Pământul*. Zeul *Vulcan* era *Fierarul* prin excelenţă, dar şi patron al celor ce lucrau cu focul, cum era cazul alchimiştilor. (F. 45)

FILIUS MACROCOSMI vezi ADAM

FILOSOF
Mulţi alchimişti îşi spuneau sau erau numiţi *filosofi*, cu precădere cei care cercetau aspectele teoretice sau sapienţiale ale obţinerii aurului filosofal. Cu timpul, nota a devenit mai restrânsă: *filosof al focului*, alchimistul de laborator, pragmatic, bun cunoscător al mânuirii focului din athanor; Van Helmont se autointitula cu plăcere astfel; *filosof hermetic*: în general, adept al alchimiei mistice, sapienţiale. (F. 34)

FILOSOFIE
Acceptând definiţia alchimiei ca *filosofie a perfectibilităţii*, rezultă implicit că alchimistul ar fi un filosof, ceea ce nu este departe de adevăr, întrucât noţiunile de filosofie şi filosof în urmă cu secole acopereau şi pe acelea de alchimie şi alchimist. Înseşi fundamentele alchimiei sunt alcătuite din filosofii diferite – filosofia greacă, magie, astrologie, mistică – alcătuind în final o filosofie relativ eclectică şi totuşi unitară, stând sub semnul hermetismului. Vocaţia alchimiei ca *filosofie hermetică* (în sensul de filosofie închisă, ocultă) rămâne astfel cea mai apropiată de esenţa preocupărilor efective ale alchimiei, fie că este vorba de alchimia pragmatică, fie de cea sapienţială. În timp, fractura suferită de alchimie în secolul al XVI-lea s-a lărgit, alchimia pragmatică odată cu orientarea spre studiul experimental al naturii adaptându-şi filosofia către aceasta, inclusiv prin renunţarea la limbajul abscons şi ermetic, ducând la naşterea ştiinţelor chimiei şi far-

maciei, în timp ce alchimia sapienţială a rămas o filosofie poetică, adânc ancorată în metafizica ei ermetică, marile religii monoteiste blocându-i orice tendinţă de expansiune în această direcţie. Nostalgia originilor, misterul androginului, al unităţii primordiale sunt net remarcabile în filosofia alchimică, deşi esenţa studiilor vizează dualitatea simbolică masculin/feminin, Sulf/Mercur, Cer/Pământ etc., în final, uimitoarea şi insolubila problemă a relaţiei dintre *spirit şi materie.*

FILTRARE
Operaţie de laborator cu caracter fizic, constând fie din reţinerea impurităţilor dintr-un lichid, fie în separarea unui precipitat (solid) de partea lichidă. De obicei, lichidul era trecut prin ţesături de lână sau hârtie fixate într-o pâlnie, soluţia limpede colectându-se într-un vas separat. (A)

FILTRU
1. Strecurător confecţionat din pânză sau alt tip de ţesătură, în scopul separării părţilor grosiere sau în suspensie, dintr-un lichid oarecare. 2. Băutură magică cu efecte afrodiziace preparată după reţete secrete de către alchimişti sau vrăjitoare. (A)

FIOLA
Iniţial era un vas de sticlă pentru băut; alchimiştii l-au modificat,

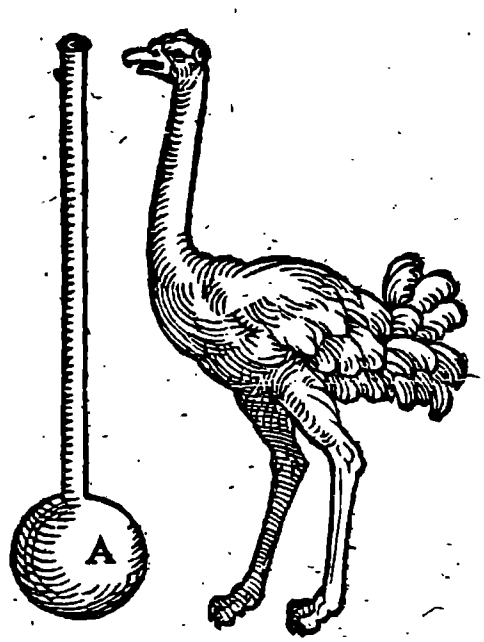

F.70. Fiola *având drept corespondent imaginativ struţul*

transformându-l într-un balon cu gât lung şi gură îngustă folosit în special pentru operaţia alchimică de **digerare**. (F. 13/J, F. 70)

FIX
1. Principiu alchimic vizând stabilitatea, permanenţa unei substanţe. Astfel, **Sulful** era considerat *principiul fix* în opoziţie cu **Mercurul**, *principiul volatil*, instabil. 2. Substanţă sau material stabil la foc, refractar. În iconografia alchimică era reprezentat ca un animal terestru (leu, taur, şarpe, broască etc.) sau apter (fără aripi). 3. În alchimia chineză, principiul **Yang** (cald şi uscat) echivala cu **Sulful** alchimic purtător al fixităţii în alchimia occidentală.

FIXARE
1. Operaţie alchimică de stabilizare sau solidificare prin care substanţele sau corpurile cu componenţi volatili, instabili se transformau în corpuri stabile, fixe. De exemplu, mercurul ordinar, fluid, prin încălzire în aer se putea fixa prin formarea de oxid roşu de mercur, solid, stabil, fie prin încălzirea cu sulf, formându-se sulfură solidă. 2. Întrucât corpurile volatile erau simbolizate de alchimişti prin păsări sau animale înaripate, *fixarea* era simbolizată prin tăierea aripilor sau prin animale aptere. 3. În alchimia mistică, pierderea spiritualităţii şi orientarea spre corporalitate, *in extremis*, moarte fizică. (A)

FLACĂRĂ
1. Reprezentare a focului deschis, vizibil, folosit de alchimişti în athanor, mai târziu exteriorizare luminoasă a ieşirii flogistonului din corpul arzând. 2. În alchimia mistică, simbol al purificării, iluminării şi dragostei spirituale, fiind o trimitere la „flacăra interioară" a adeptului.

FLEGMĂ
1. Umiditate naturală din corpuri văzută de alchimişti ca manifestare a **apei** elementare şi care putea fi îndepărtată cu ajutorul focului. 2. Partea grosieră, mucilaginoasă a produsului din procesul de **distilare** a corpurilor spirtoase, rămasă în blazul de distilare.

FLOARE
1. Stadiu de desfăşurare a **Operei** alchimice, de regulă, *culoarea florii* indicând acest lucru (mai puţin faza nigredo), iar numărul florilor sugera numărul operaţiunilor necesare. De ex., o floare galbenă indica faza galbenă, **citrinas** sau **xanthosis**; una roşie faza roşie, **rubedo** sau **iosis**, iar mai multe flori colorate faza **curcubeului**, (**cauda pavonis** sau **omnes colores**). 2. Cea mai reprezentativă floare pentru simbolul alchimic este **trandafirul** (rosa); apoi mai sunt: crinul, nufărul, laleaua, garoafa. Floarea albastră din mâna **hermafroditului** este simbolul **Operei** alchimice, inaccesibilă pentru profani. 3. În forme compuse: *floare de mină*: cristale de culori diferite cu aspect

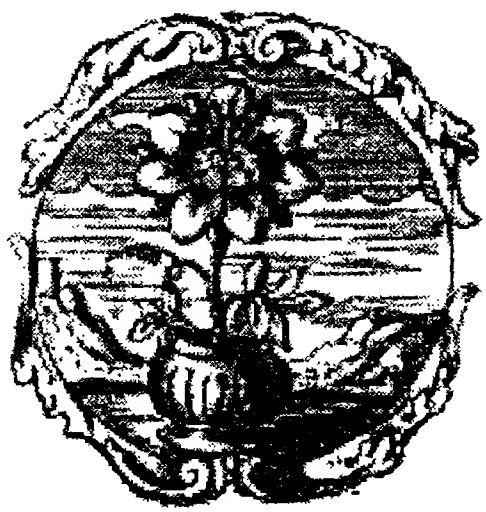

F.71. Floarea *cu şapte petale, simbol al* **Operei** *cu 7 operaţii*

deosebit al unor inflorescenţe, sugerând celor vechi o grădină minerală; *floare de sulf*: pulbere fină de sulf sublimat formată din cristale sau microcristale de sulf, bine cunoscută de alchimişti; *floare de antimoniu*: pulbere fină de stibină sublimată, mai rar trioxid de stibiu. (A, F. 71, P. XII/1,2 şi XIII/1,2)

FLOAREA CERULUI

1. Este vorba de *roua cerească* denumită de alchimişti şi *floarea cerului* (lat. *flos coeli),* considerată drept condensare a *spiritului astral.* Colectarea ei era o preocupare aparte, fiind utilizată în **Marea Operă.**
2. Solvent cu proprietăţi deosebite în dizolvarea sărurilor, prin extindere, orice solvent puternic. (P. XVII/4)

FLOGISTON

Flogistonul (sau *flogisticul*) (grec. *flogistos* = arzător) era denumirea unui principiu combustibil imaginar, de natura **sulfului**, aflat în corpurile inflamabile. Numai corpurile care conţineau *flogiston* puteau să ardă şi, o dată cu arderea, flogistonul se degaja lăsând cenuşa (*cinis*) sau rezidiuul calcinat (*calx*) al metalului. Teoria flogistonului asupra arderii, lansată de G.E. Stahl la cumpăna secolelor XVII-XVIII, a fost ultima teorie cu iz alchimic şi a fost combătută cu succes de A.L. Lavoisier. (A)

FOC

1. Element alchimic, cald şi uscat, unul dintre cele patru elemente aristotelice preluate de alchimie, *focul* (lat. *ignis*) este cel mai subtil element, de cele mai multe ori fiind ocultat în corpuri. Este cel care **fixează** (prin calcinare, încălzire, coagulare etc.) corpurile, dar şi un *dizolvant* puternic, căci la fel ca apa, particulele sale ascuţite (tetraedrice) pătrund porii corpurilor pe care le destramă (le „dizolvă"). Însăşi alchimia era denumită *Artă a Focului* (*Ars Ignis*) iar alchimistul era un *filosof al focului* (*philosophus per ignem*). Cunoaşterea şi stăpânirea focului interior şi exterior, mai ales cel din athanor, agent activ cu nenumărate feţe, capabil de nenumărate transformări – de la efectul suav, blând, învăluitor, maturant până la efectul puternic, arzător şi distrugător – era într-adevăr o artă! Iată cele mai importante „specii" ale focului, inclusiv cel din athanor, cu ajutorul cărora aveau loc cele mai multe procese alchimice: *ignis candens*: focul strălucitor, radiant; *ign. corrodens*: foc coroziv, folosit la obţinerea metalelor din minereuri; *ign. philosophorum*: 1. focul „intern" din corpuri care activat de **arhei** produce coacerea fructelor, maturarea metalelor, digestia, gestaţia şi alte procese vitale la animale. 2. În alchimia spirituală, căldura sufletească ce conferă iubirea faţă de

aproapele nostru. 3. Focul din razele soarelui şi care, folosind lentile, poate fi utilizat la aprinderea focului obişnuit; *ign. fortis*: focul puternic, concentrat; *ign. frigidus*: foc rece, coagulant care întăreşte un corp sau îl topeşte, dar nu-l face var sau cenuşă; *ign. gehenna*: focul Gheenei, un „dizolvant universal" foarte puternic; *ign. incubans*: focul de incubaţie produs prin arderea unei lămpi sau lumânări; *ign. lentus*: focul încet, potrivit, mic, în mai multe trepte; *ign. reverberius*: focul reverberat, cu flacăra de jos în sus sau invers, înconjurând vasul alchimic pe verticală; *ign. rotae*: focul rotat care înconjoară orizontal vasul alchimic; *ign. volans*: foc zburător care încălzea şi propulsa rachetele şi artificiile. **2.** *Focul intern*, un concept preluat de alchimişti din *Meteorologica* lui Aristotel, viza focul ocult, invizibil din interiorul corpurilor, care produce concocţia, proces în urma căruia fructele se coc, seminţele se maturează, embrionii animalelor se dezvoltă, alimentele sunt digerate, iar mineralele şi metalele se formează în sânul pământului. Spre deosebire, *focul extern* destramă materia, este distrugător, are conotaţii mai mult negative. **3.** În alchimia mistică, focul este un simbol al vieţii, stingerea lui echivalând cu moartea. Este un agent de purificare, alchimiştii cabalişti interpretând inscripţia I.N.R.I. de pe Crucea Mântuitorului: *Ignis Natura Renovatur Integra* (Prin foc, natura se va reînnoi în întregime). În fine, focul putea însemna şi un simbol al pedepsei divine. **4.** În alchimia chineză, **focul** este unul dintre cele 5 elemente, simbolizat prin culoarea roşie şi corespunzând principiului **Yang** (masculin, activ, cald, Soarelui şi Cerului). Abluţiunile ermetice efectuate cu **apă** aveau acelaşi efect dacă erau făcute cu **foc**, acesta având acelaşi rol purificator. (A, F.4 şi 5)

FRANCMASONERIE (MASONERIE)
Confrerie (ordin, fraternitate) iniţiatică cu orientare ezoterică, dar filantropică, organizată în *Loji* cu caracter naţional (dar nu numai) având tradiţii şi principii specifice, cu trimiteri la vechile corporaţii ale constructorilor de temple şi catedrale. Simbolurile definitorii ale masoneriei sunt **compasul** (spiritul), **echerul** (rectitudinea) şi **cartea** (înţelepciunea) regăsite în alchimia sapienţială cu semnificaţii asemănătoare, dar fără a fi emblematice. În secolele trecute, unii dintre francmasoni aveau preocupări constante de alchimie. Alte simboluri comune cu alchimia dar cu conotaţii mai mult sau mai puţin apropiate sunt: soarele, luna, crucea, elementele, culorile, craniul, triada Sulf-Mercur-Sare, cocoşul, metalele, numerele 3-5-7, steaua (pentagrama şi hexagrama),

piatra, scara, templul, peştera; dintre acestea, elementele, triada Sulf-Mercur-Sare, metalele, acronimul V.I.T.R.I.O.L. sunt evident de sorginte alchimică. (P. XV/1 şi 2)

FUM
În alchimia pragmatică, fumul era un indiciu practic al modului de funcţionare a athanorului, până la inventarea coşului de tiraj, „suflătorii" (alchimiştii de laborator) remarcându-se prin funinginea de pe faţă şi haine şi chiar afecţiuni respiratorii. În alchimia mistică, Geber vedea în fum o alegorie a sufletului care se desparte de trup.

G

GALBEN
1. Culoarea simbolică a Soarelui şi a aurului. În China, era culoarea imperială, solară, a credinţei şi eternităţii. 2. În **Opera** alchimică, **citrinas** sau **xanthosis** era denumirea unui stadiu intermediar între cele definitorii, **albedo** şi **rubedo**, când culoarea *galbenă* devenea predominantă, apariţia ei nefiind însă obligatorie. 3. În alchimia occidentală, culoarea galbenă corespunde elementului **Aer**, iar în alchimia chineză, elementului **Pământ**.

GÂSCĂ
1. În bestiarul alchimic, gâsca este un simbol mai modest faţă de lebădă, semnificând atât materia volatilă cât şi începutul fazei **albedo**. Fulcanelli asociază „jocul gâştei" labirintului ezoteric al **Marii Opere**. 2. În medicina antică, carnea de gâscă ar fi avut virtuţi afrodiziace, iar fierea chiar leac pentru impotenţă.

GEMĂ vezi PIATRĂ PREŢIOASĂ

GEMENI
1. Constelaţie (lat. *Gemini*) reprezentând pe Dioscuri (fiii lui Zeus), *Castor* şi *Pollux*, primul muritor, celălalt nemuritor, când steaua unuia răsare, cealaltă apune. Semn zodiacal de aer, între 22.V-21.VI, înaintea solstiţiului de vară (începutul verii astronomice), dominat de planeta Mercur, sugerând ambivalenţă şi complementaritate. 2. Vas alchimic special constând din racordarea între două vase de distilare în scopul obţinerii unui flux încrucişat. 3. În varianta cu 12 operaţiuni a **Operei** alchimice, procesul de **fixare** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Gemenilor*. (A, P. II)

GHEMATRIA
Procedeu cabalistic prin care se atribuiau literelor alfabetului (ebraic în

cazul **Kabbalei**) valori numerice, cuvintele având aceeaşi sumă fiind considerate înrudite sau apropiate. De ex. tetragrama *Yahveh* (având suma de 26) corespunzând divinităţii, „podoabă a lumii spiritelor", era „corespondentă" cu triagrama *Tered*, corespunzătoare „aurului ca podoabă a regnului mineral" întrucât ultima era un multiplu al primeia, cu un „rest" unitar pentru cuvântul însuşi (208 + 1).

GLOB

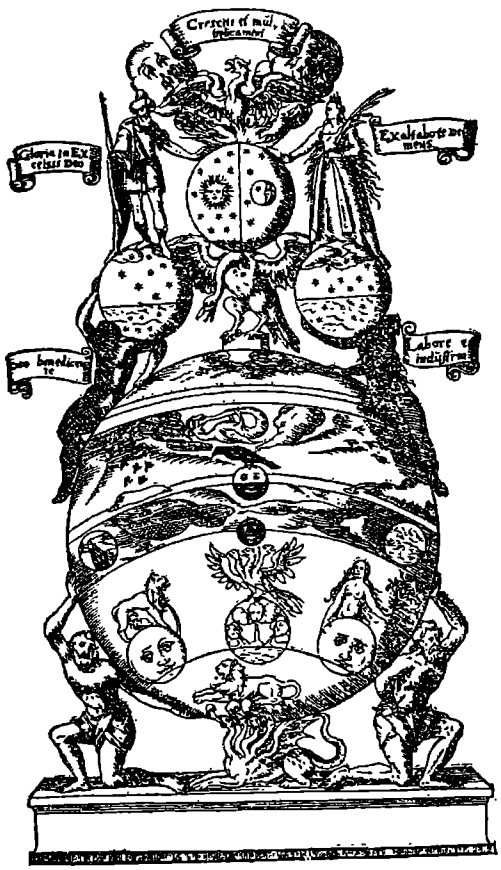

F.72. Globul *alchimic aflat la baza edificiului* ***Operei***

1. Forma sferică a globului sugerează perfecţiunea, fapt ce a dus la alegerea acestei forme, sau cel puţin asemănătoare, pentru cele mai cunoscute vase alchimice: oul filosofic, retorta, balonul şi fiola. Nu trebuie să omitem că forma Cosmosului şi a capului uman este sferică, analogie speculată de alchimişti. Azi s-a dovedit prin calcule, că rezistenţa mecanică cea mai mare în cazul unei presiuni interne dintr-un vas, o are forma sferică. 2. În alchimia spirituală, globul pământesc este temelia pe care se ridică edificiul **Marii Opere**. 3. Globurile de cristal, datorită indicilor de refracţie puternici, au intrat în arsenalul magicienilor şi alchimiştilor şarlatani. (F. 72)

GNOMI

Spirite terestre avându-şi lăcaşul în mine şi grote, asemănători unor pitici hidoşi, consideraţi paznicii zeloşi ai comorilor subpământene şi care puteau face rău celor care-i deranjau. Două metale cunoscute, *nichelul* şi *cobaltul* au fost denumite după numele unor astfel de gnomi.

GNOSTICISM

Denumire generică pentru un număr de curente sau sisteme filosofico-religioase cu caracter sincretic între filosofia greacă, teologia creştină, iudaism, credinţe orientale păgâne, predominante în sec. II şi IV. d. Hr.,

având ca scop *cunoaşterea lui Dumnezeu* (*Gnosis*). Gnosticii au influenţat alchimia mistică, remarcându-se Simon Magul, Basilide şi Valentin care susţineau în esenţă că lumile emanate de Lumina Absolută se degradează pe măsura îndepărtării de *centru*, întunericul materiei haotice captând lumina. Răul din lume nu se datorează păcatului original, ci Dumnezeului ignorant (o emanaţie depărtată de centru) care a făcut Lumea imperfectă. Alchimia a fost puternic impregnată de gândirea gnostică, astfel că ideea de *Creaţie a Lumii* era considerată un act de decădere – scânteile de lumină (spiritele) fiind „întemniţate" de materia corporală – alchimistului revenindu-i sarcina de „salvare" şi extragere a spiritelor (esenţelor) din substanţele şi materialele cercetate. În fine, **distilarea** ca proces de **purificare** are la bază paradigma (modelul) **descensiunii** şi **ascensiunii** sufletului printre sferele planetare, teorie gnostică prin excelenţă.

GOLEM

Conform tradiţiei kabbalistice, crearea *Golemului*, un fel de robot uriaş din argilă, cu aspect uman, dirijat prin puterea cuvintelor magice, ar fi fost realizată de rabinul Yeuda Loewe ben Bezalel în timpul împăratului Rudolf al II-lea la Curtea din Praga, locul de întâlnire, pe atunci, al astrologilor, alchimiştilor, magicienilor etc., deopotrivă savanţi şi escroci. Lipsit de raţiune, Golemul scăpat de sub control era de o forţă distrugătoare terifiantă, periclitând chiar viaţa creatorului său, fapt ce-l face pe rabin să-şi distrugă opera. Legenda Golemului a fost şi rămâne un avertisment pentru orice cercetător şi creator.

GRAAL

Cupa folosită de Hristos la Cina cea de Taină. Ulterior a servit pentru strângerea sângelui Său, când se afla răstignit pe Cruce. A devenit simbol al graţiei divine şi al cunoaşterii

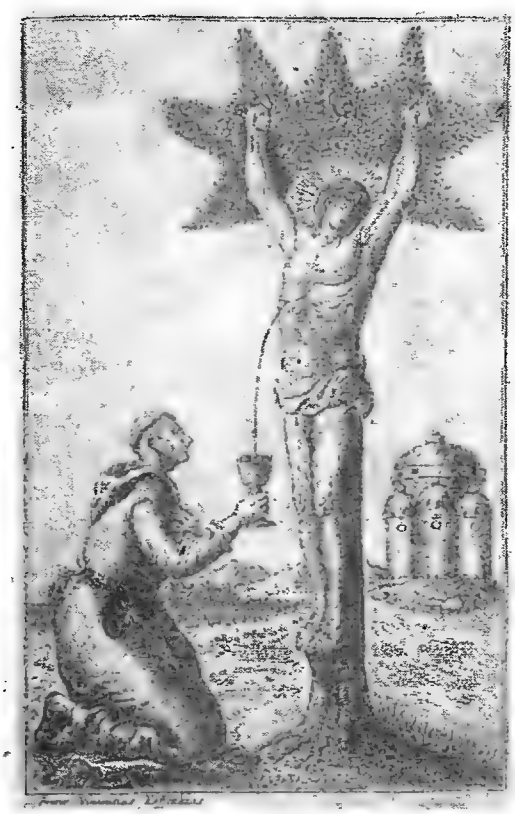

F.73. *Cupa* **Sfântului Graal,** *simbol al purităţii*

absolute. În jurul său circulau numeroase legende medievale, el neputând fi găsit decât de o fiinţă pură. În alchimie, căutarea **pietrei filosofale** este analoagă căutării *Graalului*, iar realizarea **Operei** echivalează cu actul mistic al mântuirii. (F. 73)

GRADAŢIE

F.74. *Alegoria* **gradaţiei,** *favorabilă sub zodiile Berbecului, Racului, Balanţei şi Capricornului*

1. Încălzirea treptată a materiei din **oul filosofic** prin reglarea focului în athanor, în corelare cu timpii optimi (zodie, decan, durată etc.). 2. Proces alchimic prin care, cu ajutorul *apei de gradaţie* (*aqua gradatoria*) s-ar fi obţinut o transmutare relativ bruscă a unui metal, prin scufundarea acestuia în ea. Pare a fi mai mult o operaţie tinctorială, sugerată de acoperirea fierului imesat într-o soluţie de sulfat de cupru, cu cupru metalic. 3. Operaţie alchimică (lat. *gradatio*) constând în creşterea conţinutului de metal nobil într-un aliaj. (F. 74)

GRANAT

De fapt, este vorba de *granaţi* (sau *granate*), (lat. *granatus* = bob, grăunte), o grupă de minerale (silicaţi complecşi ai unor metale precum calciu, magneziu, fier, aluminiu, crom ş.a.) de culori diferite (verde, portocaliu, roşu), destul de dure, care intră în categoria pietrelor semipreţioase, dar cristalele limpezi, pure de culoare roşiatică, mai rare, sunt cotate drept pietre preţioase. Sub formă de bijuterii sau amulete, se credea că amplifică puterea creatoare şi energia sexuală. Colierele de granaţi alungă insomniile, durerile de cap sau de gât, iar inelele cu granaţi protejează de răni, molime şi otrăvuri.

GRĂDINĂ

Simbol tradiţional al Paradisului, în simbolistica alchimică grădina reprezentând incinta în care se poate

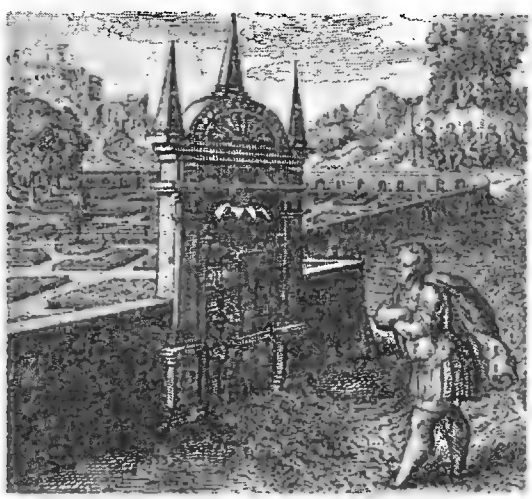

F.75. Grădina *de trandafiri (Rosarium) ferecată, simbol al accesului dificil la secretele Operei*

intra doar printr-o poartă ferecată. *Grădina alchimică* prin excelenţă este grădina de trandafiri a filosofilor („*Rosarium philosophorum*") în care numai cel iniţiat, posesor al cheilor porţii, se va putea bucura de aromele trandafirilor albi şi roşii. Grădina mai poate avea în mijlocul ei un izvor sau o fântână cu apă minunată, unul sau mai mulţi pomi (arbori) cu fructe aromate, simboluri cu evidente semnificaţii alchimice. În fine există şi *grădina labirint*, simbol al drumului dificil, iniţiatic, dar cel care nu se rătăceşte va apre-cia frumuseţea drumului spre desăvârşire. (F. 75)

GRIFON

1. Animal fantastic din **bestiarul** alchimic având corp de leu, cap şi aripi de vultur, reprezentând unirea **fixului** cu **volatilul**. 2. Asemănător *Sfinxului*, încifrează enigma totalităţii ce menţine unitatea celor patru elemente alchimice: **aer** (cap de vultur şi aripi de liliac), **apă** (labe palmate), **pământ** (coada de reptilă) şi **foc** (trup de leu şi exhalaţie arzătoare). (F. 28)

H

HAOS

1. Starea primordială a Lumii înaintea Creaţiei, înţeleasă de unii ca *vidul iniţial* (nimicul), iar de alţii ca „ceva" nedefinit, confuz. 2. Materia primară a alchimiştilor, nediferenţiată, amestec de elemente ce trebuiau separate şi apoi reunite conform **Artei**. 3. Cuvânt din care medicul şi alchimistul van Helmont ar fi făcut „*gaz*" pentru a desemna *aerele haotice*, altele decât aerul obişnuit, rezultate din diferite reacţii. (F. 76 şi 77)

F.76. Haosul *poate fi învins prin extragerea sării filosofilor din el*

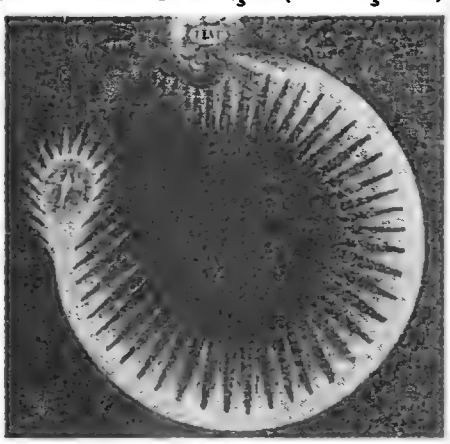

F.77. Haosul *primar învins de* **lumină** *prin actul Creaţiei*

HECATE
Zeiţă a Infernului din mitologia greacă, a nopţilor cu lună, patroana stafiilor, vrăjitoarelor şi fiinţelor damnate, invocată în magia neagră. Era posesoarea secretelor şi farmecelor magice care aveau la bază amestecuri respingătoare (resturi de animale impure, sânge şi părţi din trupurile celor morţi în condiţii stranii etc.) care vor fi regăsite în multe reţete, până târziu în secolul al XVI-lea.

HEPHAESTOS vezi VULCAN

HERCULE
Alchimistul, a cărui muncă este comparată cu muncile lui Hercule, eroul din mitologia greco-romană cunoscut în special pentru cele „12 lucrări", pline de primejdii. La fel, alchimistul este expus la numeroase primejdii şi face sacrificii în speranţa obţinerii aurului alchimic, asemenea merelor de aur din grădina Hesperidelor dobândite de eroul mitologic.

HERMAFRODIT vezi REBIS

HERMENEUTICĂ
Disciplină ce vizează interpretarea textelor hermetice, criptice, enigmatice numite după Hermes Trismegistos, primul „autor" al acestui gen de scrieri. Aproape toate textele alchimice au un limbaj abscons, ambiguu, „închis", codificat, necesitând interpretări. Abundenţa figurilor de stil din limbajul alchimic, cum ar fi **alegoriile, analogiile, simbolurile** etc. au făcut necesare încă din epoca Renaşterii, tipărirea unor glosare mai mult sau mai puţin edificatoare, în prezent hermeneutica continuând această preocupare. Dintre metodele recent folosite, consemnăm *hermeneutica nomistă* (de la grec. *nomos* = lege) bazată pe un sistem de patru axiome şi care propune un original demers hermeneutic în interpretarea misterioasei **„Tabula Smaragdina"**.

HERMES vezi MERCUR

HERMES TRISMEGISTOS

F.78. Hermes Trismegistos *purtând sfera armilară, simbolul Universului*

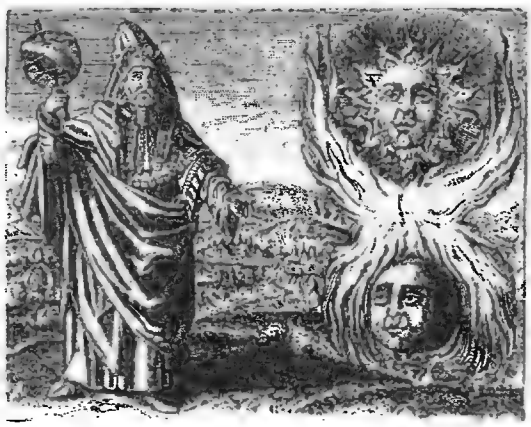

F.79. ***Hermes Trismegistos*** *indicând misterul conjuncţiei Soare/Lună*

Personaj de legendă, „rege al Egiptului şi mare preot", Hermes Trismegistos este considerat patronul spiritual al alchimiştilor din toate timpurile. Invocat sau nu, inspira alchimistul în căutările sale, asista la experienţele alchimice şi veghea la potrivirea „celor de sus cu cele de jos". Prin asimilarea zeului egiptean *Thot* cu *Hermes* al grecilor, în perioada elenistică *Hermes-Thot* se pare că a devenit **Hermes Trismegistos** (Hermes de trei ori foarte mare) – nume laudativ menţionat începând din secolul I d.Hr. de Filon din Byblos, Plutarh, Galenus, Clement din Alexandria (care îl numeşte „maestrul tuturor învăţaţilor în ştiinţele naturii"), apoi de savanţi şi alchimişti medievali şi renascentişti. Tradiţia îi atribuie paternitatea unui număr impresionant de scrieri dintre care ajunse până în zilele noastre sunt *„Cărţile hermetice"* (*Corpus Hermeticum*), faimoasa **„Tablă de smarald"** (*Tabula Smaragdina*) şi un apocrif târziu, *„Tractatus Aureus"*. (F. 78 şi 79)

HEXAGRAMĂ

Figură geometrică simbolică incluzând 6 elemente grafice. 1. *Pecetea lui Solomon* este hexagonul stelat (Steaua lui David) obţinut prin suprapunerea simetrică a două triunghiuri echilaterale în poziţie inversă. Este simbol al totalităţii, al **Macrocosmosului**, al unirii contrariilor (**coincidentia oppositorum**) şi al **Focului şi Apei**, al întrepătrunderii „celor de sus cu cele de jos". 2. În laborator, alchimiştii înţelegeau prin *pecetea lui Solomon* (pecetea hermetică), sigilarea sau etanşarea unui vas. 3. În alchimia chineză, combi-

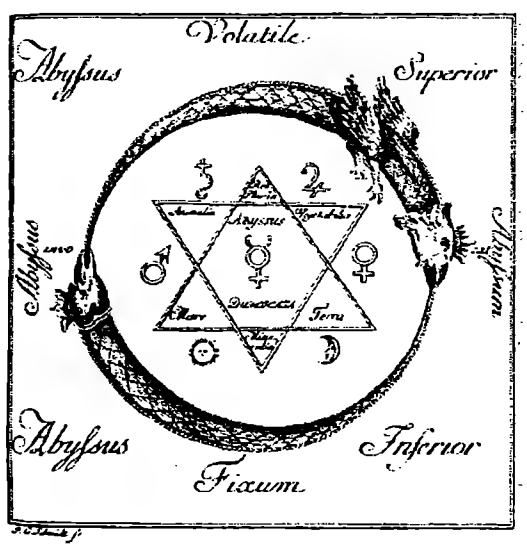

F.80. Hexagrama *ca sinteză a celor patru elemente, „a celor de sus cu cele de jos"*

narea semnelor **Yang** (——) şi **Yin** (– –) din 6 elemente (câte două **trigrame**) formează 64 de hexagrame cu semnificaţii diferite, explicate în „**Cartea schimbărilor**". De exemplu, *Armonia* (Tai) ䷊ este formată din trigramele *Cer* (Qian) ☰ şi *Pământ* (Kun) ☷ . Această hexagramă prezintă situaţia contrară celei naturale (cerul sus, pământul jos) sugerând *mişcarea contrariilor*, întrepătrunderea şi fuziunea lor fiind baza vieţii. În opoziţie, *Obstrucţia* (Pi) ䷋ formată din aceleaşi trigrame, dar în poziţie inversă, sugerează *nemişcarea*, cerul şi pământul rămânând separate, la locul lor, fără comunicare, iar viaţa nu va mai apărea. 4. În mitologia şi alchimia indiană, hexagrama este simbol al hierogamiei fundamentale a contrariilor, împreunarea zeilor Shiva şi Shakti. (A, F. 42 şi 80)

HIDRA

1. Monstru mitologic asemănător unui balaur policefalic cu suflarea şi sângele deosebit de otrăvitoare, iar capetele refăcându-se pe măsură ce Hercule le tăia. Simbolizează capcanele în realizarea **Operei**, iar uciderea ei de către Hercule este alegoria victoriei alchimistului. 2. Vas alchimic pentru distilări fracţionale, conceput ca o *hidră* cu multe capete, **aludelele** suprapuse având câte un

Vtimur quoque in aqua vitæ educenda vafe quodam, quod octo, vel decem pileis conflat, quorum alterius vertex alterius alveo mutuo inferitur & dum
G
H z

F.81. Hidra – *o analogie a vasului alchimic de distilare fracţionară*

tub (cioc) lateral pentru colectarea condensului într-un recipient. (F. 81)

HIDRARGIR vezi MERCUR

HIMERA

1. Animal mitologic, monstru cu trei capete ce aruncau flăcări, partea anterioară semănând cu un leu, restul cu un şarpe (în altă variantă corcitură între leu, capră şi şarpe). Pentru alchimişti, simboliza pericolul mortal din laborator în încercarea de unire a principiilor contrare (fixul şi volatilul), a celor trei principii paracelsiene sau chiar imposibilitatea acestor combinări. 2. **Mercurul filosofal**, fiinţă paradoxală (himerică), cu cap şi picioare umane, corp solzos de dragon înaripat din care se mai ridică trei capete ameninţătoare simbolizate de **Lună**, **Soare** şi **Mercur** (echivalentul a **Tria Prima**). (F. 82)

F.82. Himera alchimică *sub forma Mercurului filosofic*

HOROSCOP

Horoscopul (grec. *hora* = oră; *skopeo* = privesc, examinez) este reprezentarea grafică a hărţii cereşti într-un moment dat (naştere, început de acţiune etc.) care stătea la baza prezicerilor astrologice (astromanţie). Întocmirea horoscopului era o chestiune destul de laborioasă, utilizându-se date astronomice şi calcule matematice precise, dar pornind de la postulate şi teorii subiective, uneori chiar fanteziste. În principal, având data şi locul naşterii nativului (cel „născut" putând fi persoană, asociaţie, localitate, acţiune etc) se stabilea **ascendentul** (poziţia Soarelui şi a celorlalte planete în zodiac), totul alcătuind *aspectul planetelor* (conjuncţie, sextil, cvadratură, trigon sau opoziţie) care putea fi favorabil sau nu, în funcţie de „prietenia" sau „duşmănia" planetelor în cauză. De exemplu, în Fig. 83 se prezintă o temă de naştere pentru un nativ în *Berbec* cu ascendent în *Balanţă*, principalele aspecte fiind: Marte şi Venus în opoziţie (180°); Jupiter şi Luna în conjuncţie (0°); Marte şi Saturn în trigon (120°); Venus şi Saturn în sextil (60°); Luna şi Saturn în cvadratură (90°). Orice alchimist respectabil îşi întocmea un horoscop pentru a cunoaşte perioadele faste ale operaţiunilor de laborator, chiar şi pe parcursul acestora, în momentele de cumpănă. (F. 83)

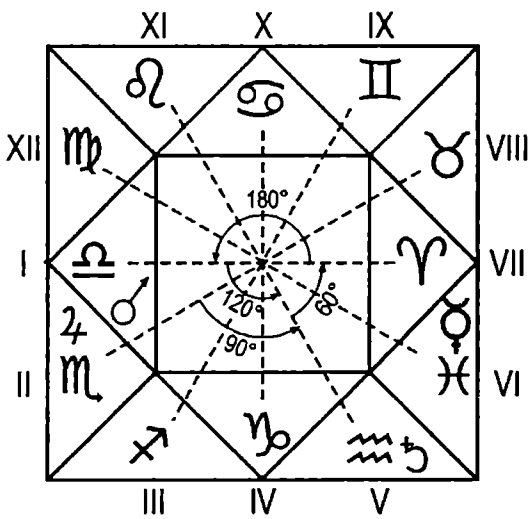

F.83. Horoscop *tradiţional sub forma pătrată*

HRISTOS

Între **analogiile** alchimice cu trimiteri mistico-religioase, paralela **Lapis**

– **Hristos**, între **Piatra filosofală** şi Hristos, mai mult sau mai puţin evidentă este invocată adesea de C.G. Jung, identificând-o la autori mai vechi ca R. Lullus (*Codicillus*), P. Bonus (*Margarita Pretiosa*), G. Ripley (*Cantilena*), Melchior Cibinensis (*Adam et processum sub forma missae...*), J. Böhme (*De signatura rerum*) ş.a. Patimile lui Hristos, moartea şi învierea Lui erau privite ca un posibil model pentru fazele **Operei** alchimice ca „torturarea" „uciderea" şi „înmormântarea" materiei urmată de resurecţia spirituală a **Lapisului**. Toate calităţile miraculoase ale pietrei filosofale, puterea de vindecare, puritate şi perfecţiune morală, propensiunea spre transcendent, într-un fel, erau ale lui Hristos. Alchimia mistică vedea posibilă doar transmutarea spirituală a alchimistului, dobândirea pietrei filosofale însemnând de fapt dobândirea lui Hristos, dintr-un om vicios, păcătos (metal ordinar), alchimistul devenind un om virtuos, spiritualizat (aur). Viziunea alchimică asupra lui Hristos este mai aproape însă de cea a unui Hristos gnostic, căci El a izbutit „să preschimbe interiorul în exterior, exteriorul în interior şi partea de sus în partea de jos, astfel ca toate să se înmănuncheze în una singură". (F. 43)

I

IAD vezi INFERN

IAO

Arhonte gnostic (zeu) considerat foarte puternic şi care ar patrona fie Soarele, fie planeta Saturn. El era invocat în papirusuri magice, incrustat pe geme gnostice şi de cele mai multe ori asociat divinităţii gnostice **Abrasax** (Abraxas). Puterea lui ar proveni din faptul că reprezenta emanaţia sonoră a primelor trei vocale greceşti ale seriei i, α, ω, o, υ, η, ε (iota, alfa, omega, omicron, igrec, eta, epsilon) cu care erau însemnate cele 7 planete. (F. 1)

IATROCHIMIE vezi SPAGIRIA

IBIS

1. Pasăre de apă închinată zeului *Thot* (**Hermes Trismegistos**) şi considerată încarnarea acestuia, zeul fiind figurat cu un trup uman şi cap de ibis. 2. Imaginaţia alchimiştilor privind forma unor vase alchimice

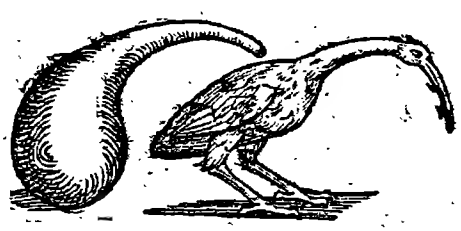

F.84. Ibisul *sfânt sugerând retorta alchimică*

după un model zoomorf (fiola–struţ; coloana de distilare fracţionată–hidră ş.a.) include analogia ibis–retortă. (F. 84)

I-CHING
Este vorba de *„Cartea schimbărilor"* (*Yi-Jing* sau *I-Ging*), un renumit tratat de filosofie şi divinaţie din China antică, prezentând 64 de combina-

F.85. *Yi-Jing sau I-Ching – Cartea schimbărilor, combinaţie erudită de trigrame şi hexagrame*

ţii, fiecare alcătuind o **hexagramă**. La rândul ei, hexagrama constă din 6 linii – continuă / — / reprezentând elementul **Yang** şi întreruptă la mijloc / – – / elementul **Yin** – sau, în alt aranjament, din combinaţia a câte două trigrame din cele opt existente. Astfel, şase linii continue corespund principiului masculin, **Cerului**, regelui, tatălui iar şase linii întrerupte corespund principiului feminin, **Pământului**, poporului, mamei. Alchimiştii chinezi, ca de altfel o mulţime de alte categorii sociale, au folosit intens această carte. (F. 85)

IEPURE
Întruchipare a cunoscătorului prudent al trecerilor subterane, ghid al alchimiştilor în labirintul subteran care duce spre materia primară a **Operei**. Pe de altă parte, ca animal „lunar", fecunditatea sa ridicată a făcut, încă din antichitate, să fie prezent în „reţetele" legate de fertilitate şi uşurarea naşterilor. (F. 22)

IERUSALIM
Loc simbolic al marilor religii monoteiste, oraşul Templului lui Solomon, al Sfântului Mormânt şi al Domului Stâncii, el întruchipează cetatea terestră dar şi cea cerească, reprezentând pentru alchimişti ţintă a pelerinajului terestru şi mistic. Această corespondenţă a „celor de sus cu cele de jos", conform preceptelor din **„Tabula Smaragdina"** a făcut din Ierusalimul ceresc şi Ierusalimul pământesc un subiect predilect de reflecţie în alchimia mistică.

I-GING vezi I-CHING

IGNIS vezi FOC

IISUS vezi HRISTOS

IMBIBIŢIE
1. Înmuiere (lat. *imbibitio*), îmbibare sau saturare a unei substanţe cu un

chid oarecare sau cu foc. 2. **Cohobaţie**, reflux al **distilării**. 3. Coacerea unei substanţe în prezenţa alteia, sub formă de praf. 4. Calcinarea, încălzirea puternică a unei substanţe, focul având rolul lichidului de imbibiţie.

INELUL LUI PLATON
Este ciclul etern al elementelor din natură, aşa cum şi l-au imaginat

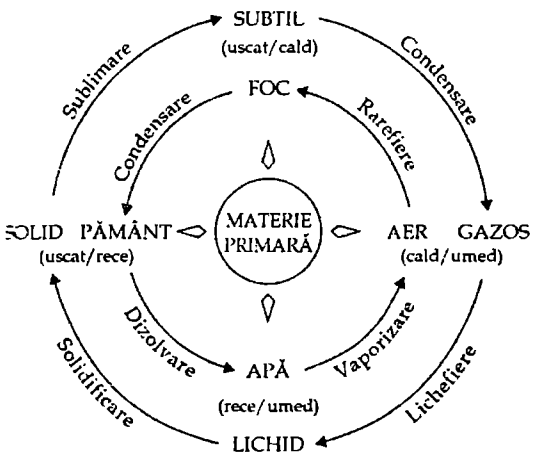

F.86. *Inelul lui Platon*

alchimiştii: **Apa** (rece şi umedă) prin *încălzire* se evaporă devenind **Aer** (cald şi umed), care la rândul său prin *rarefiere* devine **Foc** (cald şi uscat); acesta din urmă, prin *condensare* pierde căldura devenind **Pământ** (rece şi uscat) şi ciclul continuă, fiecare schimbare constituind un model pentru procesele alchimice, o transmutare. Această rotire poate avea loc şi în sens contrar celei amintite, procesele fiind complementare. (F. 86)

INFERN
În alchimie, infernul rămâne lumea subterană a întunericului, a focului punitiv, torturilor şi mortificării, găsindu-şi analogia în stadiul **nigredo** al **Operei**, când materia (compostul) din vasul alchimic (oul filosofic) este supusă unui „tratament infernal" prin operaţiile de calcinare, disoluţie, putrefacţie sau mortificare.

INGRESSIO vezi COHOBAŢIE

INHUMATIO

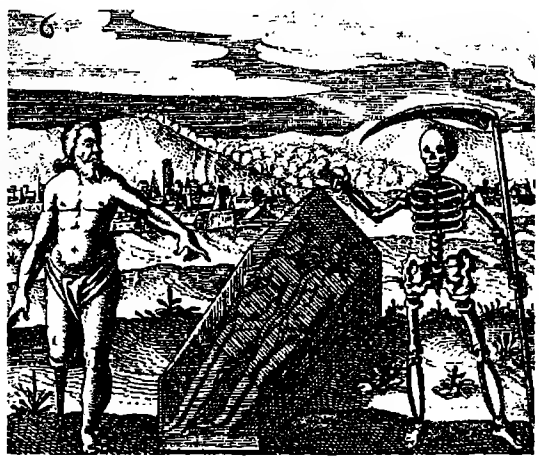

F. 87. *Alegoria alchimică a inhumaţiei, putrefacţia cuplului regal în „camera de sticlă"*

1. Proces de putrefacţie caracteristic stadiului **nigredo**. 2. Punerea unei substanţe organice în gunoi de animale (de obicei amestec de excremente de porumbel şi oţet) pentru a putrezi (disoluţie). 3. Arderea înăbuşită a unui corp sau substanţe în pământ. (F. 87)

INIMĂ

Aşezată în centrul organismului şi considerată drept sediu al spiritului, inima păstrează şi azi în limbajul obişnuit, mai mult conotaţii metaforice. În alchimie, conform analogiei **Microcosmos/ Macrocosmos**, inima omului corespunde **Soarelui** – inima Lumii. În alchimia chineză, pentru că inima se află în centrul crucii elementelor, are drept corespondent **pământul** şi numărul 5. Dar pentru că îi corespunde **Soarelui** la nivel cosmic, inima este asociată elementului **foc**.

INIŢIERE

Indiferent de felul ei, mistico-religioasă, masonică, alchimică etc., – iniţierea ţinea de o metamorfoză, de o moarte şi o înviere simbolică, pregătind „cele adevărate" de la sfârşitul vieţii. Iniţierea alchimică viza transmutarea metalică, **Opera** alchimică în faza **nigredo** semnificând moartea materiei, aşezarea în mormânt a cuplului **Sulf/Mercur** (Rege/ Regină) din care, în faza **rubedo** urma să renască o nouă viaţă sub form **Rebisului**, a pietrei filosofale perfecte. Acest proces ar fi trebuit să se întâmple nu numai materiei din vasul alchimic (oul filosofic) ci urma să se petreacă şi în „interiorul" alchimistului, un proces psihologic efectiv, de moarte şi înviere simbolică. Numai acest ultim proces era realizabil în viziunea alchimiei spirituale, sapienţiale.

INOROG vezi LICORN

IOSIS vezi RUBEDO

ISIS

1. Zeiţa egipteană a tămăduirii magice, sora şi soţia lui *Osiris*, pe care l-a înviat după ce i-a adunat trupul dezmembrat şi împrăştiat de *Seth*. Deţinătoare a secretului învierii morţilor, nimeni n-a reuşit să-i ridice *vălul* (o metaforă a ştiinţelor eso-

F.88. *Zeiţa* **Isis** *purtătoare de simboluri*

terice). În multe lucrări alchimice se fac trimiteri la misterele lui Isis şi miturile ce-i sunt asociate. 2. *Lacrima lui Isis* (lat. *lacrimae Isidis*) este denu-

mirea *verbinei*, plantă mult apreciată de magicieni şi alchimişti. (F. 88)

IZVOR vezi FÂNTÂNĂ

Î

ÎMBĂIERE vezi BAIE

ÎMPĂRAT vezi REGE
ÎNVIERE vezi RESURECŢIE

J

JAD
Piatră semipreţioasă alb-verzuie sau verde, cu virtuţi de conservare; panaceu alchimic. În alchimia chineză i se atribuiau puteri magice, ferea corpul de descompunere (virtuţi asociate nemuririi) fiind foarte bogat în principiul **Yang** (cald, solar, masculin). Era considerat echivalentul mineral al aurului. Jadul fabulos are culoarea albă întocmai celei a aurului alchimic, prin aceasta fiind considerat un simbol al pietrei filosofale şi al nemuririi.

JAIS
Varietate de antracit, sticlos şi dur, de un negru strălucitor, fapt pentru care era utilizat la confecţionarea amuletelor şi mărgelelor.

JASP
Piatră semipreţioasă, o varietate de **calcedonie** (cuarţ) cu un colorit variat (roşu, galben, brun până la verde-negru) folosit şi de alchimişti ca amulete şi pentru confecţionarea unor obiecte de laborator.

JOC
Este vorba de jocul de copii (lat. *ludus puerorum*), termen cu care alchimiştii desemnau unele operaţiuni mai simple ale **Operei** alchimice, după ce treceau cu bine de cele considerate dificile; era vorba de finalul **Operei**. (P. XVII / 14. II)

JUPITER (ZEUS)
1. Planeta zeului ceresc, deţinător al puterii absolute în Olimp. Astrologic, Marele benefic, planetă masculină, asociată **aerului** (cald şi umed), determinând calităţi (putere, bogăţie, înţelepciune, prietenie, jovialitate) şi defecte (lăcomie, aroganţă,

1	15	14	4
12	6	7	9
8	10	11	5
13	3	2	16

ipocrizie, senzualitate, vanitate). 2. Este reprezentare a *staniului* (*cositor*) metalic, simbolizat prin fulger, culoarea indigo-violet, pietrele preţioase asociate fiind safirul, ametistul, jaspul şi serpentina, iar animalele consacrate, taurul, cerbul, acvila, păunul. 3. În alchimia chineză, planeta corespunzând lui Jupiter era asociată Estului, culorii albastre şi elementului **lemn**. 4. Conform lui Agrippa von Nettesheim, lui Jupiter îi era consacrat careul magic 4 x 4: (A, F. 19, P. I)

K

KABBALA

Semnificând tradiţia, (ebr. *qabbal* = a primi). *Kabbala* reprezintă o interpretare secretă a **Bibliei**, mistica ei dobândind dimensiuni teosofice şi metafizice. Bine conturată prin secolul al XII-lea, studiul ei s-a extins din Spania şi Franţa în restul Europei, cristalizându-se în două cărţi de căpătâi, **Sepher Yezirah** (*Cartea Creaţiei*) şi **Sepher-ha-Zohar** (*Cartea Strălucirii*). Kabbala a fost inspirată din vechi surse ebraice, egiptene, babiloniene, elenistice, gnostice şi chiar arabe, regăsind în ea teoria **Macrocosmos-Microcosmos**, doctrina celor 10 sefiroţi emanaţi de **En-Soph**, speculaţii numerologice ş.a. Numai limba ebraică (limba lui Adam) se putea preta la procedeele de interpretare a textelor sacre, o simplă permutare a literelor unui cuvânt putând avea consecinţe imprevizibile. Aceste procedee – **notaricon, ghematria** şi **temura** – au fost apreciate şi aplicate de alchimişti în scrierile lor, înscriindu-se pe linia enigmatic-hermetică a textelor alchimice.

KARMA

Termen sanscrit regăsit în alchimia spirituală cu evidente conotaţii etice pentru credinţa în metempsihoză. Semnifică un destin legic, ineluctabil cu răsplată a faptelor proprii, bune şi rele, care urmăresc spiritul în toate reîncarnările sale, depăşind aşadar durata unei vieţi individuale. Omul nu este „victima" păcatelor antecesorilor săi, ci a propriilor fapte din alte vieţi.

KEROTAKIS

Aparat alchimic folosit încă de alchimiştii greci pentru tratarea metalelor cu vapori diverşi pentru a fi înnegrite, albite, sau îngălbenite, schimbarea culorii (vopsirea) echivalând cu „transmutarea".

L

LABIRINT

1. În vechile religii iniţiatice, apoi în Kabbala, *proba labirintului* avea o funcţie magică, o moarte şi o înviere spirituală, tradiţie pe care alchimia sapienţială o va prelua. 2. *Labirintul* este **Opera** alchimică în care alchimistul se poate rătăci foarte uşor fără un fir al *Ariadnei*. **Centrul** labirintului este locul sacru de dobândire a secretelor **Artei** şi va fi accesibil doar iniţiatului. 3. Funcţia labirintului de ascundere sau apărare a unui obiectiv preţios sau sacru o regăsim şi în simbolismul alchimic al *pădurii* sau al **mandalei**. 4. Parcurgerea labirintului, de obicei în genunchi, de pe pardoselele unor catedrale, ar simboliza un pelerinaj la locurile sfinte. (F. 89)

F.89. Labirintul *ca încercare pentru pelerini*

LABORATOR

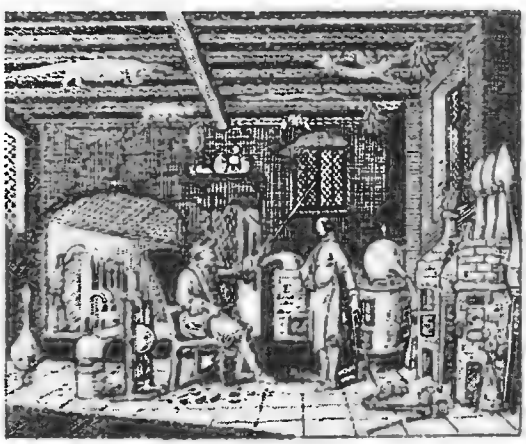

F.91. Laborator alchimic *din secolul al XVII-lea*

În perspectiva de azi, laboratorul alchimic era locul unde se lucra nu atât pentru a produce un material cu utilizări curente, cât mai ales pentru a descoperi sau inventa un procedeu de obţinere a unei substanţe noi, cu proprietăţi dorite. Astfel, el ne apare ca lăcaşul care pentru prima dată în istoria ştiinţei era destinat *cercetării* propriu-zise. În laboratoarele alchimice au apărut germenii chimiei experimentale,

F.92. Laborator alchimic *din secolul al XVIII-lea*

acesta fiind aspectul pragmatic cel mai important, alchimiştii imaginând nu numai procedee de manipulare şi obţinere a substanţelor, ci şi ustensilele şi aparatura necesară. Între cele mai frecvente procese şi operaţii de laborator figurau topiri, distilări, rectificări, evaporări, macerări, fermentări, triturări, extracţii, cristalizări sublimări, calcinări etc. Cât despre aparatura confecţionată din diverse materiale, ceramică, sticlă, metale, lemn, predominau alambicuri, refrigerente, retorte, fiole, cucurbite, aludele, diferite tipuri de vase, pâlnii, mojare, piuliţe, creuzete, cupele, linguri diverse, balanţe, instrumentar mărunt. Sistemele de încălzire erau tradiţionale, cu combustibili solizi (lemne, cărbuni), cuptorul alchimiştilor (athanorul – fix sau mobil) putând folosi şi lămpi cu ulei sau alt combustibil lichid. Stârnind curiozitate, de la admiraţie până la ironizare şi respingere, laboratorul alchimistului a constituit o temă destul de frecventă în gravura şi pictura timpului, cu totul remarcabile în acest sens, fiind picturile lui David Teniers cel Tânăr (sec. al XVII-lea). (F. 11, 12, 90 şi 91)

LAC VIRGINIS vezi LAPTE DE FECIOARĂ

LANŢ
Simbol al legăturilor esenţiale şi necesare dintre lucruri, dintre **Cer** şi **Pământ**, dintre *volatil* şi *fix* etc. Alchimiştii foloseau expresia „lanţul de aur al lui Homer" (aurea catena

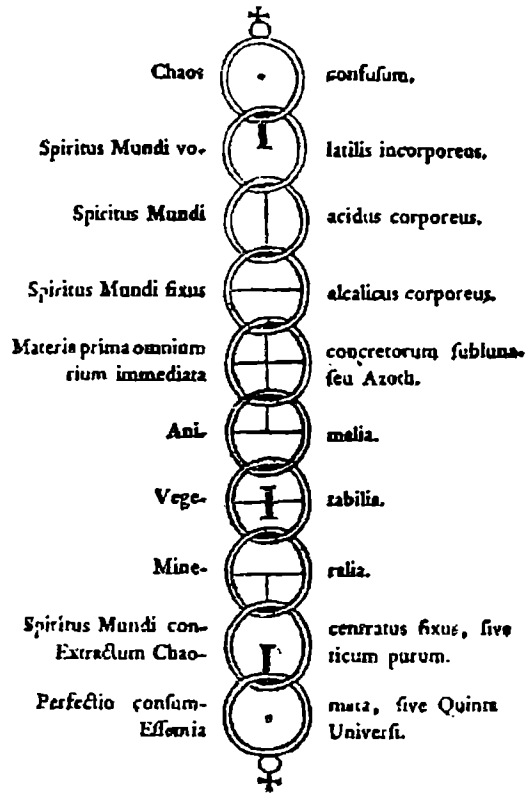

F.92. Lanţul de aur *al lui Homer*

Homeri) spre a ilustra această legătură ciclică amintind titlul unei lucrări, dar şi *inelul lui Platon*, începând de la haosul iniţial şi terminându-se cu neantul final, care înseamnă un nou început. (F. 29, 50 şi 92)

LAPIS
1. Numele latin al *pietrei*, folosit în sens propriu cât şi figurat. Alchimia, încă de la începuturile ei, a utilizat termenul în ambele sensuri. 2. Denumirea simplificată a **pietrei filosofale** (scrisă cu litere mari în anumite cazuri). 3. În alchimia mistică, *Lapisul* este simbol al transcendenţei spirituale, suprapunându-se imaginii lui Hristos (*paralela Lapis-Hristos*). 4. În **francmasonerie**, lapisul prezintă simbolul *pietrei*, al celei brute, respectiv al celei cioplite (cub simplu sau cu vârf piramidal). 5. Interesul deosebit pentru pietre de tot felul, începând din Antichitate, prin Evul Mediu şi Renaştere, până în Epoca modernă a condus la alcătuirea *lapidariilor*, colecţii remarcabile de pietre purtând atât încărcătura „magică şi ocultă" cât şi cea efectiv pragmatică, ştiinţifică. 6. termenul *lapis* se regăseşte în denumiri curente din alchimie şi iatrochimie, cu specificaţiile respective; *lapis infernalis*: clorură de argint; *l. bezoardicum:* bezoar (calcul digestiv la unele caprine); *l. calaminaris*: calamină (carbonat de zinc nativ); *l. calcarius*: piatră de var; *l. haematitis*: hematită (oxid natural de fier); *l. lazuli*: lapislazuli; *l. magnes*: magnetită; *l. prunellae*: azotat de potasiu preparat. (A)

LAPISLAZULI
Piatră semipreţioasă, un silicat complex de aluminiu, de culoare albastră închisă, cu aspect sticlos în spărtură; amuletele confecţionate

din acest mineral aveau darul de a feri de deochi, de a asigura reuşita în acţiuni şi mai ales longevitatea purtătorului. Datorită durităţii mai reduse, prin triturare (măcinare fină) se obţinea un pigment valoros (*lazurit*), stabil în timp şi cunoscut sub numele de *ultramarin natural*. (A)

LAPIS PHILOSOPHORUM vezi PIATRA FILOSOFALĂ

LAPTE DE FECIOARĂ (LAC VIRGINIS)
1. Denumire fantezistă vizând o ipotetică substanţă acidă conţinută în **materia prima** a alchimiştilor; ar fi un material cu putere tinctorială aparte. 2. „Hrana" necesară **Rebisului** pentru creştere şi dezvoltare. 3. Substanţă specială folosită de alchimişti în operaţia de multiplicare a argintului şi aurului. 4. Denumire pentru *acetum philosophorum* (oţetul filosofilor), acetat bazic de plumb (obţinut din litargă şi oţet puternic, uneori precipitat cu soluţie de sare şi alaun, când se forma clorura de plumb). Denumirea de „lapte" se utiliza de alchimişti şi în alte formule: *lapte de var* (var stins), *lapte de vacă neagră* (*lac vaccae nigrae*) pentru sulfura mercuroasă neagră, insolubilă în apă.

LÂNA DE AUR
1. Legenda argonauţilor din mitologia greacă, porniţi în căutarea *lânii de aur* a inspirat, prin analogie, comparaţii cu dificultăţile întâmpinate de alchimişti, asemenea argonauţilor, în găsirea secretului fabricării aurului. 2. Pergament fabulos ce ar conţine secretul realizării **Marii Opere** de fabricare a aurului alchimic. (F. 93)

F.93. Lâna de aur – *pagină de titlu*

LEBĂDĂ
1. Simbolul fazei **albedo** în realizarea **Operei**, prin analogie cu albul imaculat al lebedei. 2. „Cântecul lebedei" este alegoria prin care alchimiştii desemnau şuieratul mercurului care-şi „transmitea sufletul" unui metal inert sau imperfect la

amalgamare. 3. Simbol pentru diferite substanţe: amalgam de staniu; mercur ordinar; orice substanţă volatilă; în unele lucrări alchimice semnifica proprietăţile **alkahestului**. (F. 28)

LEMN
1. Simbol al substanţei universale utilizată ca materie primă, din India până în Grecia antică. Interesant este că nu figura între multiplele semnificaţii ale *materiei primare* a alchimiştilor. 2. În alchimia chineză, unul dintre cele 5 elemente, simbolizat prin culoarea verde, corespunzând Estului şi primăverii. (A)

LEU
1. Constelaţie (lat. *Leo*) amintind de Leul din Nemeea ucis de Hercule, acesta din urmă fiind înfăţişat purtând alături de ghioaga sa, pielea Leului din Nemeea. Semn zodiacal de foc, între 23.VII – 22.VIII, miezul verii, dominat de Soare, sugerând îndrăzneala şi forţa. 2. Simbol alchimic polivalent semnificând: *sulful alchimic*, principiul fixităţii; *apa regală*, singura care „înghite" (dizolvă) aurul; *aurul*, ca „rege" al metalelor, comparativ, ca „rege" al animalelor; *materia primară* ce poate pune în primejdie viaţa alchimistului. *Leul verde*: sulfatul feros; acidul sulfuric; apa regală; *leul roşu:* stibina; lup; piatra filosofală; în alchimia mistică, leul verde era materia brută, necizelată, omul inferior, iar leul roşu, materia finisată, omul desăvârşit. 3. În varianta cu 12 operaţiuni în realizare **Operei** alchimice, procesul de **digerare** se desfăşura sub semnul zodiacal al Leului. (A, F. 28, 94; P. II)

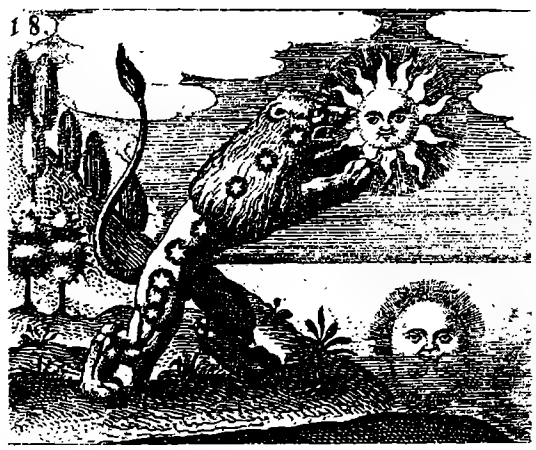

F.94. Leul, *simbol al apei regale atacând aurul (soarele)*

LEUKOSIS vezi ALBEDO

LEVIATAN
1. Monstru marin, fabulos menţionat în Biblie, amintind de un şarpe de mare uriaş, balenă cu dinţi de croco-

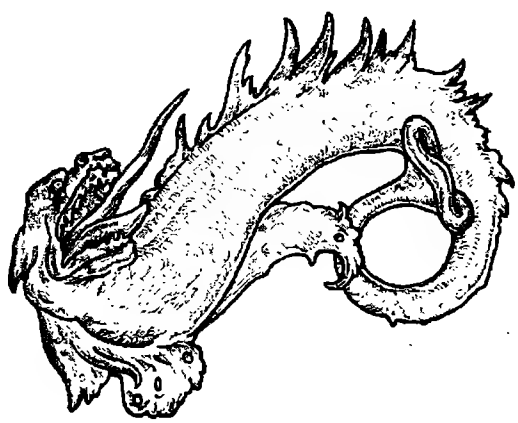

F.95. Leviatanul, *simbol al răului*

dil, acreditat de alchimişti ca monstru al haosului primar şi ameninţător, putând înghiţi orice, chiar Soarele. 2. Cabaliştii vedeau în Leviatan pe diavol sau unul dintre principalii săi acoliţi. (F. 95)

LICHEFACŢIE
Operaţie alchimică de lichefiere (lat. *liquefactio*) a unor substanţe prin procedee termice diverse cum ar fi înmuierea sau topirea, desfăşurate într-un tip scurt.

LICORN (UNICORN, INOROG)
1. Animal fantastic din bestiarul alchimic medieval, asemănător unui cal alb, svelt, cu corn lung în frunte, simbol al purităţii şi castităţii. Cornul său este considerat un falus psihic, simbol al spiritualităţii penetrante. Materia cornului său conferea virilitatea fizică şi descoperea otrăvurile. 2. *Hermafroditul alchimic, Mercurul filosofal*; mai exact, transcende sexualitatea şi nu o reuneşte. 3. În reprezentări iconice: lângă un **cerb** (suflet), în *pădure* (corp), *licornul* simbolizează **spiritul**; lângă **trandafiri**: penultima treaptă în stadiul **albedo** din care vor apărea trandafirii roşii ai fixării finale; în compania unei *Doamne* (Alchimia) şi a unei *maimuţe* (alchimistul, imitatorul naturii şi al lui Dumnezeu). 4. Simbol al regalităţii şi al aurului. 5. În alchimia chineză, unire a principiilor **Yin** şi **Yang** (*Jilin* = licorn). (F. 40)

LICUAŢIE
Operaţie de laborator (lat. *liquatio*) asemănătoare **lichefacţiei**, constând în topirea sau încălzirea lentă, în timp, a unor substanţe cu punct de topire sau înmuiere relativ scăzute, cum sunt untura, ceara, colofoniul ş.a.

LILIAC
Natura „dublă" a liliacului, de mamifer şi „pasăre" a inspirat iconografia medievală de a înzestra monştrii şi diavolii cu aripi de liliac, iar pe cea alchimică să adauge aripi de liliac (semnificând principiul volatil) unor animale terestre (principiu fix), exprimând prin aceasta unirea celor două principii (fix şi volatil) pentru a da fantastica piatră filosofală (simbolizată prin **Rebisul** înaripat). Dacă în tradiţia occidentală liliacul are conotaţii negative (prezent la sabatul vrăjitoarelor, vampir demoniac), în China antică, dimpotrivă, simboliza noroc, bogăţie, sănătate.

LOTUS
Pe lângă simbolismul consacrat în hinduism, budism, tantrism, taoism şi practicile yoga, *lotusul alb* sau nufărul este echivalentul trandafirului în alchimia orientală, indiană sau chineză. În Egiptul antic, lotusul

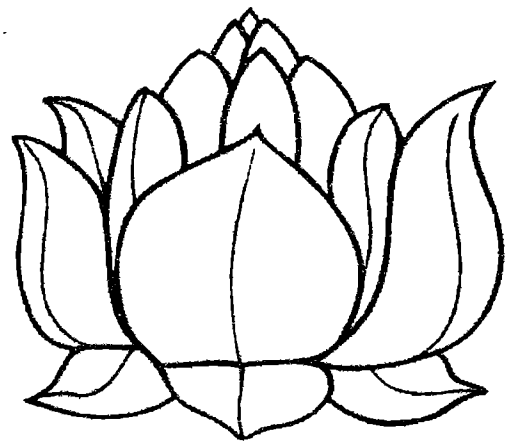

F.96. Lotusul, *simbol al purităţii şi armoniei cosmice*

albastru era sacru, fiind floarea magică a renaşterii. Bobocul închis era privit de alchimişti drept simbol al **oului filosofic**, iar deschiderea celor 8 petale simbolizează dezvoltarea armoniei cosmice în toate direcţiile. (F. 96)

LUMINĂ

1. Simbol universal al divinităţii. Orice teofanie (apariţie sau manifestare a divinităţii) era însoţită de lumină. 2. Revelaţie mistică. Orice iniţiere era o trecere de la *întuneric* (ignoranţă) spre *lumină* (cunoaştere, înţelepciune). 3. Cunoaşterea sub orice formă, fie directă (lumina solară), fie mediată, speculativă (lumina lunară). 4. Mântuire, fericire, rai, viaţă eternă. 5. Manifestare a *Spiritului Universal*. 6. În sistemele dualiste, opoziţia *lumină/întuneric* este cea dintre spirit şi materie, bine şi rău, yang şi yin etc. (F. 77)

LUNĂ

1. Astrul nopţii dedicat zeiţei vânătorii *Artemis-Diana* din mitologia greco-romană, purtând o semilună pe creştet, cea mai apropiată „planetă" de Pământ, delimitând **Cerul** de zona celor patru elemente aristotelice. Astrologic, este planetă feminină, asociată elementului **Apă** (umedă şi rece) determinând calităţi (sensibilitate, imaginaţie, capriciozitate, mitomanie). 2. Este reprezentarea **argintului** metalic simbolizat prin cornul lunii în pătrar, culoarea albă, pietre preţioase asociate: perla, selenit, cristal, sidef, beril, iar animale consacrate: broască, iepure, crab, liliac, gâscă. 3. Principiu feminin, volatil, umed personificat în **Regină**. Este *Mercurul filosofic*, apa mercurială, rece şi umedă. 4. În alchimie, **o lună**, cu referire la timp, conţine 40 de zile calendaristice. Durata procesului alchimic şi unele

37	78	29	70	21	62	13	54	5
6	38	79	30	71	22	63	14	46
47	7	39	80	31	72	23	55	15
16	48	8	40	81	32	64	24	56
57	17	49	9	41	73	33	65	25
26	58	18	50	1	42	74	34	66
67	27	59	10	51	2	43	75	35
36	68	19	60	11	52	3	44	76
77	28	69	20	61	12	53	4	45

operaţii alchimice se exprimau în luni alchimice şi nu luni calendaristice. Astfel, 9 luni de gestaţie alchimică echivalau cu un an calendaristic (9 x 40 = 360 zile). 5. După Agripa von Nettesheim, careul magic al **Lunii** era 9 x 9.

(A, F. 37 şi 79, P. I)

LUP

1. Simbol al animalului de pradă, devorator, asociat lui **Marte**, zeul războiului. 2. Proprietatea mercurului obişnuit de a „ataca" şi „devora" metalele formând aliaje (amalgame) a sugerat alchimiştilor, prin analogie, comportarea lupului faţă de prada sa, numind mercurul în limbaj ermetic *lupul metalelor*. 3. *Lupul metalelor* sau *lupul cenuşiu* este şi *antimoniul* utilizat la purificarea aurului prin **cupelare**: minereul aurifer impurificat de metale ordinare (plumb, cupru, staniu) se topea în cupéle (vase refractare tronconice) suflându-se aer prin topitură, când impurităţile conţinând metalele ordinare erau oxidate formând o zgură. Un adaos de antimoniu (*lup cenuşiu*) „devora" zgura topită care se aduna la suprafaţa cupelei, aurul purificat rămânând pe fundul cupelei. Acesta este ilustrat alegoric: regele mort este aurul impurificat („otrăvit") de alte metale; el trebuie expus lupului (antimoniu sau stibină) spre a fi „devorat" (combinarea stibinei cu impurităţile minereului aurifer). Prin arderea lupului – scena din planul al doilea – acesta rămâne în foc (antimoniul cu impurităţile extrase formând zgura) în timp ce regele (aurul) iese viu din foc. (F. 52)

LUT

1. În alchimia sapienţială, „materia informă" ce urmează a fi „fasonată" de către alchimişti, cu referire de fapt la sufletul brut, necizelat. 2. *Materia primă*, brută ce urmează a fi prelucrată în laborator. 3. *Lutul filosofilor* (*lutum philosophorum*) era amestecul de argilă şi bălegar de cal folosit pentru protejarea vaselor de sticlă de flacăra directă. Amestecul era folosit şi pentru etanşarea legăturilor dintre vase. (A)

LUTARE

Operaţie efectuată de alchimişti cu ajutorul *lutului filosofilor* pentru etanşarea legăturilor dintre părţile **alambicului**. La terminarea operaţiunilor de laborator, această legătură era îndepărtată cu grijă. (A)

M

MACERARE
Operaţie alchimică (lat. *maceratio*) prin care corpurile, de obicei plante, înmuiate în lichide, de multe ori corozive, la temperatură ambiantă, într-un timp oarecare, se dezagregau, se fermentau, recuperându-se partea fluidă ce conţinea substanţa dorită (activă).

MACROCOSMOS vezi COSMOS

MACROCOSMOS/MICROCOSMOS
Una din analogiile fundamentale ale intuiţiei umane devenită şi o mare teorie alchimică, deosebit de fecundă prin consecinţele ei, este analogia dintre Lumea cea mare (Macrocosmos) – *Universul* – şi Lumea cea mică (Microcosmos) – *Omul*. Tradiţia acestei concepţii antice (Babilon, China), preluată de diferite şcoli de gândire (neoplatonicienii târzii, kabbaliştii etc.) a cunoscut o deosebită înflorire în Renaşterea europeană. Omul, încununare a Operei divine, „podoabă a Creaţiei" este considerat în acelaşi timp un *rezumat*, o *reflectare* a ei. **Opera alchimică**, sub aspect sapienţial, nu putea fi decât una singură având ca model Opera divină, „cele de jos fiind asemănătoare celor de sus" conform adevărului din **Tabla de Smarald**. Corespondenţa dintre planetele cerului, constelaţiile zodiacale şi organe sau părţi constituente ale omului (în numeroase variante) a stat la baza teoriilor tradiţionale privind tratamentul unor boli, implicit **iatrochimia** paracelsiană: Soare – inima; Luna – creier; Mercur – plămâni; Venus – rinichi; Marte – vezica biliară; Jupiter – ficat; Saturn – stomac. Că analogia *Macrocosmos/Microcosmos* ţine de însăşi esenţa intuiţiei umane o dovedeşte şi faptul că alchimia şi medicina tradiţională chineză îşi aveau propriile corespondenţe între om şi Cosmos. Prin funcţionarea normală a tuturor părţilor corpului, omul se află în comunicare cu celelalte părţi ale Cosmosului, ambele universuri fiind

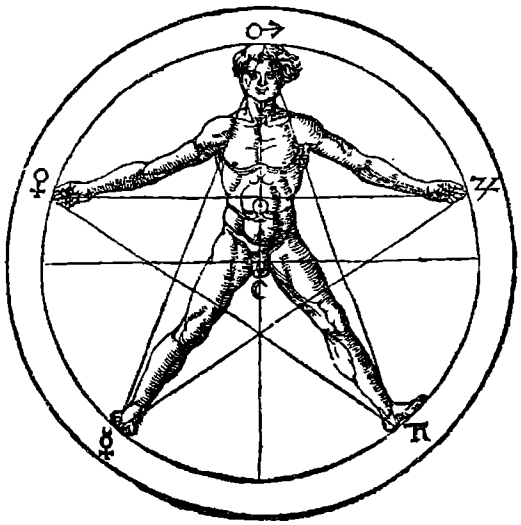

F.97. Microcosmosul *(omul) integrat în* **Macrocosm** *(pentagonul stelat)*

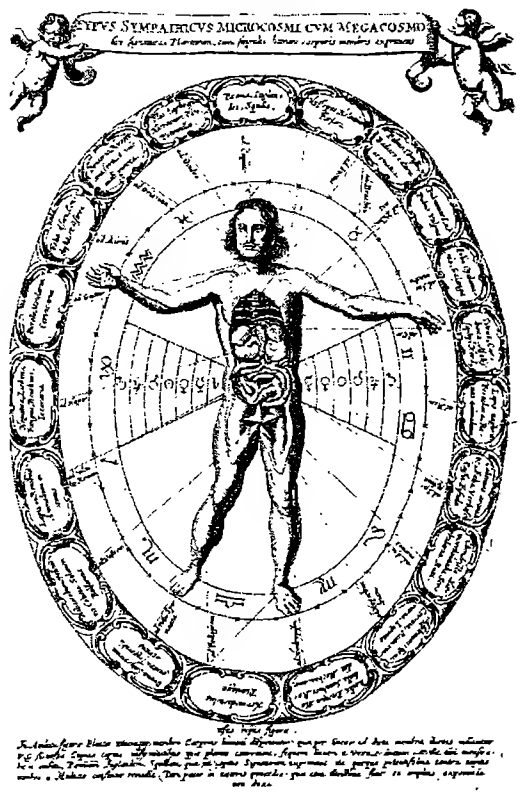

F.98. *Relaţia* **Macrocosmos** *(zodiacul)* – **Microcosmos** *(omul)*

străbătute de aceleaşi fluxuri fundamentale, **yang** şi **yin**. (F. 97 şi 98)

MAGIE

În general, magia este văzută ca „arta" de a constrânge puterile spirituale, considerate a fi realităţi oculte, ca alături de cele accesibile simţurilor noastre să intervină în cursul legic al naturii, spre a îndeplini unele dorinţe (scopuri) ale magicianului, cum ar fi precogniţia (divinaţia), favoruri (sănătate, bogăţie, dragoste), metamorfoze, acţiuni malefice contra unor persoane etc. Este o „artă" de a manevra imaginile şi reprezentările subiective ca pe ceva real, atrăgând puterile superioare, celeste prin cele inferioare, terestre, pe baza simpatiei „celor de sus cu cele de jos". Influenţa magiei asupra alchimiei a fost de natură formativă prin *actul* (operaţiunea), *invocaţia* (rugăciunea) şi reţeta (descântecul) magice, ultimul aspect regăsindu-se din plin în chimia pragmatică şi iatrochimia de mai târziu. *Magia naturală*, cultivată îndeosebi în Renaştere, în care forţele oculte ale naturii (demoni, spirite elementare, spirite astrale, erosul ş.a.) imanente ei, dar nicidecum în afara ei (supranaturale, transcedente) erau „captate" prin procedee empirice, presupunea ani de studiu, o cunoaştere apropiată a naturii, reţete, inclusiv confecţionarea de instrumente şi aparate speciale de laborator. *Magia medicală* bazată pe forţa misterioasă de vindecare a naturii (*arcana, ens primum, arheus*) viza medicina divinatorie (stabilirea diagnosticelor şi remediilor), talismanică (utiliza amulete, filactere, talismane ş.a. pentru tratarea bolilor) şi simpatică (cunoaşterea proprietăţilor oculte ale mineralelor, plantelor şi animalelor conform teoriei signaturilor). Practicarea vrăjitoriei intra şi ea în cadrul larg al magiei (magia „albă" pentru scopuri legitime, magia „neagră" în scopuri ilicite), nefiind străină de alchimie.

MAGISTER
Alchimiştii îndrăgeau mult acest termen (lat. *magisterium*) dându-i etimologii şi semnificaţii dintre cele mai diverse. 1. Cuvânt de origine persană cu referiri la arta *magilor*; mai fantezist, ar semnifica o substanţă aparte ce ar indica *drumul magilor* (*magis iter*), adică o cale spre obţinerea pietrei filosofale. 2. **Opera alchimică** în ansamblul ei: *micul magister* – transmutarea în argint; *marele magister* – transmutarea în aur. 3. Substanţă deosebită din care s-ar obţine **pudra de proiecţie**. 4. Denumire sinonimă cu **arcanum**-ul paracelsian. 5. Mai târziu, denumirea se aplica preparatelor farmaceutice speciale, făcute de apotecari cu multă experienţă; de ex.: *magisterium bismuthi* – azotat de bismutil; *mag. saturni* – carbonat bazic de plumb; *mag. liquorum* – aur potabil.

MAGNESIA
Denumire prolixă sub care alchimiştii înţelegeau în principal: 1. Materia primă a **Operei** alchimice. 2. „Plumbul" ce urma să fie „albit". 3. Minereuri negre cum ar fi piroluzita (oxid negru de mangan) sau magnetita (oxid de fier), numite după oraşul grecesc din Asia Mică, Magnesia. 4. Termen vag pentru sulfurile negre ce urmau să fie „albite". 5. Un aliaj oarecare de culoare albă (ex. amalgame de staniu şi de argint). 6. Termen spagiric specific: *magnesia usta* (magnezie prăjită), oxid alb de magneziu folosit drept purgativ. (A)

MAGNET
Este vorba de magnetul natural (piatra magnetică sau magnetita) de culoare neagră, având misterioasa putere de atracţie a obiectelor feroase, ceea ce a condus încă din antichitate la speculaţii asupra naturii sale, devenind simbol al atracţiei universale, afective şi mistice. Era folosit drept amuletă magică pentru stimularea atracţiei personale şi pentru experienţe curioase de laborator. (A)

MAIMUŢĂ
În India, China şi Egiptul antic, maimuţa se bucura de consideraţie, spre deosebire de Europa, unde avea o imagine negativă, făcând parte din bestiarul însoţitor al vrăjitoarelor la sabat. De aici, şi până la o asociere cu alchimistul prigonit de biserică şi oficialităţi nu era o distanţă prea mare. Dacă omul era *maimuţa lui Dumnezeu* (lat. *simia Dei*) fie şi prin încercarea de a-L imita în calitate de Creator, cu atât mai mult această poreclă se potrivea alchimistului care apărea ca atare în diverse reprezentări imagistice. (F. 135)

MANDALĂ

Simbol imagistic complex din religia hindusă şi tibetană de formă circulară sau pătrată. Este reprezentarea lumii, a forţelor divine din ea, spaţiu sacru de contemplare pentru relaţia spirit-materie, interior-exterior. În alchimie se regăsesc o serie de simboluri şi imagini care conduc spre contemplaţie şi meditaţie întocmai *mandalei*, ceea ce l-a determinat pe C.G. Jung să facă o paralelă psihanalitică între funcţiile simbolice ale mandalei orientale şi anumite reprezentări alchimice. (P. XVI)

MANDRAGORĂ

Plantă erbacee cu flori violet-deschis ale cărei rădăcini sugerând trupul feminin de la brâu în jos a fost folosită în practici magice ca având virtuţi afrodiziace. Simbolizând dragostea, opulenţa, rodnicia, mandragora a constituit obiectul multor superstiţii şi practici magice. (F. 99 şi 100)

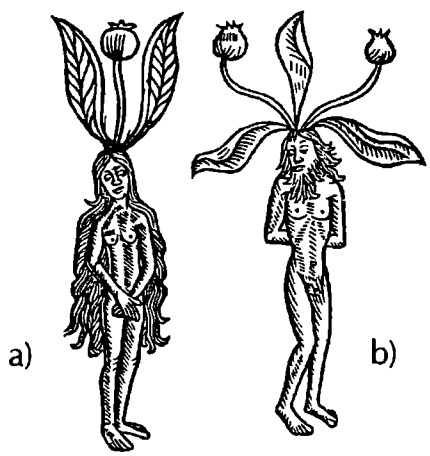

F.99. Mandragora *reprezentată ca plantă afrodiziacă: a - femeie; b - bărbat*

F.100. *Rădăcina de mandragora ca signatură a lucrurilor*

MANTRĂ

În alchimia orientală, formulă ritualică rostită fie de la maestru la discipol, fie cu ocazia începerii muncii în laborator în vederea atragerii puterilor spirituale şi stabilirea unei comunicări cu energiile cosmice. Corespunde oarecum cu rugăciunea sau invocaţia din magia occidentală.

MARCASITĂ

Varietate de pirită (sulfură de fier) cu cristale galbene. Denumirea a fost frecvent utilizată de alchimişti dar cu semnificaţii diferite: 1. Minereuri de metale ordinare caracteristice pentru „imperfecţiunea" metalică a acestora. De ex. calcopirita sau arsenopirita. 2. Aliaje folosite pentru lipirea obiectelor din aur. 3. **Antimoniul** alchimiştilor se numea şi *marcasita plumbea*. 4. Mai târziu denumire pentru *bismut*. (A)

MARE
1. Haosul inițial, apele primordiale din separarea cărora se va naște lumea. 2. Pentru alchimiști, simbol al materiei primare a **Operei**; apa mercurială din faza **nigredo**. 3. Simbol al trupului (corpului) în care înoată sub formă de pești **sufletul** și **spiritul**. (F. 33 și 120)

MARTE (ARES)
1. Planeta zeului războiului din mitologia greco-romană, ocrotitorul ogoarelor căruia romanii i-au dedicat prima lună de primăvară (martie). Astrologic, este planetă masculină, asociată **focului** (cald și uscat), determinând calități – curaj, inițiativă, voință, sportivitate, dinamism – și defecte – mânie, agresivitate, gelozie, cinism, arivism. În Evul Mediu, planeta era denumită și *Micul malefic*. 2. Este reprezentarea **fierului** metalic, necombinat, simbolizat printr-un scut și o lance, culoarea roșie, pietrele prețioase asociate fiind rubinul, granatul și carneolul iar animalele consacrate, lupul, taurul, ciocănitoarea. 3. După părerea lui Agrippa von Nettesheim, careul magic 5 x 5 era al lui Marte. (A, F. 132, P. I)

11	24	7	20	3
4	12	25	8	16
17	5	13	21	9
10	18	1	14	22
23	6	19	2	15

MASONERIE vezi
FRANCMASONERIE

MATERIA PRIMARĂ
Materia haotică a începuturilor, conținând în potență cele 4 elemente. Era **materia prima** a alchimiștilor, primul secret cu care începeau **Opera** și a cărei alegere era extrem de importantă, căci din ea trebuia să se obțină **piatra filosofală**. După unii alchimiști, această materie primară s-ar fi găsit „pe toate drumurile", după alții „în adâncurile pământului", în regnul vegetal sau animal. Astfel, mii și mii de materiale și substanțe au fost cercetate și folosite de alchimiști pentru obținerea **Lapisului**, ceea ce a însemnat acumularea unui extraordinar volum de cunoștințe practice pentru viitoarea disciplină a chimiei și farmaciei. Această mare „enigmă" a materiei primare s-a oglindit în multitudinea denumirilor folosite de alchimiști pentru ea. Iată câteva: aqua vitae; spiritus; medicina; rubes; ros; coelum; umbra; luna; aqua permanens; aqua foliata; aqua ardens; sal nitri; sponsa; mater; virgo; materia hermafroditica; lac virginis; lac sicus; acetum; plumbum; stanium; sulphur naturae; alumen; aes ustum; serpens draco; crystallum; urina puerorum; magnesia alba; fimus; ens metallicum;

materia omnia formarum; aurum indicum; cor solis; chaos; Venus; prima ens; prote hyle; etc., etc. (F. 51)

MATRICE vezi UTER

MĂGAR
1. Reprezentare ilustrativă deopotrivă pentru încăpăţânare şi umilinţă, calităţi cerute alchimiştilor conform recomandărilor lui Albertus Magnus. 2. Figurat cu trei capete, măgarul simboliza în alchimie cele trei principii paracelsiene: **sarea**, **sulful** şi **mercurul**. 3. Alături de ţap, măgarul este simbol al desfrâului şi trândăviei, făcând parte din alaiurile de sabat.

MĂR
Alchimia a preluat mituri şi legende legate de simbolismul mărului (ca fruct miraculos) interpretându-le din perspectiva ei, cele mai cunoscute fiind *mitul merelor de aur din Grădina Hesperidelor*, fructe ale nemuririi pe care le-a cules Hercule (întruchipare a alchimistului triumfător) şi *legenda Atalantei* (Alchimia sau Mercurul) luată în căsătorie de Hippomenes (alchimistul sau Sulful) cu ajutorul merelor de aur (rodul transmutaţiilor obţinute cu ajutorul pietrei filosofale).

MĂRGĂRITAR vezi PERLĂ

MĂRGEAN vezi CORAL

MĂSLIN
Ca arbore răspândit în bazinul mediteranean a dobândit multiple încărcături simbolice (abundenţă, victorie, pace) dar mai ales pentru **uleiul** său larg utilizat în viaţa cotidiană. Amestecat cu balsam şi substanţe aromatice, uleiul de măsline se folosea pentru miruire în cadrul ceremoniilor şi ritualurilor religioase. Apotecarii l-au utilizat ca vehicul în cadrul reţetelor de tot felul (având şi efecte curative), iar alchimiştii îl preferau drept combustibil în lămpile de laborator şi la athanor.

MĂTRĂGUNĂ
Plantă solanacee otrăvitoare (*atropa belladona*), conţinând alcaloizi (atropină) care prin pătrundere în organism pot provoca stări halucinante, transe psihice, viziuni fantastice. Pentru aceste efecte, mătrăguna a fost folosită în „reţete vrăjitoreşti" sub formă de poţiuni, pomezi sau unguente, în special pentru „mersul la sabat".

MÂNĂ
1. Este partea corpului uman purtătoarea celor mai multe semnificaţii simbolice. Practica chiromanţiei avea la bază credinţa într-un destin configurat pe liniile palmei şi „monticulele plantare" 2. Fără scopuri mantice, *mâna alchimistului* sugerează că aşa cum din palmă se formează

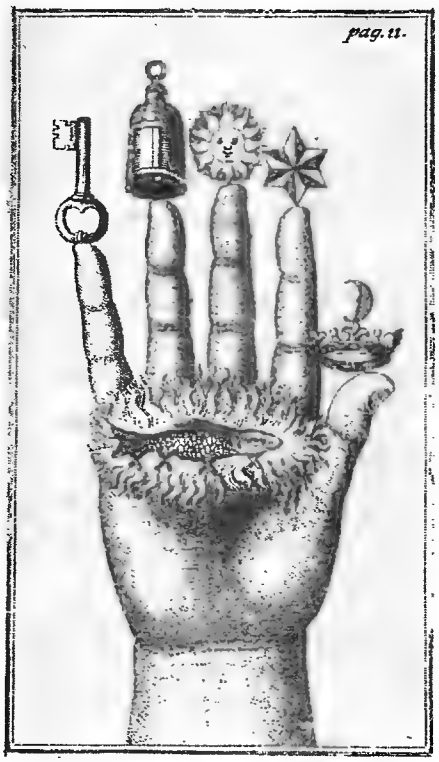

F.101. Mâna alchimiştilor: *sulful şi mercurul ca „părinţi" ai substanţelor (foc-sulf; peşte-mercur; coroana şi luna-salpetru; steaua-calaican; soarele-ţipirig; felinar-alaun; cheia-sarea gemă*

degetele, din **Sulf** (*foc*) şi **Mercur** (*peşte*) iau naştere **salpetrul** (coroana şi luna), **vitriolul** (steaua), sal amoniac/ţipirigul sau clorura de amoniu/(soarele), **alaunul** (felinarul) şi **sarea comună** (cheia), corespunzând degetelor. 3. Mâna ieşită din nori simbolizează prezenţa spiritului şi voinţei divine în orice acţiune întreprinsă. (F. 101)

MELANCOLIE
1. Stare psihică mergând de la predispoziţie spre visare, izolare, deprimare până la forme patologice nete vizând chiar sinuciderea, pusă odinioară pe seama excesului de *bilă neagră* din organism. 2. Metaforă alchimică a stadiului **nigredo**, când compostul devine brun-închis spre

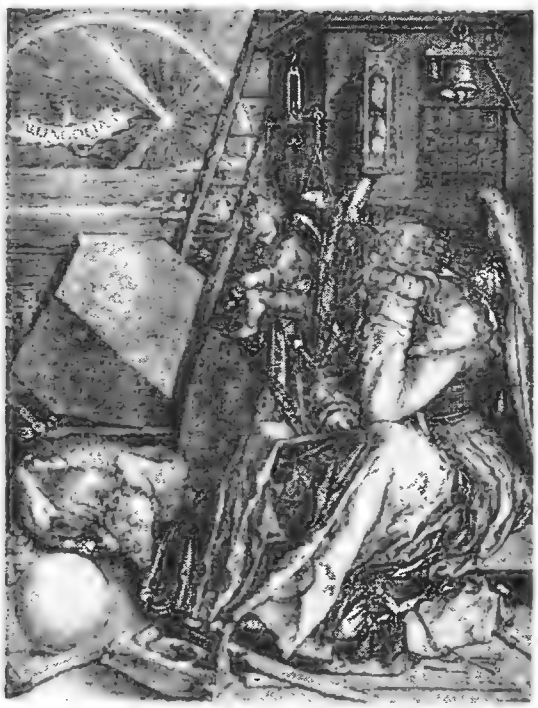

F.102. Melancolia – *gravură de A. Dürer*

negru. 3. Simbol al plumbului metalic aflat sub semnul taciturnului **Saturn**. (F. 102)

MELANOSIS vezi NIGREDO

MERCUR (HERMES)
1. Planeta zeului comerţului, al călătorilor, mesager al zeilor şi psihopomp (conducător al sufletelor spre infern), patron al hoţilor, meşteşugarilor şi inventatorilor. Astrologic,

este planetă nedefinită (androgin, hermafrodit), umedă şi temperată, determinând calităţi (inteligenţă, elocvenţă, simţ artistic, logică, dexteritate) şi defecte (instabilitate, perfidie, avariţie, cinism, hoţie). Spre deosebire de celelalte planete, numele lui **Mercur** a rămas ambiguu şi azi, fiind omonim cu acela al elementului chimic. Dintre cele 7 elemente cunoscute din antichitate, este singurul metal fluid la temperatura normală, ceea ce a atras în mod deosebit atenţia alchimiştilor care au speculat îndelung pe această înfăţişare, cea mai impresionantă comportare a mercurului constând în „înmuierea" unor metale prin amestecarea cu acestea, obţinându-se, **amalgame**. Luciul său şi culoarea asemănătoare cu a argintului, coroborate cu fluiditatea sa, i-au atras denumirea de **argint-viu** sau **hidrargir** (grec. *hydrargyros* = argint curgător ca apa), regăsită azi în simbolul său chimic: Hg. 2. Este reprezentare a **mercurului** metalic, argint-viu, curgător, „rădăcină a metalelor", simbolizat prin caduceu, culoare asociată gri-verzui sau albastru pestriţ, pietre preţioase corespunzătoare, opalul, agatul, topazul, chihlimbarul (răşină fosilă), iar animale consacrate, pisica, vulpea, maimuţa, cocoşul, coţofana. 3. În alchimie, **mercurul** este principiu feminin, pasiv, rece, volatil (**yin** din alchimia chineză), opus **sulfului**, din unirea lor rezultând „embrionii" metalelor. În teoria **Tria Prima**, mercurul întruneşte calităţi pasive, conferind metalelor şi corpurilor în general volatilitatea, fuzibilitatea, maleabilitatea, luciu. 4. În alchimia mistică, celor trei principii paracelsiene – **Sare – Sulf – Mercur** – le corespunde triada **Corp – Suflet – Spirit**, echivalenţă atribuită tradiţional lui Hermes Trismegistos. În mistica sufistă, **Mercurul** este *sufletul plastic*, iar **Sulful** actul spiritual. 5. Conform lui Agrippa von Nettesheim, lui **Mercur** îi corespunde careul magic 8 x 8:

1	63	62	4	5	59	58	8
56	10	11	53	52	14	15	49
48	18	19	45	44	22	23	41
25	39	38	28	29	35	34	32
33	31	30	36	37	27	26	40
24	42	43	21	20	46	47	17
16	50	51	13	12	54	55	9
57	7	6	60	61	3	2	64

(A, F. 24 şi 132, P.I.)

MERCURUL FILOSOFILOR

Nu este vorba de mercurul ordinar, vizibil curgător (argintul viu), ci de **sufletul** sau **spiritul** acestuia, invizibil denumit de alchimişti *mercurul filosofilor (Mercurius philosophorum)*, *mercurul vieţii (Mercurius vitae)* sau

simplu, **Mercurius**. Întrucât orice corp conţinea mai mult sau mai puţin **Mercur**, însemna că acesta se află pretutindeni în lume, fiind sesizabil doar indirect, prin efectele sale. Pe de altă parte, **Mercurul** era specific fiecărui corp, orice metal conţinându-l, acesta fiind însăşi „rădăcina metalelor" (*radix metallorum*). Aşadar, întocmai *spiritului* sau *sufletului*, apare aspectul paradoxal al *Mercurului filosofic*, ca de altfel al multor concepte alchimice, omniprezenţa sa făcând să fie numit şi *Mercurius universalis, Spiritus mercurii, Anima, Spiritus Mundi* etc., dar şi *specificitatea* sa, fiecare corp, metal etc. având **mercurul** său: *mercurius martis, m. solis, m. lunae, m. vegetabilis* (o denumire mai veche pentru alcool), *m. virgineum* (mercurul din mine, necombinat, căruia alchimiştii îi atribuiau puteri aparte în generarea metalelor). (F. 82)

F.103. *Generarea* **metalelor** *în sânul pământului, din Sulf şi Mercur*

METAL

1. Cunoscute încă din Antichitate, metalele, conform teoriei aristotelice, ar fi luat naştere din exhalaţii fixate de pământ sub influxurile celor 7 planete, astfel că fiecărui metal îi corespunde o planetă: plumb – **Saturn**; staniu – **Jupiter**; fier – **Marte**; aur – **Soare**; cupru – **Venus**; mercur – **Mercur**; argint – **Luna**. Conform lui Paracelsus, metalele sunt planetele lumii subterane, confirmându-se asemănarea „celor de sus cu cele de jos". 2. O variantă a realizării **Operei** alchimice este şi aceea în 7 etape, fiecare corespunzând unei planete-metal. 3. Alchimiştii au preluat ideea corespondenţei planetă-metal, generarea în sânul pământului, dar „părinţii" erau consideraţi **Sulful** şi **Mercurul**. Aşadar, în această concepţie, metalele erau corpuri compuse, concepţie menţinută până spre sfârşitul secolului al XVIII-lea în cadrul teoriei **flogistonului**, ultima mare teorie cu

iz alchimic, conform căreia metalele ar fi fost alcătuite din *varul metalic* (**calx**) sau *cenuşa metalică* (**cinis**) şi *flogiston*. 4. În alchimia chineză, **metalul** era unul din cele 5 elemente ce alcătuiau lucrurile din lume, simbolizat prin culoarea **albă**. (F. 103)

MICĂ
Mineral cu clivaj în foiţe cu reflexe aurii-argintii strălucitoare având proprietăţi miraculoase, „hrană a nemuririi" în alchimia chineză. În alchimia indiană este numită *abhra*, fiind complementară mercurului numit *rasa*, din unirea lor rezultând nemurirea.

MICROCOSMOS vezi
MACROCOSMOS/MICROCOSMOS

MINOTAUR
Monstru mitologic cu cap de taur şi trup omenesc, adăpostit în **Labirint** şi căruia i se sacrificau anual câte şapte tineri şi tinere. Eroul Theseu îl ucide şi cu ajutorul firului Ariadnei reuşeşte să iasă din **Labirint**. Alchimiştii vedeau în *Minotaur* forţa brută şi imprevizibilă a materiei din vasul alchimic, dificultăţile **Operei** fiind un adevărat labirint, ei înşişi, asemenea lui Theseu, având nevoie de un „fir al Ariadnei" (învăţăturile din vechile tratate) pentru a trece cu bine această „probă a labirintului".

MISTERIUM MAGNUM
Denumirea latină pentru *Marele Mister*, termen pe care Paracelsus l-a folosit pentru a desemna atât puterea de generare, regenerare şi vindecare a Naturii, cât şi obţinerea pietrei filosofale. Termen oarecum sinonim cu **arcanum**.

MISTICĂ
Alături de **filosofia greacă**, **magie** şi **astrologie**, *mistica*, înţeleasă ca un corpus eclectic de doctrine şi practici religioase – ne referim cu precădere la neopitagorism, neoplatonism, kabbala, creştinism – reprezintă un element constitutiv al *alchimiei*. Credinţa mistică (grec. *mystes*/mysta/ = preot iniţiat în mistere) tinde să depăşească această lume, să atingă transcendentul, extramundanul care este Realitatea Primă, Unitatea Absolută. Mulţi savanţi, între care şi M. Eliade, consideră alchimia drept o *tehnică mistică* şi mai puţin o prechimie „Despicarea" alchimiei în secolul al XVI-lea în alchimia *pragmatică* (precursoare a chimiei şi farmaciei) şi alchimia *sapienţială* rămasă puternic ancorată în doctrinele mistice asimilate, a făcut ca aceasta din urmă să-şi rămână fidelă, dar blocată la alchimiea mistică. Astfel, dacă scopul misticului era salvarea sufletului său prin unirea cu Dumnezeu (*unio mystica*), alchimistul mistic viza în plus şi „salvarea" sufletului materie

F.104. Alchimia mistică *este o „simfonie" între oratoriu şi laborator*

pe care o manipula, extragerea chintesenţei acesteia reprezentând însăşi echivalentul pietrei filosofale. Găsirea adevăratei *pietre filosofale* ca *esenţă spirituală* era considerată de toţi alchimiştii un *Donum Dei* (*Dar al lui Dumnezeu*) şi de aceea nu oricine o putea obţine, trebuind să aibă inima curată, să se teamă de Dumnezeu etc. **Lapisul** este **Hristos** – susţineau alchimiştii mistici, iar *mesa* creştină (liturghia), unde pâinea şi vinul devin trupul şi sângele Domnului, este modelul de transmutaţie alchimică, când din materia coruptă se obţine miraculoasa piatră filosofală. Laboratorul alchimistului va fi nu numai o scenă în care materia primară va suferi un proces asemănător primei Creaţii, ci reprezenta şi un *oratorium*, loc de rugăciune pentru dobândirea darului Dumnezeiesc, ilustrând semnificativ maxima **„ora et labora"** (*roagă-te şi lucrează*), atât de aproape de inima fiecărui alchimist. (F. 104)

MIT

Ca orice *fenomen cultural*, alchimia îşi are miturile ei, mai mult sau mai puţin împrumutate, reflectând epoci şi spaţii dintre cele mai diferite.

Principalele teorii alchimice – cele patru elemente, analogia Macrocosmos/Microcosmos, naşterea metalelor şi minereurilor, dualitatea Suf-Mercur, teoria signaturilor etc. dar mai ales *mitul pietrei filosofale* – reprezintă în sine valori culturale mitice al căror substrat psihanalitic şi mistic a fost abordat abia în timpurile moderne, remarcându-se în mod deosebit lucrările lui C.G. Jung şi M. Eliade.

MOARTE

În alchimie, moartea este simbol al perisabilităţii relative, al sfârşitului unei existenţe, fiind reprezentată, iconografic prin obişnuitul schelet, craniu, corb etc., dar vizând punctual prima fază a **Marii Opere**, faza **nigredo**. Moartea alchimică, fie că este vorba de compostul din **oul filosofic**, fie de „negreala melancolică", fie de moartea mistică a adeptului, este doar un proces aparent, fiind urmat cu necesitate de renaştere, de resuscitare sau de înviere spirituală. Nu există moarte absolută, substanţa în sine, indiferent de natura ei – materială sau spirituală – fiind indestructibilă.

MONAS HIEROGLYPHICA

„Monada hieroglifică" este titlul unei lucrări ermetice a matematicianului şi ocultistului englez John Dee, mult apreciată şi de alchimişti care vedeau în simbolul grafic al *monadei* însăşi *totalitatea*. Astfel,

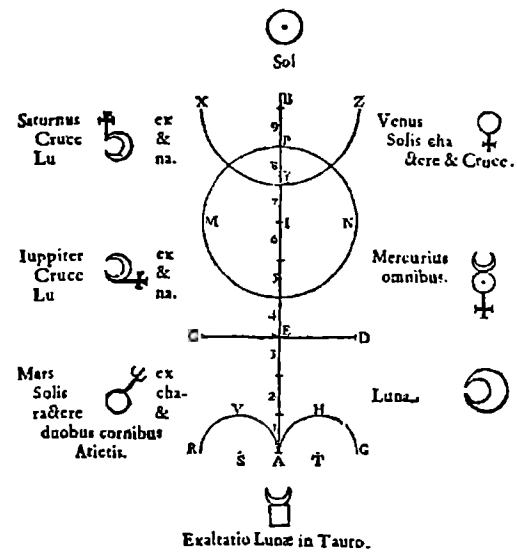

F.105. Monada hieroglifică – *sinteză simbolică a totalităţii în viziunea lui John Dee*

într-un singur simbol se pot recunoaşte uşor simbolurile grafice ale celor 7 metale (*macrocosmosul*), crucea ca simbol Hristic (dar şi al celor 4 elemente) şi ale omului (*microcosmosul*). (F. 105)

MORMÂNT vezi CAMERĂ

MORTIFICARE

Operaţie alchimică constând în „omorârea" (*mortificatio*) argintului viu (mercurul ordinar) prin încălzire puternică (calcinare), când acesta se transforma în pulbere (oxid), sau, când prin sublimare era „aproape omorât" (*quasi mortuum*). 2. Prin extindere, aplicarea procesului de calcinare sau putrefacţie unor corpuri sau substanţe, în special în faza **nigredo** a **Operei**. (A)

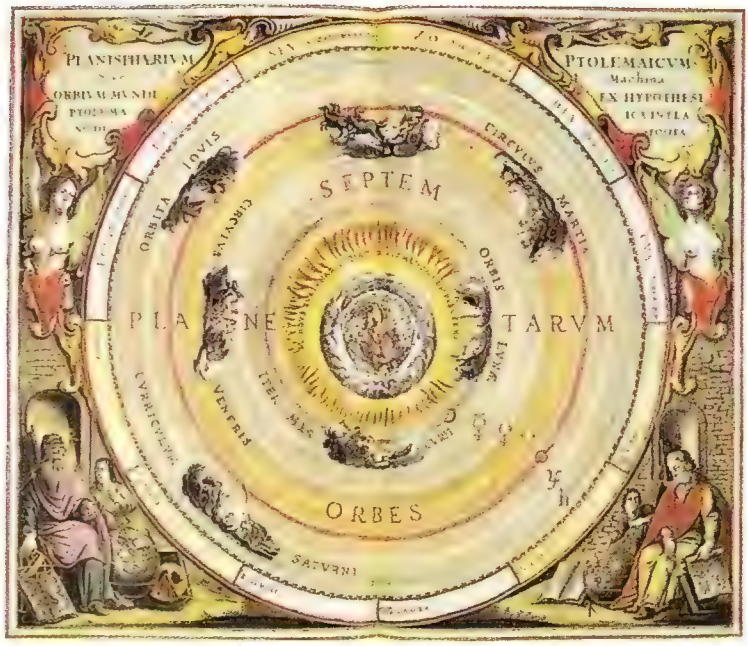

P.I. **Dispunerea planisferică a sistemului Lumii în concepţia astronomului C. Ptolemeu**

În centrul Lumii se află Pământul cu cele patru elemente aşezate în ordinea greutăţii: *pământul, apa, aerul* şi *focul* (cel mai subtil) toate aflându-se în zona sublunară. Urmează orbitele planetelor din zona supralunară: Luna, Mercur, Venus, Soare, Marte, Jupiter şi Saturn, cea mai îndepărtată planetă de Pământ. În jurul ultimei sfere se află sfera stelelor fixe conţinând şi cele 12 constelaţii zodiacale.

(Andreas Cellarius, **Harmonia Macrocosmica,** Amsterdam, 1660)

P.II. Cerul în viziunea celor vechi

O admirabilă panoramă cu o mulţime de eroi şi fiinţe din mitologia greacă; spre margini se disting cele 12 constelaţii ale Zodiacului: Berbecul, Taurul, Gemenii, Racul, Leul, Fecioara, Balanţa, Scorpionul, Săgetătorul, Capricornul, Vărsătorul şi Peştii.

(Gravură, apud Fredericus de Wier, Amsterdam, sec. al XVII-lea)

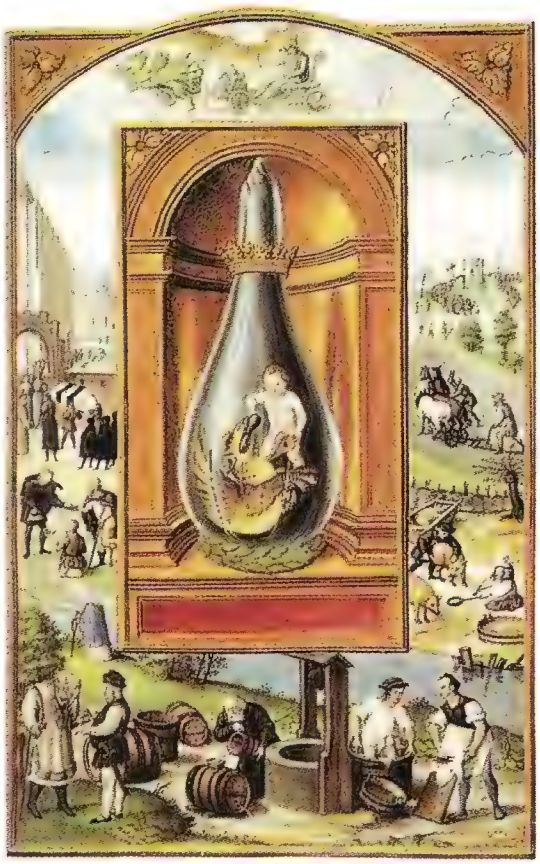

P.III. Calcinare şi cibaţie

Sus: Domină *Saturn,* aflat într-un car tras de doi dragoni înaripaţi, roţile carului având semnele zodiacale ale *Vărsătorului* şi *Capricornului.*

Centru: Fiola (oul filosofic) purtând coroana regală (simbol al *Artei Regale,* al *Marii Opere*) înfăţişează operaţiile alchimice de **calcinare** şi **cibaţie:** spiritul mercurial insuflă aerul necesar calcinării (arderii) şi totodată hrăneşte dragonul înaripat (materia primară), operaţii de la începutul stadiului **nigredo** al **Operei.**

Lateral şi **jos:** simboluri specific saturniene: moartea, execuţii, ologeala saturniană, cultura pământului, tarele bătrâneţii, munci pestilenţiale (tăbăcitul).

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis**, sec. al XVI-lea)

P.IV. Nigredo

Sus: Domină *Jupiter* aflat într-un car tras de doi păuni, roţile carului său având semnele zodiacale ale *Peştilor* şi *Săgetătorului.*

Centru: Fiola (oul filosofic) este dominată de culoarea *neagră*, procesele alchimice de *fermentare* şi *volatilizare* fiind simbolizate de cele trei păsări purtând culorile fazelor principale: **nigredo** (în desfăşurare), **albedo** şi **rubedo**, în perspectivă.

Lateral şi **jos**: scene alegorice tutelate de Jupiter: vânătoare, încoronare (puterea imperială consfinţită de papă), întocmirea unor acte oficiale (moşteniri, afaceri).

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

P.V. Coagulare şi sublimare

Sus: Domină *Marte,* purtătorul de scut şi lance, aflat într-un car tras de doi lupi, roţile carului purtând însemnele zodiilor *Berbecului* şi *Scorpionului.*

Centru: Fiola (oul filosofic) conţine acvila hermetică tricefală, simbol paradoxal al *coagulării* şi *sublimării* alchimice, ale celor trei principii paracelsiene.

Lateral şi jos: scene simbolice specific marţiale: lupte, prigoniri, jafuri, violenţă şi mânie, pe scurt, toate ororile războiului.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis**, sec. al XVI-lea)

P.VI. Digestie şi separaţie

Sus: Domină *Soarele*, aflat în carul său tras de doi telegari, roţile carului având semnul zodiacal al *Leului.*

Centru: Fiola (oul filosofic) înfăţişează operaţiile alchimice de *digestie* (digerare) şi *separare*: dragonul înaripat (materia primară) şi-a schimbat înfăţişarea, devenind himerică, corp de leu (principiu fix) şi aripi mari (principiu volatil), cele trei capete reconfirmând simbolic stadiile principale ale **Operei: nigredo, albedo** şi **rubedo.**

Lateral şi jos: simboluri specifice solare: luxul palatului, exerciţii sportive, audienţe regale, strălucire cavalerească.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

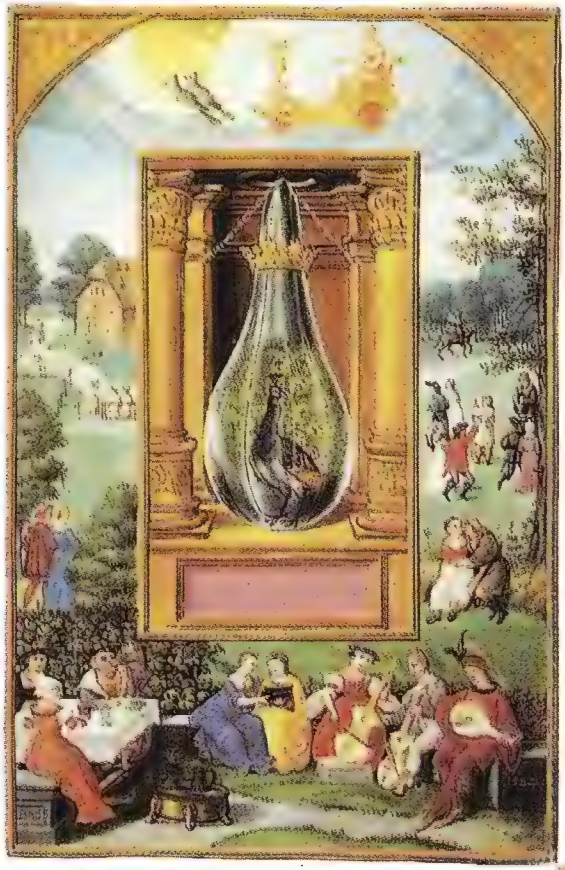

P.VII. Cauda pavonis

Sus: Domină *Venus*, aflată într-un car tractat de doi porumbei şi condus de *Eros*. Roţile carului poartă însemnele zodiilor *Taur* şi *Balanţă*.

Centru: Fiola (oul filosofic) cu aceeaşi coroană (simbol al Artei Regale), conţine păunul cu coada deschisă în toată splendoarea ei: este simbolul operaţiei alchimice de *sublimare*, premergătoare stadiului **albedo**, un semn încurajator pentru alchimist că se află pe calea cea bună.

Lateral şi jos: scene alegorice specifice zeiţei Venus: episoade amoroase, îmbăieri, tablouri idilice, banchete, sindrofii.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis**, sec. al XVI-lea)

P.VIII. Albedo

Sus: Domină *Mercur* având în mână caduceul, şi conduce un car tras de doi cocoşi. Roţile carului său au însemnele zodiacale ale *Fecioarei* şi *Gemenilor*.

Centru: Fiola (oul filosofic) conţine imaginea *Reginei*, simbol al fazei **albedo.** Se consumă operaţiile alchimice de *exaltaţie* şi *fermentare*. Este stadiul la finalul căruia se poate face transmutarea în argint a oricărui metal ordinar (Mica Operă).

Lateral şi jos: scene alegorice specifice lui Mercur: prosperitate obţinută din comerţ, călătorii, ocupaţii lucrative, preocupări ştiinţifice şi de artă (muzică), mercantile şi de navigaţie.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis**, sec. al XVI-lea)

P.IX. Rubedo

Sus: Domină *Luna* (zeiţa Diana) al cărei car este tras de două naiade sau nimfe. Roţile carului au semnul zodiacal al *Racului*.

Centru: Fiola (oul filosofic) conţine imaginea *Regelui* îmbrăcat în purpură, cu însemnele puterii, simbol al pietrei filozofale. Este ultima fază a **Operei**, stadiul **rubedo,** când se consumă operaţiile de *fermentare* şi *augmentare* pentru obţinerea pudrei de proiecţie, a tincturii roşii care transmută în aur orice metal, vindecă bolile şi prelungeşte nedefinit tinereţea şi viaţa activă.

Lateral şi jos: scene alegorice patronate de zeiţa Diana: vânătoarea călare, cu şoimii sau cu arma; pescuitul cu undiţa sau năvodul.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

P.X/1. Rebisul alchimic
Poartă culorile stadiilor alchimice: negru, alb, galben, roşu. În mâna dreaptă ţine o cupă (simbolul Graalului) din care ies trei capete de şerpi (principiile paracelsiene, *sare, sulf, mercur*). Acelaşi simbol, *Tria Prima,* se află sub picioarele Rebisului, semnificând că începutul (baza) şi finalul **Operei** au aceleaşi principii. În mâna stângă, şarpele simbolizează materia primară, unitară care urmează să intre în **Operă.** Aripile deschise avertizează pe alchimist că principiul volatilităţii este crucial în **Operă**. În spate, se află *Leul,* lateral *Pelicanul* şi *arborele cu sori,* simboluri ale **Operei** şi **Lapisului.**
(Rosarium philosophorum, manuscris, sec. al XVI-lea)

P.X/2. Rebisul alchimic
Este încadrat de doi arbori: cel cu *sori roşii* este **Marele Magister** (Marea **Operă** de preparare a aurului alchimic) şi cel cu *lunule albe* **Micul Magister** (Mica **Operă** de preparare a argintului alchimic). Fiecare soare sau lună reprezintă o operaţie alchimică. Dragonul de la picioarele Rebisului este *Ouroboros,* cel care închizând circuitul enigmatic dă viaţă Rebisului şi sevă arborilor alchimici.
(**Cartea Sfintei Treimi**, manuscris, sec. al XV-lea)

P.XI. Rebis

O splendidă ilustraţie, poate una dintre cele mai izbutite, având **Rebisul** îmbrăcat într-un elegant costum negru de epocă – culoarea neagră simbolizând faza **nigredo** – care-i pune în evidenţă silueta fină, androgină, prezintă în mâna dreaptă un disc oglindind lumea celor patru elemente dispuse după modelul **Oului** pe care-l ţine în mâna stângă. Aripile sale, una albă, alta roşie, de data aceasta acoperite cu pene, sugerează transmutarea spirituală produsă de fazele **albedo** şi **rubedo,** sublimare întărită şi de aurele din jurul capetelor sale: de argint pentru spiritul feminin şi de aur pentru spiritul masculin. Peisajul în care este încadrat susţine frumuseţea şi magia mesajului.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

P.XII/1. Solvirea
Este pe la începutul **Operei**, când vasul ermetic (oul filosofic) este încă deschis, începe *solvirea* (solutio) compostului în elemente, preludiu al unirii Regelui (Sulful) cu Regina (Mercurul) spre a concepe Rebisul, fiul spiritual, trecând prin cele trei stadii ale **Operei** (cele trei capsule mari ale florilor).
(**Donum Dei,** sec. al XVII-lea)

P.XII/2. Separarea elementelor şi Conjuncţia
În mediul celor patru elemente, acum complet izolate (*solutio perfecta*) se consumă sub semnul lui Eros *conjuncţia* alchimică – unirea Regelui (Sulful) cu Regina (Mercurul). Este începutul stadiului **nigredo, Opera** necesitând încă 9 operaţiuni până la terminare (cele nouă capsule mici de flori).
(**Donum Dei,** sec. al XVII-lea)

P.XIII/1. Stadiul albedo
Opera alchimică se apropie de final: este stadiul **albedo** simbolizat de trandafirul alb (*rosa alba*) sau de Regină: „Eu sunt elixirul alb şi pot transmuta toate metalele ordinare în argintul cel mai curat", spune un text alchimic.
(**Donum Dei**, sec. al XVII-lea)

P.XIII/2. Stadiul rubedo
Este finalul fericit al Operei, simbolizat de trandafirul roşu (*rosa rubea*) sau de Rege: „Eu sunt elixirul roşu şi pot transmuta orice corp obişnuit în aurul cel mai curat şi mai adevărat", spune acelaşi text alchimic.
(**Donum Dei**, sec al XVII-lea)

P.XIV/1. Baia de întinerire
Numeroasele legende privind căile de întinerire asociate cu ritualurile de botez apar sintetizate în această miniatură alchimică, unde deasupra apelor din baia lui Saturn planează spiritul volatil (porumbelul).

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

P.XIV/2. Etiopianul
O metaforă ilustrată în care „un om negru ca un maur" iese dintr-o mocirlă spre a fi îmbrăcat cu o mantie roşie de către un înger: spiritul revine în corpul aflat în stadiul **nigredo** spre a-l însufleţi şi a-l aduce la stadiul **rubedo**.

(Solomon Trismosin, **Splendor Solis,** sec. al XVI-lea)

P.XV/1. Simboluri francmasonice
Mai puţin ermetice decât simbolurile alchimice, simbolurile francmasonice păstrează un anumit mister pentru marele public, dar perfect inteligibile pentru iniţiaţi. În afara celor relativ cunoscute (echerul, compasul, cartea, piatra, scara, soarele, cheia ş.a.) mai remarcăm: cei trei stâlpi (coloane) semnificând cele trei virtuţi: *înţelepciunea* (W-wisdom), *forţa* (S-strength), *frumuseţea* (B-beauty): pavajul în carouri alb-negre reprezintă gândirea antinomică, dualitatea ce trebuie depăşită: cele trei femei de pe *scară* sunt *credinţa, speranţa* şi *dragostea,* mesaje universale ale *Cărţii.*

(J. Browning, **Tablou de lucru**, 1819)

P.XV/2. Francmasonul simbolurilor
Soarele este un simbol major în francmasonerie, fără să atingă însă anvergura din alchimie. El semnifică spiritul nemuritor, aurul incoruptibil, lumina spirituală ce descoperă adevărul. Soarele ocupă şi locul central din tabloul alăturat, unde sunt folosite cele mai reprezentative simboluri francmasonice pentru a compune o imagine „personificată".

(Aqua-forte, 1754)

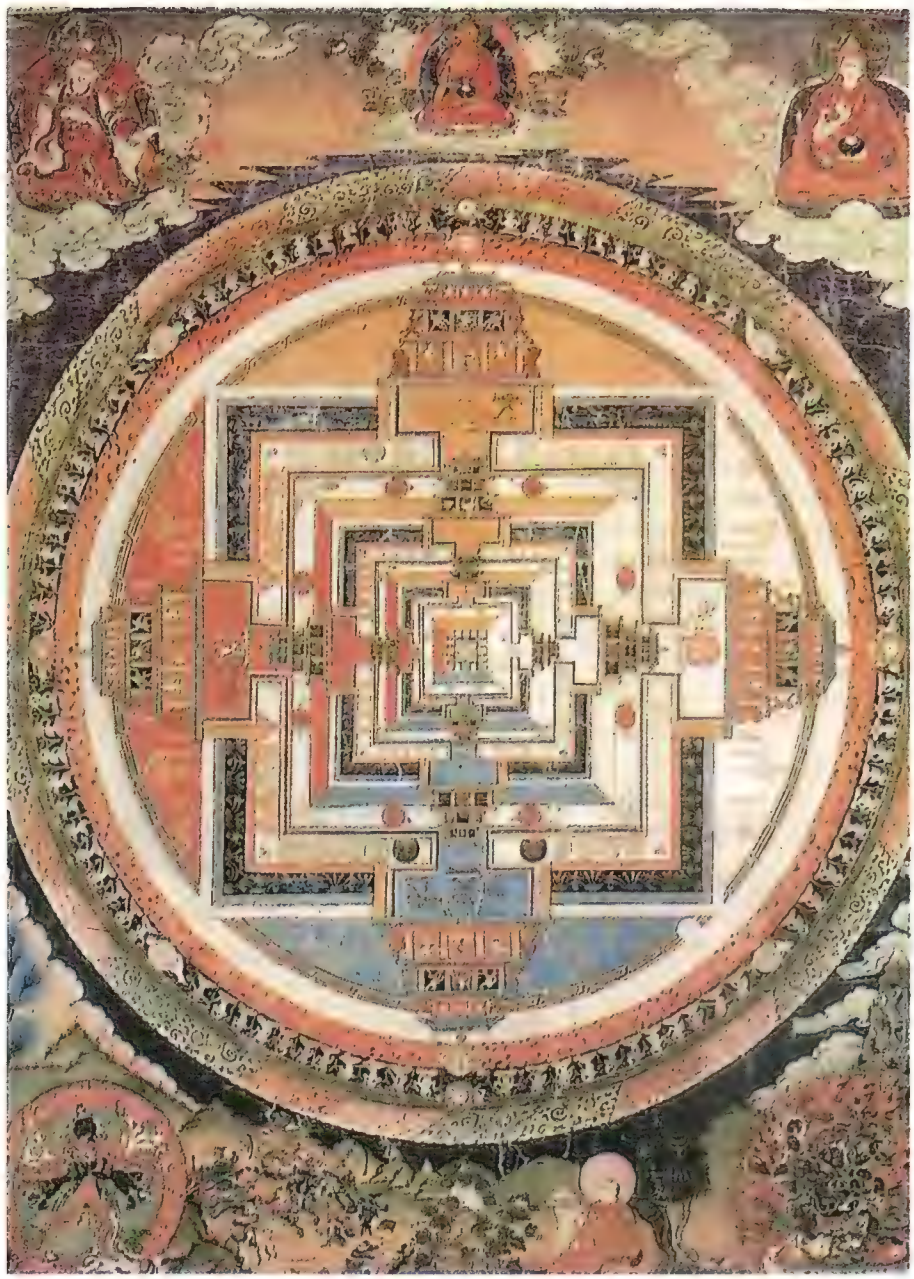

P.XVI. Mandala

O remarcabilă mandală tibetană a cărei contemplare conduce spiritul spre interiorizare, concentrare, *spre centru,* producând – după părerea lui C.G. Jung – un efect psihologic asemănător contemplării unor simboluri alchimice. În centrul lumii, pe muntele Meru, privit de sus, se vede un palat somptuos cu trei etaje – pătratele cu laturi diferit colorate – aidoma structurii omului: nivelul inferior (corpul, construit din cinci elemente); nivelul mediu (limbajul) şi nivelul superior (spiritul). În dreptul fiecărui punct cardinal se deschide o poartă monumentală iar o mulţime de zeităţi şi simboluri necunoscute celor neiniţiaţi intră în „roata timpului" ce înconjoară palatul, sau chiar în palat, contribuind la formarea atmosferei magice de ascensiune spirituală.

(Guaşă tibetană, sec. al XVIII-lea

PXVII. Mutus Liber – *Cartea mută* – suită de 15 planşe reprezentând un cuplu de alchimişti – bărbat şi femeie – executând fazele **Operei** (reproducere parţială):

P.XVII/1. Somnul şi visul lui Iacob (din Biblie)

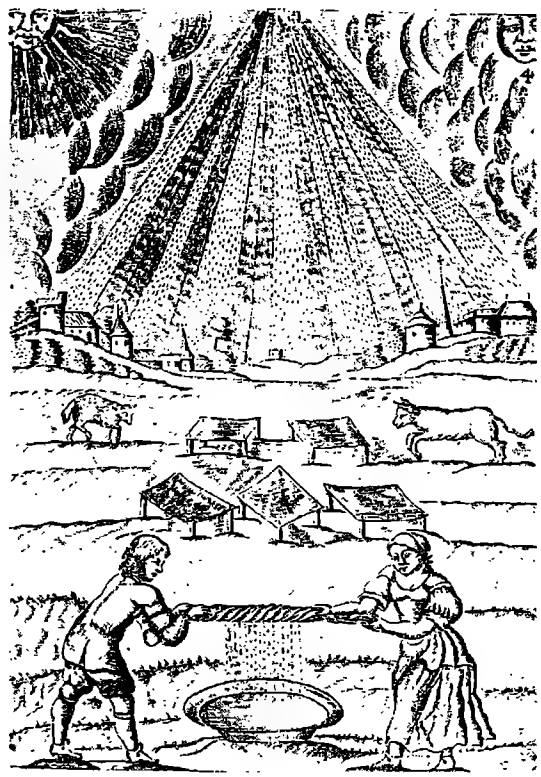

P.XVII/4. Influxul cosmic şi recoltarea picăturilor de rouă ca materie primă, în zodiile Berbecului şi Taurului

P.XVII/5. Cuplu de alchimişti prelucrând în laborator materia primară

**P.XVII/6. Continuarea operaţiilor de laborator.
Simbolic, Soarele oferă vasul conţinând roua şi rosa miraculoase**

P.XVII/7. În succesiunea operaţiilor, în registrul inferior se remarcă intervenţia lui Saturn

P.XVII/8. Mercur închis în Oul filosofic este introdus în athanor

P.XVII/10. Succesiunea fazelor din athanor, reflectată de unirea dintre Diana (Luna) şi Apollo (Soarele)

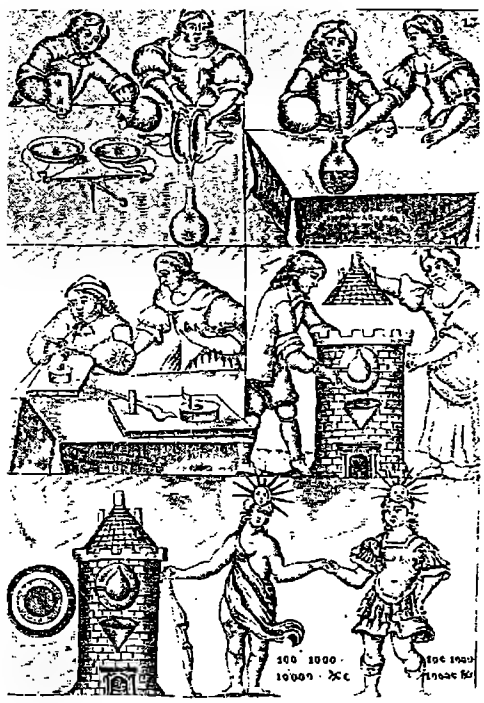

P.XVII/13. Multiplicarea aurului în proporţii tot mai mari: de 100, 1 000 şi 10 000 de ori

P.XVII/14. Finalul Operei este „o treabă de femeie şi joc de copil". Modul de obţinere a aurului şi argintului se vor păstra sub pecetea secretului. Acesta ar putea consta în *rugăciuni, lectură* şi *muncă*

P.XVII/15. Realizarea *visului*, apoteoza Omului (Antropos) ca finalitate a Operei

MULTIPLICARE
Operaţie alchimică de sporire (lat. *multiplicatio*) a puterii de transmutaţie a pietrei filosofale în sensul obţinerii unei cantităţi mai mari de aur dintr-un metal ordinar, din aceeaşi cantitate de **pudră de proiecţie**. Este sinonimă cu una din semnificaţiile procesului de **fermentaţie**. (A, F.106)

F.106. Multiplicarea *alchimică, sugerată ca hrănire vitală a progeniturilor*

MUNTE
Simbol al ascensiunii spre cer şi tăinuitor al peşterilor, de multe ori considerat loc sacru şi ca atare un centru spre care se fac pelerinaje, muntele se regăseşte şi în alchimie cu semnificaţii similare. Ascensiunea este un proces care necesită eforturi, sacrificii, adeptul putând contempla adevărul şi înţelepciunea numai după atingerea vârfului muntelui. În iconografia alchimică, muntele ascunde fie un templu subteran, centru de iniţiere, fie matricea care generează metalele, pietrele preţioase sau mineralele utile. (F. 22 şi 103)

MUTUS LIBER (CARTEA MUTĂ)
Renumit album conţinând 15 planşe ermetice, fără texte explicative, cu trimiteri evidente la modul de realizare a **Operei** alchimice de către un cuplu de alchimişti. Ediţia princeps a apărut în Franţa (La Rochelle, 1677) sub pseudonimul *Altus* (lat. *înalt, mare, profund*), doar pagina de titlu (planşa I) având ca text de prezentare: „CARTEA MUTĂ", în care întreaga Filosofie hermetică este reprezentată în figuri hieroglifice, care e consacrată lui Dumnezeu cel milostiv, de trei ori foarte bun şi foarte mare şi dedicată numai fiilor artei de către autorul al cărui nume este Altus". Mai la stânga:

21.11.82. Neg.
93.82.42. Neg.
82.31.33. Tued.

Maniera enigmatică a lucrării, sesizabilă chiar din prima planşă, a stârnit interesul a generaţii de ermetişti. Se pare că autorul lucrării este *Iacobus Sulat*, Sieur de Marez etc. titularul privilegiului acordat de Ludovic al XIV-lea pentru prima ediţie. *Altus* este anagrama numelui *Sulat*, iar ultima planşă (a 15-a), apoteotică, conţine cuvintele *„Oculatus Abis"* puse în gura cuplului de alchimişti însemnând *„Du-te, clarvăzătorule"*.

dar reprezentând şi anagrama numelui său complet. În fine, cifrele şi prescurtările din planşa I reprezintă, tot în manieră „rebusistă", citate din Biblie; astfel, de exemplu, primul rând citit de la coadă la cap („reflexiv") va fi: Gen. 28.11.12, adică *Geneza*, cap. 28, versetele11 şi 12 care spun: /11/; „A ajuns într-un loc unde a rămas peste noapte, căci asfinţise soarele. A luat o piatră de acolo, a pus-o la căpătâi şi s-a culcat în locul acela" iar /12/; „Şi a visat o scară rezemată de pământ, al cărei vârf ajungea până la cer. Îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se pogorau pe scara aceea"; adică, tocmai ceea ce se vede în ilustraţia planşei – *Visul lui Iacob* – cu rol de preambul, prevenitor pentru cititor. (P. XVII/1 la 15)

MUZICĂ

Alchimia nu a fost niciodată străină de arte, grafica, pictura, muzica, arhitectura, sculptura, orfevrăria şi literatura redând aspecte din universul alchimiei, de la cele materiale, vizibile, la lumea interioară a ideilor. Alchimia însăşi era privită ca o *artă* (*arta focului*), având asemănări şi cu arta muzicală, necesitând talent, inspiraţie, muncă şi mai ales o „orchestraţie" foarte elaborată. În lungile zile şi nopţi petrecute lângă athanorul său, alchimistul psalmodia

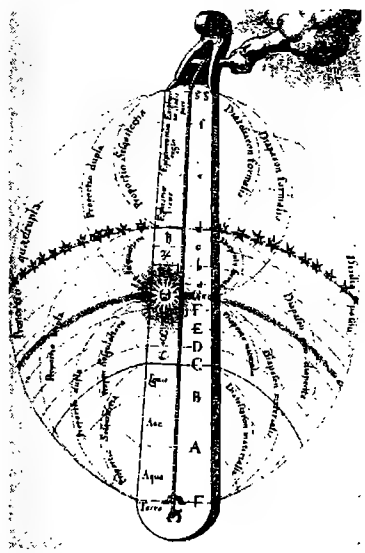

F.107. Muzica alchimică *reprezentată de monocord, îmbinare a octavei superioare (spiritul activ) cu octava inferioară (materia pasivă), acordate de mâna divină.*

incantaţii pentru reuşita lucrărilor sale. A existat chiar şi o muzică de inspiraţie alchimică (M. Maier). Muzica era aceea care înălţa sufletul artistului focului (alchimistului), care trebuia să risipească **melancolia** saturniană. Înseşi planetele în mişcările lor perfecte ar fi emis o *muzică a sferelor* care impregna orice vieţuitoare. *Monocordul* (instrument cu o singură coardă cunoscut încă de pitagoreici), simboliza vibraţia vieţii, era cel care din centrul său făcea să vibreze la unison Cosmosul cel Mare cu cel Mic. **Opera alchimică** *este o simfonie între materie şi spirit*, între laborator şi rugăciune aşa cum o indică prezenţa instrumentelor muzicale din prim-planul Fig. 104. (F. 104 şi 107)

N

NEGRU

În alchimie, culoarea neagră este simbolul fazei **nigredo** sau **melanosis** a **Operei** alchimice, semnificând putrefacţia şi moartea din **oul filosofic**, când culoarea compostului devine într-adevăr neagră. Alte semnificaţii ale culorii negre: haosul originar; materia primară; planeta **Saturn** având drept corespondent plumbul metalic; elementul **pământ** în alchimia occidentală; în alchimia chineză, negrul corespunde elementului **apă** şi principiului feminin **yin**.

NEPTUN

Zeul mărilor din mitologia greco-romană, *Poseidon-Neptun*, era privit ca stăpân al elementului *acvatic*, asemenea fraţilor săi, Jupiter pentru *foc* şi *aer*, respectiv Pluton pentru *pământ*. Stăpân al *tridentului* (furca cu trei braţe), el liniştea sau agita apele mărilor, scotea sau scufunda insule, forma fluvii sau lacuri prin simpla mânuire a acestui „baston" magic. Simbolismul animalelor ce i-au fost consacrate, calul, taurul şi delfinul (coama, mugetul şi saltul ca reprezentări ale puterii valurilor) se regăsesc şi în alchimie.

NIGREDO

Este prima fază sau stadiu în realizarea **Operei** alchimice, când culoarea predominantă a **compostului** (materia din vasul alchimic) devine neagră. Este faza de putrefacţie şi descompunere, semnificând *moartea*. Materia primă, pregătită atent, se introducea în vasul alchimic (oul filosofic, retortă, fiolă etc.) care se închidea ermetic, procedându-se la o încălzire graduală, când, în timp, avea loc o serie de procese (calcinare, putrefacţie, disoluţie, separare etc.) ajungându-se la „haosul nediferenţiat" al originilor. Culoarea neagră care se generaliza (simbolizată prin **corb**) indica semnul morţii şi al putrezirii, un semn încurajator pentru alchimist în această etapă, căci „moartea precede viaţa". **Sulful** şi

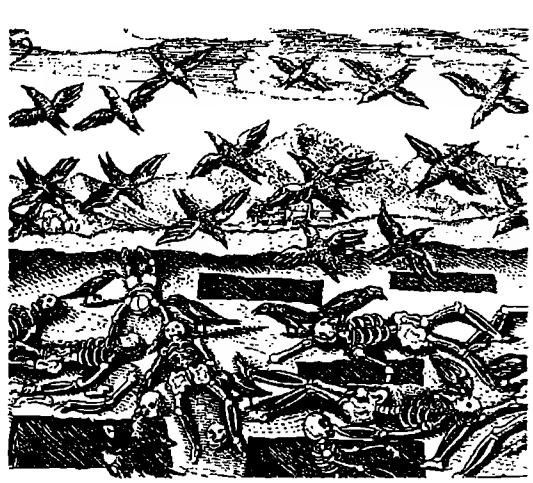

F.108. Nigredo – *faza neagră a Operei, putrefacţia, semnalată de prezenţa simbolică a oaselor şi corbilor*

Mercurul (simbolizaţi prin **Rege** şi **Regină**) obţinuţi trebuiau purificaţi

F.109. *Patru momente ale stadiului* **nigredo** *simbolizat de capul de corb*

(îmbăiaţi) în vederea nunţii lor (**conjuncţie**); spre finalul fazei, compostul începea să se deschidă la culoare, însemnând că „embrionul hermetic" s-a format, din el urmând să apară **Rebisul**, „fructul hermetic" al nunţii alchimice. Alchimiştii simbolizau stadiul **nigredo** deosebit de variat: corb, soarele negru, etiopianul (omul negru), schelet, Saturn (bătrân cu coasă), plumb, melancolia, în general tot ce se asociază culorii negre. (F. 57, 108 şi 109; P. III.)

NIMB

Fie sub formă de aureolă, fie de nor, nimbul simbolizează o prezenţă sacră, în iconografia alchimică semnificând binecuvântarea lucrării alchimistului, coborârea proniei divine asupra **Operei** şi operatorului, (adeptului). (F. 3)

NITRUM

1. Vechea denumire pentru azotatul de sodiu natural (salpetru), provenind de la *natron*, un produs natural asemănător sării aflat abundent în Egipt şi folosit între altele la conservarea cadavrelor destinate îmbălsămării. De fapt, *nitrumul* anticilor conţinea în cea mai mare parte carbonat de sodiu. 2. Denumire generică dată de alchimişti unor substanţe având culoare albă şi aspect cristalin. (A)

NOAPTE

1. Este simbol al gestaţiei, al zămislirii şi germinării, dar şi al fazei **nigredo** când predomină principiul umed, selenar, specific nocturn. 2. Alchimiştii pragmatici urmăreau oul filosofic din athanor atât ziua cât şi noaptea, având simboluri speciale pentru aceste durate. *Noaptea astrologică* cuprindea intervalul (nocturn) între ora 12 noaptea şi ora 12 ziua. 3. Întâlnirile şi orgiile sabatului vrăjitoarelor erau organizate *noaptea*, circumstanţă temporală care accentua grozăvia locurilor pustii şi grotescul sălbatic al participanţilor. (A)

NOTARICON

Procedeu cabalistic prin care se construia un cuvânt nou din literele iniţiale sau finale ale unor cuvinte, fie invers, dintr-un cuvânt se for-

mează o propoziţie sau frază. (ex: V.I.T.R.I.O.L.) Chiar şi pentru AL-CHIMIE s-a alcătuit un acronim adecvat: **A**rs **L**aboriosa **C**onvertens **H**umiditate **I**gnea **M**etalla **I**n **A**urum, adică *Artă laborioasă* (dificilă) *de transformare a „umidităţii ignice"* (de foc) *a metalelor în aur*: Însăşi expresia oximoronică de *umiditate ignică* este conformă spiritului alchimic paradoxal.

NOUĂ

1. Simbol al multiplicităţii şi puterii numărului 3, al unităţii cosmice şi al mântuirii, totalitate a ştiinţelor şi artelor (cele 9 muze). 2. Cifră asociată „gestaţiei" pentru obţinerea pietrei filosofale, nouă luni alchimice echivalând unui an calendaristic. 3. Cerul **Cosmosului** în viziunea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul avea 9 cete îngereşti; în mod „simetric", numărul cercurilor infernului era tot 9. 4. În China antică cifra nouă joacă un rol important relevat în **I-Ching** (Cartea Schimbărilor). Legătura dintre Om şi Cosmos era exemplificată prin cele 9 orificii ale corpului omenesc. Cinabrul alchimic devine potabil după nouă purificări.

NUFĂR vezi LOTUS

NUMĂR

Semnificaţia mistică a numerelor transcende realul finit, pitagoreicii lăsând cea mai preţioasă moştenire în acest sens, preluată şi de ermetismul alchimic. Numărul este „cheie" a Universului, măsură, proporţie şi limită; numerele impare sunt „masculine", iar cele pare „feminine". O insolită „ştiinţă" asupra simbolismului numerelor – *aritmozofia* sau *numerologia* – n-a fost străină de preocupările alchimiştilor. Astfel, în vechile alfabete (ebraic, grec, latin), fiecărei litere îi corespundea un număr, orice cuvânt având o misterioasă valoare numerică, studiată de **ghematrie** ca disciplină kabbalistică. În China veche, de asemenea, ştiinţa numerelor era cheia spre cunoaşterea armoniei ritmurilor cosmice, **I-Ching** (Cartea Schimbărilor) fiind semnificativă în acest sens. Principalele numere cu semnificaţii alchimice sunt primele zece, apoi 12 şi 40.

NUME

Alchimia a luat din magie „identitatea" misterioasă dintre nume şi obiectul sau fiinţa desemnată, mergând până la invocarea divinităţii. Neputând fi rostite, numele secrete erau simbolizate (de ex. tetragrama figurând ca atare în grafica sau iconografia alchimică. În ceea ce priveşte rostirea numelor, tradiţia orală în cazul invocării avea un rol major în reuşita operaţiunii. În fine, denumirile alchimice ale substanţelor proceselor şi aparatelor erau pur empirice, imaginative sau evocatoare legate de proprietăţile lor, provenienţă, analogii etc.

NUNTĂ vezi CĂSĂTORIE

RedAbaris@2013

OASE

1. Fie că sunt risipite, fie că formează un schelet, oasele simbolizează procesul de putrefacţie, corespunzător stadiului **nigredo** al **Operei**. 2. Între operaţiile specifice stadiului **nigredo**, procesul de **calcinare** a diferitelor materiale era cel mai des practicat de alchimişti, produsele rezultate (oxizi, cenuşă) fiind simbolizate prin oase. Astfel: *oase persane* (ossa Persarum) – metal calcinat, oxid metalic; *oasele lui Typhon* (ossa Typhonis) – oxizi de fier; *oasele lui Venus* (ossa Veneris) – oxizi de cupru. (F. 108)

OBSIDIAN

Rocă magmatică (lavă) de culoare neagră sau de la brun-cenuşie la verde închis, sticloasă în spărtură, rezistentă fizic (dură) şi chimic utilizată de alchimişti pentru obiecte de laborator sau mici vase antiacide.

OEDIPUS CHIMICUS

1. Alchimistul aflat în faţa multor mistere şi enigme ale naturii, prin analogie, este asemănat cu eroul mitologic Oedip, care a dezlegat enigma Sfinxului. 2. Titlul parţial al unei lucrări cunoscute a lui J.J. Becher (Frankfurt, 1664), iniţiatorul teoriei flogistonului, dezvoltată apoi de G.E. Stahl. (F. 110)

F.110. Oedipus chimicus, *alchimistul aflat în faţa enigmelor este inspirat de Mercur*

OGLINDĂ

Simbol medieval al excesului şi desfrânării (lat. *luxuria*), sursă de superstiţii, oglinda se regăseşte în alchimia sapienţială, semnificând în primul rând aparenţele ce trebuie depăşite, necesitatea ca omul să se autocreeze. Între subiect şi imaginea sa în

oglindă există o legătură magică, oglinda putând reţine sufletul sau forţa vitală a persoanei. Demonii şi alte entităţi supranaturale se dau de gol, neavând imaginea reflectată în oglindă, iar creaturile satanice nu-şi suportă propria reflectare a imaginii, cum este cazul basiliscului. Ca atare, oglinda putea servi şi ca amuletă sau pentru divinaţie (oglinzile magice), întrunind ambivalenţă. De oglindă (lat. *speculum*) este legat cuvântul *speculaţie*, însemnând la origine observarea cerului, apoi extinzându-se la ideea de reflectare, ca mod de cunoaştere. Câteva vechi tratate alchimice au în titulatură oglinda: *Speculum alchimiae, Speculum majus* ş.a.

OMOLOGIE
Principiu de asemănare bazat pe o anumită identitate logică postulată între două lucruri diferite. Ea nu spune că lucrurile sunt deosebite sau opuse, ci că sunt asemănătoare. Parţial sinonimă cu **analogia**, omologia nu funcţionează ca figură de stil (ca analogia), deosebindu-se de aceasta tocmai prin valoarea sa de principiu-postulat. Valoarea de adevăr a omologiei este relativ subiectivă, dar nu i se poate nega rolul în cunoaştere. Cele mai importante omologii întâlnite în alchimie (uneori fiind şi opoziţii) sunt: **Cer – Pământ; Macrocosmos – Microcosmos; Signatura lucrurilor; Lapis – Hristos.**

ONDINE
Personificări ale spiritelor apelor din legendele nordice, asemănătoare nimfelor din miturile greco-latine, sub forma unor tinere ademenitoare, alunecând pe oglinda apelor şi atrăgând pe cei neprevăzători în adâncuri. Alchimiştii le considerau spirite ale elementului acvatic (asemănătoare salamandrelor, silfilor sau gnomilor pentru celelalte elemente), implicate în magia asociată de simbolurile principiului umed (apă, întuneric, lună).

ONIX
Piatră semipreţioasă, o varietate de **calcedonie** (cuarţ), foarte asemănătoare cu **agatul**, având în secţiune benzi concentrice alb-negre şi alb-roşii dispuse mai dens decât la agat. Onixul alb cu negru se numeşte *onix arab*, iar cel cu linii roşii-brune *sardonix*, (după vechiul oraş Sardes din Asia Mică).

OPAL
Piatră semipreţioasă, o varietate de cuarţ coloidal cu aspect alb-lăptos cu ondulaţii albastru-închis, verde, mai rar negru. Există varietăţi portocalii sau alb-maronii, fără jocuri de culori. Utilizat ca amuletă cu puteri magice, opalul amplifică stările emoţionale pentru cei apatici, vindecă durerile de cap şi bolile mentale redă vârstnicilor vigoarea tinereţii.

OPERĂ

Este vorba de ansamblul procesului alchimic de obţinere a **Lapisului** (pietrei filosofale), de realizare a trans-

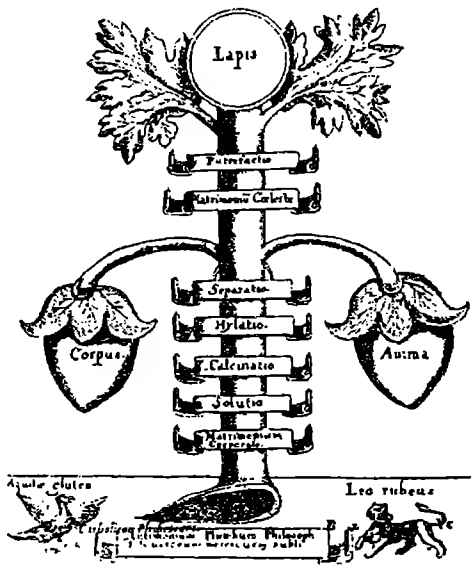

F.111. **Opera alchimică** *cu şapte operaţiuni, sub forma simbolică a unui arbore*

mutaţiei materiale şi spirituale. **Opera** (lat. *Opus*) alchimică înainte de ruptura paracelsiană (sec. al XVI-lea) era privită unitar: *tam ethice quam physice* (atât ca morală cât şi ca practică de laborator), ca apoi ambele curente, devenind divergente, să aibă susţinători ardenţi. **Marea Operă** (*Opus Magnum*) viza fabricarea aurului alchimic, palpabil, strălucitor ca soarele în viziunea alchimiştilor pragmatici, dar în viziunea alchimiştilor mistici era vorba de un „aur interior" ce ar fi făcut strălucitor spiritul desăvârşit al iniţiatului. **Mica Operă** se limita doar la obţinerea argintului. Primul secret al *Operei* era alegerea *materiei prime*. Calea urmată apoi putea fi *umedă*, mai sigură dar mai lungă, sau cea *uscată*, mai pretenţioasă, mai scurtă, dar cu rezultate nesigure. **„Solve et coagula!"** (dizolvă şi precipită) era maxima ce sugera gruparea principalelor operaţii alchimice. La început, legate de tradiţia antică, se vorbea de patru stadii: **melanosis** (negru-pământ), **leukosis** (alb-apă), **xanthosis** (galben-aer) şi **iosis** (roşu-foc), apoi s-a renunţat la faza *xanthosis* (sau *citrinas*) rămânând doar trei stadii principale denumite în latină **nigredo** (negru), **albedo** (alb) şi **rubedo** (roşu). Evident, condiţiile în care erau conduse aceste faze şi operaţiile respective hotărau succesul **Operei**: alegerea zodiei, performanţele athanorului şi ale celorlalte aparate şi ustensile (alambicuri, retorte, refrigerente etc.) şi, nu în ultimul rând, pregătirea morală a alchimistului. Cu toate eforturile depuse de generaţii de alchimişti, nici unul nu a realizat **Marea Operă**, toate transmutaţiile declarate nefiind decât fraude. Nu înseamnă însă că acest uriaş efort spre cercetare şi perfecţiune a rămas fără rezultate. Naşterea chimiei şi farmaciei, în care alchimiştii au avut un rol major, sunt fără îndoială suficiente ca opere nepieritoare. **Opera** alchimică are numeroase reprezentări iconografice simbolice, dintre care cele mai reprezentative şi cunoscute sunt: **arbo-**

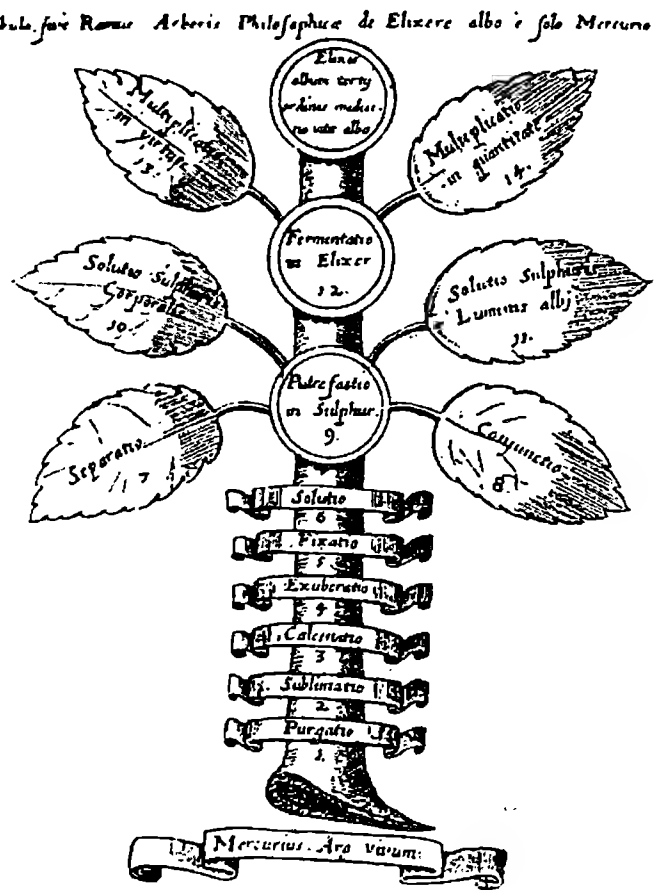

F.112. Opera alchimică *ca arbore cu 12 ramuri (operaţiuni)*

rele alchimic cu 7 sau 12 ramuri, acestea corespunzând numărului de operaţiuni; **Ouroboros** – şarpele care-şi înghite coada; **piramida în trepte**, numărul acestora corespunzând operaţiilor alchimice, pe platforma superioară aflându-se **templul pietrei filosofale; oul filosofic**, având reprezentate în interiorul său diferite stadii ale **Operei.** (F. 111 şi 112)

OPOZIŢIE

1. În astrologie, aspect planetar, când două planete se situează la 180° (la capetele opuse ale unei linii drepte, în case opuse din horoscop), având semnificaţie nefavorabilă, malefică. Este contrară aspectului planetar al **conjuncţiei**. 2. Dualismul ca sistem de gândire implică opoziţiile alternative ca posibile răspunsuri la problemele lumii, alchimia însăşi având teorii fundamentale în care domină opoziţiile, cum sunt: **Sulf/Mercur, Soare/Lună, Foc/Apă, Yang/Yin** etc. (A)

OPT

1. Cifră corespunzătoare octogonului regulat, poligon intermediar între **pătrat** şi **cerc**. Octogonul reprezintă echilibrul cosmic, repausul, acordul perfect între zidurile templului (sub forma cubică) şi cupolă (sub formă de emisferă). 2. Balanţa cabaliştilor. 3. Octava muzicală. 4. În China antică, cifra 8 avea multiple asocieri şi simboluri: de ex., între cei *opt muritori*, era şi alchimistul Chiung-Li-Chuan, care a transmutat mercurul şi plumbul în aur şi argint, deţinea piatra filosofală (elixirul nemuririi) şi putea zbura oriunde. (A)

OPUS MAGNUM vezi OPERĂ

ORA ET LABORA
„Roagă-te şi munceşte", maximă luată din mediile monahale de către

F.113. Ora et labora – *roagă-te şi lucrează – maximă urmată cu fidelitate de alchimişti*

alchimişti, ca îndrumare pentru întreaga lor activitate. **Opera alchimică** este o unitate între laborator şi oratorium, între materie şi spirit, idee frecvent întâlnită în iconografia alchimică. (F. 3 şi 113)

ORAŞ
În alchimia mistică, oraşul, simbolizat prin pătrat, reflectă structura cosmică, centrul său – *templul* – fiind o replică terestră a punctului central al cerului. Aşa cum Ierusalimul pământesc are o replică cerească, fiecare oraş îşi are replica siderală reflectând omologia **Cer – Pământ**, a „celor de sus cu cele de jos".

ORIENT/OCCIDENT
Între variatele opoziţii colaterale din alchimie, opoziţia Orient/Occident, păstrând multiplele semnificaţii general acceptate la nivel material şi spiritual cu aprofundările adecvate alchimiei, mai trimite punctual la anumite sensuri şi coordonate alchimice: călătoriile sufite încep prin exilul occidental care este o întoarcere la **materia prima**, la purificare, la despuierea alchimică; orientul vizează sufletul universal, *esoterismul*, pe când occidentul corpul material, *exoterismul*.

ORPIMENT (AURIPIGMENT)
Sulfura galben-aurie de arsen (As_2S_3) cu aspect sidefiu, lucios, auriu, bănuită încă de antici cât şi de alchimişti că ar conţine aur în formare (*arsenikon*). Într-adevăr unele bucăţi de mineral nativ conţin foarte mici cantităţi de aur, fiind folosite ca *materie primă a Operei*. (A)

OSIRIS
Zeul egiptean al vegetaţiei, simbol al morţii şi învierii ciclice. Ucis şi dezmembrat de fratele său Seth, este readus la viaţă de Isis, soţia şi sora lui, în amintirea acestor întâmplări mitice organizându-se serbări şi celebrându-se mistere. Alchimiştii

au preluat de la autorii antici lanţul de întâmplări legate de moartea şi învierea lui Osiris, făcând analogii cu operaţiile efectuate de ei în laborator pentru obţinerea pietrei filosofale.

OU

1. Simbol universal al începutului de Lume, principiu al generării Universului şi vieţii, al unităţii celor patru elemente alchimice: **Pământ** – coaja; **Apă** – albuşul; **Aer** – cămăruţa de aer; **Foc** – gălbenuşul. 2. **Materia primară** pentru germinarea vieţii şi implicit a pietrei filosofale. Alchimiştii pregăteau în acest scop *oul filosofilor (ovum philosophorum)* ca sediu al viitoarei transmutaţii, având drept *coajă* vasul în formă sferică sau ovoidală iar *conţinutul (compostul)* fiind supus unei „gestaţii" de 9 luni alchimice. 3. *Oul hermetic* sau *oul filosofic* este simbolul **vasului** alchimic şi al **compostului** din el. Sub formă de balon, retortă sau fiolă, oul filosofic imită forma cosmosului (rotundă) în care se află materia **Operei**. Prin „clocirea" în athanor, din **ou** trebuia să rezulte **Rebisul** şi în final **Lapisul**. 4. În alchimia chineză, haosul primar avea forma unui **ou** care s-a spart, din e ivindu-se principiile **Yang** şi **Yin**, di primul (pur şi uşor) formându-se **Cerul** iar din al doilea (impur ş greu) **Pământul**. (F. 114, 115, 12 şi 129; P. XVII/8)

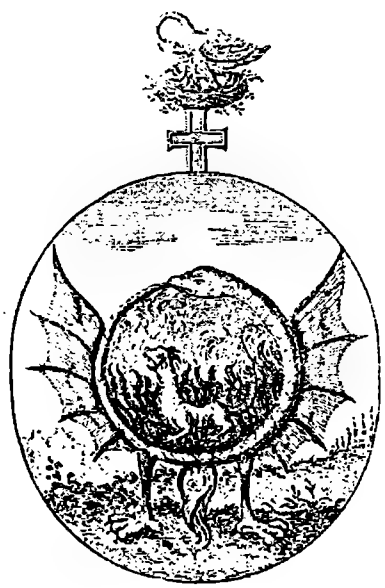

F.114. Oul filosofic *ca simbol al Operei alchimice*

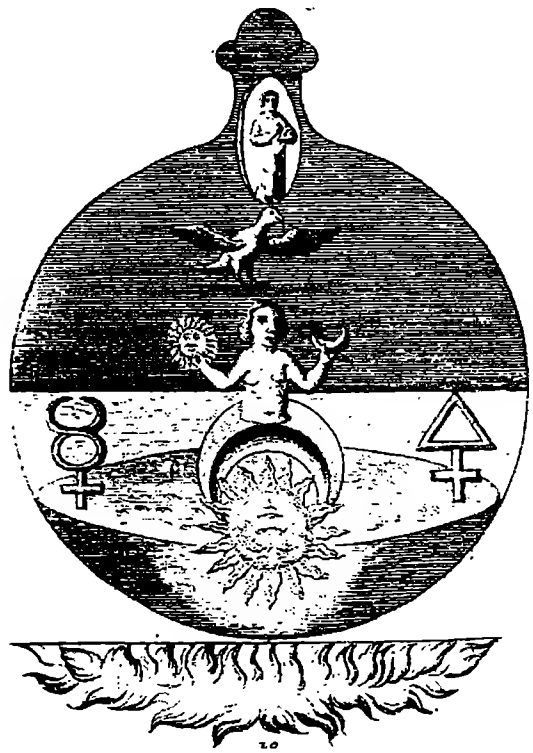

F.115. *Unirea Sulfului (Soarele) şi Mercurului (Luna) în* **Oul filosofic**

OUROBOROS
Este dragonul sau şarpele care-şi devorează coada. Este un simbol vechi (divinitate cosmogonică) poate preluat de alchimişti de la gnosticii ofiţi adoratori ai şarpelui. Forma circulară, închiderea în sine însuşi sugerează ideea de perfecţiune, autoregenerarea continuă, unirea cu sinele. Este o roată a vieţii şi morţii, una generând pe cealaltă, sugerând ciclitatea timpului, alternanţa zi/noapte. În reprezentările simbolice alchimice, şarpele (dragonul) are ca semnificaţie majoră, **materia primară** a alchimiştilor, punct de pornire pentru obţinerea **Lapisului**, dar şi punct de terminare a operaţiilor; este un simbol al unirii contrariilor pentru a forma unitatea primordială, este circuitul materiei în natură, totalitatea ermetică a **Operei** alchimice. (F. 1, 114 şi 116)

F.116. Ouroboros, *simbol al regenerării şi al Operei alchimice, figurat în „Codex marcianus"*

P

PAJURĂ vezi ACVILĂ

PANACEA
1. Denumirea latină pentru panaceu (grec. *panakeia*: *pan*=tot şi *akos*=remediu), medicament universal, piatra filosofală sub formă de elixir al vieţii, aptă să vindece toate bolile şi să prelungească tinereţea, viaţa în general. 2. Nume generic (*panax*) pentru buruiana magică care se credea că vindeca orice boală, alunga şerpi şi spărgea carbunculul. 3. Una din cele patru fiice ale lui *Aesculap*, zeul tămăduirii şi medicinii. Alchi-

F.117. Panacea, *zeiţă a remediilor şi medicamentelor, una dintre fiicele lui Aesculap, zeul medicinei*

mişti o preţuiau la fel ca pe *Hygea*, zeiţa sănătăţii, sora ei. 4. Sulfat de potasiu folosit pentru uşurarea digestiei (*sal catholicum*). (F. 117)

PANACEU vezi PANACEA

PAPIRUS
Cele mai vechi scrieri (în greacă, demotică şi coptă) conţinând reţete magice, interesante pentru istoria alchimiei, provin din Egipt, fiind redactate pe *papirusuri*, în perioada primelor secole de după Hristos. Cele mai cunoscute papirusuri magice purtând codificările muzeelor care le deţin sunt din Paris, Leyden, Londra, Stockholm, Berlin ş.a. Ele conţin ceremonii magice, prepararea filtrelor, reţete pentru vopsele, cerneluri şi chiar de purificare a aurului (*iosis chryson*), substanţele folosite având denumiri magice, precum *sânge de şarpe* (hematită), *lacrimi de kynokefal* (suc de mărar) etc., denumiri ce se vor regăsi şi în alchimia medievală.

PARFUM
Încă din antichitate, parfumurile erau mult apreciate şi folosite în scopurile cele mai diverse: abluţiuni, îmbălsămări, refrişări etc. În Egipt, esenţele de parfum erau extrase şi amestecate în temple, Pliniu cel Bătrân descriind în *„Naturalis Historia"* (cărţile a XII-a şi a XIII-a) modul şi locurile de obţinere în bazinul mediteranean şi Orient. Lumea arabă a preluat această tradiţie, fabricarea parfumurilor făcându-se în ateliere şi distilerii specializate ca apoi să se răspândească în Europa, culminând în rafinament în perioada Renaşterii. Aromatari, spiţeri, alchimişti, grădinari, meşteşugari şi negustori specializaţi în parfumuri au pus bazele unei adevărate „industrii", rămasă şi azi pe cât de „secretă", pe atât de apreciată.

PATRU
Cifră cu trimiteri la *tetrada* şi *tetraktys*-ul pitagoreic. Este substratul unor simboluri grafice cum sunt **pătratul**, **crucea**, **tetragrama**. Sunt 4 puncte cardinale, 4 anotimpuri, 4 faze lunare, 4 fluvii edenice, 4 evanghelişti etc. În alchimie, regăsim cifra 4 cu semnificaţii specifice: cele 4 calităţi primare – *cald, rece, umed, uscat* – care prin asocieri adecvate formează cele 4 *elemente* aristotelice – **Pământ**, **Apă**, **Aer**, **Foc**.; cele 4 temperamente rezultate din umorile organismului: *coleric, sanguinic, flegmatic şi melancolic*; cei 4 „piloni" ai alchimiei: **filosofia greacă**, **mistica**, **astrologia** şi **magia**.

PATRUZECI
1. Cifră biblică amintind de cele 40 de zile ale Potopului, 40 de ani de rătăciri în pustiul Sinai ale evreilor 40 de ani de domnie ai împăraţilor David şi Solomon, 40 de ucenici ai lui Iisus, 40 de martiri din Armenia

40 de zile între Înviere şi Înălţarea Domnului etc. 2. Numărul „aşteptării" şi al „încercării": *o lună alchimică* număra 40 de zile calendaristice. „Gestaţia" alchimică era aşadar de 9 luni x 40 de zile corespund aproximativ unui an calendaristic (360 de zile) sau închiderii unui **cerc** complet (360°).

PĂDURE
1. Simbolizează în alchimia mistică *corpul uman* care conţine **spiritul** (reprezentat printr-un **licorn**) şi **sufletul** (reprezentat prin **cerb**). „Fericit cel care cu ajutorul Artei îi va captura" spune autorul lucrării. 2. Are conotaţia **labirintului** unde alchimistul poate rătăci dacă nu are un ghid. (F. 40)

PĂMÂNT
1. Element alchimic, rece şi uscat, unul din cele 4 elemente aristotelice preluate de alchimişti, **pământul** (lat. *terra*) este cel care conferă consistenţă şi soliditate corpurilor. Stabilitatea sa era explicată, după Platon, prin forma cubică a particulelor pământoase (cu feţe pătrate) spre deosebire de feţele triunghiulare ale celorlalte elemente apte de reconfigurări şi ca atare de transmutări. 2. Alchimistul J.J. Becher (sec. al XVII-lea) a acordat *pământului* un rol aparte, deosebind trei tipuri (asimilate cu **Tria Prima**): *terra prima*: pământul vitrifiabil, inalterabil, cenuşa, principiul soliditătii şi fixităţii corpurilor; *terra secunda*: pământul uleios, gras (*terra pinguis*, viitorul **flogiston**), principiu al combustibilităţii, mirosului, culorii şi gustului; *terra tertia*: pământul mercurial, fluid, „umezeala radicală a metalelor", principiul ductilităţii, fuzibilităţii şi volatilităţii. 3. În alchimia sapienţială, *pământul* este echivalentul *corpului* din triada Suflet – Spirit – Corp, iar în omologia **Cer – Pământ** semnifică lumea de jos, materială, în opoziţie cu cea de sus, spirituală. 4. În alchimia chineză, **pământul** era unul din cele 5 elemente, având corespondenţă cu centrul crucii elementelor, simbolizat prin culoarea galbenă, şi bogat în principiul **Yin**. (A, F. 4 şi 5)

PĂSĂRI
În picturile funerare din Egiptul antic, pasărea ce-şi lua zborul din gura defunctului reprezenta *sufletul* acestuia, care părăsea trupul inert. Alchimia a preluat ideea, spiritele (vaporii şi gazele) care se degajau din diferite procese chimice şi tindeau să se ridice, fiind figurate ca păsări. Mai mult, cu ajutorul păsărilor sunt simbolizate şi alte procese: păsări în zbor – *volatilizarea, sublimarea*; păsări căzând – *condensare, precipitare*; păsări luptând cu animale terestre – confruntarea între principiile *fix* şi *volatil*. Prin atribuire, **aripa**, chiar la un animal apter

a devenit simbol al proprietăţilor volatile. (F. 28 şi 108)

PĂTRAT

1. Simbol al *materiei*, în opoziţie cu **cercul**, simbol al *spiritului*. Un cerc în pătrat indică predominarea materiei, iar un pătrat în cerc, predominarea spiritului. 2. Unitatea celor patru elemente, **foc**, **aer**, **apă**, **pământ**, este totalitatea principiilor opuse, reprezentând unitatea materiei. 3. Figură geometrică asociată cifrei 4. Feţele cubului, simbol al fixităţii pământului, sunt pătrate, ceea ce presupune dificultăţi în prelucrarea *materiei prime*. 4. Simbol al **cvadraturii** astrologice, când, în cadrul horoscopului, două planete formează un unghi de 90° (unghi drept). 5. În francmasonerie, echerul este instrumentul cu ajutorul căruia se construiesc **pătratul** şi **cubul**, simboluri ale **materiei**. Pavajul mozaicat constituit în carouri negre şi albe dispuse sub forma tablei de şah, face parte din „bijuteriile imobile" ale templului masonic. 6. *Pătratul magic* este careul în care suma numerelor pe orizontală, verticală şi în diagonală este aceeaşi. Unii alchimişti utilizau amulete sau tablete având pe ele gravate asemenea pătrate magice, corespunzând planetei, metalului şi zilei în cauză:

- Saturn: 3 x 3 pe placă de plumb
- Jupiter: 4 x 4 pe placă de cositor (staniu)
- Marte: 5 x 5 pe placă de fier
- Soare: 6 x 6 pe placă de aur
- Venus: 7 x 7 pe placă de cupru (aramă)
- Mercur: 8 x 8 pe placă de amalgam de argint
- Luna: 9 x 9 pe placă de argint

Tot pătrat magic este considerat careul utilizând literele în loc de numere. Cel mai faimos, atestat încă din antichitate, este *„Sator Arepo tenet opera rotas*, în care numeroşi ezoterişti şi alchimişti vedeau un text ermetic.

S	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	S

(A, F. 59 şi 76)

PĂUN

Pasăre orientală simbolizând solaritatea, nemurirea, contemplarea. Doi păuni sub pomul vieţii (sau mărginind un potir) simbolizează aspiraţia spiritului spre puritate, iar „ochii" din evantaiul cozii semnificau autocunoaşterea. În bestiarul medieval, păunul avea conotaţii negative, fiind considerat simbol al vanităţii, trufiei şi luxului. Alchimia a preluat credinţa antică potrivit căreia păunul ucide şerpii preschimbând veninul în culorile vii ale cozii, iar sângele său alungă demonii. **Coada păunu-**

lui (*cauda pavonis*) este denumirea alchimică a etapei intermediare, premergătoare fazei **albedo**, în care apar culorile **curcubeului**, fază numită şi a *tuturor culorilor* (*omnes colores*), prevestind apropierea de miezul **Operei**. (F. 28; P. VII.)

PECETEA LUI SOLOMON vezi HEXAGRAMĂ

PEGAS
1. Cal înaripat din mitologia greco-romană, servitor al muzelor, transformat după moarte într-o constelaţie. 2. Principiu ambivalent: fix şi volatil (volatilizarea fixului sau fixarea volatilului). Alchimiştii vedeau în el un simbol al unităţii opoziţiilor elementare: *corpul* (**pământ** şi **apă**) şi *aripile* (**aer** şi **foc**).

PELERIN
1. Orice pelerinaj este o călătorie de iniţiere mistică, o cercetare interioară, o căutare a purificării sufleteşti, alchimistul apărând ca un adevărat *pelerin*. 2. **Alchimistul** în calitate de *pelerin* trebuie să străbată un drum dificil, necunoscut, un adevărat **labirint**. El va proceda asemenea unui pelerin, înaintea şi în timpul pelerinajului: va posti, se va ruga etc. pentru reuşita **Operei** sale. (F. 89)

PELICAN
1. Simbol al sacrificiului Hristic, prin hrănirea puilor cu propriul

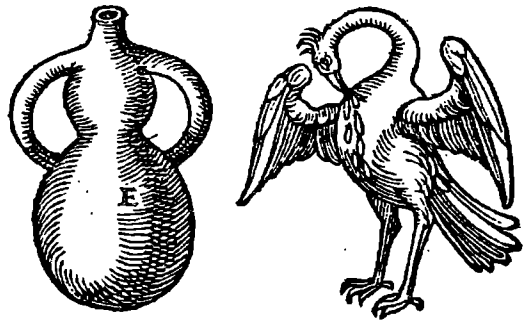

F.118. Pelicanul, *ca vas alchimic având model pasărea omonimă*

sânge. 2. Simbol al **pietrei filosofale**, remarcabil şi în analogia **Lapis – Hristos**. 3. Vas de sticlă cu două braţe sau tuburi ce leagă vârful cu burta vasului, utilizat în laborator pentru **digerare** sau **recirculare**. (F. 28, 114, 118 şi 119)

F.119. Pelicanul, *simbol cristic şi alchimic, hrănindu-şi puii cu sângele propriu*

PENTACLU
1. Talisman reprezentând pentagonul stelat, folosit pentru îndepărtarea relelor şi dobândirea unor puteri de constrângere a demonilor în actele de magie. 2. **Pentagrama** sub orice formă. (F. 97)

PENTAGRAMĂ
1. Pentagonul stelat, emblemă pitagoreică a Omului (**Microcosmos**), corespunzătoare cifrei 5, unirea *masculinului* (*trei*) cu *femininul* (*doi*). 2. Semnul iniţierii în mistere. 3. Simbol al *Androginului* şi *Hermesului gnostic*. (F. 97)

PERLĂ
Concreţiune rotundă de sidef din pântecul scoicilor, al cărei luciu misterios şi perfecţiune sferică a atras şi aprecierile alchimiştilor considerând-o piatră preţioasă şi simbol al forţei generatoare feminine. Este asociată **Lunii**, apei, energiei embrionare, un fel de *rouă celestă* congelată. Vindeca durerile de cap, întărea spiritul şi ajuta la perfecţionarea aptitudinilor artistice. *Căutarea perlei* este alegoria cunoaşterii esoterice, a urmăririi mântuirii mistice. În alchimia chineză este principiul **Yin**, cu virtuţi asemănătoare **jadului** şi **aurului**, acesta din urmă simbolizând nemurirea (erau prin excelenţă bogate în principiul **Yang**).

PERUZEA vezi TURCOAZĂ

PEŞTERĂ
1. În antichitate, peştera reprezenta o lume subterană având o boltă de piatră asemănătoare cerului, în interiorul acestui „pântec al pământului" făcându-se iniţieri mistice, naşteri şi renaşteri spirituale (*regressus ad uterum* în accepţia lui M. Eliade). Acest fapt le-a impus ca locuri sacre, centre de ritualuri (chiar temple), alchimia mistică având importante afinităţi cu această viziune. 2. Peştera este o **matrice a pământului**, analoagă *creuzetului* alchimiştilor, dar aici embrionii metalelor, minereurilor şi pietrelor preţioase iau naştere şi se dezvoltă în mod natural. Peşterile sunt sălaşul gnomilor, spiritelor, piticilor şi dragonilor care păzesc aceste comori. 3. Întunericul misterios şi deseori înfricoşător al peşterii a consacrat-o şi ca loc de refugiu şi exercitare a puterilor vrăjitoreşti. (F. 5, 22)

PEŞTI
1. Constelaţie (lat. *Pisces*) reprezentând conform mitologiei greco-romane, pe zeiţa Afrodita-Venus şi zeul

F.120. Peştii – *simboluri ale sufletului şi spiritului – aflaţi în mare (corpul uman)*

Eros-Cupidon transformaţi în peşti spre a scăpa de balaurul Typhon. Semn zodiacal de apă, între 19.II – 20.III, premergător echinocţiului de primăvară, dominat de planeta **Jupiter**, sugerând dualitatea şi instabilitatea. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizare **Operei** alchimice, procesul de **proiecţie** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Peştilor*. 3. Doi peşti înotând în mare simbolizează **spiritul** şi **sufletul** din *corp* (marea). 4. Simbol al **Mercurului filosofic**, principiul rece şi umed care prin unirea sa cu **Sulful filosofic**, cald şi uscat, generează substanţele principale din natură. (A, F. 101 şi 120)

PHÖNIX vezi FENIX

PIATRA FILOSOFALĂ

1. Piatră miraculoasă – *Lapis Philosophorum* – care sub formă de pulbere roşie sau esenţă spirituală întruchipa ideea de perfecţiune absolută putând împlini ambiţia umană pentru bogăţie şi sănătate, aspiraţia spre beatitudine, puritate şi nemurire. Principalelor virtuţi, puterea de transmutare a metalelor în aur şi de elixir al vieţii (sub formă potabilă) ce putea prelungi nelimitat tinereţea şi vindeca orice boală, li se mai adăugau multe altele: putere de levitaţie, ubicuitatea (prezenţa simultană în mai multe locuri), ocultaţia, palingeneza etc., astfel încât nu este de mirare că a aprins imaginaţia tuturor categoriilor sociale, devenind nu numai un obiectiv al experienţelor de laborator, ci şi al celor mai fanteziste teorii. Obţinerea *pietrei filosofale* – **Marea Operă** – presupunea rezolvarea unor probleme cu totul deosebite, începând de la găsirea enigmaticei *materii prime*, stabilirea unor procedee („umede" sau „uscate") care trebuiau să parcurgă trei stadii esenţiale – **nigredo, albedo şi rubedo** – recognoscibile prin culorile respective (negru, alb, roşu) ale compostului din vasul alchimic şi până la inventarea unei aparaturi de laborator adecvate. 2. *Alchimia mistică*, sapienţială considera drept o himeră viziunea materialistă a „suflătorilor" (alchimiştii pragmatici din laboratoare) asupra pietrei filosofale, văzând în **Lapis** o sumă de virtuţi ce pot fi dobândite printr-o transmutaţie spirituală. Un om inferior (metal ordinar) poate deveni superior (metal nobil) prin transmutare spirituală, făcându-se o paralelă **Lapis – Hristos**. În această viziune spiritualistă transmutaţia apare ca fiind un *proces psihic*. 3. Piatra filosofală a fost denumită în nenumărate feluri, cele mai frecvente fiind: *Magisterium, Tinctură Universală, Panaceu, Arcanum, Leul roşu, Rebis, Elixir* etc.

PIATRĂ

1. Unul dintre cele mai complexe simboluri. Încă din vechime, piatra,

asemenea omului, era considerată având o dublă mişcare: *descendentă* (cade din cer) şi *ascendentă* (se ridică spre cer ca templu). Credinţa antică în pietrele însufleţite şi sexuate s-a transmis alchimiştilor, iar simbolismul lor s-a păstrat prin intermediul lapidariilor: *piatra brută* reprezintă *materia primară*, pasivă, androgină, iar *piatra cioplită*, materia prelucrată, aservită. **Piatra** (lat. *Lapis*) devine numele pietrei filosofale, care în accepţiunea unora era simbolul lui Hristos. Este piatra ocultă ce trebuie descoperită de fiecare în interiorul său, este *„piatra care nu este piatră"*. 2. În francmasonerie, *piatra brută* (ucenicul) urmează să fie *fasonată* sub *forma cubică* (dobândirea virtuţilor terestre) şi apoi *piramidală* (dobândirea spiritualităţii). Asamblarea lor simbolizează perfecţiunea, cu trimitere şi la simbolul pietrei filosofale. 3. Caracterizate prin raritate, strălucire, transparenţă şi duritate ridicată, *pietrele preţioase* (geme) au rămas pentru alchimişti purtătoare de virtuţi magice, cele mai apreciate fiind diamantul, rubinul, safirul, topazul galben, smaraldul iar între cele *semipreţioase*, ametistul, citrinul, cristalul de stâncă, turcoaza, onixul, agatele, jaspul etc. Ele erau asociate planetelor, metalelor, regnurilor vegetal şi animal, părţilor corpului omenesc. De remarcat că şi în alchimia chineză exista o asemenea asociere, în general virtuţile gemelor fiind comparate cu cele ale aurului. 4. **Piatra** apare în denumiri compuse ca: *piatră de var* – calcar; *piatra iadului* – azotat de argint; *piatră vânătă* – sulfat de cupru (calaican); *piatră acră* – alaun; *piatră ponce* – piatră poroasă, cenuşă vulcanică întărită ş.a. (A, F. 102; P. XV/1)

PIRAMIDĂ

1. Fascinaţia exercitată de piramidele egiptene asupra tuturor celor care le-au văzut ori s-au ocupat de istoria lor se regăseşte şi în speculaţiile alchimiştilor sau ale ocultiştilor: raporturile geometrice din marea piramidă de la Gizeh ar ascunde simboluri alchimice secrete; vârful piramidei ar corespunde eterului, ca unire alchimică a celor 4 elemente (feţele triunghiulare ale piramidei); jocurile dintre pătrat şi cerc, asimilate ca simboluri ale raportului cer/pământ sau spiritual/material. 2. În francmasonerie, piramida de deasupra pietrei cubice semnifică propensiunea spre cer, spre divin, asemenea simbolismului muntelui. (F. 22)

PITIC

Spiriduşi ai pământului, *gnomii* sau *piticii* din legendele minerilor apăreau ca păzitori ai comorilor din mine şi peşteri, fiind când răutăcioşi şi agresivi, când binevoitori şi generoşi. Descoperirea de numeroase minerale şi roci sau filoane metalifere conţinând metale şi elemente necunoscute a contribuit la conser-

F.121. Piticul *păzitor al comorilor din adâncul pământului*

varea legendelor cu pitici şi spirite terestre, metale ca nichelul şi cobaltul primindu-şi numele după piticii Nikel şi Kobold. (F. 121)

PLANETE vezi AŞTRI

PLUMB

1. Unul din cele 7 metale cunoscute în antichitate şi având drept corespondent ceresc planeta **Saturn**, cea mai îndepărtată de **Pământ**. Conform teoriilor alchimice, după mercur, era metalul cel mai apt de a fi transmutat în aur sau argint, întrucât calităţile manifeste ale acestora erau în stare ocultată în plumb. 2. Alchimiştii credeau că plumbul este inferior staniului din cauza unui conţinut mai ridicat în **Sulf** care-i mărea „fixitatea".

PLUTON

În mitologia greco-romană, Hades-Pluton este zeul Infernului şi al lumilor subterane. Este considerat nu numai căpetenia fiinţelor infernale ci şi stăpânul bogăţiilor nemăsurate, aflate în măruntaiele pământului. Deşi în perioada de apogeu a alchimiei, la fel ca Neptun, nu avea un echivalent între cele 7 planete, Pluton era evocat în multe preocupări sau scrieri referitoare la adâncurile pământului.

PNEUMĂ

Concept definitoriu pentru filosofia stoică, înţelegându-se sufletul în general, o substanţă foarte subtilă alcătuită din *aer* şi *foc* sau *apă* şi *foc* dar în afara materiei (hyle). *Pneuma* este un principiu de unificare, principiu al creaţiei, al vieţii, al senzaţiilor, al sufletului şi gândirii. Ea se manifestă în regnul mineral ca forţă de coeziune (hexis), în vegetale, ca natură (fisis), la animale ca suflet (psyché) iar la om ca raţiune (logos, nous). Pneuma stoică va constitui un punct de plecare în speculaţiile gnosticilor, apoi alchimiştii o vor înlocui cu concepte sinonime ca **spirit**, **suflet**, *suflare*, termenul menţinându-se în epoca modernă cu referire la aer.

POLIEDRE PERFECTE

Solidele platonice sau poliedrele perfecte (pytagoreice) sunt cele 5

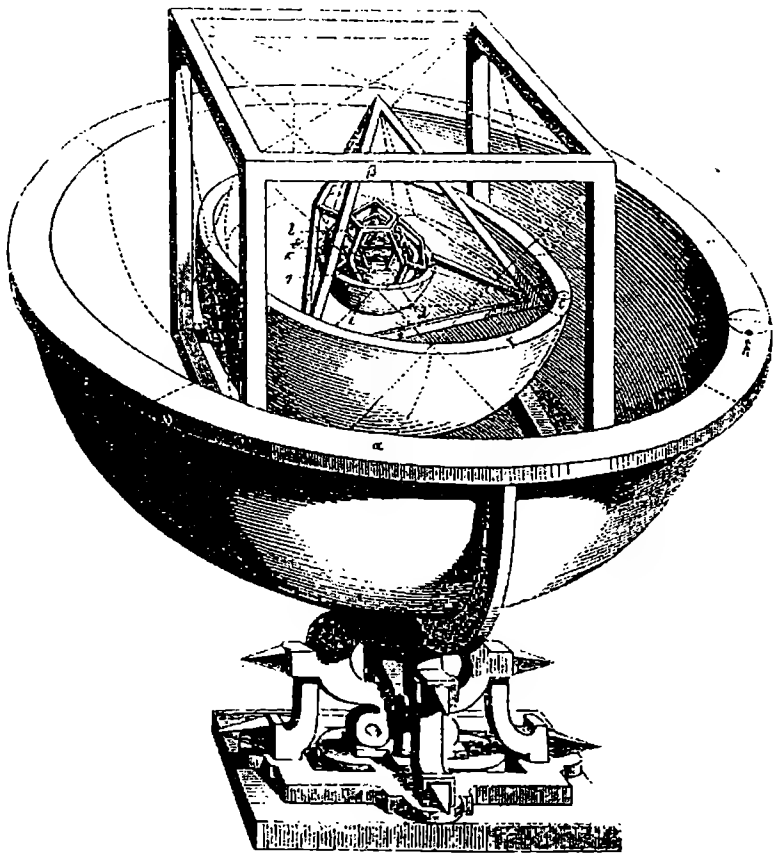

F.122. *Cele 5* **poliedre perfecte** *(gravură din sec. XVII)*

poliedre regulate care au fost asociate de Platon cu cele 4 elemente astfel: *tetraedul* (patru feţe, triunghiuri echilaterale) cu **focul**; *octaedrul* (opt feţe, triunghiuri echilaterale) cu **aerul**; *icosaedru* (20 de feţe, triunghiuri echilaterale) cu **apa**; *hexaedrul* (cubul, şase feţe, pătrate) cu **pământul**. Al cincilea poliedru regulat, *dodecaedru* (12 feţe, pentagoane regulate) a fost asociat mai târziu cu al 5-lea element (chintesenţa) – **eterul**. Posibilitatea transmutării unui element în altul exista numai pentru foc, aer şi apă prin reaşezarea spaţială a triunghiurilor în timp ce **pământul** (cu feţe pătrate era fix, imuabil, iar **eterul** (cu feţe pentagonale) era materia aştrilor eterni care nu se amesteca cu celelalte. (F. 122)

PORUMBEL

1. Pasăre însoţitoare a zeiţei Venus având şi un rol oracular, iar în creştinism simbol al Sfântului Duh. 2. În alchimie, ca orice pasăre, porumbelul simboliza principiul volatil. În iconografia alchimică, porumbelu alb semnifica faza **albedo**, de după

F.123. Proiecţia *alchimică imaginată ca deschidere a rozelor albă şi roşie*

stadiul **nigredo** (simbolizat prin corb). 3. În vechea medicină, presupusa absenţă a bilei la porumbei, asociată cu consumul de plante medicinale de către aceştia, a condus la credinţa că sângele, carnea şi măruntaiele lor aveau efecte terapeutice deosebite, chiar şi excrementele fiind folosite la pansamente. (P.VII)

PROIECŢIE

Operaţie alchimică (lat. *proiectio*) de adăugare a *pudrei de proiecţie* la un metal topit spre a fi transmutat în aur. Pentru a nu fi ejectată de metalul topit, *pudra de proiecţie* se învelea într-un strat protector de ceară (**ceraţie**) şi apoi se adăuga cu precauţie. (F. 123)

PROTEU

Zeu mitologic al mării, având puterea de a se metamorfoza în diferite animale sau chiar în formele palpabile ale elementelor foc, apă sau pământ. Alchimiştii numeau *Proteu*, **materia primară** cu care porneau la lucru, întrucât aceasta putea lua orice formă în cursul **Operei**.

PUDRĂ DE PROIECŢIE

Piatra filosofală nu putea fi folosită ca atare pentru transmutaţii, fiind necesară triturarea ei (măcinarea, pisarea) până devenea o pudră foarte fină de culoare roşie şi care astfel putea fi dozată după necesităţi spre a se adăuga metalului topit din creuzet, prin operaţia de **proiecţie**.

PURIFICARE

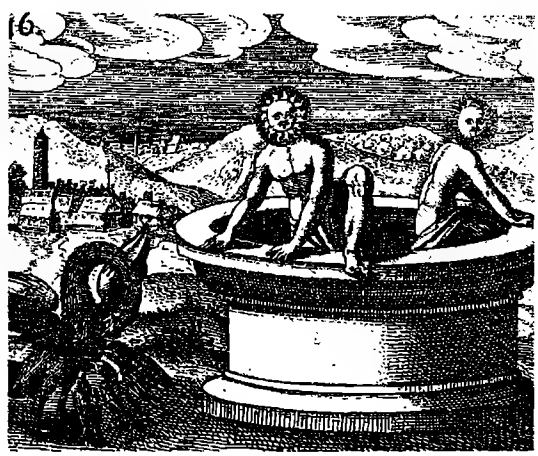

F.124. Purificarea *ca proces alchimic (îmbăierea Soarelui şi Lunei) şi mistic (hrănirea puilor cu sângele pelicanului)*

1. Iniţial, termen exclusiv religios, folosit în ritualurile antice vizând

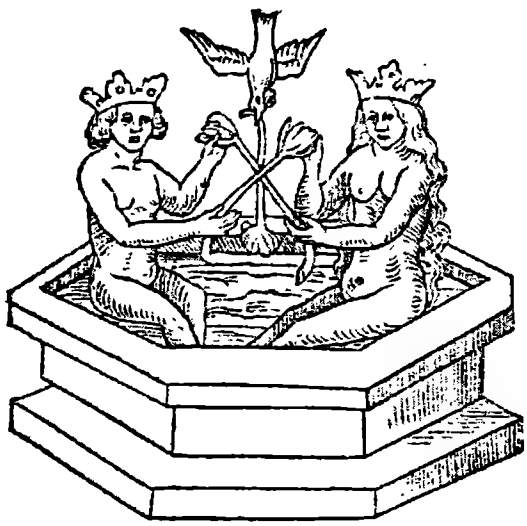

F.125. Purificarea *Regelui (Sulful) şi Reginei (Mercurul) în baia alchimică*

curăţirea trupească şi apoi sufletească a celor ce doreau să intre în legătură cu divinitatea, constând în abluţiuni, spălări, post şi rugăciuni specifice. 2. În alchimie, termenul religios şi-a menţinut semnificaţia în special în cadrul alchimiei mistice. Transferată materiei, în cazul alchimiştilor pragmatici, semnifica eliminarea impurităţilor fizice din substanţa cercetată, prin procedee diverse, utilizând apă, solvenţi, foc ş.a. Termenul de *purificare* a fost transmis şi a rămas până astăzi în chimie şi farmacie. (F. 124 şi 125)

PUTREFACŢIE
Operaţie alchimică (lat. *putrefactio*) în cadrul stadiului **nigredo** al **Operei**, constând în descompunerea la temperatură moderată a **compostului** din **oul filosofic**. Prin această operaţie, doar partea grosieră, corporală supusă „morţii" putrezea, pe când „spiritul", partea subtilă şi nemuritoare urma să se separe. (A, F. 57 şi 108)

PYTHON
Balaur mitologic înzestrat cu darul profeţiei, ucis de zeul Apollo care a instituit în amintirea victoriei asupra lui, jocurile *pythice*. Alchimiştii considerau şarpele **Ouroboros** asemenea lui *Python*, iar ei preluau „rolul" lui Apollo.

Q

QUADRATURĂ vezi CVADRATURĂ
QUINTA ESSENTIA vezi CHINTESENŢĂ

R

RAC
1. Constelaţie amintind de racul (lat. *Cancer*) strivit de picioarele lui Hercule în lupta cu Hydra din smârcurile Lernei. Semn zodiacal de apă între 22.VI – 22.VII, început şi miez de vară (solstiţiu), dominat de Lună, sugerând impulsivitate şi mister. Este trecerea Soarelui de la zenit la nadir, pragul reîncarnărilor, momentul propice vrăjilor şi culegerii ierburilor magice (Sânzienele). 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **solvire** se desfăşoară sub semnul zodiacal al Racului. (A, P. II)

RĂDĂCINA METALELOR
Denumire alegorică (lat. *radix metallorum*) cu care alchimiştii desemnau un principiu generator al „stării" metalice şi care pentru unii era **antimoniul**, pentru alţii **mercurul** sau o *umiditate radicală* fixată de pământ şi influxurile planetare. Din această „rădăcină" folosită ca **materie primară** s-ar fi putut obţine mai uşor argintul sau chiar aurul. (F. 19, 82, 103 şi 112)

RĂŞINĂ
Este vorba de răşinile naturale de natură vegetală, inalterabile, de diferite consistenţe şi culori, utilizate încă din cele mai vechi timpuri, în special pentru împiedicarea alterării corpurilor organice, fapt pentru care erau considerate un fel de purtătoare ale purităţii şi nemuririi etc. S-au utilizat în producerea lacurilor, parfumurilor, balsamurilor etc., în laboratoarele alchimiştilor şi spiţerilor fiind nelipsite. Dintre cele mai utilizate răşini naturale se pot menţiona: colofoniul, sandaracul, copalurile, dammarul, şelacul, masticul, chihlimbarul şi benzoe (smirna).

REBIS (ANDROGIN, HERMAFRODIT)
Creatură paradoxală, nici bărbat, nici femeie, dar concomitent bărbat şi femeie, simbol al viitoarei **pietre filosofale** rezultată din unirea **Sulfului** cu **Mercurul**, a **Regelui** cu **Regina**, din conjuncţia **Soarelui** şi **Lunii**. 2. Simbol al unităţii androgine, punct de plecare şi întoarcere al principiilor dualiste figurate ca *bărbat* şi *femeie*. 3. Este o analogie cu mitologicul *Hermafroditus*, rezultat din unirea zeului Hermes-Mercur cu zeiţa Afrodita-Venus. 4. Figurat cel mai adesea cu un corp şi două capete, *Rebisul* este materia în stadiul **albedo**, unirea fixului cu volatilul, primul decoct al spiritului mineral cu corpul său. 5. În alchimia mistică, *Androginul* semnifică *transcendere* a sexualităţii, o unitate

F.126. Rebisul alchimic, *bărbat şi femeie, fiinţă androgină ca simbol al pietrei filosofale*

primară, originară care conţine în ea opoziţia latentă, potenţială, nemanifestată a sexelor opuse. (F. 126, P. X/1,2 şi XI)

RECIRCULARE vezi CIRCULAŢIE

RECTIFICARE
1. Denumire generică pentru purificarea unui amestec de lichide prin diverse distilări simple, repetate sau fracţionate. În ultimul caz vaporii ascendenţi întâlneau un reflux de lichid din vapori de acelaşi fel, condensaţi, în felul acesta îmbogăţindu-se în acelaşi tip de distilat, ceea ce corespunde la o purificare, micşorându-se procentul în amestec al altor fracţiuni de distilare. 2. Sublimarea unor substanţe din amestecuri, depunerile obţinute (substanţa sublimată) având o puritate ridicată.

REDUCERE
Operaţie de laborator (lat. *reductio*) prin care varurile metalelor (oxizi) sau alte sulfuri erau aduse la starea metalică prin încălzire cu cărbune şi carbonat de potasiu (*sal tartari*).

REGE
În alchimie, *Regele* este personificarea principiului masculin, reprezentat prin **Sulf, Soare, Aur** etc., ca fiind principiul activ al dualităţii existenţei. În iconografia alchimică, singur, simbolizează faza **rubedo** de obţinere a *elixirului roşu* (Marea Operă). În relaţie cu **Regina,** simbolizează diferite procese alchimice cum ar fi **purificarea** (îmbăierea), **conjuncţia** (căsătoria) sau **mortificarea** (putrefacţia). (F. 61; P. IX şi XIII/2)

REGE / REGINĂ
Personificarea principiilor alchimice contrare, ale **Sulfului – Rege** şi **Mercurului – Regină,** interpretată psihanalitic ca fiind opoziţia şi complementaritatea bărbat/femeie. Ordinea divină la nivel terestru, reflectată şi de relaţia celestă **Soare – Lună,** conform analogiei profunde „a celor de sus cu cele de jos". Regele şi Regina se căsătoresc (**conjuncţie**), se îmbăiază (**purificare**), se închid în camera nupţială (stadiul **nigredo**) pentru a da naştere miculu

rege (**Regulus**) sau **Rebisului**. În alchimia chineză, principiile **Yang** şi **Yin** echivalează cu cuplul **Rege/Regină**. (F. 37, 67 şi 125)

REGINĂ
În alchimie, *Regina* este personificarea principiului feminin reprezentat prin **Mercur** (care are şi caracter androgin), **Lună, Argint** etc., este principiul pasiv al dualităţii existenţei. În iconografia alchimică, singură, simbolizează faza **albedo** de obţinere a **elixirului alb** (Mica Operă). În relaţia cu **Regele**, simbolizează diferite procese alchimice, cum ar fi **purificarea** (îmbăierea), **conjuncţia** (căsătoria) sau **mortificarea** (putrefacţia). (F. 60; P. VIII şi XIII/1)

REGULUS
Denumirea latină pentru *rege mic*, simbolizat iconic printr-o coroană, pe care alchimiştii o foloseau pentru desemnarea metalului „născut" sau „înviat" dintr-un var (calx) încălzit cu cărbune. Este vorba de reducerea unui oxid metalic, când în vasul de reacţie rămâne metalul respectiv şi se degajă dioxidul de carbon invizibil. Cel mai cunoscut *regulus* era cel de *antimoniu* (stibiu metalic). (A)

REINCRUDERE
Operaţie alchimică (lat. *crudus* = brut, neprelucrat) urmărind întoarcerea la stadiul primar al materiei, prin aceasta distrugându-se proprietăţile şi defectele materiei în lucru. Revenirea la această „cruditate" se făcea printr-o calcinare specială.

RESURECŢIE
1. Operaţie alchimică după terminarea fazei **nigredo**, când se proceda la „învierea" materiei moarte, proces sesizabil prin dispariţia culorii negre şi începutul licăririlor culorilor curcubeului. 2. Unii alchimişti foloseau acest termen pentru desemnarea procesului de **albificare**. 3. În alchimia mistică, reprezenta o *„înviere"* spirituală a adeptului, o „transmutare" a sufletului celui iniţiat. (F. 43 şi 127)

F.127. Resurecţia *mistică a Lapisului, ca Înviere a lui Hristos*

REVERBERAŢIE
Proces de ardere intensă prin calcinarea unor substanţe în athanor (cuptor), când flăcările puternice erau reflectate pe pereţii cuptorului (reverberatorium), înconjurând complet vasul sau materialul expus. La focul *reverberat* (*ignis reverberius*), flăcările învăluiau vasul de jos în sus sau invers, iar la focul *rotit* (*ignis circulatoris*), flăcările înconjurau vasul pe orizontală. (A)

RIGLĂ
1. „Divina geometrie" văzută de alchimişti ca o alchimie a minţii menită să rezolve cvadratura cercului (piatra filosofală), a lăsat în sarcina riglei şi compasului rezolvarea tuturor problemelor de construcţie din geometria terestră. 2. În francmasonerie, alături de **compas** şi **echer**, rigla este unealta cu simboluri notabile: *rectitudinea* (fiind considerată şi un compas deschis la 180°), *legea* (măsura prin unitate) şi *controlul* (verificarea execuţiei planului). (P. XV/1 şi 2)

ROATĂ
Simbol al ciclurilor devenirii, roata însăşi fiind simbolizată prin cerc, reprezintă mişcarea perfectă, eternă a corpurilor cereşti reflectată în lumea terestră. Spiţele roţii, după numărul lor (între 4 şi 12) fac trimiteri simbolice determinate. Roata alchimică este alcătuită dintr-o stea cu 7 braţe (spiţe) reprezentând cele 7 metale şi 7 substanţe de bază, careul celor patru elemente, iar la periferie, zodiacul, totul învârtindu-se în jurul naturii miraculoase şi eterne create de ele. Roata este hieroglifa alchimică a timpului necesar coacerii materiei filosofale, iar focul din athanor poate lua forma roţii (*ignis rotae*). (F. 128)

RODIE
Simbol al rodniciei şi fertilităţii; în perioada creştină s-au îmbogăţit

F.128. Roata alchimică, *una din viziunile ermetice asupra petrecerii lucrurilor*

semnificaţiile simbolice, trimiţând la iubire şi caritate, iar sucul roşu, la sângele venerat al martirilor. Pulpa şi seminţele fructului, având proprietăţi terapeutice, au fost folosite încă în vechea medicină. Din secolul al XVII-lea, *Rodia* a fost emblema şi denumirea farmaciilor aparţinând călugărilor Ordinului Misericordian.

ROŞU
În alchimie, culoarea roşie este simbolul fazei ultime a **Operei** alchimice, **rubedo** sau **iosis**, când se obţine *elixirul roşu* sau *piatra filosofală* sub forma unei pudre de culoare roşie, aptă de a transmuta un metal ordinar în aur. În alchimia mistică, roşu reprezintă atingerea spiritualităţii desăvârşite. Alte semnificaţii alchimice: *misterul vieţii* (sângele), dar şi al ştiinţei esoterice; *Soarele* şi *purpura regală*, ca simboluri ale aurului alchimic; elementul **Foc**, unul dintre cele patru elemente alchimice; **Sulful** alchimic; elementul **Foc** şi principiul **yang** din alchimia chineză.

ROUĂ
1. Simbol al *materiei prima*, roua cerului (lat. *ros coelum* sau *ros coelestis*) numită de alchimişti şi *floarea cerului* (*flos coeli*), „perle cereşti" era colectată cu deosebită grijă, ca o danie cerească, spre a fi utilizată la **Marea Operă**. 2. Anticii credeau că ar apărea din razele Lunii sau din lacrimile zeiţei zorilor Eos-Aurora; după Plinius cel Bătrân, roua era *sudoarea cerului*, *saliva aştrilor*, un adevărat medicament pentru ochi, abcese şi intestine. Medicii şi alchimiştii chinezi o recomandau să fie băută dintr-o cupă de jad, amestecată cu pubere de jad pentru prelungirea vieţii. 3. Este apa pură, miraculoasă, reconciliatoare a opoziţiei dintre „apele de sus şi de jos", fertilizatoarea vieţii, folosită în abluţiuni şi practici magice. (P. XVII/4)

ROZA-CRUCE
Confrerie mistico-teozofică de pe la începutul secolului al XVII-lea cu caracter filantropic şi novator în domeniul social, inclusiv în ştiinţe, al cărei fondator legendar ar fi fost Christian Rosenkreuz („Creştinul-cu-Trandafir şi Cruce)". Foarte mulţi alchimişti s-au numărat fie printre membrii mişcării, fie au aderat la ideile acesteia, între personalităţile timpului numărându-se H. Khunrath, R. Fludd, A. Kircher, M. Maier, G.W. Leibniz ş.a. Emblema fraternităţii era un trandafir (sau o cunună de trandafiri) plasat pe o cruce, simboluri cu puternice rezonanţe alchimice. (F. 62)

ROZĂ vezi TRANDAFIR

RUBEDO (IOSIS)
Rubedo (lat. *rubedo* = de culoare roşie; *ios* = ruginiu) este a treia şi ultima fază principală în realizarea **Operei** alchimice, când culoarea predominantă a materiei din **oul filosofic** devine roşcată sau roşie. Culoarea roşie este anticipată (dar nu obligatorie) de culoarea galbenă – faza *citrinas* – de după **albedo**, şi poate include mai multe operaţii alchimice cum ar fi exaltaţia, multiplicarea (fermentarea), augmentaţia

şi proiecţia, numite generic **rubefacţie**. În final, s-ar fi obţinut **piatra filosofală** sub formă de **pudră de proiecţie** sau **elixirul roşu**, capabil de a transmuta metalele ordinare în aur, sau, sub formă solubilă, ca panaceu şi elixir al tinereţii. Întregul parcurs al operaţiilor alchimice, de la pregătirea materiei primare până la obţinerea *elixirului roşu* alcătuia **Marea Operă**. În alchimia sapienţială (mistică) faza **rubedo** semnifica obţinerea spiritualităţii desăvârşite, alchimistul (adeptul) devenind un iniţiat autentic. Alchimiştii simbolizau stadiul *rubedo* în multe feluri: pasărea **Fenix** cu aripile deschise, sângele **pelicanului, trandafir roşu, arbore** purtând sori, **Rege** înveşmântat în purpură, în general tot ceea ce în context tematic purta culoarea roşie. (P. IX şi XIII/2)

RUBEFACŢIE
Ansamblu de operaţii alchimice de „aducere la roşu" (lat. *rubefactio*) a conţinutului **oului filosofic**. Atingerea fazei **rubedo** a **Operei** alchimice şi finalizarea ei presupunea mai multe operaţii ca de ex.: exaltaţia, multiplicarea sau fermentarea, augmentaţia şi în final proiecţia. Considerată de vechii alchimişti ca o operaţie tinctorială (de vopsire) complexă, *rubefacţia* a fost ţinută ca un secret ce putea fi eventual transmis numai direct de la maestru la discipol.

RUBIN
1. Piatră preţioasă roşie, scânteietoare, dură, o varietate de corindon (alumină cristalizată) cu mici incluziuni de oxid de crom. Considerată simbol al focului, combate febra, previne ciuma, gândurile rele, rezistă la veninuri şi se foloseşte la prepararea medicamentelor antihemoragice; în plus, împacă adversităţile, asigură fidelitatea conjugală şi durabilitatea prieteniei. 2. Ochiul de rubin din mijlocul frunţii dragonului alchimic era numit *carbuncul*.

RUG
1. Alchimia mistică a preluat din Vechiul Testament imaginea rugului arzând de pe muntele Sinai, simbol al focului spiritual care nu mistuie fizic. Coroana de spini a lui Hristos este văzută şi ca un simbol al unui rug. 2. Arderea pe rug a ereticilor şi vrăjitoarelor era un supliciu perfid aplicat de Inchiziţie printr-o răstălmăcire a scripturilor.

S

SABAT
Reuniune nocturnă de vrăjitoare în locuri izolate, amintind de sărbătorile dyonisiace consacrate lui Bacchus, sau de ritualuri nocturne închinate zeiţelor Diana sau Hecate, unde era adorat Satan (sub formă de ţap) iar orgiile, perversităţile şi reţetele scabroase pentru magia neagră nu conteneau. Reale sau imaginare, multe relatări aveau la bază refulări, transe psihice, viziuni etc. provocate de consumul unor halucinogene extrase din plante ca mătrăguna, ciumăfaia, măselariţa, seminţe de canabis etc., conţinând alcaloizi puternici. Aceste sabaturi au fost consemnate în documentele inchizitoriale ale proceselor de vrăjitorie. Nu puţini dintre alchimişti au fost suspectaţi de cultivarea unor legături cu astfel de vrăjitoare.

SABIE
1. **Focul** alchimic din athanor. Călirea spadei reprezenta „căsătoria" dintre foc şi apă. 2. Tăierea aripilor balaurului cu spada sau sabia reprezenta operaţia de **fixare** a volatilului cu ajutorul focului. Aceeaşi operaţie era reprezentată alegoric printr-un cavaler cu sabie (focul) pregătindu-se să despice un ou (oul filosofic) (F. 56 şi 129)

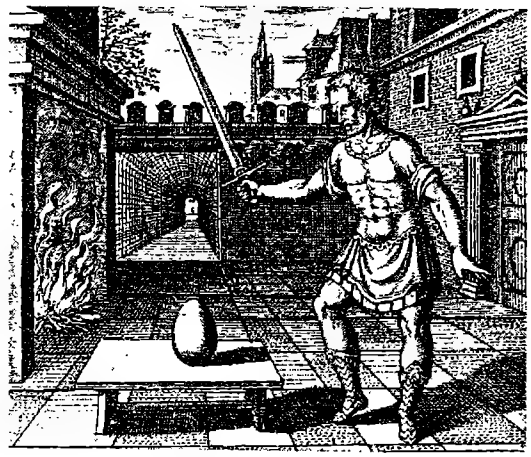

F.129. Sabia – *simbol al focului alchimic din athanor – mânuită de cavaler (alchimist) pentru „spargerea" oului filosofic*

SAFIR
Piatră preţioasă din familia corindonului (oxid de aluminiu cristalizat), de culoare albastră (datorită urmelor de oxizi de fier şi titan) transparentă, „oglindă a cerului". I se atribuie o mulţime de proprietăţi magice: vindecă ochii, izgoneşte duhurile rele din minţile rătăcite, tămăduieşte epilepsia, îl face pe om paşnic, plăcut şi cucernic, întăreşte muşchii, apără de şerpi, scorpioni şi molime, fereşte de sărăcie, deschide porţile ferecate, sporeşte bucuriile...

SAL vezi SARE

SALAMANDRĂ
1. Animal care în credinţa alchimiştilor trăia şi se hrănea cu **foc** având

F.130. Salamandra, *încarnare a focului alchimic spiritual*

însă puterea de a-l stinge. 2. **Focul alchimic**, hrănitor, fără să producă distrugeri. 3. **Sulful** care nu arde, *spiritul mercurial* al materiei primare. 4. Animalul a cărui „apariţie" prefigura faza **rubedo** a **Operei**. (F. 130)

SALPETRU

1. Denumirea populară a azotatului de potasiu (numit *silitră*), folosit între altele şi la prepararea prafului de puşcă. 2. Denumirea veche (lat. *sal petrae* = sare de piatră) dată azotaţilor naturali de sodiu şi potasiu, apoi celor preparaţi sintetic (de calciu şi amoniu). Fără a face deosebire între cele două feluri de azotaţi, alchimiştii mai numeau salpetru („sarea lui Petru") şi *nitrum* (*natronul* anticilor care era carbonatul de sodiu natural). 3. În epoca modernă (sec. al XIX-lea), când s-a descoperit că azotaţii pot fi folosiţi ca îngrăşăminte, s-au încetăţenit denumirile: *salpetru de Chile*: azotat de sodiu; *salpetru de India*: azotat de potasiu; *salpetru de Leuna*: azotat de amoniu amestecat cu sulfat de amoniu; *salpetru de Norvegia*: azotat de calciu. (A)

SANCTUAR vezi TEMPLU

SANDARAC

1. Răşină exotică naturală folosită de alchimişti pentru obţinerea de pelicule protectoare sau adezive. 2. Datorită aspectului galben-auriu al sandaracului (sandarach) mulţi alchimişti îl numeau impropriu auripigment (orpiment).

SARCOFAG

În iconografia alchimică sarcofagul este asimilat cavoului sau camerei nupţiale a cuplului Rege-Regină simbolizând **oul filosofic** în care **Sulful** şi **Mercurul** parcurg stadiul **nigredo**, când moartea predomină întreaga desfăşurare a **Operei**. Dar sarcofagul nu este numai spaţiul morţii, ci este şi cel al resurecţiei, al vieţii, căci din el se va ridica **Lapisul** triumfător. (F.31, 43 şi 87)

SARE

1. Principiu alchimic introdus de Paracelsus în alcătuirea corpurilor care împreună cu vechile principii ale **Sulfului** şi **Mercurului** formau **Tria Prima** (primele trei principii). *Sarea* era principiul, solidităţii, sensibilităţii, stabilităţii, echivalentul

pământului din cele patru elemente aristotelice. Cenuşa (cinis), varul calx) sau reziduul solid rămas de la calcinarea corpurilor reprezentau *sarea* acestora. 2. În alchimia sapienţială, *Sarea* era simbolul **corpului** din triada **Spirit – Suflet – Corp**, transmutarea efectuându-se şi asupra corpului uman nu numai a sufletului. 3. Sub denumirea generică de *sare* (lat. *sal*), ca fiind o mediere între un *acid* şi o *bază* (alcali), spagiriştii şi apotecarii au folosit un număr impresionant de substanţe; iată câteva: *sal alcali*: carbonatul de potasiu impur rezultat de la arderea unor plante; *sal albus:* borax; *sal ammoniacum secretum*: sulfat de amoniu; *sal catholicum*: sare universală (sulfat de potasiu); *sal corallorum*: sare de corali (acetat de calciu); *sal divinum, sal alembrothi*: sarea dublă de clorură mercurică şi clorură de amoniu; *sal de duobus (duplicatum)*: sare dublă (sulfat de potasiu); *sal glauberi, sal mirabilis, sal philosophorum uiversalis*: sarea lui Glauber etc. sulfat de sodiu hidratat; *sal Jovis*: sarea lui Jupiter (acetat de amoniu); *sal Martis*: sarea lui Marte (sulfat feros); *sal nitrum*: salpetru, azotaţi naturali de sodiu şi potasiu; în secolele XVI-XVII era denumirea pentru sare de stâncă, talc şi borax; *sal succini*: acid succinic; *sal tartari*: carbonat de potasiu obţinut din tartru (sare de tartru). (A, F. 59, 76, 101 şi 140)

SATURN (CRONOS)

1. Planeta zeului timpului, cea mai îndepărtată de Pământ în sistemul ptolemeic. Astrologic, este planeta masculină asociată elementului **pământ** (rece şi uscat) determinând calităţi (tenacitate, prudenţă, spirit analitic, reflexivitate, stabilitate) şi defecte (pesimism, neîncredere, egoism, posomoreală, ghinion). 2. Este reprezentarea **plumbului** metalic simbolizat prin secera cu care l-a rănit pe Uranus; are culoarea neagră, pietrele preţioase asociate: onix, jais, diamant negru, obsidian, iar animale consacrate: broasca, liliacul, cucuveaua. 3. Iconografia alchimică îl reprezintă ca pe un bătrân şchiop (sau cu proteză), având o seceră sau o coasă, uneori o clepsidră în mână, semnificând bătrâneţea, deplasarea lentă şi scurgerea implacabilă a timpului care duce la retezarea firului vieţii (*Marele Malefic*). Este simbol al *melancoliei*, a stadiului **nigredo** al Operei. 4. După Agrippa von Nettesheim, lui *Saturn* îi revenea careul magic 3 x 3, cel mai mic, fiind cel mai îndepărtat de Pământ.

4	9	2
3	5	7
8	1	6

(A; F. 7 şi 22; P.I.)

SĂGETĂTOR

Constelaţie (lat. *Sagittarius* sau *Arcitenens*) reprezentând pe centaurul

Chiron, vânător, lecuitor şi pedagog în mitologia greacă, trăgând cu arcul. Semn zodiacal de foc, între 22.XI – 21.XII, începutul iernii (solstiţiu), dominat de planeta Jupiter, sugerând perseverenţă şi deschidere socială. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **creaţie** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Săgetătorului.* (A; P. II.)

SÂNGE
În general, sângele este asociat cu viaţa, căldura focul şi soarele. Ca purtător al forţei magice care asigură viaţa, sângele era privit ca factor determinant al temperamentului sanguinic, dar şi drept unica hrană a ... demonilor. Oscilând între simbol sacru dar şi impur, sângele este ambivalent. Astfel, considerat un elixir al tinereţii, sângele uman a fost folosit în mod ilicit de alchimişti drept materie primară în **Operă**, făcând parte şi din unele reţete cu caracter vrăjitoresc. Chiar în lucrările lui Paracelsus s-au găsit referiri la *sanguis humani arcanum, s.h. praeparatio, sanguinis magisteruim.* Alchimiştii au folosit adeseori cuvântul *sânge* în denumirea unor substanţe fluide de culoare roşie: *sânge de dragon*: răşina din arborele *dracaena* sau *Daemonorops Draco*; colofoniu obişnuit; *sânge de om roşcat*: *Sulful; Mercurius Solis; sânge de doi fraţi*: filon metalifer sau mineral. (F. 73 şi 119)

SCARĂ
1. Simbol al legăturii între **Cer** şi **Pământ**, între „cele de sus şi cele de jos". 2. Ascensiune spirituală, iniţiere în misterele **Operei**. 3. În alchimie, simbolizează ansamblul operaţiilor alchimice complementare, urcare/coborîre (*ascensio/descensio*), numărul fuscelelor sau treptelor scării corespunzând numărului de operaţiuni din procesul alchimic. 4. Aluzie la coborârea şi urcarea sufletului printre sferele planetare, modelul *ascensiunii sufletului* fiind aplicat în procesul de **distilare**. (P. XV/1; XVII/1 şi 15)

SCHELET
Simbol al morţii, putrefacţiei, preluat în iconografia alchimică ca una din variantele de reprezentare a stadiului **nigredo**. Nu este vorba de un sfârşit absolut, ci de un stadiu, o fază a **Operei**, căci urmează *învierea, resurecţia* sub forma **Lapisului**, a *pietrei glorioase*. (F. 57, 87 şi 108)

SCOICĂ
Este vorba de cochilia moluştei sau a melcului marin (concă), asociată simbolic cu vulva în ideea de procreare şi fecunditate, aici luând naştere perlele, un fel de *rouă cerească* solidificată. Asociată elementului **Apă**, **Lunii** şi principiului **Yin**, în China, se credea că o cochilie mare era folosită de spirite pentru „a scoate apa din lună", adică pentru a

aduna roua cerului. Scoica era un simbol al Sf. Iacob, patronul alchimiştilor şi al renumitei catedrale din Santiago de Compostela (Spania), loc de pelerinaj încă din Evul Mediu.

SCORPION
1. Constelaţie (lat. *Scorpio*) amintind de arahnida veninoasă trimisă de zeiţa Diana să-l ucidă pe uriaşul Orion ca pedeapsă pentru avansurile sale de îndrăgostit faţă de ea. Semn zodiacal de apă, între 23.X – 21.XI, manifestare deplină a toamnei, dominat de planeta Marte, sugerând instabilitate şi contestare. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **separaţie** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Scorpionului*. (A; P. II)

SECERĂ
1. În iconografia alchimică, secera are aceeaşi semnificaţie simbolică cu coasa din mâinile lui Cronos-Saturnus, cu care acesta l-a rănit pe Uranus. Este vorba de puterea absolută a zeului asupra firului invizibil al unui timp particular, specific, care poate fi oricând curmat şi ca atare, subliniind simbolic moartea sau stadiul **nigredo** al **Operei**. *Secera*, sub formă schiţată, ca atribut al lui Saturn reprezintă simbolul astrologic şi alchimic al acestuia. 2. Simbol lunar amintind de forma **Lunii** aflate în primul (*crescens*) şi ultimul (*deficiens*) pătrar. (F.22 şi 87)

SEFIROT
În Kabbala iudaică, sefiroţii sunt emanaţii ale Absolutului, ale lui **En-Soph**, o condensare a Luminii nesfârşite, care au alcătuit un fel de calităţi divine concentrate, dispuse de tradiţia rabinică într-un *„arbore sefirotic"* care ar fi conturat Omul cosmic, pe *Adam Kadmon*. Sefiroţii,

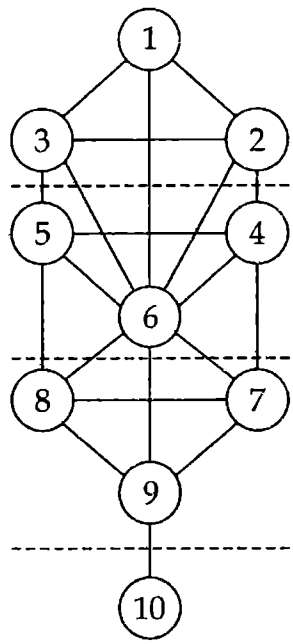

F.131. *Schema* **arborelui sefirotic**

în număr de 10, puteau fi grupaţi în triade orizontale sau verticale (în coloane), aveau corespondenţi planetari etc., putând fi susceptibili unor multiple speculaţii, multe cu rezonanţe notabile în alchimia mistică. Cei zece sefiroţi erau: 1. *Ketter* (Coroana) 2. *Hokmah* (Înţelepciunea) 3. *Binah* (Mintea) 4. *Hesed* sau *Gedulah* (Mila) 5. *Geburah* sau *Pechad* (Severitatea) 6. *Tipheret*

(Armonia) 7. *Netzach* (Victoria, Justiţia) 8. *Hod* (Gloria, Pacea) 9 *Yesod* (Forma) 10. *Malkut* (Regatul, Lumea). (F. 131)

SELENE vezi DIANA

SEMN

Obiect, imagine, fenomen sau acţiune care indică *ceva diferit de sine* (adică în plus de simpla percepţie prin simţuri). În afara semnelor *naturale* (nori, mirosuri, culori, oase, cărbuni, fum, febră etc.) mai sunt semne *convenţionale*, de tip *iconic* (imagini, hărţi etc.) şi de tip **simbolic** (litere, cifre, cuvinte, figuri, obiecte, formule chimice etc). Trăim într-un „ocean de semne", recepţionăm şi transmitem semne şi semnale, Paracelsus afirmând că *„totul este semn"*. În alchimie semnele au jucat un rol deosebit, însăşi teoria alchimică a *signaturilor* (lat. *signum* = semn, pecete) bazându-se pe faptul că lucrurile din natură îşi au signatura, caracterul, marca lor pe ele însele. Disciplina care se ocupă de teoria generală a semnelor din natură şi societate este *semiotica*. (A)

SEPARAŢIE

1. Operaţie alchimică constând în desfacerea în componente a unei substanţe printr-un procedeu de laborator, cu ajutorul focului sau al apei. 2. Despărţirea părţilor pure de cele impure dintr-un corp sau dintr-un

F.132. Separaţia *prin amalgamare (Mercur) a metalelor nobile (Soarele, Luna) de fier (Marte) şi cupru (Venus)*

amestec de substanţe. Distilarea, sublimarea sau filtrarea sunt exemple de procese de separaţie. 3. În alchimia mistică, separaţia se referă la desprinderea sufletului de corp, proces care putea avea loc în timpul unei transe, al morţii mistice (iniţiere) sau reale. (F.132; P.VI şi XII/2)

SEX

Bazată pe un sistem de gândire paradoxal, dualist dar unitar în acelaşi timp, alchimia privea Fiinţa ca o Unitate primordială scindată în două principii opuse şi care trebuia refăcută. Esenţa contrarietăţii putea fi redusă la aceea a principiilor **masculin/feminin** exemplificată de opoziţiile activ/pasiv, foc-apă, **Sulf-Mercur**, **Soare-Lună**, **Rege-Regină**, suflet-corp. De aceea, tratatele alchimice vor abunda în referiri de ordin mistic vizând relaţia suflet-corp şi în raporturi sexuale ilustrate convingător de cuplurile **Suf-Mercur**, **Rege-Regină** etc. antrenate în refacerea

perfecţiunii originare a **Androginului Rebis**), simbol al pietrei filosofale şi unităţii primordiale. Şi în alchimia chineză funcţiona principiul sexualităţii: **Yang**, principiul masculin, activ, cald, luminos, spermă minerală şi **Yin**, principiul feminin, pasiv, rece, întunecat, volatil, matrice a metalelor. Întreaga natură este privită ca o reverie sexuală, indiferent că era vorba de regnul animal, vegetal sau mineral, toate erau însufleţite prin fecundarea materiei de către spirit. Însăşi alchimia mistică folosea limbajul erotic încercând să exprime inefabila atracţie a sufletului spre Creator, contopirea cu El.

SEXTIL
1. Aspect planetar în care poziţia a două planete formează între ele un unghi de 60^0 (lat. *sextilis* = a şasea parte). Poziţia are semnificaţie benefică şi este simbolizată printr-un asterisc (steluţă) cu şase raze. 2. Luna august, a şasea lună din calendarul roman (care începea la 1 martie) numită apoi *august* în cinstea împăratului Augustus. (A)

SFINX
În mitologia greco-romană, monstrul cu chip de om, trup de leu (sau câine), aripi de vultur şi coadă de şarpe care s-a sinucis când eroul Oedip i-a dezlegat enigma. Alchimiştii interpretau legenda văzându-l pe Sfinx ca pe o metaforă a **pietrei filosofale**, care ridica efectiv probleme dificile şi periculoase, enigmele putând fi rezolvate dacă s-ar dovedi un spirit perspicace asemenea lui Oedip.

SIBILE
Prezicătoare antice, de cele mai multe ori pesimiste în mesaje, ale căror oracole enigmatice au constituit şi mai târziu teme mult apreciate de ocultişti şi alchimişti. Dintre cele zece sibile menţionate tradiţional, cele mai cunoscute sunt cea delfică, persană, eritreană, ebraică şi italică (cimeriană). Au fost imortalizate în frescele sixtine şi în literatură („*Oracula Sibyllina*").

SIDEF
Stratul lucios şi cu irizaţii alb-rozalii din cochiliile scoicilor a atras şi interesul alchimiştilor, intrând în categoria „pietrelor", şi folosindu-l ca amulete pentru apărarea de deochi. Sub formă de pudră fină era utilizat în spagirie.

SIGNATURĂ
Mulţi alchimişti, inspirându-se din tradiţiile antice, kabbalistice sau populare, credeau că lucrurile din natură poartă o *signatură* (lat. **signum** = semn, pecete) secretă reprezentând un mesaj al Creatorului privind destinaţia acestora. Cunoaşterea remediilor minerale, vegetale sau animale bogate în virtuţi magice,

F.133. Signatura lucrurilor *reflectată în asemănările oculte dintre plante şi animale*

legătura dintre ele, era bazată pe *descifrarea* acestor „peceţi". Astfel, scopul adevărat al alchimiei, după Paracelsus, era tocmai extragerea **arcanelor** din toate regnurile prin cunoaşterea signaturii lucrurilor (*signatura rerum*); de exemplu, rădăcina de **mandragora** era considerată afrodiziacă, întrucât multe rădăcini prezentau asemănări cu pântecele şi picioarele unei femei... (F. 100 şi 133)

SIMBOL

Este un semn concret (imagine, obiect, expresie) prin care se recunoaşte un fenomen, o idee, o instituţie etc aflate în acel moment în afara percepţiei directe (grec. *symbolon* = semn de recunoaştere; *symballein* = a pune împreună/un baston rupt în două). Simbolul este substitutul semnificaţiei sale, leagă organic lumea materială de cea spirituală, cuplează direct subiectul de obiect, unind contrariile spre a forma un întreg şi ca atare va avea cel puţin semnificaţie bivalentă. Nu este de mirare că simbolul va avea un rol major în alchimie, menţinându-şi valoarea de *legătură ontologică*, ce va evolua treptat spre o reprezentare *iconică* şi *grafică*, ilustrând o *legătură, analogică* (de formă) între subiect şi obiect, până la una *convenţională* (arbitrară). Alchimia îşi avea propriul simbolism, specific, ilustrat de cele trei regnuri, până la cel de factură convenţională (simboluri spagirice). (A)

SIRENE

Fiinţe fabuloase având jumătatea de sus corp de femeie, iar cea de jos pasăre (spirite aeriene) sau peşte (creaturi marine) care amăgeau prin cântecele şi farmecele lor pe navigatori spre a-i pierde. În alchimie, sirenele şi-au menţinut simbolul de capcane sau seducţii periculoase pe care un alchimist le putea întâlni oricând în munca sa. În plus, sub influenţa egipteană unde sufletul mortului era reprezentat ca o pasăre (uneori cu cap de om) ce părăseşte trupul inert, regăsim în iconografia alchimică această viziune. (F. 30 şi 31)

SMARALD

Piatră preţioasă (silicat de aluminiu şi beriliu) de un verde strălucitor c-

efecte aparte asupra privitorului. Considerată piatră a cunoaşterii secrete, a înţelepciunii şi iscusinţei, a nevinovăţiei, avea numeroase puteri magice: înfrâna poftele trupeşti, întărea memoria, aducea liniştea sufletească, alunga coşmarurile nocturne, bolile de stomac, ficat, mânia şi invidia. Mamele puneau talismane de smarald în leagănele pruncilor; simbol al speranţei pentru marinari spre a-i feri de furtuni, monştri marini, sirene. În fine, este piatra luminii verzi, ceea ce-i conferă şi o semnificaţie esoterică şi putere regeneratoare. Conform tradiţiei hermetice, fruntea lui Lucifer era împodobită cu un smarald desprins la căderea îngerului, din acest smarald confecţionându-se faimoasa **Tablă de Smarald** a alchimiştilor. Conform altei tradiţii, Sfântul Graal ar fi fost confecţionat din smaraldul amintit. Aspectele fast şi nefast ale smaraldului îl situează între cele mai misterioase pietre preţioase.

SMOCHIN

Arbore sacru în tradiţiile indo-mediteraneene, la fel ca măslinul, simbolizând sacralitatea, abundenţa şi fecunditatea. Pregătirea smochinelor în cele mai diferite feluri, inclusiv în prepararea unor vinuri cu efecte curative, a făcut din smochin un concurent notabil al viţei de vie. Alchimia mistică a preluat simbolistica religioasă a smochinului chiar şi sub aspect negativ (smochinul fără rod).

SOARE

Simbol polivalent; „centrul cerului, inima şi ochiul lumii": 1. Astrul zilei, al zeului Apollo din mitologia greco-romană. Astrologic, este masculin, asociat elementului **foc** (cald şi uscat) determinând calităţi (forţă, creaţie, generozitate, entuziasm, spirit organizatoric) şi defecte (aroganţă, impulsivitate, egocentrism, orgoliu, despotism). 2. Este reprezentarea **aurului** metalic, strălucitor, simbolizat printr-un cerc cu un punct central, culoare aurie sau galben-portocalie; pietrele preţioase asociate: diamantul, rubinul, topazul, crisolitul, hiacintul iar animalele consacrate: berbecul, calul, taurul, leul, acvila, ibisul. 3. Simbol pentru **Rege**, Împărat; este şi regele metalelor ca echivalent al aurului. 4. *Soarele negru*: simbol malefic, distrugere, moarte, stadiul **nigredo** (putrefacţie); materia primară, brută. 5. În francmasonerie, Soarele este unul din cei trei *luminători*, alături de *Lună* şi *Maestru*. 6. În concepţia lui Agrippa von Nettesheim, Soarelui îi corespunde careul magic 6 x 6:

1	35	34	3	32	6
30	8	28	27	11	7
24	23	15	16	14	19
13	17	21	22	20	18
12	26	9	10	29	25
31	2	4	33	5	36

(A; F. 21, 22, 47 şi 79; P.I)

SOFIA
În concepţia gnostică, motivul înstrăinării omului este dramatic ilustrat de povestea eonului Sofia, model al înţelepciunii feminine: atrasă de reflectarea luminoasă a Hăului (materia haotică), Sofia coboară din ceruri, îndepărtându-se tot mai mult, fiind absorbită de materie, dar fondul ei (spiritul) tinde să se întoarcă la adevărata ei lume. Eonii cerului se îndură de ea, eonul Hristos (Iisus), Cel răstignit pe crucea strălucitoare în formă de teu, asumându-şi sarcina salvării ei. În final, Sofia revine în împărăţia Luminii veşnice, lucrarea alchimică *„Aurora Consurgens"* (Aurora ce se ridică) atribuită lui Toma d'Aquino, descriind procesul trasmutării alchimice ca pe o eliberare treptată a Sofiei din robia materiei haotice. În alchimia mistică, această „salvare" a spiritului din materie îi revine alchimistului.

SOLIDE PLATONICIENE vezi POLIEDRE PERFECTE

SOLUTIO vezi SOLVIRE

SOLVE ET COAGULA
Cunoscută maximă alchimică, cu semnificaţii multiple: *dizolvă şi precipită; descompune şi uneşte; dezleagă şi îmbină; lichefiază şi întăreşte,* sugerând operaţiile antitetice din ansamblul lucrărilor **Operei** alchimice, finalizată în unirea contrariilor. Principalele operaţii alchimice care alcătuiau *„solve"* erau: dizolvarea, putrefacţia, separarea, volatilizarea, distilarea, macerarea, mortificarea, digestia etc. iar în *„coagula"* intrau: fixarea, conjuncţia, fermentarea, cristalizarea, solidificarea, precipitarea, condensarea etc. *Analiza* şi *sinteza* din chimie îşi au obârşia în această maximă alchimică, ele devenind două mari metode ale ştiinţelor şi logicii. (P. XVII)

SOLVIRE
Denumire generică pentru operaţiunea alchimică (lat. *solutio*) de separare a părţilor dense, grele de cele subtile, sau a **fixului** de **volatil**. În cadrul solvirii intrau operaţii precum calcinarea, digestia, dizolvarea, putrefacţia, separarea, distilarea ş.a. Solvirea era opusă operaţiei de coagulare, aceste două grupe de operaţii stând la baza maximei alchimice **„Solve et coagula"**. (A; P.XII/1)

SPADĂ vezi SABIE

SPAGIRIA
Se pare că este un cuvânt inventat de Paracelsus (ca multe altele) provenind de la cuvintele greceşti *spaein* = a separa, a extrage şi *ageirein* = a aduna, a combina. Arta spagirică era arta separării (dizolvării) şi combinării (coagulării) substanţelor, în exprimare latină ducând la maxima **Solve et coagula**. Spagiria a fost iniţiată de Paracelsus în

secolul al XVI-lea, prin introducerea în practica farmaceutică de laborator a preparării şi utilizării medicamentelor chimice de origine minerală (anorganică), numindu-se de aceea şi iatrochimie (de la grec. *iatros* = medic). În viziunea paracelsiană, scopul alchimiei era extragerea **arcanelor** din regnurile naturii şi prepararea medicamentelor, iar nu fabricarea aurului, numind alchimia **spagyria**. Paracelsus a folosit în mod curent preparate pe bază de fier, plumb, staniu, stibiu şi mercur, cunoscând efectele lor toxice şi încercând dozarea şi diluarea lor optimă, cu efecte homeopatice. El a împărţit medicamentele spagirice în 6 grupe, după modul de preparare şi efectul lor:

– *Quintae essentiae* (spirite subtile, pătrunzătoare)

– *Magisteria* (preparate speciale)

– *Arcana* (esenţe puternice de extracţie)

– *Specifica* (medicamente cu proprietăţi specifice)

– *Elixiria* (tincturi şi mixturi)

– *Extrinseca* (medicamente de uz extern)

Secolul al XVII-lea a fost o perioadă de apogeu a iatrochimiei, adepţii teoriilor paracelsiene (medici, farmacişti, alchimişti, profesori etc.) însuşindu-şi şi practicând spagiria. Astfel, alături de medicamentele tradiţionale galenice şi hippocratice, în farmacopeele timpului figurau şi noile medicamente spagirice (*tinctura auri, tinctura antimonii, tinctura mercurii, tinctura salis philosophorum* ş.a.).

SPĂLARE vezi ABLUŢIUNE

SPIRALĂ

1. Simbol asociat mişcării circulare generatoare, o evoluţie ce pleacă din centru şi se întoarce la centru. Alchimistul John Dee compară naşterea planetelor cu metamorfoza unui ou format din cele patru elemente, căruia un scarabeu i-ar fi imprimat o mişcare spiralată. 2. Reprezentarea grafică a labirintului ca drum de pelerinaj spre centru, o întoarcere la obârşie. Este şi călătoria misterioasă a sufletului după moarte, spre ultima destinaţie, centrul de unde a emanat şi în care se resoarbe. 3. Cu alură de spirală dublă sunt reprezentaţi şerpii de pe caduceul lui Mercur sau alternanţa principiilor **Yang** şi **Yin**.

SPIRIT

Semnificaţia veche (lat. *spiritus*) era de suflare, aer, respiraţie, suflet, stare sufletească. În alchimie, cuvântul a dobândit o polivalenţă remarcabilă prin inefabilul său: 1. Substanţa cea mai rarefiată, uşoară, invizibilă, inalterabilă, inaccesibilă simţurilor, opusă materiei, existentă în toate corpurile indiferent de natura lor. Esenţa unui corp era caracterizată de

spiritul său. Mulţi asimilau spiritul cu sufletul (anima), aceste două entităţi fiind considerate sinonime. 2. În alchimia sapienţială, *spiritul* era substanţa nemuritoare, divină, noetică, superioară prin care „scânteia divină" din fiinţele superioare îşi manifestă intelectul şi acced la ideea de Dumnezeu. *Sufletul* de natură senzitivă, specific lumii materiale (mineral, vegetal, animal), face legătura între **spiritul** incoruptibil, nemuritor şi **corpul** material, coruptibil şi perisabil. 3. Denumire dată oricărei substanţe de natură gazoasă sau vaporoasă degajată (prin evaporare, distilare, calcinare dintr-un corp) şi care pentru alchimişti reprezenta *esenţa* corpului de provenienţă. De ex.: *spiritus vini* – spirit de vin (alcool); *spiritus salis* – spirit de sare (acid clorhidric); *spiritus urinae* – amoniac. Până în secolul al XVIII-lea multe „aere" (gaze) erau numite spirite. 4. **Mercurul**, unul din cele trei principii (**Tria Prima**) paracelsiene era asimilat **spiritului** (din triada Corp – Suflet – Spirit). 5. Substanţă inalterabilă, ideală, formativă şi organizatoare a haosului materiei primare şi apoi conducătoare a evoluţiei materiale. (A)

SPIRIT UNIVERSAL
În opoziţie relativă cu denumirea simplă de **spirit**, care vizează doar genuri specifice pentru fiecare corp, *Spiritul Universal* ar exista în toate şi peste tot, asemenea lui **Unu**. Este prezenţa transcendentă a divinului ca unitate în multiplicarea spiritelor corpurilor, păzitor şi înfăptuitor direct al legilor naturii. Mulţi alchimişti acceptau identitatea între *Spiritul Universal, Spiritul Lumii* (*Spiritus Mundi*) şi *Sufletul Lumii* (*Anima Mundi*). Făcând legătura între Dumnezeu şi Lume, era simbolizat ca un tron luminos sau o zeitate înlănţuind „cele de sus cu cele de jos". (F. 135)

SPIRT
Denumire curentă pentru alcoolul obişnuit (etilic), derivată din *spirit* ca produs uşor volatil obţinut prin distilarea diferitelor produse, în perioada premodernă a chimiei. Cu vechea semnificaţie s-au mai păstrat denumiri ca *spirt de lemn* (pentru alcoolul metilic (metanol) sau *spirt de sare* pentru acidul clorhidric. (A)

STANIU
1. Denumit şi *cositor,* este unul din cele 7 metale cunoscute din antichitate, având drept corespondent celest planeta **Jupiter**. Din timpuri imemoriale a servit la fabricarea bronzurilor (aliat cu cuprul). O varietate de staniu (alb) prin îndoire produce un sunet caracteristic numit de alchimişti „plânsetul staniului", iar prin şedere îndelungată la rece devine „cenuşiu" şi friabil („ciuma staniului"). 2. Alchimiştii, poate bazaţi pe aşezarea lui Jupiter în ordinea

planetară, îl considerau superior plumbului (Saturn) prin faptul că **Sulful** conţinut era mai pur şi în cantitate mai mică decât la plumb. (A)

STEA
Alături de planete (având simbolurile specifice figurate în desenul unei stele), stelele, alcătuind constelaţii distincte, erau urmărite cu atenţie la întocmirea **horoscoapelor**. Asemeni planetelor, se credea că şi ele emit *radiaţii specifice* receptate de fiinţele şi lucrurile de pe pământ. Hotărâtoare în interpretarea horoscopului rămânea însă configuraţia constelaţiei zodiacale cu aspectul planetar respectiv. Unii astrologi mai luau în calcul influenţele faste sau nefaste exercitate de anumite stele şi din alte constelaţii. Astfel, steua *Algol* (constelaţia Perseu) în **Taur** indica pericole mari: steaua *Aldebaran* (constelaţia **Taurul)** în **Gemeni** – bogăţii, onoruri; steaua *Sirius* (constelaţia Câinele Mare) în **Cancer** – glorie, renume, bogăţii; steaua *Altair* (constelaţia Vulturul) în **Vărsător** – nenorociri, pericole ş.a.m.d. Sub formă de *stea* sunt reprezentate simboluri alchimice fundamentale cum sunt **pentagrama** şi **hexagrama**; piatra filosofală, aurul, sal ammoniacum (clorura de amoniu), calaicanul (sulfatul feros) sunt simbolizate ca *stele* cu un număr variabil de raze; uneori şi **Mercurul** ca planetă şi principiu alchimic este simbolizat printr-o stea. (F. 21 şi 101; P. II)

STEJAR
1. Este prototipul **arborelui** alchimic reprezentând **Opera** alchimică şi metamorfozele ce au loc în **oul filosofic**. 2. În iconografia alchimică, stejarul scorburos simbolizează **athanorul** (cuptorul) alchimiştilor, sugerând prin scorbură funcţia de matrice în care se află **oul filosofic** din care urmează să iasă **piatra filosofală**. (F. 17)

STIBIU vezi ANTIMONIU

STRATIFICARE
Operaţie alchimică similară **cementării** prin care se puneau în contact diferite suprafeţe pentru a se lipi, formând aşa zisul „strat supra strat" (lat. *stratum super stratum*).

SUBLIMARE
1. Operaţie alchimică constând într-un proces fizic (lat. *sublimare* = a înălţa, a ridica în slavă) de încălzire uşoară a unei substanţe solide, când aceasta se evaporă trecând direct în stare gazoasă. (de ex. camforul, sulful ş.a.). Operaţiunea avea drept scop purificarea substanţei, vaporii acesteia cristalizând pe o suprafaţă rece. 2. Distilare specială, când materia subtilă, volatilă (simbolizată de păsări în zbor) se ridica degajându-se, la fundul vasului rămânând materia

F.134. Sublimarea alchimică
simbolizată de fenix şi lebădă

solidă, terestră, grosieră. Se pare că această operaţie a fost imaginată după modelul religios al *sublimării sufletului* din corpul impur, la moartea omului. (F.134; P.V.)

SUFLET

1. Distincţia dintre *suflet* (lat. *anima*) şi *spirit* (lat. *spiritus*) nu este prea clară la mulţi autori, fie că aceste două noţiuni se suprapun, fie că sunt inversate faţă de cele acceptate în general de ocultişti şi alchimişti, şi anume că *spiritul* este imaterial, nemuritor, opus materiei corporale şi perisabile. *Sufletul* este intermediar între *spirit* şi *materie*, învăluie şi izolează spiritul de substanţa materială a trupului coruptibil, împrumutând calităţi de la ambele entităţi. Astfel, sufletul este specific corpului care îl posedă (animal, vegetal sau mineral), reprezintă esenţa acestuia şi îi conferă sensibilitatea internă şi externă faţă de diferiţi agenţi. Împotriva transformărilor sale, sufletul rămâne nemuritor. 2. Coborârea şi ascensiunea sufletului din alchimia mistică, cu trimiterile pragmatice în alchimia de laborator, au contribuit la menţinerea confuziei între suflet şi spirit, alchimiştii numind **spirite** degajările subtile şi vaporoase. 3. Triada mistică *Spirit – Suflet – Corp* avea în alchimia paracelsiană drep corespondent **Tria Prima**, unde **Sulful** era echivalent cu **Sufletul**.

SUFLETUL LUMII

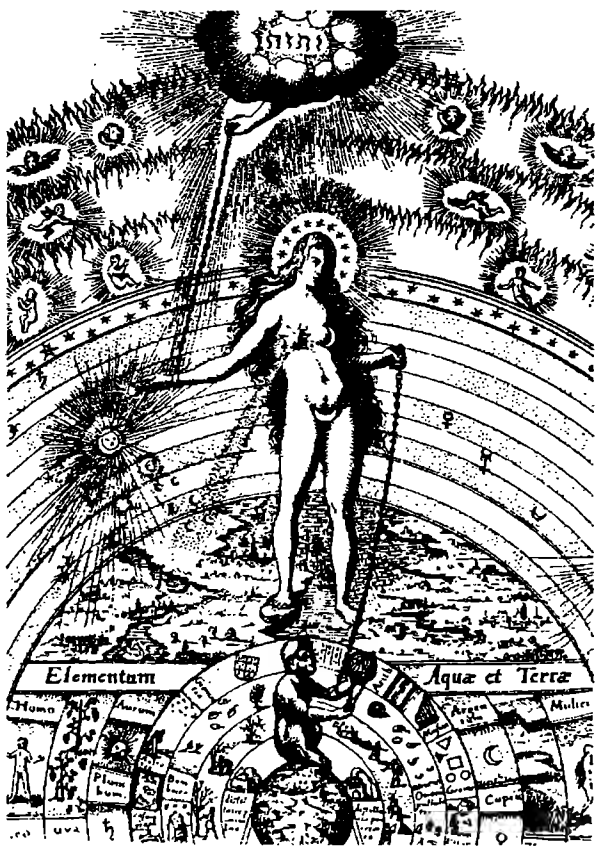

F.135. Sufletul Lumii *ca legătură dintre divinitate şi om*

După unii alchimişti, asemănător *Spiritului Universal*, după alţii fiind chiar identic cu acesta, *Sufletul Lumii* (*Anima Mundi*) reprezenta legătura ineluctabilă între Dumnezeu şi om; este „piesa" sau „veriga" ce leagă lumea superioară de lumea inferioară şi ca atare impregnează cu spiritul divin, ca raţiune logică, întreaga existenţă. (F. 135)

SULF

1. În alchimie, *Sulful* este principiu masculin, activ, cald, fix, sperma minerală (**Yang** din alchimia chineză), opus **Mercurului** (principiul feminin), din unirea acestora rezultând „embrionii" metalelor. Este purtătorul focului secret al maturării şi coacerii alchimice. 2. În teoria **Tria Prima**, *Sulful* întruneşte proprietăţile active, conferind metalelor şi corpurilor în general, inflamabilitatea, fixitatea, proprietăţile onctuoase, colorante şi corozive ale acestora. 3. În alchimia mistică, în cadrul triadei **Spirit – Suflet – Corp**, *Sulful* corespunde **Sufletului**, considerat legătura naturală dintre **Spirit** şi **Corp**. În mistica sufistă, **sulful** este actul spiritual iar **mercurul** sufletul plastic. 4. Sulful ordinar (pucioasa), ca substanţă chimică, a fost cunoscut din cele mai vechi timpuri, atât liber cât şi sub formă de combinaţii (sulfuri şi sulfaţi naturali). Inflamabilitatea sa cât şi mirosul fetid a unor compuşi ai săi, a făcut ca sulful să fie asociat focurilor infernului, sugerat poate şi de erupţiile vulcanice. La fel ca mercurul metalic obişnuit, a fost mult experimentat şi ca atare bine cunoscut în laboratoarele alchimiştilor. (A; F. 35 şi 103)

SULFUL FILOSOFILOR

1. Pereche a *Mercurului filosofic*, *Sulful filosofilor* (*Sulphur philosophorum*) este răspândit pretutindeni, fiind sursa inepuizabilă a căldurii secrete interioare a corpurilor. Este **sulful** alchimiei mistice care desăvârşeşte maturarea spirituală a vlăstarelor tinere. 2. Denumirea alchimică a unor substanţe foarte diferite, între care *calcozina* (sulfura de cupru naturală), *aes Hermetis* (cuprul lui Hermes). (A)

Ş

ŞAPTE

Dintre primele zece cifre sacre, se pare că, prin tradiţie, *7* are cea mai mare încărcătură mistică şi sacră. Este suficient să amintim: *7* planete, *7* metale, *7* zile, *7* note muzicale, *7* culori, *7* înţelepţi antici, *7* arte liberale, *7* păcate capitale, *7* virtuţi, *7* sacramente etc. Originea sacră se pare că ar proveni din suma primelor *7* cifre ale şirului natural al numerelor: 1+2+3+4+5+6+7 = = 28 corespunzătoare unui ciclu lunar de 28 de zile. În alchimie regăsim cifra *7* mai mult sau mai puţin motivată: **1.** Celor *7* planete (în ordinea „caldeeană") le corespund cele *7* metale terestre: • Saturn – plumb; • Jupiter – staniu (cositor); • Marte – fier; • Soare – aur; Venus – cupru (aramă); • Mercur – mercur (argint viu); • Luna – argint;. **2.** Între variantele **Operei** alchimice, cea cu *7* operaţii şi cu 14 (2 x *7*) operaţii sunt frecvente. Acestea sunt: *1.* matrimonium corporale; *2.* solutio; *3.* calcinatio; *4.* hylatio; *5.* separatio; *6.* matrimonium coeleste; *7.* putrefactio; respectiv *1.* solvire; *2.* filtrare; *3.* evaporare; *4.* distilare; *5.* separare; *6.* rectificare; *7.* calcinare; *8.* amestecare (comixtiune); *9.* purificare; *10.* îmbibiţie; *11.* fermentaţie; *12.* fixare; *13.* multiplicare; *14.* proiecţie. **3.** Simbol al totalităţii: *materie* şi *spirit* simbolizate prin **pătrat** şi **triunghi**, respectiv prin suma 4+3. Sunt cifrele corespunzătoare **Rebisului** şi simboluri ale prelucrării pietrei în francmasonerie. Este numărul adevărului mistic, profund, al înţelepciunii oculte. (F. 126 şi 136)

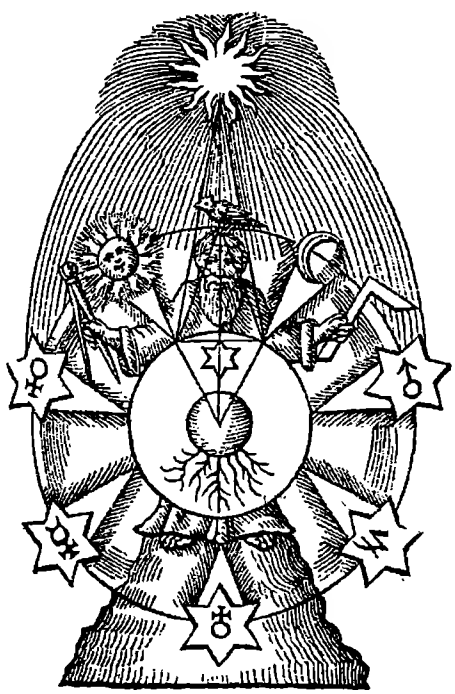

F.136. *O reprezentare masonică cu cele 7 planete şi 7 metale*

ŞARPE

Animal simbolic, prezent în aproape orice cultură, având semnificaţii contradictorii, şarpele ocupă în bestiarul alchimic locuri speciale,

sugerând dubla sa valenţă, benefică şi malefică. 1. Principiu cosmic, chtonian, regenerator (aparent datorită năpârlirii) păzitor al incintelor şi comorilor subterane în India veche, sau simbol regal (*Uraeus*) al Egiptului antic, şarpele este şi un simbol al prevederii, înţelepciunii şi cunoaşterii. 2. Purtător al veninului, dar şi al antidotului (alexifarmacon), şarpele ucide şi dă viaţă, figurând simbolic pe toiagul lui Aesculap, sau în dualitate pe caduceul lui Mercur. Alchimia a preluat aceste semnificaţii, adăugând cele ale gnosticilor ofiţi (**Ouroboros**), cu conotaţii ale cunoaşterii esoterice şi ciclicitatea proceselor. 3. În iconografia alchimică, cele mai frecvente reprezentări ale şarpelui sunt:

- apter: principiu fix, sulf;
- înaripat (dragon): principiu volatil, mercur;
- crucificat: fixarea volatilului;
- muşcându-şi coada: ouroboros;
- cu trei capete: cele trei principii paracelsiene;
- în ghearele acvilei: lupta contrariilor (fix – volatil).

4. În tradiţia şi iconografia creştină, şarpele este întruchiparea răului, a diavolului şi a păcatului strămoşesc, imagine regăsită adesea şi în alchimie. (F.14, 28,114 şi 116)

ŞASE

În alchimie, cifra şase este asociată unor simboluri iconografice specifice: 1. **Hexagrama** (steaua cu şase colţuri) ca pecete a înţeleptului Solomon. 2. **Macrocosmosul**, figurat ca unitate a contrariilor, a „celor de sus cu cele de jos" (două triunghiuri echilaterale cu vârfurile opuse şi suprapunându-se parţial) a unităţii celor patru elemente alchimice: **apă**, **aer**, **foc**, **pământ**. 3. **Cubul** cu cele şase feţe pătrate, simbol polivalent între care **Lapisul** şi fixitatea elementului **Pământ** sunt mai semnificative. 4. În alchimia chineză, **Opera** alchimică are 6 operaţii simbolizate de câte un **dragon** în diferite ipostaze: ascuns, pe câmp, vizibil, sărind, plutind, zburând. De asemenea, **hexagramele** în număr de 64, alcătuite din câte două **trigrame**, sub înrâurirea principiilor **yang** şi **yin**, acoperă cele mai importante semnificaţii cosmice şi existenţiale. (A; F. 80)

ŞOFRAN

Culoarea galben-aurie obţinută la vopsirea cu extract de şofran a făcut ca acesta să fie luat de alchimişti ca termen generic pentru substanţe de culoare galbenă (lat. *crocus* = şofran), ca de exemplu, *crocus martis* (oxid galben de fier). Esenţa de şofran se utiliza în antichitate la prepararea uleiurilor parfumate pentru încăperi, în bucătărie (inclusiv drept colorant alimentar), apoi în farmacii şi industrie. (A)

ŞOIM
În alchimie are aceeaşi semnificaţie cu **acvila**, cu accent pe simbolismul său regal. Personificarea zeului egiptean Horus cu cap de şoim simbolizat uneori prin **udjat** (ochiul fardat atotvăzător) a fost folosit drept amuletă şi de alchimişti.

T

TABLA DE SMARALD (TABULA SMARAGDINA)
Pe cât de scurt, pe atât de ermetic, purtând amprenta presupusului său autor, **Hermes Trismegistos**, textul *Tablei de Smarald* este considerat „codexul sfânt" al alchimiştilor: 1. Adevărul este / ceva / fără minciună, sigur şi cât se poate de autentic. 2. Ceea ce este jos este aidoma cu ceea ce este sus, iar ceea ce este sus este aidoma cu ceea ce este jos, spre a împlini miracolele unui singur lucru. 3. Şi aşa cum toate cauzele (motivele, *res*) au provenit din **Unu** (Unitate), /adică/ din meditaţia (gândirea, *meditatione*) Unităţii, la fel, toate lucrurile au fost născute din această Unitate prin potrivire (adecvare, armonizare, *adaptatione*)/ cu cele gândite/. 4. Soarele îi este tatăl, Luna îi este mama. Vântul l-a purtat în pântecul său. Pământul îi este doică. 5. /iar/ Părintele (generatorul) oricărei desăvârşiri (*Thelesma*) din întreaga lume este aceasta/ Unul, Unitatea/. 6. Puterea lui (valoarea lui, *virtus ejus*)/ a adevărului/ este nealterată (neştirbită, *integra*) atunci când are ca obiect Pământul. 7. Vei separa pământul de foc, ceea ce este subtil (fin) de ceea ce este dens (grosier), cu mare grijă şi iscusinţă. 8. /Ceea ce/ Urcă de la pământ la cer, coboară iarăşi pe pământ şi primeşte forţa lucrurilor superioare (de sus) şi a celor inferioare (de jos). Astfel vei dobândi strălucirea întregii lumi şi orice obscuritate se va îndepărta de tine. 9. Acesta/ adevărul/ este toată tăria neînfricată a unui om curajos, pentru că învinge orice lucru subtil şi va pătrunde orice/lucru/ solid. 10. În felul acesta a fost creată lumea. 11. Iată de unde/din adevăr/ se vor mai naşte potriviri (armonizări, *adaptatione*) minunate, după felul arătat aici. 12. De aceea am fost numit Hermes Trismegistos, deţinător al celor trei părţi ale înţelepciunii universale. 13. Ceea ce am spus despre opera Soarelui este desăvârşit. [trad. din latină Al. Pop] Generaţii de alchimişti, dar şi neiniţiaţi şi-au frământat minţile şi şi-au risipit averile în cercetări de laborator, convinşi fiind că cele 13 sentinţe ascund într-adevăr secretul fabricării pietrei filosofale, a aurului alchimic. Tradiţia spune că Alexandru Macedon

F.137. Tabula Smaragdina *imaginată ca o inscripție a înțelepciunii hermetice*

ar fi descoperit mormântul lui Hermes într-o peşteră sepulcrală de lângă Hebron, mumia acestuia având aşezată pe piept o *tablă de smarald* pe care Sara, soţia lui Avraam, ar fi încrustat cu caractere „feniciene" textul misterios ce ascunde învăţăturile hermetice pentru obţinerea aurului. Albertus Magnus, Ibn Umail, Trithemius, Hortulanus, M. Maier, W. Chr. Kriegsmann, G. Dorneus, chiar şi marele Isaac Newton, Iulius F. Ruska sunt doar câteva nume celebre care au tradus, cercetat sau comentat textul *Tablei de Smarald*, dezvoltându-se o adevărată literatură hermeneutică, de cele mai multe ori fantezistă, pe această temă. Utilizând o traducere inteligibilă, misteriosul text al *tabulei* are însă în *hermeneutica nomistă* o abordare raţională, verosimilă, apărând ca o expresie a teoriilor platoniciene şi aristotelice asupra *creaţiei*, *cunoaşterii* şi mai ales asupra *adevărului*. Din cele 13 sentinţe, cea cu nr. 4 este considerată apocrifă (interpolată). (F. 137)

TABULA SMARAGDINA vezi
TABLA DE SMARALD

TALISMAN

În mod fizic, un *talisman* era acelaşi obiect magic ca *amuleta* dar, spre deosebire de aceasta, care avea ca

scop preponderent *protecţia de rele*, talismanul era considerat în special ca purtător de *noroc*.

TAO
În limba chineză, *Tao* (*Dao*) înseamnă *cale, drum*; în extensie, semnifică un principiu universal de guvernare, norma, adevărul, ceva asemănător *logos*-ului grecesc, devenind apoi un curent filosofico-religios sub numele de *taoism*. Deoarece *tao* reglementează alternanţa **Yang/Yin**, fiind principiu unificator al echilibrului cosmosului dar şi al măsurii, raţiunii, l-am putea asemăna cu complementaritatea *nomos/nous* (existenţă/cunoaştere). Alchimia taoistă, la început exotericâ, cultivând experienţa pe substanţele tangibile pentru obţinerea aurului alchimic, va deveni esotericâ, tehnică spirituală exercitată asupra corpului alchimistului pentru purificarea sufletului şi dobândirea nemuririi. Întemeietorul taoismului este considerat Lao-Tzu (sau Lao-Tze) în traducere „Bătrânul Maestru", contemporan cu Kung-Fu-Tze (Confucius) în sec. VI-V. î.Hr. iar cartea cuprinzând ideile fondatorului este Tao-Te-Ching (Cartea despre Tao sau *Dao-De Jing*.)

TAROC vezi TAROT

TAROT
Joc de cărţi, *tarotul* sau *tarocul*, ale cărui origini fanteziste duc până la Hermes Trismegistos, ascunde învăţături ezoterice, iniţiatice şi predictive ce par a ţine de o anumită înţelepciune. Este format din 78 de lame sau arcane, 22 majore şi 56 minore, cifre cu semnificaţii şi posibilităţi de grupări oculte (conform regulilor kabbalistice). Arcanele majore, de la I la XXI, purtând nume simbolice ca *Magicianul, Papesa, Împărăteasa, Împăratul* etc., ultima (sau prima) neavând număr (*Nebunul*), poartă însemnele celor patru elemente alchimice, ale celor 12 zodii şi 7 planete-metale. Culorile dominante, roşu, galben, albastru, şi ocru ale arcanelor majore sunt secondate de cele patru simboluri ale arcanelor minore: spada, bastonul, cupa şi talerul, toate fiind asociate elementelor alchimice. Câteva arcane au primit interpretări alchimice: de ex. arcana I, *Magicianul*, reprezintă un **alchimist**, iar arcana XIV, *Temperanţa* sau *Cumpătarea* ar simboliza **Alchimia**. Antropocentrismul tarotului, interpretările divinatorii şi mistice, inclusiv de iniţiere alchimic-spiritualistă (transmutarea psihică) pornind de la **materia-prima** – însuşi *Magicianul* – până la obţinerea aurului înţelepciunii, fac din *tarot* o inepuizabilă sursă de speculaţii.

TARTAR
1. Nume dat străfundurilor infernului din mitologia greco-romană,

loc funest de pătimiri şi orori. 2. Prin analogie, depunerile de piatră de tartru (amestec de tartraţi alcalini) pe fundul butoaielor de fermentare a vinurilor, folosite de alchimişti la obţinerea acidului tartric. Tartraţii, în funcţie de cationul conţinut, erau utilizaţii în farmacie, bucătărie, finisarea textilelor etc. (A)

TAUR

1. Constelaţie (lat. *Taurus*) amintind se pare de nimfa Io, transformată în vacă de către Zeus spre a o feri de gelozia soţiei lui, Hera-Junona. Semn zodiacal de pământ între 21.IV-21.V, propice începerii **Operei** (primăvara), dominat de planeta **Venus**, sugerând obtuzitate şi fixitate. 2. În varianta cu 12 operaţii în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **congelare** sau **coagulare** se desfăşoară sub semnul zodiacal al *Taurului*. (A; P.II şi XVII/4)

TEMPERAMENT

Caracteristicile temperamentale au fost studiate încă din antichitate, alchimiştii preluând teoria galenică a celor patru umori ce sintetiza ştiinţa hippocratică şi aristotelică în domeniu. Astfel, în spagirie erau recunoscute patru temperamente clasice (putând exista şi anumite combinaţii între acestea) şi anume:

• *coleric* (cald şi uscat) corespunzător bilei galbene, elementul predominant fiind **focul**;

• *melancolic* (rece şi uscat) corespunzător bilei negre, elementul predominant fiind **pământul**;

• *flegmatic* (rece şi umed) corespunzător umorilor apoase, elementul predominant fiind **apa**;

F.138. *Cele patru* **temperamente** *clasice într-o viziune de ansamblu*

• *sanguinic* (cald şi umed) corespunzător sângelui, amestecului celor patru elemente (predominând **aerul**). (F. 138)

TEMPLU

Simbol al ordinii cosmice şi umane, templul este spaţiul unde **sacrul** coboară şi **profanul** se ridică spre a realiza unirea dintre „cele de sus şi cele de jos". Templul lui Solomon a fost unul dintre cele mai vechi modele simbolice sub aspectele sale

transcendental şi geometric. În alchimia sapienţială, succesiunea operaţiilor alchimice era simbolizată printr-o ascensiune treptată spre templu, în care iniţiatul primea lumina înţelepciunii, adevăratul aur alchimic. (F.22)

TEMURA
Procedeu cabalistic prin care se înlocuieşte o literă dintr-un cuvânt cu altă literă, după o regulă sau combinaţie alfabetică. M. Berthelot exemplifică printr-un pasaj latin codificat: „De commixtione pure et fortissimi **xknk** cum III **qbsuf tbmkt** cocta in ejus negocii vasis fit aqua quae accensa flammam incumbustam servat materiam." Este suficient de a înlocui fiecare literă a cuvântului ascuns cu cea care o precede în alfabet: xknk = vini; qbsuf = parte; tbmkt = salis, în traducere rezultând că este vorba de *obţinerea alcoolului*: „Amestecând **vin** curat şi foarte puternic cu III **părţi de sare** şi încălzind în vase destinate acestui scop, se va obţine o apă inflamabilă ce se consumă fără să ardă materialul/pe care îl îmbibă."

TERRA vezi PĂMÂNT

TETRAGRAMĂ
1. Nume alcătuit din patru litere, cel mai cunoscut fiind *tetragrammatonul* – numele sacru al lui *Yahveh* (IHVH) înscris cu caractere ebraice יהוה în mijlocul triunghiului cu raze (*delta luminos*). 2. Alchimiştii inspiraţi de Kabbala, au folosit mult *Tetragrama* în invocaţiile magice, fiind un amestec de practici păgâne cu elemente iudeo-creştine.

TETRAGRAMMATON vezi TETRAGRAMĂ

TETRAKTYS
1. Tetrada sacră a pitagoreicilor formată din primele 4 numere sacre aşezate triunghiular (fiecare latură având 4 unităţi), a căror sumă (zece) reprezintă perfecţiunea cosmică:
Foc - spiritul creator •
Aer – materia • •
Apă - unitatea spirit/materie • • •
Pământ - forma creată • • • •
2. Alchimiştii respectau profund *tetraktys*-ul, jurămintele depunându-se pe acesta, întocmai ca în cazul **tetragramei**, căci reprezenta *unitatea materiei* care conţine *decada*.

THEATRUM CHEMICUM
Culegere de texte alchimice de autori cunoscuţi sau atribuite unor autori de prestigiu, precum şi lucrări anonime, publicate în secolul al XVII-lea în Germania şi Anglia, reprezentând o adevărată panoramă a cunoştinţelor în materie. Între autorii acestor lucrări figurează: Albertus Magnus, pseudo-Aristotel, Arnaldus de Villa Nova, Artephius, Avicenna, Bernard de Treviso, John

Dee, Gerhard Dorneus, Nicolas Flamel, Geber, Hermes Trismegistos, Lambspringk, Maria Profetesa, Theobaldo de Hoghelande, Issacus Hollandus, Morienus, M. Sendivogius ş.a.

TIARĂ
Preluată de alchimie din tradiţia persană, dar mai ales după tripla coroană papală, tiara simboliza cele trei regnuri ale naturii (animal, vegetal şi mineral) cât şi cele trei entităţi care, după Hermes Trismegistos, alcătuiau omul: *spiritul, sufletul şi corpul*. În iconografia alchimică, unele gravuri în care figurează tiara pe capetele unor animale fabuloase, par o critică împotriva papalităţii din partea curentelor reformiste.

TINCTURĂ
Vopsea sau colorant. Încă alchimiştii alexandrini credeau că transmutarea în aur sau argint era o problemă tinctorială (de vopsire) a metalelor ordinare. S-ar putea ca toate aceste încercări să fi fost de fapt tentative de falsificare a metalelor nobile. 2. Denumire sub care unii alchimiştii înţelegeau **piatra filosofală**. 3. Extras spirtos (alcoolic) dintr-o substanţă vegetală sau minerală, folosit iniţial pentru vopsire, apoi şi în alte scopuri (medicale, magice).

TIRS vezi BASTON

TOPAZ
Piatră preţioasă (silicat de aluminiu hidratat), de obicei de culoare galbenă, roşcat-aurie sau verzuie (se cunosc varietăţi albastre, violete şi chiar incolore) folosită de alchimişti drept amuletă: neutraliza licorile otrăvite, iar purtată în permanenţă, prevenea surditatea.

TRANDAFIR
1. Este *roza mistică*, floarea preferată a alchimiştilor, imagine a sufletului, a învierii şi regenerării, cupa **Graalului**. 2. Simbol al **Operei** alchimice, cele 7 petale reprezentând cele 7 operaţii sau şapte metale. Trandafirul **alb** indică faza **albedo**, roşu – faza **rubedo** iar cel albastru imposibiliatea realizării **Operei.** 3. Un joc fonetic în limba franceză, asimilează trandafirul – *rose* – cu roua cerului – *rosée* – adunată de alchimişti. 4. Floare-simbol a *rozacrucienilor*. (F. 139)

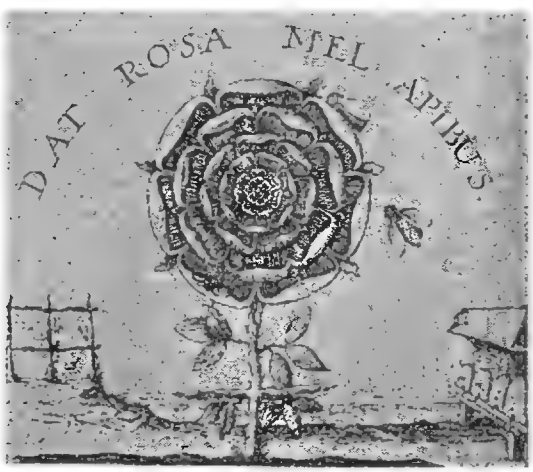

F.139. Trandafirul – *floare predilectă în alchimie, dar şi simbol rosacrucian*

TRANSMUTARE
1. Ansamblul operaţiilor alchimice prin care dintr-un metal ordinar s-ar fi putut obţine un metal nobil (aur sau argint), un vis al alchimiştilor din toate timpurile şi ţinuturile pământului, care abia în zilele noastre s-a dovedit posibil, dar cu mijloace total diferite. În înţelesul de azi, procesul de *transmutaţie* este trecerea unui element chimic în alt element chimic. 2. Alchimia mistică, sapienţială vedea în transmutaţie un proces de natură pur spirituală, realizabil pe căi cu totul diferite, când un om inferior (metal ordinar) putea deveni un om superior (metal nobil, aur sau argint). Această transmutaţie în termenii de azi ar apărea ca un *proces psihic.* (A)

TREI
Triada sau treimea are largi semnificaţii simbolice în sistemele de gândire religioase şi filosofice: Dumnezeu este o singură Fiinţă în trei ipostaze: *Tatăl, Fiul* şi *Sf. Spirit* (Duh); Omul este „construit" din trei principii: *Corp, Suflet* şi *Spirit*; Lumea este alcătuită din trei regnuri: mineral, vegetal şi animal. Triada este văzută şi ca o îmbinare a opoziţiilor printr-un termen mediu: *Dumnezeu – Cosmos – Om*; *Cer – Om – Pământ.* În alchimie, cifra trei se regăseşte în ipostaze multiple: 1. **Tria Prima**: cele trei principii paracelsiene, **Sulful**, **Sarea** şi **Mercurul**. 2. **Hermes Trismegistos** este *de trei ori mare.* 4. În alchimia chineză, **trigramele**, folosind semnele **yang** şi **yin** acoperă un larg registru simbolic. 5. Cifra *trei* simbolizează principiul activ, masculin, dar şi principiul *spiritual* în sine, sugerat de Sf. Treime. (A)

TREPTE vezi SCARĂ.

TRESTIE
Trestia (lat. *calamus*), în afara utilizărilor curente (inclusiv ca instrument de scris) a fost utilizată în laboratoarele alchimiştilor ca tub (ţeavă) de legătură sau colectare a vaporilor şi lichidelor, de obicei fiind îmbrăcată în argilă.

TRIA PRIMA
Teorie fundamentată de controversatul medic şi alchimist Theophrastus Bobast von Hohenheim, cunoscut sub numele de Paracelsus (1493-1541), în care varietatea lucrurilor din natură este explicată pe baza a trei principii – **Sulful, Mercurul** şi **Sarea**, evident cu semnificaţii diferite de substanţele chimice omonime – combinate în proporţii diferite. Astfel, **Sulful** reprezenta combustibilitatea, inflamabilitatea, puterea corozivă şi tinctorială, în general proprietăţile active ale corpului; **Mercurul** întrunea proprietăţile pasive ale substanţelor cum sunt volatilitatea maleabilitatea, fuzibilitatea şi luciul metalic; **Sarea** era principiul solidită-

F.140. *Cele trei principii paracelsiene* – **Tria Prima** – *simbolizate printr-un şarpe cu trei capete*

ţii, sensibilităţii stabilităţii şi vitalităţii, într-un fel, mediator între principiile activ şi pasiv. Compatibilitatea cu vechea teorie aristotelică a celor patru elemente era aproape evidentă: **Sulful** corespundea **focului** (principiul combustibilităţii); **Mercurul** corespundea **apei** şi **aerului** (principiile fluidităţii şi volatilităţii); **Sarea** corespundea **pământului** (principiul solidităţii şi fixităţii). *Tria Prima* a fundamentat teoretic şi practic perioada *iatrochimică* (*spagirică*) inaugurată tot de Paracelsus, tratamentul iatrochimic presupunând refacerea echilibrului „chimic" între **sulful**, **mercurul** şi **sarea** din organism. În iconografia alchimică, *Tria Prima* era reprezentată printr-un buchet de flori (trandafiri), sau cu şarpe cu trei capete (sau trei şerpi). (F. 140; P. X/1 şi 2)

TRIGON (TRIN)
Aspect planetar în care poziţia a două planete formează între ele un unghi de 120°, având forma unui triunghi isoscel cu vârful de 120°. Poziţia are semnificaţie benefică, este simbolizată printr-un triunghi echilateral şi era aleasă de obicei la începutul fazelor dificile ale **Operei**. (A)

TRIGRAMĂ
Grup de trei semne **yang** (——) linie continuă şi **yin** (– –) linie întreruptă, formând opt trigrame cu semnificaţii polivalente în simbolismul chinez, implicit şi în cel alchimic. De ex. *Qian* (perfecţiunea activă, trei linii

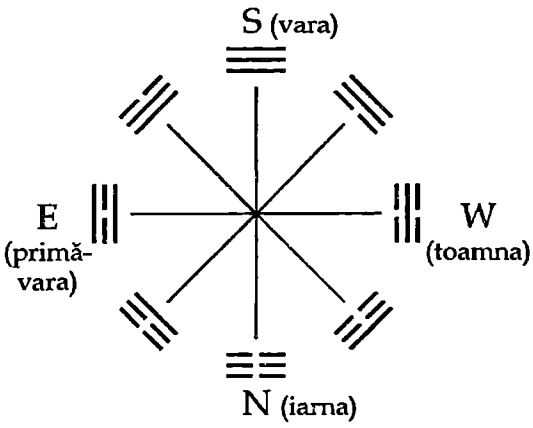

F.141. Trigrame *chinezeşti cu indicarea punctelor cardinale şi a anotimpurilor*

yang, (☰) corespund *Cerului, Sudului, verii, Soarelui*: *Kun* (perfecţiunea pasivă, trei linii **yin**, (☷ Ξ) corespund *Pământului, Nordului, iernii, Lunii; Kan* (hăul) corespunde *Apei, Vestului, toamnei; Li* (lumina) corespunde *Focului, Estului, primăverii*. Astfel, în simbolismul alchimic chinez *Li* şi *Kan* (**Focul** şi **Apa**) pun în mişcare principiile *Qian* şi *Kun* pentru realizarea **Marii Opere**; *Li* şi *Kan* sunt **Sulful** şi **Mercurul** alchimiei occidentale. (F. 141)

TRIN vezi TRIGON

TRIUNGHI

În ocultism şi în alchimie în mod particular, triunghiul are semnificaţii simbolice multiple: 1. Simbol al celor 4 elemente alchimice (**Foc, Aer, Apă, Pământ**) depinzând de orientarea vârfului triunghiului (în sus sau în jos, cu bară sau nu). Două triunghiuri echilaterale, orientate invers şi parţial suprapuse, alcătuiesc **hexagrama**, simbol al totalităţii. 2. Simbol al triadelor şi trinităţilor sacre sau profane, în alchimie trimiţând la **Tria Prima** (**Mercur, Sulf, Sare**), triada *Spirit – Suflet – Corp*, regnurile Naturii (mineral, vegetal, animal) sau lanţul **Cer – Pământ – Om**. 3. Triunghiul isoscel cu vârful în sus şi având înscris un ochi este simbolul masonic al divinului. 4. Dispozitiv mecanic folosit ca suport al vaselor de laborator supuse focului. (F. 142)

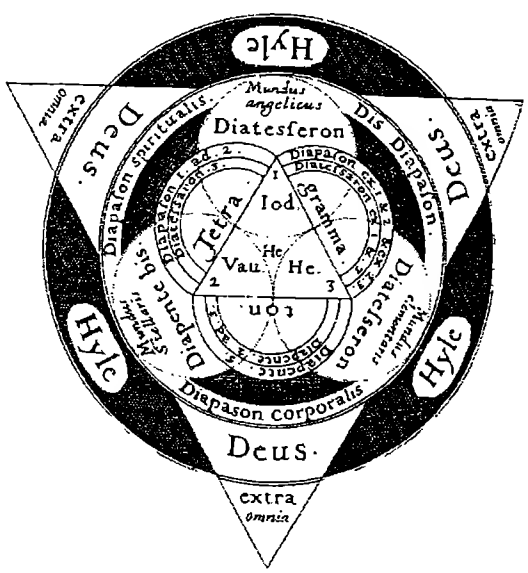

F.142. Triunghiul *ca reprezentare ocultă, spiritualistă*

TRON

1. Simbol al măreţiei sacre sau pământeşti, în alchimia spirituală fiind emblema Spiritului universal ca principiu suprem, dominator, păzitor şi înfăptuitor al legilor lumii, legătură între „cele de sus şi cele de jos". 2. În ierarhiile cereşti ale lui Pseudo-Dionisie-Areopagitul, **Cosmosul** creştin conţine *tronuri*, denumire a celei de a 6-a sfere îngereşti, situată în al nouălea Cer.

TURBA PHILOSOPHORUM

Lucrare anonimă – în traducere aproximativă *„Disputa înţelepţilor"* – cu caracter doxografic, al cărei autor ar fi fost Arisleus, „fiu al lui Pitagora şi învăţăcel între învăţăceii lui Hermes", cuprinzând un amalgam de

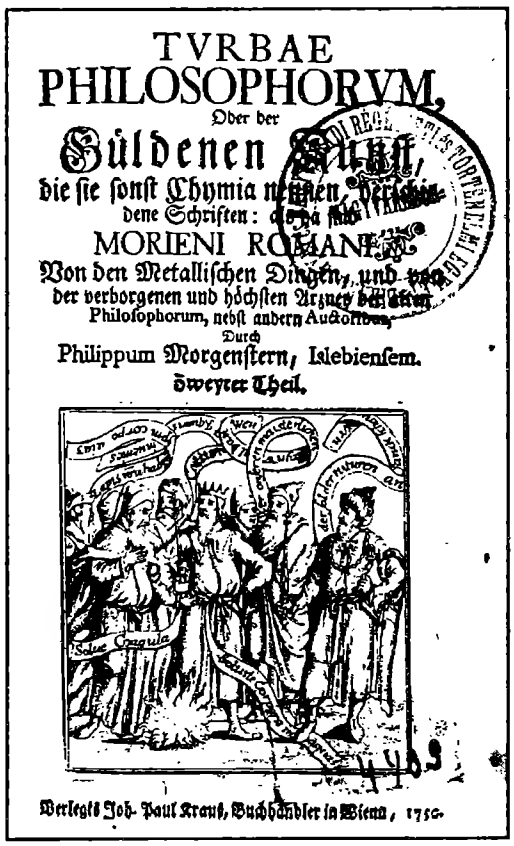
TVRBAE
PHILOSOPHORVM,
Oder der
Güldenen
die ſie ſonſt Chymia nennen,
dene Schriften:
MORIENI ROMANI
Von den Metalliſchen Dingen, und
der verborgenen und höchſten Arzney
Philoſophorum, nebſt andern Auctoribus,
Durch
Philippum Morgenſtern, Islebienſem.
Verlegts Joh. Paul Kraus, Buchhändler in Wienn, 1750.

F.143. *Pagină de titlu a lucrării* „Turba philosophorum"

idei şi citate dintr-o mulţime de autori antici (Pythagoras, Anaxagoras, Parmenide, Socrate, Zenon ş.a.) Redactată probabil în limba arabă sau ebraică prin secolele VII-X, traducerile ulterioare în latină, unele compilate, prezintă mai multe versiuni, oricum foarte apreciate şi comentate de alchimişti. Limbajul lucrării este alegoric, abscons, mistic apărând termeni ca *aqua permanens, aqua nitri, aqua vera, auri flos, alba magnesia* sau maxime precum „natura naturam laetatur, natura naturam continet ac natura naturam vincit" (trad. aprox., natura se bucură de natură, natura conţine natură şi natura/naşte/învinge natura), care se vor regăsi curent în scrierile alchimiştilor de mai târziu. (F. 143)

TURCOAZĂ (TURCUAZ)

Piatră semipreţioasă, translucidă, de culoare albastră-verzuie, numită şi **peruzea**, folosită la fabricarea bibelourilor sau ca piatră ornamentală de efect. Fiind un fosfat natural de aluminiu şi cupru hidratat, la pierderea apei îşi schimbă culoarea. Utilizate la confecţionarea bijuteriilor sau amuletelor, turcoazele „acoperă" escapadele amoroase prohibite şi chiar păcate mai mari, au puterea de a face femeile mai frumoase în ochii bărbaţilor, iar pe harnaşamente îi protejează pe călăreţi.

TURN

1. Între multiplele funcţii ale turnurilor, cele care serveau la observarea cerului şi mai ales la primirea influenţelor cereşti erau de inspiraţie orientală şi au atras atenţia ocultiştilor (mai ales astrologi şi alchimişti) apuseni, fiind luate ca modele.
2. De regulă, **athanorul** (ne referim la cuptorul fix al alchimiştilor) avea forma de *turn* cilindric sau paralelipipedic, fiind adaptat nevoilor tehnice ale proceselor alchimice, dar şi orientat spre captarea cât mai deplină a influenţelor astrale. (F. 9, 23 şi 134)

TUTIA (CADMIA)
Calamină conţinând carbonat sau oxid de zinc, depusă în cuptoarele de obţinere a zincului, cunoscută încă de alchimişti ca *lapis calaminaris* (piatră de cadmie). (A)

Ţ

ŢAP
În bestiarul alchimic, datorită credinţelor vechi privind sexualitatea sa, ţapul este asociat vrăjitoarelor pe care le poartă în zbor la sabat, chiar şi diavolul luând de multe ori înfăţişarea de ţap. Tot în superstiţiile medievale alchimice, sângele său înfocat ar fi fost în măsură să „descompună diamantele, care altfel nu pot fi sparte nici de foc, nici de fier", credinţă evident eronată. (F. 53/a)

U

ULEI
Alchimiştii numeau *ulei* (lat. *oleum*) orice lichid vâscos, indiferent de natura lui (mineral, vegetal sau animal). Cele mai folosite şi cercetate uleiuri au fost cele din vegetale (măsline, arahide, floarea soarelui, palmier, dovleac, in, tung, mentă, trandafir etc.), apoi de animale (peşte, copite, oase, crisalide etc.) şi minerale (de la distilarea bitumului şi cărbunilor, vaseline etc.). Însuşi acidul sulfuric concentrat, prin aspectul său uleios era numit *oleum vitrioli* (ulei de vitriol). Încă din antichitate, uleiurile au avut cele mai variate utilizări ca produse alimentare, cosmetice, farmaceutice, tinctoriale, lubrifiante combustibile, reactanţi chimici etc. Uleiul comun (uleiul de măsline) numit şi *untdelemn* prin sfinţire devenea *mir*, folosit la ritualuri, în alchimia mistică acordându-i-se un rol simbolic important ca element al **Marii Opere**, unde *vinul* şi *grâul* sunt **mercurul** şi **sulful** mistic. (A)

ULIU vezi ACVILĂ

UNICORN vezi LICORN

UNIVERS vezi COSMOS

UNT DE ANTIMONIU vezi ANTIMONIU

UNTDELEMN vezi ULEI

UNU
1. Încă pitagoreicii simbolizau prin **Unu** *Fiinţa Divină*, primordială, principiu al tuturor lucrurilor, ca apoi neoplatonicianul Plotin să elaboreze o teorie profundă privind *Unitatea*

(*Unul*), ca principiu suprem, primar, nelimitat, indivizibil, indefinibil din care provin toate. În alchimie, cifra **Unu** avea nu atât o semnificaţie cantitativă cât una calitativă, semnificând fuziunea principiilor contrare, reconciliate în unitatea androgină. **Opera alchimică** este **una** precum **ouroborosul** care închide în sine formula *Unu este totul* (*en to pan*), o paradoxală împăcare a ireconciliabilelor opoziţii pitagoreice (vezi **zece**), începând cu *Unu-Multiplu* sau a formulelor *„Unu şi Totul"* respectiv *„Unul este în toate"* din filosofia greacă antică. 2. Numeroase reprezentări şi simboluri cum sunt **zodiacul**, **mandala**, **hexagrama**, **roata** ş.a. deşi conţin multiplicitatea, sunt *unitare*. 3. *Hermeneutica nomistă* (vezi **Tabla de Smarald**) în cadrul opoziţiei *Unu-Multiplu* asociază **spiritul** cu *unitatea* iar materia cu *multiplicitatea*.

URAEUS
Simbolul regal al cobrei de pe coroana faraonilor se regăseşte uneori în alchimie ca simbol al puterilor misterioase, oculte ale şarpelui care, asemenea soarelui, dă viaţă şi fecundează, dar poate pârjoli şi ucide. Numeroase amulete purtând astfel de simboluri erau utilizate de ocultiştii medievali şi alchimişti.

UROBOROS vezi OUROBOROS

URS
1. În bestiarul alchimic, ursul corespunde materiei primare, brute, de culoare închisă, periculoasă ce urmează să fie îmblânzită de abilitatea alchimistului. 2. Un vas de sticlă folosit în vechile laboratoare italiene, amintind parcă de un urs ridicat în două labe, se numea *ursale*.

USIFUR (USUFUR)
Denumirea dată **cinabrului** (sulfura mercurică), provenind se pare din limba arabă (*zanjifar*). Alchimistul arab Al-Jabir (Geber) îl aminteşte pentru prima dată.

UTER
Fiind locul misterios, întunecat, cald şi umed în care se dezvoltă fătul, *uterul*, ca apanaj al sexului feminin, a fost privit ca model al puterii creatoare şi de generare a naturii, întocmai celei a pământului. Această analogie perfectă dintre uterul uman şi uterele pământului – peşteri, grote sau mine – a constituit pentru alchimiştii de pretutindeni şi din toate timpurile, fundamentul teoriilor naşterii metalelor şi minereurilor, teorii transferate asupra **athanorului** (cuptorului) ca uter (matrice) artificial de producere şi dezvoltare a embrionilor metalici, cu precădere a argintului şi aurului. Întoarcerea la uter (*regresum ad uterum*) se consideră a fi o condiţie absolut necesară realizării transmutaţiei alchimice.

V

VAMPIR
Personaj fantomatic ce s-ar hrăni cu sângele oamenilor vii, care la rândul lor ar deveni vampiri. Legendele populare circulând pe această temă încă din vechime, au făcut ca vrăjitoria şi chiar alchimia să fie suspectate ca nefiind străine de vampiri. Faptul că unii alchimişti au folosit sânge uman în experienţele lor de laborator a atras teama şi oprobriul public faţă de ei.

VAS ALCHIMIC
1. Operaţiile de laborator au impus alchimiştilor o prolifică imaginaţie privind inventarea celor mai diverse vase de laborator, din materiale cât mai rezistente fizic şi chimic, şi mai ales prin imitarea unor vieţuitoare sau părţi ale acestora. Cele mai utilizate vase în laboratoarele alchimice au fost: alambicul, ahenumul, aludelul, baia, creuzetul, cucurbita, cupela, fiola, oul filosofic, pelicanul, piuliţa, retorta etc. 2. În alchimia sapienţială, corpul omenesc era considerat vasul în care are loc transmutaţia spirituală. (F.13, 81, 90 şi 91)

VASILISC vezi BASILISC

VĂL
Ascunzând parţial, vălul invită la cunoaştere, nu obstrucţionează ci intermediază. Învăluirea feţelor vechilor zei simboliza acoperirea misterelor, a adevărului transcendental, accesibil doar iniţiaţilor. În alchimie, simbolul misterelor ce aşteaptă revelaţia era *„vălul lui Isis"*, zeiţa egipteană revelatoare a luminii şi secretului nemuririi.

VĂRSĂTOR
1. Constelaţie (lat. *Aquarius*) de sorginte incertă, sugerând poate „vărsarea" zeilor înghiţiţi de **Cronos-Saturn**, o scurgere inexorabilă a lucrurilor în perspectiva timpului... Un sigiliu sumerian înfăţişa o zeitate ţinând în mână un vas din care se revărsa apa... Semn zodiacal de aer, între 20.I-18.II, mijlocul iernii, dominat de planeta **Saturn**, sugerând inventivitate şi reverie. 2. În varianta cu 12 operaţiuni în realizarea **Operei** alchimice, procesul de **multiplicare** se desfăşura sub semnul zodiacal al *Vărsătorului*. (A)

VÂSC
Plantă medicinală ce parazitează arborii foioşi, căreia Plinius cel Bătrân în a sa *„Naturalis Historia"* i-a creat o faimă de simbol al regenerării şi nemuririi (probabil pentru că rămâne verde peste iarnă). Tradiţiile şi legendele celtice i-au menţinut faima de plantă magică în

decursul Evului Mediu, fapt pentru care a atras şi atenţia alchimiştilor.

VENUS

1. Planeta zeiţei frumuseţii şi dragostei din mitologia greco-romană. Este luceafărul de ziuă (şi de seară), *Phosphorus* (purtătorul de lumină). Astrologic este *Micul benefic*, planetă feminină, asociată aerului (cald şi umed), determinând calităţi (frumuseţe, armonie, graţie, pasiune, talent artistic) şi defecte (desfrânare, uşurinţă, vanitate, lux, nepăsare) 2. Este reprezentare a **cuprului** metalic (arama) simbolizat printr-un fel de oglindă, culoarea verde sau albastră, pietrele preţioase asociate fiind: smaraldul, coralul, safirul rozaliu, turcoaza iar animalele consacrate: porumbelul, privighetoarea, capra. 3. În alchimia chineză, Luceafărul (planeta Venus) are cu totul alte simboluri; I se asociază culoarea albă (moarte, doliu), este masculin şi corespunde elementului **metal**. 4. După Agrippa von Nettesheim, careul magic de 7 x 7 corespunde planetei Venus:

22	47	16	41	10	35	4
5	23	48	17	42	11	29
30	6	24	49	18	36	12
13	31	7	25	43	19	37
38	14	32	1	26	44	20
21	39	8	33	2	27	45
46	15	40	9	34	3	28

(A; F.132; P.I.)

VERDE

1. Culoare asociată vegetaţiei, apei, aerului, speranţelor sufleteşti cu semnificaţie sacră sau profană, *verdele* are o simbolistică relativ contradictorie (de la smaraldul verde al Graalului la pielea şi sângele verde al diavolului sau balaurului). 2. În **Opera** alchimică, **viridis** sau *verde* este denumirea unei etape (neobligatorii) în care culoarea neagră a stadiului **nigredo** începe să se deschidă virând spre verde, ca în continuare să apară şi alte culori (**cauda pavonis**) premergătoare stadiului **albedo**. 3. În alchimia apuseană. *leul verde* se opune celui *roşu*, iar în cea chineză *dragonul verde* (yin, apa, mercur) se opune *tigrului alb* (sau *roşu*) (yang, focul, cinabru).

VID

1. Încă din antichitate, din Orient şi până în lumea mediteraneană, *vidul, golul, nefiinţa, neantul* în toate nuanţele sale, a fost o remarcabilă temă metafizică, disputată chiar şi în zilele noastre. Alchimia sapienţială, orientată spre un vid ca expresie a non-existenţei şi negaţiei fiinţei, vedea în vid absenţa spiritualului, golul sufletesc. 2. Aspectul „fizic" al *vidului* gândit încă în filosofia greacă (Democrit) era ceva ca opus *plinului*, iar în concepţia aristotelică menţinută până în secolul al XVII-lea, *vidul nu putea exista*, natura având

„oroare de vid". Astfel, în alchimia pragmatică, vidul „fizic" a rămas necercetat, vorbindu-se doar de vidul metafizic al alchimiei sapienţiale.

VIOLET
Rezultat drept combinaţie a culorilor albastru şi roşu, *violetul* simbolizează tradiţional spiritualitatea asociată cu sângele jertfei şi ca atare a fost folosit în biserică. Simbolismul culorii sale este asociat măsurii, echilibrului dintre **cer** şi **pământ**, **spirit** şi **trup**, proprietăţilor magice ale ametistului. *Temperanţa* din **tarot** este *violetă* fiind socotită de unii drept simbol al **Alchimiei.**

VIRIDIS vezi VERDE

VITRIFICARE
Operaţie pragmatică de laborator (lat. *vitirficatio*) constând în topirea unui amestec de nisip, minerale, sodă, argile, oxizi etc., care prin răcire devine sticlos. Prin acest procedeu, încă din antichitate s-au obţinut sticle de culori şi transparenţă variate, imitaţii de pietre preţioase, emailuri remarcabile, iar la începutul secolului al XVIII-lea porţelanul european, de către alchimistul Böttger.

V.I.T.R.I.O.L.
1. Celebru acronim alchimic cu valoare de sentinţă:

Visita
Interiora
Terrae
Rectificando
Invenies
Occultum
Lapidem

F.144. *Acronimul V.I.T.R.I.O.L., unul dintre aforismele fundamentale ale alchimiei*

(Cercetează adâncurile pământului şi vei găsi piatra ascunsă). Dubla interpretare, *pragmatică* (*ad litteram*) şi respectiv *sapienţială* (*in spiritualibus*) defineşte cele două orientări ale alchimiei de după Paracelsus; **orientarea pragmatică**: secretul materiei primare pentru **Opera** alchimică trebuie căutat în măruntaiele pământului (în mine), fiind astfel cercetate un număr impresionant de minerale; **orientarea sapienţială**: transmutarea nu este posibilă decât la nivel *spiritual* dintr-un om inferior, decăzut (metal ordinar) putându-se ajunge la un om

superior, pur (aur). Pentru aceasta, este necesară „coborârea" în propriul interior (pământ), purificare (prin post, rugăciuni etc.) şi astfel se va ajunge la piatra ascunsă (virtuţile spiritului din noi). 2. Denumire generală pentru sulfaţii unor metale: *vitriol alb* – sulfat de zinc sau sulfat de cupru deshidratat; *vitriol roman*: sulfat de cupru cu conţinut de fier; *vitriol de cupru*: sulfat de cupru; *vitriol unguresc*: sulfat de cupru nativ de puritate remarcabilă; *vitriolul lui Marte*: sulfat de fier; *vitriolul roşu*; sulfat de fier puternic calcinat, (când se forma oxid roşu de fier); acidul sulfuric diluat se numea *spirit de vitriol*, iar cel concentrat *ulei de vitriol*. (F. 93 şi 144)

VIŢĂ DE VIE
Considerată arbore al vieţii încă din Biblie, încărcată cu simboluri întrucât produce vinul, licoare a vieţii asemenea sângelui, *viţa de vie* a rămas emblematică atât pentru vechii greci (admiratori ai lui Dionysos-Bacchus) cât şi pentru creştini. În alchimie, viţa de vie se regăseşte ca simbol vegetal al nemuririi, al regenerării perpetue a vieţii, al tinereţii triumfătoare şi sănătăţii. Dintotdeauna, vinul era privit ca un elixir de viaţă lungă.

VIŢELUL DE AUR
Aluzie la viţelul de aur din Biblie, devenit idol temporar pentru poporul israelit rătăcitor. Alchimiştii au văzut în legenda spargerii viţelului de aur de către Moise şi transformarea lui într-o băutură dată poporului spre pocăinţă, o metaforă a producerii aurului potabil.

VOLATIL
Principiu alchimic vizând instabilitatea, capacitatea de dispersare a unei substanţe. Astfel, **Mercurul** era considerat *principiul volatilităţii*, în opoziţie cu **Sulful**, *principiul fixităţii, stabilităţii*. În alchimie, toate substanţele volatile erau simbolizate prin păsări sau animale înaripate.

VOPSIRE
Alchimiştii alexandrini vedeau în transmutaţia metalelor ordinare în aur, în principal, o operaţie tinctorială, de vopsire cu ajutorul unor substanţe al căror secret trebuia descoperit. Operaţia a rămas ca atare în alchimie, practicată însă în scopuri pragmatice oneste şi mai puţin legată de ideea de falsificare.

VRĂJITOARE
Tradiţia antică grecească acorda puteri vrăjitoreşti cu deosebire femeii faţă de bărbat, fapt preluat de credinţele medievale. Chiar printre primii alchimişti din manuscrisele greceşti, figurau nume de femei ca Maria Evreica, sora Zenobia, Cleopatra ş.a. Locuind în locuri izolate, având companie înspăimântătoare

formată din bufniţe, broaşte, pisici negre etc., vrăjitoarele erau acuzate între altele, de provocarea de molime, participarea la sabat, preschimbarea în alte fiinţe, de extracţia şi prepararea din plante sau fragmente din animale a unor otrăvuri, droguri sau medicamente administrate ilicit (magie neagră), cu consecinţe terminate adesea prin ardere pe rug sau strangularea lor. Cel mai cunoscut „manual" întocmit pe bazele juridice ale bisericii catolice pentru „cercetarea" şi pedepsirea vrăjitoarelor, a fost *Malleus Maleficarum* (*Ciocanul vrăjitoarelor*) apărut în 1485, fiind redactat de dominicanii Sprenger şi Kramer.

VULCAN
Zeu al focului din mitologia greco-romană, Hephaestos-Vulcan îşi avea „atelierul" sub muntele Etna din Sicilia, unde ajutat de ucenicii săi ciclopi prelucra fierul şi celelalte metale. Este considerat făurarul unor admirabile obiecte şi bijuterii. Orice alchimist se considera un discipol al lui Vulcan şi era comparat în abilitatea de a mânui focul, cu acest zeu.

VULTUR vezi ACVILĂ

X

XANTHOSIS vezi GALBEN

XERION
1. Denumirea dată de alchimiştii alexandrini unui aliaj de aur şi argint (cum ar fi **asemul**), care adăugat în cantităţi mici topiturii de metal ordinar ar fi avut rolul de **ferment** în transmutarea acestuia. 2. Substanţă tinctorială care ar fi avut proprietatea de a colora o topitură metalică în scopul imitării culorii şi strălucirii aurului.

Y

YANG / YIN
Dualismul, ca sistem de gândire proprie speciei umane, este reprezentat în filosofia chineză de tradiţia milenară asupra echilibrului şi alternanţei principiilor cosmice *yang* şi *yin*. **Yang** întruchipează puterea *spirituală*, cerească, solară şi luminoasă, sursa virtuţilor magice corespunzând bărbăţiei, forţei, inteligenţei. Este izvorul calităţilor cald şi uscat, calităţi active prezente în seminţele tuturor regnurilor **Yin** concentrează resursele telurice ale **materiei** plas-

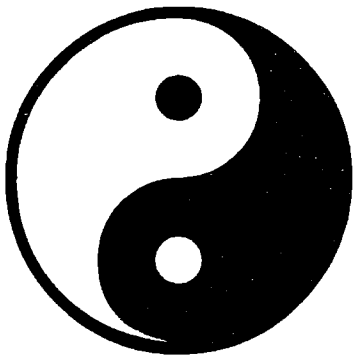

F.145. *Alternanţa principiilor* **Yang** *(alb) şi* **Yin** *(negru) (Jai-Ki)*

tice, atracţia lunară, clar-obscurul, umiditatea materiei, senzualitatea feminină. Este receptacolul pasiv, rece şi umed al căldurii principiului **Yang**. Aceste două principii sunt nedespărţite, nu există decât un raport reciproc, ritmul alternanţei lor fiind **Tao (Dao)** („drumul sau calea"), ritmul lumii şi al vieţii. Reprezentarea grafică (F.145) se face printr-un cerc împărţit de o sinusoidă, partea albă (*yang*) alternând cu cea neagră (*yin*) într-o perfectă simetrie de rotaţie. O altă reprezentare grafică este prin combinarea semnului *yin* (– –) cu *yang* (—) formând **trigrame** (în număr de opt) sau **hexagrame** (în număr de 64), fiecare combinaţie având o semnificaţie bine definită. Calităţile nobile ale unui corp erau apreciate după cantitatea de principiu *yang* conţinută; astfel, aurul alchimic era apreciat tocmai datorită faptului că faţă de aurul natural conţinea mai puţin principiul *yin* (eliminat prin purificare alchimică) şi deci efectul acestuia era mai mare. Aurul, cinabrul şi jadul, broasca ţestoasă, cocoşul şi cocorul, pinul, ginzenghul şi chihul (*chih* – iarba nemuririi – probabil *sesamum indicum*) sunt doar câteva exemple mai reprezentative din cele trei regnuri bogate în principiul *yang*. Este de domeniul evidenţei analogia unor aspecte ale principiilor *yang/yin* cu cele din chimia occidentală, **Sulf/Mercur**, ceea ce denotă valenţa universală a gândirii alchimice. (F. 141 şi 145)

YANTRA

Desen geometric de inspiraţie orientală, format în zona sa centrală din triunghiuri îmbinate şi orientate cu vârfurile în sensuri opuse, cercuri şi pătrate înconjurătoare. Toate aceste figuri, dispunerea lor, au semnificaţii speciale asemenea celor din **mandale**. De exemplu, pătratul exterior având porţi în dreptul punctelor cardinale reprezintă **pământul** iar

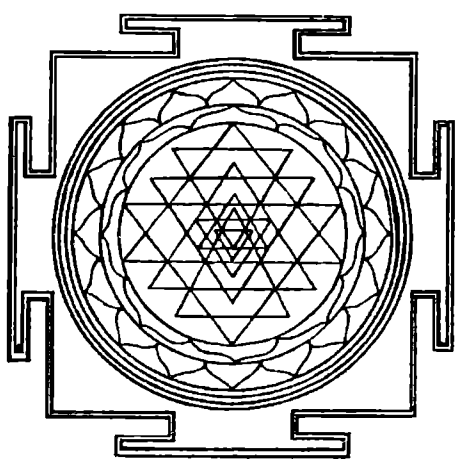

F.146. **Yantra** – *suport grafic pentru introspecţie*

cercurile simboluri ale expansiunii lumii intermediare celei de sus şi jos. Orientarea contrară a triunghiurilor sugerează dualitatea **yin/yang**, întreg ansamblul emanând echilibru şi invitând la contemplaţie. În alchimia orientală, preponderent spirituală, *yantrele* erau frecvent examinate şi contemplate. (F. 146)

YEZIRAH
Alături de **Zohar**, *Sefer Yezirah* (Cartea Creaţiei) este fundamentală pentru însuşirea doctrinei mistice a **Kabbalei**, cuprinzând învăţături referitoare la Creaţie şi Legile secrete care guvernează lumea. Întocmită prin secolul al IX-lea, *Yezirah* (asemenea gnosticismului) susţine că lumile emanate sau create sunt tot mai imperfecte pe măsura depărtării de **En-Soph**, *Lumina nesfârşită, Absolutul*. Lumea yezirahică, are 10 ranguri de îngeri purtând grija soarelui, lunii, pământului, mării, focului, plantelor etc. Lumea materiei este păzită de 10 demoni din care 7 locuiesc în infern cu prinţul Satan. Omul este **microcosmos** legat de **macrocosmos**. Influenţa Yezirah-ului asupra alchimiei este asemănătoare cu cea a **Zohar**-ului, respectiv **Kabbalei** în ansamblul ei.

YI – JING vezi I-CHING

YOGA
Doctrină filosofică indiană, puternic orientată în disciplinarea corpului, în ideea eliberării spiritului de constrângerile materiei, spre a se contopi mistic cu *spiritul universal, brahman* (sanscr. *yoga* = contopire, unire). Exerciţiile spirituale şi fizice (în special respiratorii) ale yoghinilor vizau menţinerea unei sănătăţi mentale şi trupeşti cât mai îndelungate, în esenţă unirea în om a celor două principii opuse, masculin/feminin, spre a reface unitatea androgină primară, nemişcarea lipsită de tensiuni, vacuitatea. Practica yoga, asociată cu posturi, sacrificii, purificări, era necesară oricărui alchimist indian sau chinez.

Z

ZBOR
1. Simbol al operaţiunilor de **volatilizare, evaporare, sublimare**, în general de degajare a subtilului din grosier, a volatilului de fix. În iconografia alchimică, zborul în sus reprezenta volatilizarea, sublimarea, iar zborul în jos, reprezenta precipitarea. 2. Ascensiunea sufletului desprins de trup ca urmare a transelor mistice, psihice sau chiar a morţii. Zborul vrăjitoarelor era asimilat unei transe psihice. (F. 108)

ZECE

1. Este numărul perfect, suma **tetraktys**-ului pitagoreic 1+2+3+4 = =10, semnificând totalitatea, **Cosmosul** în toată desăvârşirea sa. 2. Pitagoreicii vedeau în Lume 10 opoziţii fundamentale (*tabula oppositorum*):

- finit – infinit
- repaos – mişcare
- impar – par
- drept – curb
- unu – multiplu
- lumină – întuneric
- drept – stâng
- bun – rău
- masculin – feminin
- pătrat – dreptunghi

3. În alchimie, regulile comportării alchimistului, întocmite încă de Albertus Magnus (sec. al XIII-lea) aveau ca model *Decalogul* biblic primit de Moise pe muntele Sinai. Mulţi alchimişti şi-au stabilit la 10 numărul operaţiilor alchimice pentru realizare **Operei.** 4. În **Kabbala** cifra 10 apare frecvent: **arborele sefirotic** conţine 10 sefiroţi; lumea formelor (**yezirah**) are 10 ranguri de îngeri; lumea materiei (*aziah*) este păzită de 10 demoni etc.

ZENIT

1. Este punctul imaginar cel mai înalt în care verticala locului intersectează bolta cerească. Soarele se află la *zenit* la amiază (teoretic), când un băţ înfipt vertical nu are umbră, practic, când are umbra cea mai mică. În astrologie şi alchimie, *zenitul* era luat ca punct de reper temporal. Opus zenitului este *nadirul*. 2. Punctul culminant al părţii evolutive a unui ciclu este şi începutul părţii declinative. În alchimia mistică, trecerea spre zenit indica trecerea de la viaţa temporală la cea eternă, de la finit la infinit.

ZI

1. Timpul efectiv în care Soarele se află deasupra orizontului (între răsăritul şi apusul său) este ziua-lumină, luată în considerare de alchimişti la începerea **Operei** (în jurul echinocţiului de primăvară). 2. Astrologic, ziua reprezintă intervalul de timp între două culminaţii succesive ale unui astru (Soarele, în speţă) care împărţit la 24 (după calendarul babilonian) dădea *ora*. Succesiunea zilelor săptămânii s-a făcut conform sistemului astrologic babilonian, dar denumirea după panteonul grecesc, asimilate apoi celor 7 metale. Ziua astrologică era intervalul (diurn) de la ora 12 ziua la ora 12 noaptea. 3. Ziua alchimică nu corespundea zilei calendaristice (astronomice) întrucât luna alchimică avea 40 de zile calendaristice, adică unei zile alchimice îi corespund 32 de ore.

ZMEU vezi DRAGON

ZODIAC

1. Fâşie circulară a boltei cereşti corespunzând traiectoriei solare (ecliptică)

cuprinzând 12 constelaţii: **Berbecul**, **Taurul**, **Gemenii**, **Racul**, **Leul**, **Fecioara**, **Balanţa**, **Scorpionul**, **Săgetătorul**, **Capricornul**, **Vărsătorul** şi **Peşti** – cu ajutorul cărora, în **astrologie** se întocmea orice **horoscop**. Semnele zodiacale (grec. *zodiakos* = cerc de animale, sau altă variantă *zoe* = viaţă; *diago* = duc, trec, petrec) pot fi grupate pe diverse criterii între care cele 4 elemente alchimice – **Foc** (Berbec, Leu, Săgetător), **Pământ** (Capricorn, Taur, Fecioară),

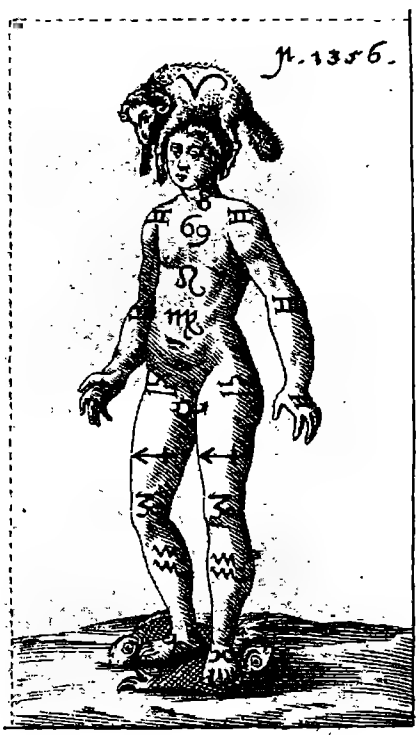

F.147. *O reprezentare a* **semnelor zodiacale** *în corespondenţă cu părţile corpului*

Aer (Balanţă, Vărsător, Gemeni), **Apă** (Rac, Scorpion, Peşti) – atribuindu-se nativilor caractere şi temperamente asociate acestor elemente, cu detalii specifice zodiei. Aspectele planetare – conjuncţie, sextil, cvadratură, trigon sau opoziţie – erau analizate în funcţie de poziţiile planetelor în zodiac. Spre deosebire de zodiacul grecesc, zodiacul chinezesc are numai animale. 2. În spiritul omologiei **Macrocosmos-Microcosmos**, între părţile corpului omenesc şi zodiac existau legături fireşti, ale „celor de sus cu cele de jos", ca de exemplu: Berbec – cap; Taur – gât; Gemeni – braţe; Rac – piept şi stomac; Leu – inimă ş.a.m.d. până la Peşti – labele picioarelor, relaţii fundamentând medicina astrologică şi spagirică. 3. Alchimiştii credeau în influenţele constelaţiilor zodiacale asupra operaţiilor şi fazelor **Operei** alchimice, stabilind corelaţii (cu unele variante) între acestea:

Berbec - calcinare
Balanţă - sublimare
Taur - congelare
Scorpion - separare
Gemeni - fixare
Săgetător - creaţie
Rac - solvire
Capricorn - fermentare
Leu - digerare
Vărsător - multiplicare
Fecioară - distilare
Peşti - proiecţie

(A; F. 32, 98 şi 147; P. II.)

ZOHAR

Lucrare fundamentală a **Kabbalei** evreieşti, *Sefer-ha-Zohar* (Cartea Stră-

lucirii), a fost întocmită de rabinul Moses ben Shem-Tob (c. 1250 – 1305) evreu spaniol din Leon, fiind inspirată de vechi surse ebraice, elenistice şi chiar arabe. Este un comentariu mistic al Pentateuhului biblic privind fiinţa divină primordială **En-Soph**, cei 10 sefiroţi, modelul adamic, până la lumea creată. Aici întâlnim referiri la un „aur putrezit" (amintind de materia primă, neagră a alchimiştilor greci) care cu ajutorul unui „ferment" trece în „cupru roşu, argint alb şi în final în aur „galben". Influenţa *Zoharului* se regăseşte în multe lucrări de alchimie sapienţială, inclusiv metoda cabalistică a scrierilor secrete prin echivalarea literelor cu cifre.

ANEXĂ

Simboluri spagirice sau iatrochimice*

a. Substanţe şi materiale

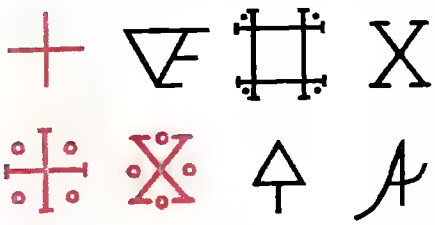

Acetum — Oţet, acid acetic diluat

Acetum destillatum — Oţet distilat, acid acetic concentrat

Acidum — Acid

Acidum formicarum — Acidul furnicilor, acid formic

Acidum nitricum — Acid nitric, acid azotic

Acidum salis — Acid de sare, acid clorhidric

Acidum vitrioli — Acid de vitriol, acid sulfuric

---

* Spre deosebire de simbolul alchimic iconic, tradiţional, simbolul spagiric sau iatrochimic este un semn grafic cu semnificaţii mai restrânse. Polivalenţa sa se manifestă mai ales în polimorfismul grafic (vezi metalele şi câteva săruri) predominând motivele geometrice. Printre simbolurile spagirice folosite până la sfârşitul sec. XVIII inclusiv în farmacopeile timpului se regăsesc o mulţime de simboluri alchimice convenţionale (semne grafice alchimice). Simbolul spagiric este intermediar între simbolul alchimic convenţional şi simbolul chimic conceput de Dalton şi Berzelius.

Acidum tartari

Acid de tartru, acid tartaric

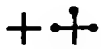

Acidum benzoicum

Acid benzoic

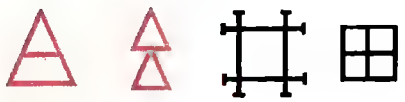

Aer

Aer

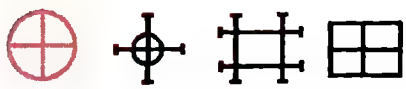

Aerugo

Cupru oxidat, cocleală (acetat bazic sau carbonat bazic de cupru)

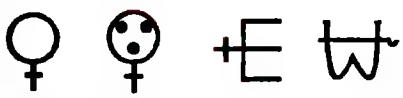

Aes

Cupru sau bronz
Aliaj de cupru

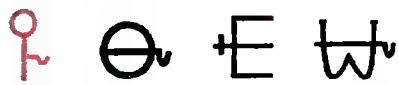

Aes ustum

Cupru calcinat, oxid de cupru

Aes viride

v. Aerugo

Aethiops martialis

Negru de fier, oxid negru de fier

Aethiops mineralis

Negru mineral, sulfură de mercur

Aethiops vegetalis

Negru vegetal, soluţie de tanin tratată cu o sare de fier şi folosită la fabricarea cernelii

Albumen

Albuş de ou

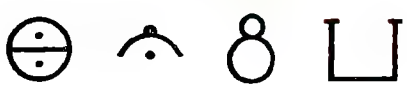

Alcali

Potasă, carbonat de potasiu

Alcali volatile — Amoniac

Alumen — Alaun, sulfat dublu de aluminiu şi potasiu

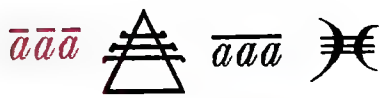

Amalgama — Amalgam, aliaje ale mercurului cu metale diferite

Antimonii flores — Floare de antimoniu – stibină; mai rar, trioxid de antimoniu

Antimonii hepar — Ficat de antimoniu, sulfură complexă de potasiu şi antimoniu

Antimonii regulus — Regulus de antimoniu, stibiu metalic

Antimonium — Antimoniu, stibiu. De fapt, era stibină sau un mineral (sulfură) al antimoniului

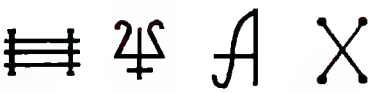

Aqua — Apă

Aqua fortis — Apă tare. Acid azotic obţinut prin distilarea unui amestec de salpetru şi vitriol (azotat de sodiu şi sulfat de fier sau cupru) în apă

Aqua pluvialis — Apă de ploaie, apă relativ distilată

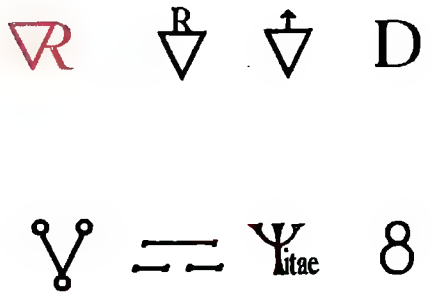

Aqua regis — Apă regală, amestec de acid clorhidric şi azotic obţinut dintr-o parte sare şi şase părţi acid azotic

Aqua vitae — Apă vie, alcool, rachiu distilat

Arena — Nisip

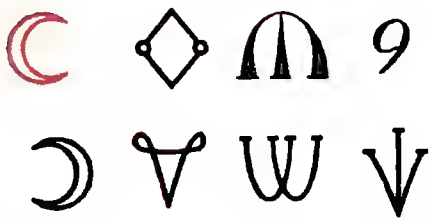

Argentum — Argint

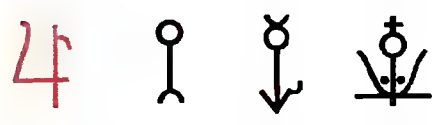

Argentum vivum — Argint viu, hidrargir, mercur

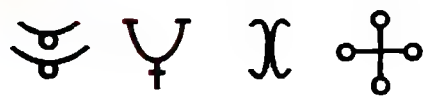

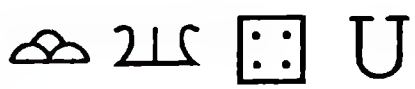

Arsenicum — Arsen. De fapt, sulfură de arsen naturală (auripigment, realgar)

Arsenicum album — Arsen alb, trioxid de arsen

Arsenicum citrinum — Arsen galben, auripigment

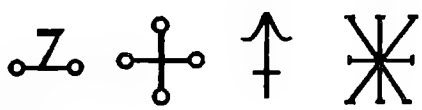

Arsenicum rubrum — Arsen roşu, realgar

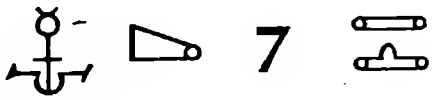

Arsenicum sublimatum

Arsen sublimat, trioxid de arsen

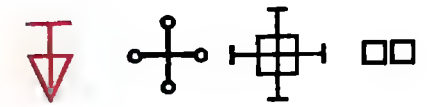

Atramentum

Lichid negru asemănător cu aethiops vegetalis; negru de fum; $FeSO_4$ + tanin

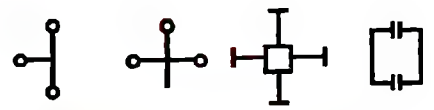

Atramentum album

Probabil sulfat de zinc

Aurichalcum

Oricalc, alamă imitând culoarea aurului

Auripigmentum

Auripigment (orpiment), trisulfura de arsen naturală având culoarea aurie

Aurum

Aur

Bezoar

Calcul (piatră) din aparatul digestiv al unor capre din Persia şi Siria (*b.* orientalis) sau Indiile de Vest (*b.* occidentalis) Trecea drept antidot pentru otrăvuri

Bismutum

Bismut. De fapt, sulfură naturală de bismut

Bolus communis

Argilă obişnuită

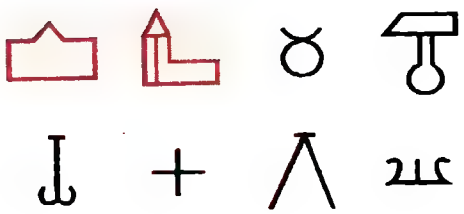

Borax	Borax, tetraborat de sodiu
Cadmia (Tutia)	Cadmie, oxid de zinc
Calx (metallorum)	Var (al metalelor), orice oxid metalic
Calx viva	Var nestins, oxid de calciu
Caput mortuum	Cap de mort, reziduul inactiv rămas în vasele de distilare
Carbo (Carboneum)	Cărbune
Cera	Ceară
Cera citrina	Ceară galbenă
Cerussa	Ceruză, alb de plumb, carbonat bazic de Pb
Chalybs	Fier călit, oţel (grec.)
Cinis	Cenuşă
Cineres clavellati	Cenuşă aciculară, potasă, carbonat de potasiu cristalin

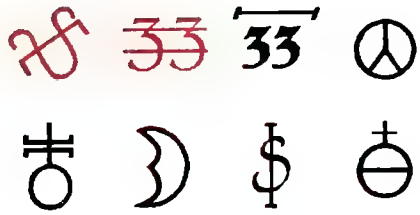

Cinnabaris — Cinabru, sulfură mercurică

Colcothar (caput mortuum vitrioli) — Reziduul de la distilarea acidului sulfuric din sulfat de fier. Oxid feric

Cornu cervi — Corn de cerb (folosit ca sursă de gelatină)

Cornu cervi ustum — Corn de cerb deshidratat sau prăjit

Creta — Cretă, carbonat de calciu natural

Crocus — Şofran. Obişnuit se înţelegea o substanţă de culoarea şofranului (galben)

Crocus martis — Oxid galben de fier

Crocus metallorum — Amestec de stibină şi salpetru calcinat

Crocus veneris — Şofranul lui Venus, sulfat de cupru calcinat, udat şi îndulcit

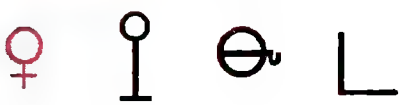

Cuprum — Cupru, aramă

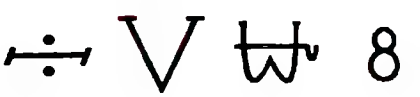

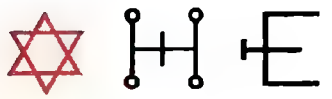	*Elementum*	Element
	Ferrum	Fier
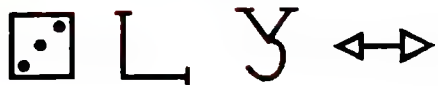		
	Fimus equinus	Bălegar de cal (sursă de căldură mică)
	Flores antimonii	v. Antimonii, flores
	Flores benzoes	Flori de benzoe, acid benzoic sublimat
	Flores sulphuris	Flori de sulf, sulf sublimat
	Fuligo	Funingine, negru de fum
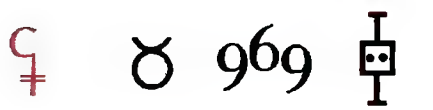	*Gummi*	Gumă, răşină
	Gummi arabicum	Gumă arabică, adeziv
	Ignis	Foc
	Ignis circulatoris (rotae)	Foc rotat, înconjura circular vasul
	Ignis fortis	Foc puternic

Ignis lentus	Foc încet, mic
Ignis reverberius	Foc reverberat, cu flacără de jos în sus sau invers, înconjurând vasul
Jupiter	v. Stannum
Lapis	Piatră
Lapis calaminaris	Piatră de calamină, carbonat de zinc
Lapis haematites	Piatră sângerie, hematită
Lapis Lazuli	Piatră de lazurit, ultramarin natural
Lapis Magnes	Piatră magnetică, magnetită
Later	Cărămidă
Lignum	Lemn
Limatura chalybs (martis)	Pilitură de fier
Lixivium	Leşie

Lutum philosophorum (sapientiae)

Lutul filosofilor: argilă sau chit pentru etanşarea vaselor, obţinut din lut, bălegar de cal, praf de cărămidă, pilitură de fier, saramură, albuş de ou

Magnesia

Magnezie, oxid de magneziu natural

Marcasita

v. Bismutum

Mel

Miere de albine

Menstruum

Solvent, dizolvant

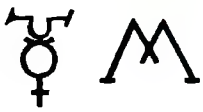

Mercurius Saturni praecipitatus

Miniu de plumb

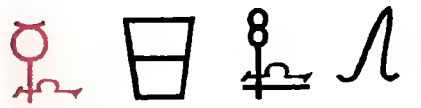

Mercurius sublimatus

Sublimat de mercur, clorură mercurică

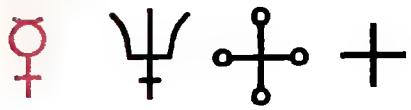

Mercurius vivus

Argint viu, mercur

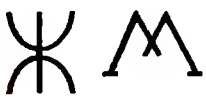

Minium

Miniu de plumb

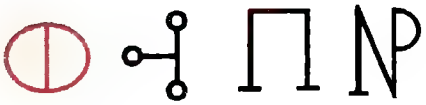

Nitrum

Salpetru, azotat de sodiu. Nitrumul anticilor era carbonatul de sodiu

Oleum

Ulei

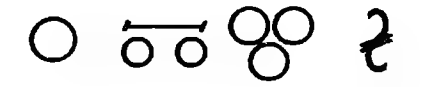

Oleum commune (olivae) — Ulei obişnuit (de măsline)

Oleum vitrioli — Ulei de vitriol, acid sulfuric concentrat

Phlegma — Flegma, primul produs la distilare; după alţii, reziduul mucilaginos

Phlogiston — Flogiston, materia focului

Phosphorus — Fosfor

Plumbum — Plumb

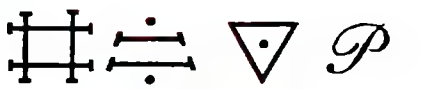

Pulvis — Pulbere, praf

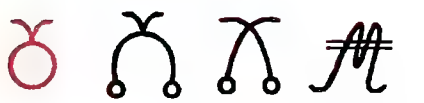

Realgar — Realgar, sulfură de arsen naturală

Regulus — Rege mic, stare metalică

Sal alcali — Sare alcalină, carbonat de sodiu

Sal ammoniacum — Sare amoniacală, clorură de amoniu

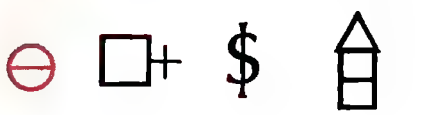

Sal communis — Sare comună, clorură de sodiu

Sal gemmae — Sare gemă

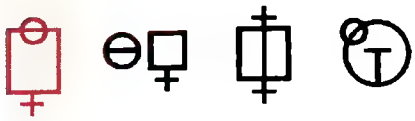

Sal tartari essentiale — Tartru, piatră de vin, tartrat acid de potasiu

Sapo — Săpun

Spiritus — Spirt. Partea cea mai volatilă a unui corp. Alcool

Stannum — Staniu, cositor

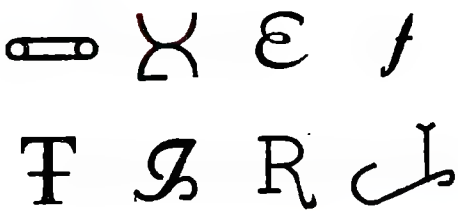

Succinum — Chihlimbar

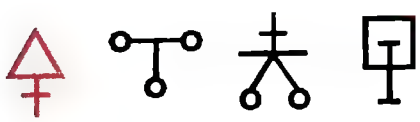

Sulphur — Sulf

Sulphur Philosophorum — Sulful filosofilor

Talcum — Talc

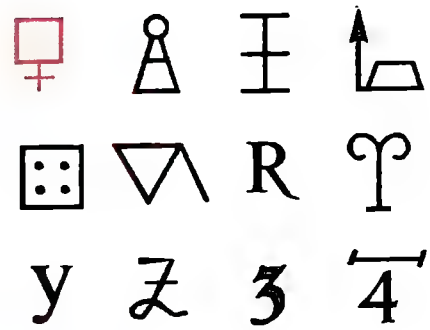

Tartarus — Tartru cristalizat din vin, tartrat acid de potasiu. Uneori, carbonatul sau acetatul de potasiu

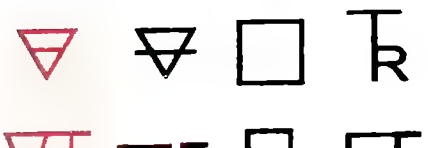

Terra — Pământ; reziduul pământos

Terra foliata tartari — Acetat de potasiu purificat

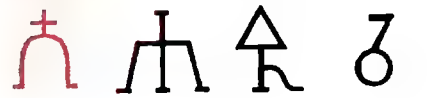

Tutia (Cadmia) — Calamina depusă din fundul cuptoarelor de zinc, conţinând carbonat de zinc sau oxid de zinc

Urina — Urină

Verdigris — v. Aerugo

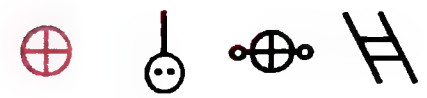

Viride aeris — Cupru (sau bronz) verde, verdigris

Vitellus — Gălbenuş de ou

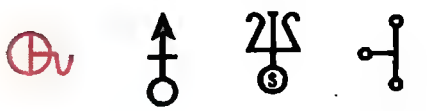

Vitriolum — Vitriol, sulfat al unui metal comun

Vitriolum album — Vitriol alb, sulfat de zinc

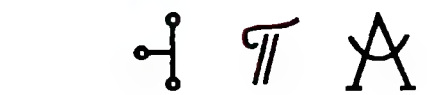

Vitriolum romanum — Vitriol roman, sulfat de cupru cu conţinut de fier

Vitrum — Sticlă

b. Aparate şi ustensile

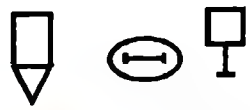

Ahenum — Căldare din cupru sau fier

Alembicus — Alambic. Partea superioară a aparatului de distilat (capitel)

Balneum — Baie

Balneum arenae — Baie de nisip

Balneum cineris — Baie de cenuşă

Balneum mariae — Baie de apă

Balneum vaporis — Baie de aburi

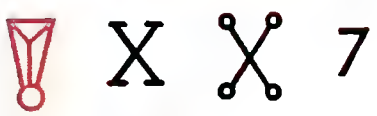

Crucibulus — Creuzet

Cucurbita — Balon de sticlă, retortă cu gât drept

Fornax — Cuptor

Ovum philosophorum — Oul filosofilor, vasul alchimic

Phiola

Balon de sticlă cu gât lung

Receptaculum

Vas de captare, recipient

Retorta

Retortă

Reverberium

Cuptor cu reverberaţie în care flăcările cuprindeau vasul din toate părţile

Tigillum

Tigaie, cupelă

c. Procese şi operaţii

Abstrahere

Extragere, distilare

Assare

Uscare

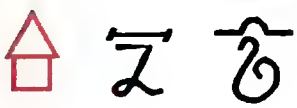

Caementare

Cementare, lipire, întărire. Operaţie prin care diferite substanţe suprapuse, sub acţiunea focului, soarelui sau aerului se cimentau

Calcinatio

Calcinare, prăjire, coacere

Coagulatio

Coagulare, întărire

	Destillare	Distilare
	Digerere	Digerare, macerare. Extracţie apoasă la 50°– 60°C
	Ebulitio	Fierbere
	Extrahere	Extracţie
	Figere (Fixare)	Fixare, stabilizare, ignifugare
	Filtratio	Filtrare
	Fixare	v. Figere
	Fluere	Curgere
	Fundere (Fusio)	Topire
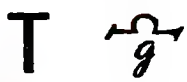	*Gradare (Gradatio)*	Încălzire treptată
	Lutare (lutatio)	Etanşarea sau sigilarea vaselor de laborator
	Liquefacere	Lichefiere
	Miscere	Amestecare

Mortificare

Ucidere, distrugerea proprietăţilor active ale unui corp

Multiplicare

Înmulţire

Praecipitare

Precipitare

Pulverizare

Pulverizare, măcinare

Purificatio

Purificare

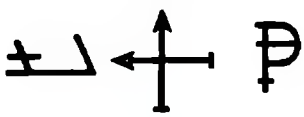

Putrefactio

Putrezire, descompunere

Reverberatio

Reverberaţie, coacere în cuptor în care flacăra cuprinde vasul din toate părţile

Solvere

Dizolvare

Sublimare

Sublimare

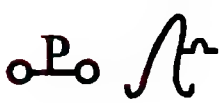

Tingere

„Vopsire". Este vorba de transmutarea unui metal în aur

d. Astrologice şi temporale

	Aestas	Vară
	Aquarius	Vărsătorul
	Arcitenens	v. Sagittarius
	Aries	Berbecul
	Autumnus	Toamnă
	Annus	An
	Cancer	Cancerul, Racul
	Coniunctio	Conjucţie
	Capricornus	Capricornul
	Dies	Zi
	Dies et Nox	Zi şi noapte
	Gemini	Gemenii
	Hiems	Iarnă

	Hora	Oră
	Jupiter	Jupiter
	Leo	Leul
	Libra	Balanţa
	Luna crescens	Luna în creştere
	Luna deficiens	Luna în scădere
	Mars	Marte
	Mensis	Lună calendaristică
	Mercurius	Mercur
	Nox	Noapte
	Opposito	Opoziţie
	Pisces	Peştii
	Quadratura	Cvadratură
	Sagittarius	Săgetătorul
	Saturnus	Saturn

	Scorpius	Scorpionul
	Septimana	Săptămână
	Sextilis	Luna august
	Sextilis	Sextil
	Sol	Soarele
	Taurus	Taurul
	Trigonus	Trigon (Trin)
	Venus	Venus
	Ver	Primăvară
	Virgo	Fecioara

e. Unităţi de măsură

	Acetabulum	Volum egal cu conţinutul unei coji de ou
	Drachma	Drahmă = 3 scrupeli = 60 gran
	Drachma semis	1/2 Drahmă
	Granum	Gran

	Libra	Livră = 1 Pfund = 12 Uncii
	Manipulus	Conţinutul unui pumn
	Obulus	Obol = 1/2 scrupel
	Pars	Parte
	Pugillus	Un vârf de cuţit, cât se poate lua între trei degete
	Quantum placet	Atât cât convine
	Quantum satis	Atât cât este necesar (la saturaţie)
	Quantum vis	Atât cât doreşte
	Scrupulus	Scrupel = 20 gran = 2 oboli
	Scrupulus si	1/2 scrupel
	Unica	Uncie = 24 scrupeli
	Unica semis	1/2 uncie = 12 scrupeli

Notă: o livră (pfund) = 12 uncii
1 uncie = 8 drahme
1 drahmă = 3 scrupeli
1 scrupel = 20 gran

1 gram = 13,71 gran (Austria, Ţările Româneşti)
1 gram = 15,36 gran (Olanda, Belgia)
1 gram = 15,45 gran (Anglia)
1 gram = 16,10 gran (Rusia)
1 gram = 16,42 gran (Prusia)
1 gram = 18,43 gran (Franţa)
1 gram = 20,05 gran (Spania)
1 gram = 22,50 gran (Italia)

BIBLIOGRAFIE

AGRIPPA von NETTESHEIM, C.H: *Philosophie Occulte,* Paris, 1727

ALEXANDRIAN, Istoria filosofiei oculte, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994

ALTUS: *Mutus Liber,* Ed. J. J. Pauvert, 1967

ARISTOTE: *De la génération et de la corruption,* J. Vrin, Paris, 1951

ARISTOTLE: *Meteorologica* (ed. engleză fără foaia de titlu)

BALACI, Anca: *Mic dicţionar mitologic greco-roman,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1966

BANCIU, Axente Sever şi POP Alexandru, *Spre chimia modernă,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1987

BARBAULT, Armand: *Aurul din cea de-a o mia dimineaţă,* Ed. Mix, Braşov, 2001

BARCHUSEN, J. C.: *Elementa Chemiae,* Leyda, 1718

BĂLĂNESCU, Grigore ş.a.: *Dicţionar de chimie,* Ed. Tehnică, Bucureşti, 1964

BENOIST, Luc: *Semne, simboluri, mituri,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995

BERTHELOT, M.: *Collection des Anciens Alchimistes Grecs,* 3 vol., Paris, 1887, 1888

BIDERMANN, Hans: *Dicţionar de simboluri,* vol. 1 şi 2, Ed. Saeculum I. O., Bucureşti, 2002

BLANCARD, S.D.: *Theatrum Chimicum...,* Leipzig, 1694

BONARDEL, Françoise: *Filosofia alchimiei,* Ed. Polirom, Iaşi, 2000

BURCKHARDT, Titus: *Alchimia,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998

CHEVALIER, Jean şi GHEERBRANT, Alain: *Dicţionar de simboluri,* Vol. 1-3, Ed. Artemis, Bucureşti, 1994, 1995

CROSSLAND, Maurice P.: *Historical Studies in the Language of Chemistry,* New-York, 1978

CULIANU, Ioan Petru: *Eros şi magie în Renaştere 1484,* Ed. Nemira, 1994

ELIADE, Mircea: *Alchimia asiatică,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1991

ELIADE, Mircea: *Făurari şi alchimişti,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996

FERNANDO, Diana: *Alchimia, enciclopedie ilustrată de la A la Z,* Ed. Aldo Press, Bucureşti, 1999

FERRÉ, Jean: *Dicţionar de simboluri masonice,* Ed. Paralela 45, Piteşti – Bucureşti, 2004

FIGUIER, Louis: *L'Alchimie et les Alchimistes,* Hachette, Paris, 1856

FULCANELLI: *Misterul catedralelor,* Ed. Nemira, Bucureşti, 1997

GANZENMŰLLER, W.: *L'Alchimie au Moyen Age,* Paris, 1940

GIBSON, Clare: *Semne şi Simboluri,* Ed. Aquila '93, Oradea, 1998

HOLLANDUS, J. J.: *Hand der Philosophen, Opus Saturni, Opus Vegetabilia. ...,* Viena, 1746

HUTIN, Serge: *L'Alchimie,* P.U.F., Paris, 1966

HUTIN, Serge: *Historie de l'Alchimie,* Ed. Gérard et Co., Verviers, 1971

JUNG, C.G.: *Imaginea omului şi imaginea lui Dumnezeu* Ed. Teora, Bucureşti, 1997

JUNG, C.G.: *În lumea arhetipurilor,* Ed. „Jurnalul Literar", Bucureşti, 1994

JUNG, C.G.: *Mysterim Coniunctionis,* 2 vol. Ed. Teora, Bucureşti, 2000

JUNG, C.G.: *Psychologie et Alchimie,* Paris, 1970

JUNG, C.G.: *Studii despre reprezentările alchimice,* Ed. Teora, Bucureşti, 1999

KERNBACH, Victor: *Dicţionar de mitologie generală,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1983

KHUNRATH, Heinrich: *Amphitheatrum sapientiae aeterne...,* Hanau, 1604

KLOSSOWSKI de ROLA, Stanislas: *Alchemie, Die geheime Kunst,* Ed. Droemer Knaur München / Zürich, 1974

LENNEP, J. van: *Art et Alchimie,* Ed. Meddens, 1966

LÜDY, F.: *Alchemistische und chemische Zeichen,* Berlin, 1928

MANGET, J.J.: *Bibliotheca Chemica Curiōsa seu...,* 2 vol., Geneva, 1702

MAURY, Alfred: *La magie et l'astrologie,* Bibliotheca Hermetica, Paris, 1970

MAXWELL, James: *Magia,* Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1995

NATAF, André: *Dictionary of the Occult,* Wordsworth Eds. 1994

PAPUS: *Kabbala*, Ed. Herald, Bucureşti, 1995

PARTINGTON, J.R.: *A History of Chemistry*, 4 vol. Londra, New-York, 1961 (II), 1962 (III), 1964 (IV), 1970(I)

PLINE L'ANCIEN: *Histoire naturelle*, Gallimard, Paris, 1999

POP, Alexandru: *Alchimia*, Biblioteca Revistei „Familia", Oradea, 1998

POP, Alexandru: *Fundamentele Alchimiei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002

POP, Alexandru: *Tabula Smaragdina*, Ed. Nigredo, Arad, 2002

POPA-LISEANU, G.: *Mitologia greco-romană*, vol. 1 şi 2, Bucureşti, 1928

RIPLEY, G.: *Chemische Schriften ...*, Viena, 1756

ROBERTS, Gareth: *The Mirror of Alchemy*, The British Library, London, 1994

ROGER, Bernard: *À la découverte de l'alchimie*, Ed. Dangles, 1988

ROOB, Alexander: *Alchimie et Mistique*, Taschen, 1997

SADOUL, Jaques: *Comoara alchimiştilor*, Ed. Vremea, Bucureşti, 1997

SCHURÉ, Eduard: *Marii iniţiaţi*, Ed. Lotus, Bucureşti, 1994

SELIGMANN, Kurt: *Mágia és okkultizmus az Európai gondolkodásban*, Gondolat, Budapest, 1987

SZATHMÁRY László: *Magyar alkémisták*, Budapest, 1928

TORDA István: *Magyar aranycsinálók*, Magvetö Könyvkiadó, Budapest, 1980

* * * : *Cartea schimbărilor*, 2 vol., Ed. Quilinul din Jad, 1996

* * *: *Dictionnaire des symboles*, Paris, 1969

* * *: *Turbae Philosophorum, oder ...* Viena, 1750

În colecţia TOTAL au apărut:

Paul RUSSELL
CELE MAI INFLUENTE 100 DE PERSONALITĂŢI GAY
Autorul a selectat 100 de personalităţi – scriitori, gânditori, artişti plastici, muzicieni, conducători militari, politicieni, activişti din mişcarea pentru drepturile homosexualilor –, alegând drept criteriu de ordonare influenţa lor asupra acestei colectivităţi. Evaluându-le contribuţiile şi cumpănindu-le influenţa – în ceea ce priveşte istoria, în general, şi identitatea gay, în particular –, el a creat o lentilă cu ajutorul căreia putem urmări evoluţia conştiinţei gay şi lupta acestor oameni pentru o adevărată egalitate şi vizibilitate.

Jean FERRÉ
DICŢIONAR DE SIMBOLURI MASONICE
Remarcabilă sinteză asupra lumii masonice, prezentul dicţionar este atât un instrument de lucru pentru francmasonul nerăbdător să pătrundă în profunzime rostul demersului său, cât şi un instrument de reflecţie pentru profanul dornic să pătrundă într-o lume îmbibată de taină.

N. COSMESCU
FORMULA 1. SCENA ŞI CULISELE MARILOR PREMII
Pentru a înţelege ce simt aceşti „supraoameni" – piloţii, găsim în volumul de faţă un „ABC" al Formulei 1, unde este prezentat clar şi precis tot ce trebuie ştiut; cu dezinvoltură şi clasă, într-o manieră impresionantă dată de caracterul enciclopedic al informaţiilor oferite.

D. EVANS
DICŢIONAR INTRODUCTIV DE PSIHANALIZĂ LACANIANĂ
Jacques Lacan este, fără îndoială, cel mai original şi mai influent gânditor psihanalist de la Freud încoace. Ideile sale au revoluţionat practica clinică a psihanalizei şi continuă să aibă un impact major în domenii diverse precum critica literară, teoriile feministe, studiul de film şi filosofia. Astfel, *Dicţionarul introductiv de psihanaliză lacaniană* este o sinteză a muncii de cercetare a activităţii sale, furnizând definiţii detaliate pentru peste 200 de termeni lacanieni plasaţi în dialog cu teme şi motive circulate în operele lui Freud, Saussure, Hegel ş.a.

Rosa Sala ROSE
DICŢIONAR CRITIC DE MITURI ŞI SIMBOLURI ALE NAZISMULUI
După cum sugerează chiar autoarea, unele dintre aceste simboluri şi mituri continuă să ne alimenteze imaginaţia, în particular cele care au legătură cu campaniile Statului terapeutic, cu fundamentalismul ecologist sau cu acel cult pentru trupul sportiv.

Malek CHEBEL
DICTIONAR DE SIMBOLURI MUSULMANE
Relaţiile dintre Islam şi Occident constituie una dintre mizele cruciale ale epocii noastre. Or, universul musulman rămâne pentru foarte mulţi un domeniu necunoscut şi străin.

În acest context, *Dicţionarul de simboluri musulmane – Rituri, mistică şi civilizaţie* al lui Malek Chebel, ce tratează 1600 de termeni şi dispune de o bibliografie considerabilă şi de o mulţime de trimiteri şi citate (îndeosebi din Surele Coranului), este un instrument indispensabil pentru toţi cei ce doresc să înţeleagă imaginarul profund a sute de milioane de credincioşi.

Hans-Dieter OTTO
LEXICONUL ERORILOR MILITARE
Un caleidoscop trepidant al erorilor şi confuziilor militare pe parcursul a 2500 de ani de istorie omenească. Şi o retrospectivă palpitantă asupra epocilor trecute şi a personalităţilor care le-au marcat.

Walter-Jörg LANGBEIN
LEXICONUL ERORILOR BIBLICE
A atenţiona asupra erorilor biblice nu constituie un atac la adresa Bibliei. Nici a indica erorile nu presupune o îndepărtare de la Cartea Cărţilor. Ci este o condiţie pentru apropierea de adevăratele afirmaţii ale Vechiului şi Noului Testament.

Jean-Jacques Bedu
CODUL DA VINCI — SURSELE SECRETE
Tot adevărul despre o mare mistificare!
Tot adevărul despre Stăreţia Sionului, Rennes-le-Château, Templieri, Francmasoni, Illuminati, Rozacrucieni, Ordinul Frăţiei Polare, Graal, Sinarhie.

Jean-Jacques BEDU
ÎNGERI ŞI DEMONI — SURSELE SECRETE
O veche confrerie secretă: Illuminati...
Desemnând această societate misterioasă ca piatră unghiulară a romanului său şi atestând că este foarte veche, Dan Brown, ca un adevărat apostol al literaturii „conspiraţioniste", nu a comis oare o nouă stângăcie criticabilă?
Îngeri şi demoni, sursele secrete este singura carte care îndrăzneşte să dezvăluie tot ce se ascunde în spatele acestor *Illuminati* şi a Noii Ordini Mondiale: reţele neonaziste şi ocultiste, foarte structurate, străduindu-se să ne facă să credem că lumea este guvernată de această societate misterioasă cu ramificaţii multiple.

Griffith EDWARDS
DROGURILE – O TENTAŢIE UCIGAŞĂ
„Probabil cea mai judicioasă şi mai bine scrisă carte de informare despre politica în privinţa drogurilor publicată vreodată... la fel de utilă publicului larg ca şi cercetătorilor, clinicienilor şi factorilor de decizie politică."

Jonathan Vankin & John Whalen
CELE MAI MARI 80 DE CONSPIRAŢII DIN TOATE TIMPURILE
Cartea de faţă cuprinde 80 de teorii privind atât evenimente petrecute într-un trecut mai îndepărtat, cât şi unele ce au avut loc cu foarte puţin timp în urmă, dar al căror mister nu a

fost încă elucidat. În spatele acestor evenimente stau, afirmă autorii, conspiraţii – o aşa-zisă Mână Invizibilă care controlează lumea. Presupunerile – sprijinite de o documentare solidă – scot la lumină fapte incredibile, dar chiar incredibilul este cel care îi ţine la adăpost pe conspiratori. Câteva exemple: Enron – o *falsă* criză a energiei, care a generat însă o criză economică *reală* şi devastatoare; Antrax – cine sunt cei care au trimis bacteria ucigătoare în plicuri, prin poştă, la Congresul SUA? Cine a fost aşa-numitul Zodiac Killer – cel care a ucis adolescenţi aflaţi la prima lor întâlnire? Este Internetul un fel de Big Brother care stă cu ochii pe noi tot timpul? www înseamnă oare 666 – numărul Fiarei apocaliptice? Lady Diana a fost oare victima unui ritual satanist?

Hélène RENARD

DICŢIONAR DE VISE

Acest dicţionar, unic în felul său, este un adevărat instrument de cunoaştere a eului. În cartea de faţă, Hélène Renard trece în revistă peste o mie de imagini, ne aminteşte înţelesul ascuns al simbolurilor tradiţionale (din mituri, legende...) şi ne descifrează explicaţiile psihanalizei (Freud, Jung...). Totodată, autoarea ne oferă cheia nenumăratelor exemple de vise şi maniera de a le interpreta.

Cum să ni le amintim? Care sunt noţiunile şi semnificaţiile lor principale? Să fie vorba de nişte semne de rău augur sau de bun augur? Sunt tot atâtea întrebări la care, de acum, veţi putea avea răspuns.

Aşadar, consideraţi încă de pe acum acest dicţionar drept cartea dumneavoastră de căpătâi, dar ţineţi minte că trebuie să-l consultaţi... la trezire!

Hélène Renard, ziaristă şi scriitoare, a fondat în 1981, împreună cu Christian Charrière, emisiunea Le Bureau des rêves. *Moderatoare pe parcursul a şapte ani a emisiunilor* Matin Bonheur *pe postul tv France 2, şi* Rêves et Réalité *pe postul de radio* R.T.L., *ea interpreta în direct visele telespectatorilor şi ascultătorilor.*

Michael Shapiro

CEI MAI INFLUENŢI 100 DE EVREI DIN TOATE TIMPURILE

O clasificare a celor mai influenţi 100 de evrei din toate timpurile... Oameni care au schimbat modul în care trăim şi gândim. De la Avraam la moartea lui Simon Bar Kokhba în tragica revoltă împotriva romanilor din anul 135 e.n., poporul evreu a exercitat asupra civilizaţiei umane o influenţă mai profundă şi mai durabilă decât orice altă cultură antică. Desigur, şi alte popoare şi-au adăugat propriile comori la zestrea umanităţii: guvernarea babiloniană, inventivitatea chinezească, arhitectura egipteană, filosofia, literatura şi democraţia grecească, misticismul hindus, imperialismul roman – toate au fost contribuţii majore la mersul înainte al istoriei.

Dar evreii au fost poporul care i-a născut pe Moise şi pe Isus din Nazaret şi care l-a inspirat pe Profetul Islamului. Credinţa creştinilor şi musulmanilor într-un singur Dumnezeu provine direct din Ş'ma-ul israelit: „Ascultă, Israele, pe Domnul Dumnezeul tău, Domnul este Unul!" Aceste cuvinte, prima dată rostite într-un deşert aproape lipsit de viaţă, au înflorit în credinţele a miliarde de oameni.

Kevin Osborn & Dana L. Burgess

GHID ESENŢIAL DE MITOLOGIE CLASICĂ

În timpurile mitice ale Greciei antice, poeţi şi dramaturgi faimoşi precum Homer, Hesiod, Eschil, Sofocle şi Euripide fermecau publicul de la poalele Acropolei ateniene cu aventurile extraordinare ale eroilor greci, cu amorurile clandestine şi capriciile zeilor de pe Muntele Olimp, cu crimele în stil mafiot dintre „Familiile" războiului troian. Prin cartea de faţă vă propunem un adevărat regal al ilustrelor personaje antice. Narată de doi barzi ai zilelor noastre din Lumea Nouă, profesorul universitar Dana Burgess şi scriitorul Kevin Osborn, într-un stil captivant şi modern, această poveste a poveştilor din *Ghidul esenţial de mitologie clasică* vă deschide porţile unui univers fabulos. Dacă îi veţi dedica puţin din timpul dumneavoastră liber, veţi afla istoria sau istoriile celor mai celebre figuri din Grecia şi Roma antică.

În colecţia TOTAL vor apărea:

Tory Czartowski

TOP BRAND 500 – Cele mai cunoscute mărci din toată lumea

Coca-Cola a conţinut iniţial şi cocaină – sunt destui cei care ştiu acest lucru. Dar cine ştie cărui concurs de împrejurări i se datorează succesul extraordinar al acestei băuturi? Când a fost inventată, Coca-Cola era doar una dintre multe băuturi răcoritoare. Dar pentru că tocmai în anul în care a fost scoasă pe piaţă s-a introdus o interdicţie de alcool în statul Atlanta, Coca-Cola s-a impus, mai întâi în SUA, iar apoi pe întreg mapamondul.

Acest lexicon, elaborat în urma unor investigaţii minuţioase, prezintă fapte uimitoare despre mărcile care ne înconjoară zi de zi. De unde vine de fapt numele de Marlboro? Ce are de-a face pastila Viagra cu cascadele Niagara? Şi de ce nu are voie Henkel să-şi vândă detergenţii sub numele de marcă Persil în Franţa şi Marea Britanie? În acest lexicon aflaţi totul, de la data înfiinţării firmei la ideea sclipitoare de la care a pornit totul şi până la informaţii de culise. O carte antrenantă pentru toţi şi un instrument de lucru indispensabil pentru oricine se interesează de afaceri şi economie

Claude Mossé

MARILE IMPOSTURI ALE ISTORIEI

Impostura este fiica naturală a minciunilor, mincinosul nu este neapărat un mincinos voluntar; în schimb, minciuna poate să fie doar o obligaţie socială. Impostura se naşte dintr-o nevoie de a trece drept ceea ce nu eşti sau de a închide în mod voit ferestrele în faţa unei realităţi neplăcut de înfruntat. Impostura poate să fie şi voinţa de orbire, de misticism contrariat, sau se poate naşte din nevoia de a mistifica ceea ce, fără această deformare, ar fi doar o banalitate monotonă.

Există şi imposturi vesele, unele dintre ele foarte pernicioase.

Faptul că Romain Gary a obţinut de două ori premiul Goncourt, sub numele său şi sub pseudonimul Émile Ajar, e destul de distractiv. La fel de subtilă este şi arta de a face să fie considerată capodoperă a noii picturi din secolul XX o pânză mâzgălită de coada unui măgar înmuiată în borcane cu vopsea. Imposturile artistice sunt distractive pentru că pot, fără nici un pericol, să pună pe picior greşit câteva spirite subtile, întotdeauna gata să critice cu promptitudine creaţiile care nu le aparţin.

Impostura devine mai îndoielnică şi blamabilă când e practicată de personaje care, dornice de renume, îşi pun semnătura pe tablouri sau pe coperta unor cărţi trudite de alţii. Goya şi Veronese s-au distrat dând curs acestei practici frecvente. Putem — şi trebuie — să-l admirăm pe Alexadre Dumas, fără a uita însă că a fost un impostor genial şi că, în literatură, el a inventat cuvântul „negru", doar pentru că acest scriitor ilustru avea tenul oacheş!

Impostura — căreia poţi să-i fii autor sau victimă — nu se explică niciodată când falsifică istoria. Când nimic nu justifică imposturile în privinţa unor evenimente din trecut, oricât ar fi ele de tulburi, acestea trebuie denunţate, chiar condamnate. O astfel de muncă nu-i deloc uşoară când îndrăzneşti să iei în vizor mituri bine înşurubate în soclul gloriei, unde au fost înălţate de posteritate.

În privinţa unor personaje, a unor idei preconcepute, impostura impune mustrări fără indulgenţă, pentru a şterge clişeele unor legende uzurpate.

Editura Paralela 45

Piteşti, jud. Argeş, cod 110174, str. Fraţii Goleşti 128-130;
tel./fax: (0248)63.14.39; (0248)63.14.92; (0248)21.45.33;
e-mail: redactie@edituraparalela45.ro

Bucureşti, cod 71341, Sector 1, Piaţa Presei Libere nr. 1,
Casa Presei Libere, corp C2, mezanin 6-7-8;
tel./fax: (021)317.90.28; e-mail: bucuresti@edituraparalela45.ro

Cluj-Napoca, jud. Cluj, cod 400153, str. Ion Popescu-Voiteşti
1-3, bl. D, sc. 3, ap. 43; tel./fax: (0264)43.40.31
e-mail: depcluj@edituraparalela45.ro

COMENZI – CARTEA PRIN POŞTĂ

EDITURA PARALELA 45
Piteşti, jud. Argeş, cod 110174, str. Fraţii Goleşti 128-130
Tel./fax: 0248 214 533;
0248 631 439;
0248 631 492.
E-mail: **comenzi@edituraparalela45.ro**
sau accesaţi **www.edituraparalela45.ro**
Condiţii:
- rabat între 5% şi 25%;
- taxele poştale sunt suportate de editură;
- plata se face ramburs, la primirea coletului.

Tiparul executat la tipografia
Editurii Paralela 45

Oscilând între o lume ce ține mai mult de transcendență și lumea noastră reală, alchimia, care la început a fost una singură, s-a scindat în timp: o parte a rămas ancorată în viziuni spiritualiste, mistice, soteriologice, văzând doar în sufletul uman posibilitatea găsirii pietrei filozofale (*alchimia sapiențială*), iar altă parte a dezvoltat și a îmbinat cunoașterea empirico-experimentală cu cea rațională (*alchimia pragmatică*), din care s-au format viitoarele discipline științifice ale chimiei și farmaciei.

În ciuda longevității sale și a spațiului de extindere, alchimia a avut un caracter ocult, inițiatic, elitar, fiind aproape întotdeauna la limita dintre licit și ilicit, temută de oamenii de rând, condamnată de oficialități și de biserică, dar rămânând o preocupare vie chiar și pentru unele capete încoronate. Cu toate luminile și umbrele ei, din orice perspectivă ar fi abordată, alchimia rămâne însă un incontestabil act de cultură.

Urmărind foarte bogatul material iconografic, cititorul poate observa cu ușurință că multe dintre subiecte se regăsesc și în alte figuri sau planșe, în afara celor indicate de articolele care le sunt dedicate, iar marea majoritate a ilustrațiilor conțin noțiunile prezentate în *context cu altele* și nicidecum izolate. În felul acesta, este redat *contextul* de „funcționare" al subiectului, ceea ce înlesnește, credem, înțelegerea polivalenței simbolului, întregește o alegorie sau chiar provoacă cititorul la asocieri inedite.

Apariția acestui dicționar este o premieră pentru piața românească de carte, autorul putând fi considerat, pe bună dreptate, o adevărată autoritate în domeniu.

ISBN-10 973-697-745-5
ISBN-13 978-973-697-745-9